

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ**

**«Сучасна дитина та бібліотека:
перспективи та проблеми
розвитку відносин»**

**Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
директорів обласних бібліотек для дітей
7-10 жовтня 2014**

Київ 2014

МАЙБУТНЄ БІБЛІОТЕК: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОГНОЗИ, РОЗДУМИ

Шановні колеги!

У наш час будь-яка теорія, будь-яка форма суспільної свідомості припускає міркування про майбутнє, бо без надії на майбутнє немає сенсу нинішнього. Думаю, ви погодитесь зі мною — у теперішній час бібліотеки переживають переломний етап свого розвитку, це час, коли їх сучасний стан кардинально відрізняється від минулого, а майбутнє досить невизначене. У кожної людини невизначеність її майбутнього викликає хвилювання, турботу, але разом з тим і дає шанс вибору найбільш вдалого, оптимального варіанту свого майбутнього, виходячи із наявних можливостей та з урахуванням умов, в яких їй доводиться жити і діяти. Крім того, важливу роль відіграє і те, який вплив — активний чи пасивний — здійснює індивід на формування свого майбутнього. Згадується загальновідома притча про двох жабенят, що потрапили у глечик з молоком. Одне з них одразу ж склало лапки і пішло на дно, інше ж бовталось у молоці, поки не збило масло. Значна частка правди і в словах англійського драматурга Вільяма Шекспіра: «Буває, що самі для себе долю ми творимо». Тому при прогнозі майбутнього бібліотек є декілька його варіантів — від найпесимістичного до найоптимістичного. І якщо порівнювати бібліотечну справу зі сферами виробництва, то погодьтеся — майбутні результати діяльності у бібліотечній справі переважно залежать від зусиль професіоналів, від сформованого відношення суспільства, і тільки потім — від впливу зовнішніх факторів. Останні роки доводять, що виключно від позиції бібліотеки залежить, чи буде знайдено їй місце в мінливій реальності, чи будуть зруйновані давні стереотипи, чи буде налагоджено співпрацю з владою для того, щоб організувати бібліотеку не на сьогодні, а на майбутнє.

Які ж завдання, виклики і ризики стоять перед бібліотеками України у процесі формування подальшого свого розвитку і бачення майбутнього?

Сьогодні курс на європейську інтеграцію набув для української держави стратегічного значення. Українці визнають загальноєвропейські цінності: свободу, демократію, повагу до людини, верховенство права і сповнені рішучості будувати свою державу на цих засадах. Україна розбудовується як на засадах української духовності і моралі, так і на принципах європейської демократії та політичної культури. Успіх на шляху просування України цим курсом залежатиме від здійснення послідовного та виваженого реформування. Процес європейської інтеграції не може обмежуватися лише політичними та економічними факторами — він має охоплювати усі сфери суспільного життя: економічну, політичну, правову, наукову, освітню та культурну. Більше того, саме гуманітарний розвиток суспільства є головною передумовою і запорукою успішного просування в цьому напрямі.

Урядом здійснено перші кроки на шляху структурних перетворень. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 №333-р схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні, однією з основних змін якої є запровадження триланкової системи адміністративного устрою України — регіон, район, громада. У ході реформування планується замість 11,5 тис. суб'єктів місцевого самоврядування в Україні створити 1400 громад, передбачається укрупнення районів — зараз є 490 районів, а на перспективу передбачається більше 100. Одним із важливих завдань реформи є забезпечення доступності та якості публічних послуг. Динаміка демократичних змін у суспільстві зумовлює пошук нових моделей управління бібліотечною справою, в яких органічно поєднуюватимуться засоби державного і громадського впливу.

Нині в багатьох країнах світу головна роль в управлінні галуззю належить не державі, що делегує окремі повноваження громадським структурам, а громадам, які приймають більшість рішень щодо

функціонування й розвитку системи сфери культури, освіти. Європейський досвід дає підстави стверджувати, що одним із головних шляхів прогресу галузі є передача опіки над закладами культури місцевим громадам. Тому адміністративно-територіальна реформа, провідною ідеєю якої має стати утворення територіальних одиниць з потенціалом, що забезпечить якісне виконання визначених законами публічних завдань і передачу громадам реальних повноважень, є однією з необхідних умов розвитку культури. Зрозуміло, що процес реформування адміністративного устрою в Україні досить тривалий, але бачення подальшого розвитку і функціонування бібліотек потрібно формувати вже зараз.

Обговорення питань розвитку діяльності бібліотек і бібліотечної справи відбулися на урядовому рівні під головуванням Віце-прем'єр-міністра України О.М. Сича, де зазначалося, що бібліотечна справа в Україні потребує не лише впорядкування мережі закладів, але й надання їм якісно нової ролі з урахуванням досвіду провідних країн світу. Модернізація галузі має початися з аудиту матеріально-технічної бази та рівня кадрової підготовки працівників галузі, фінансування бібліотечної справи. З цією метою на виконання дорученням Міністерства культури НБУ для дітей було розроблено пакет документів щодо проведення паспортизації спеціалізованих бібліотек для дітей державної та комунальної форм власності. Метою паспортизації є збір статистичних даних, проведення аналізу, оновлення організаційно-управлінської документації та визначення стратегії діяльності спеціалізованих бібліотек для дітей.

Міністерством культури України розроблено культурну стратегію діяльності Міністерства культури на 2014-2015 рр., головним вектором якої є концентрація зусиль для подальшої докорінної реформи культурної царини в контексті євроінтеграційних процесів і зобов'язань. Це передбачає: створення умов для всеохоплюючого міжкультурного та міжрегіонального суспільного діалогу, розвиток партнерства і порозуміння між співгромадянами на ґрунті європейських цінностей і демократії — права на

самовизначення, добробут, безперешкодний творчий розвиток і доступ до культурних цінностей, а також відкритості, прозорості й підзвітності влади громадянам.

Розпочата робота щодо розробки Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні на період до 2025 року. Проект документу передбачатиме характеристику основних проблем сучасного стану бібліотек та основну мету, шляхи її досягнення, організацію та функціонування мережі бібліотек з урахуванням досвіду країн ЄС. Аналіз проблем розвитку бібліотечної справи України в контексті загальносвітових закономірностей розвитку галузі, дозволяє сформулювати основні проблеми і ризики, обумовлені тим, що протягом багатьох років економічно-політичні реформи в Україні проводилися без урахування соціально-культурних аспектів. Ось основні проблеми:

- наявність протиріч між пропозиціями бібліотечних закладів і попитом населення на культурно-дозвілєві послуги;
- недосконале нормативно-правове регулювання бібліотечної справи;
- не налагоджена система моніторингу актуальних соціально-культурних процесів і дозвілєвих уподобань різних категорій населення;
- старіння кадрів бібліотечної системи і слабке оновлення молодими спеціалістами;
- низький соціальний статус професії бібліотекаря.

Вироблення стратегії надаватиме бібліотечній діяльності більшої спрямованості, визначеності, стимулюватиме до інноваційного розвитку. Головним у стратегії як і для галузі, так і кожної бібліотеки є визначення місії, що виражає її сутність та призначення. Місія бібліотек України для дітей полягає у формуванні духовного, культурного та інтелектуального потенціалу юного покоління на основі національної та світової культурної спадщини; забезпеченні дітям найбільш оптимальних умов для задоволення освітніх, комунікативних та інших потреб; створенні комфортного простору

для розвитку дитини через читання, книгу та інші види документів, що відповідають її психофізичному розвитку, соціокультурним та індивідуальним особливостям.

Питання стратегічного розвитку у більшій мірі стосуються бізнесових структур (фірм), і опосередковано бібліотек, бібліотечної справи. Але практика показує, що вони поступово впроваджуються і у життя бібліотек. Зокрема, нові вимоги для розбудови комерційної організації, такі як орієнтація на передбачення, інтеграція функцій, поширення інформаційних технологій, орієнтація на користувача, гнучкість і адаптивність, провідна роль користувача, орієнтація створення нових послуг, якість роботи, оперативність та надання інформації, зростання ролі інновацій, горизонтальна корпорація, орієнтація на кінцевий результат, стають уже зараз характерними у роботі бібліотек.

Сьогодні існує декілька загальних трендів, які дозволяють зрозуміти вектор розвитку бібліотек. Перш за все, це розвиток віртуальних бібліотек. Здійснюється активна робота з оцифровки бібліотечного контенту, удосконалюються пошукові системи, електронні каталоги. Відбувається зміна вектора основної діяльності бібліотек і у взаємовідносинах з користувачем. Сучасна бібліотека максимально розширює коло свого впливу, знаходить потенційних користувачів через усі можливі канали комунікації, тобто змінюється парадигма мислення бібліотечних працівників — коли центром уваги стає не носій інформації, а її споживач. Формат бібліотеки як клубу живого спілкування стає все більш популярним і необхідним у житті людини «третім місцем», як і перші два — дім і робота (школа).

Бібліотека майбутнього — це реальний і віртуальний демократичний простір, який забезпечує безперешкодний доступ до інформації користувачів незалежно від їх соціально-економічного статусу і місцезнаходження, стане органічною частиною національної і світової інформаційної системи і надаватиме завдяки цьому можливість отримувати інформацію з будь-якого

джерела без часових, географічних та інших обмежень; це місце для освіти, простір спілкування та розвитку творчих здібностей.

Бібліотеки продовжують бути одним із найважливіших культурних ресурсів для дітей, але радикальні зміни необхідні, якщо ми хочемо зберегти свій статус у якості центрального інституту культури для дітей. Над вирішенням проблеми майбутнього бібліотечного обслуговування працюють і зарубіжні фахівці. Наведу витяг з доповіді, випущеної Управлінням бібліотек Данії, де рекомендується радикально змінити сферу бібліотечного обслуговування дітей. При підготовці були використані результати нарад комітету, який протягом року проводив обговорення проблеми бібліотечного обслуговування дітей, зміни їх медіа-звичок і змін в повсякденному житті. Основні рекомендації комітету визначені як *«Десять заповідей»*:

1. *Нові компетентності створюють новий вигляд діяльності в бібліотеці.* Новий медіаландшафт, нові культурні звички, різні потреби і чекання дітей вимагають розвитку нових професійних умінь бібліотекарів. Персонал бібліотеки повинен стати більш «видимим» в Мережі, розвивати новий вигляд обслуговування в бібліотеці і організовувати зустрічі і діалоги з користувачами там, де вони насправді знаходяться.

2. *Бібліотечний простір повинен вражати і надихати.* Нам необхідні нові концепції оформлення, дизайну фізичного простору бібліотеки. Бібліотека повинна бути приваблива для того, щоб діти могли там знаходитися, вчитися і грати.

3. *Бібліотеки розвивають свої «мережеві» послуги.* Бібліотеки створюють нові структури і послуги, тобто використовують соціальні технології і залучають персонал для створення ресурсів в комп'ютерних мережах для дітей.

4. *Діти грають — в бібліотеці.* Бібліотека може перетворити гру і ігрову культуру на головну сферу своєї діяльності. Бібліотека може створити простір для гри (як зі штучними іграшками, так і для масових ігор).

5. *Бібліотека дає дітям досвід читання і навички читання.*

Бібліотека продовжує роботу з підтримки в дітях прагнення читати («жадання читання»), сприяє здобуттю досвіду читання і розвитку навиків читання.

6. Створювати «активи», розвиваючи нові форми співпраці між шкільними і публічними бібліотеками.

Школи і бібліотеки можуть тісніше співпрацювати і координувати свої дії з обслуговування дітей. Використовувати різні компетентності фахівців цих двох типів бібліотек для спільної роботи.

7. Бібліотека створює відчуття приналежності до співтовариства навіть у тих, хто до нього не входить.

Бібліотеки пристосовують свої послуги до потреб дітей з особливими потребами: з обмеженими можливостями, соціально уразливих і дітей з інших культур.

8. Бібліотека підтримує навчання і культурний розвиток.

Бібліотеки підтримують навчання і самоосвіту, які дають дітям можливість зростати і розвивати навик роботи з різними видами текстів і медіатекстів, створення і обміну текстами, звуками і зображеннями.

9. Бібліотека повинна звертатися до дітей.

Бібліотека звертається до дітей і пропонує послуги в тих місцях, які діти дійсно відвідують: у дитячих садах, центрах денного догляду за дітьми, школах і об'єднаннях.

10. Керівництво бібліотеки зосереджує свою увагу на дітях. Керівництво бібліотек визначає як пріоритет персонал, гроші і час для постійного переосмислення, впровадження інновацій і адаптації бібліотечного обслуговування дітей до потреб місцевого співтовариства.

Останнім часом в усьому світі спостерігається тенденція до будівництва бібліотек, які б цілком задовольнили потреби суспільства і могли вмещувати нові надходження хоча б протягом кількох десятиліть. Відкриття нового закладу в Англії у часи світової фінансової кризи лише підкреслює вагоме значення науково-просвітницьких установ. Відбулося

відкриття найбільшої бібліотеки Європи у Бірмінгемі. Будівництво продовжувалося протягом трьох років, загальна вартість проекту становила £189 млн. Корисна площа складає 31000 м². У бібліотеці є навчальний центр, центр здоров'я, виставкові зали, лекційний зал на 300 місць, кафе, але все ж головні функціональні блоки — це дитяча і музична бібліотеки, а також «Головна ротонда» — власне читальний зал з книжковими стелажми, багаторівневий циліндричний простір.

У 2013 р. в Сингапурі відкрила двері своїм читачам унікальна «зелена бібліотека» для дітей (World's 1st Green Library for Kids), яка покликана стати ресурсним центром, що сприяє екологічній грамотності дітей. За задумом її творців вона має пробуджувати і розвивати інтерес дітей до захисту навколишнього середовища через читання та участь у природоохоронних заходах, щоб виховати екологічно поінформованих дорослих, які усвідомлюють свою відповідальність за збереження природи. Бібліотека була спроектована, побудована і зараз працює за принципами екологічно ефективної діяльності в усіх її аспектах: починаючи з дизайну, інфраструктури та застосування екологічних матеріалів до складу фонду та змісту програм.

Найсучасніший медіацентр відкрився в Штутгарті зовсім недавно. Завдяки незвичайному дизайну і вибору кольору вся увага відвідувача тут спрямована виключно на книжкові полиці.

Можливо, що саме такими і будуть бібліотеки майбутнього?

Як бачимо, прогнози та ідеї про те, що традиційні бібліотеки будуть витіснені електронними, не виправдовуються. Досвід європейських та інших країн демонструє тенденцію до створення, розвитку нових надсучасних бібліотек, але ніяким чином не протилежне. Тому, переходячи до реалій нашої держави, при реформуванні бібліотечної мережі не хотілося б втратити те, що маємо, що напрацьовано багатьма роками. Адже, у сьогоденному світі інформація і знання стають основою економіки, інтелектуальний розвиток і культура особистості набувають стратегічного значення, поняття

освіченої людини постійно розширюється, включаючи в себе все нові складові. Як і раніше головною сполучною ланкою між людиною і знаннями залишається читання, яке стає, за висловом англійських фахівців, ключем до століття знань.

Проблема книги і читання, особливо дитячої книги та читання дітей, прирівнюється до проблеми національної безпеки держави. Соціологами і психологами доведено, що саме читання формує соціально орієнтовану, духовно зрілу, освічену особистість, тому для того, щоб досягти світового рівня в науці, техніці, культурі та мистецтві державі потрібні люди, які читають і мислять.

Особливо це актуально сьогодні саме для нас. Упродовж кількох останніх місяців Україна переживає найважчі випробування за весь новітній період свого існування. Вона буквально обливається кров'ю: у конфлікті на Сході гинуть українські військові з усіх куточків України, а також мирні жителі Луганщини та Донеччини. Ми зіткнулися із величезною проблемою — інформаційна війна, елементами якої є створення атмосфери бездуховності та аморальності, тобто війна за мозок і свідомість людей. Ще великий античний філософ Сократ стверджував, що сутність людини заключається не в її тілі, а в її душі.

Отже, сьогодні на нас усіх, хто причетний до справи виховання юного покоління покладена велика відповідальність за майбутнє нашого народу — дітей. Там, де виховання відкладають «до кращих часів» і починають вирішувати інші, важливіші, як здається, питання, ці кращі часи не настають ніколи. Виховання дітей — це саме життя, а життя «на потім» відкласти не можливо. За висловлюванням французького літератора і філософа Гельвеція: «Мета виховання полягає в тому, щоб розкрити серце дитини для гуманності, а розум — для правди, щоб виховувати патріотів, у свідомості яких ідея особистого добра тісно пов'язана з ідеєю добра для всіх людей». Ми маємо вкладати в душі дітей гуманність, доброту, чистоту помислів, тобто все те,

щоб людина прийдешнього здійснила на землі свою творчу, а не руйнівну місію.

Особливої гостроти набуває питання патріотичного виховання, формування національної самосвідомості, високих моральних якостей, необхідних для відданого служіння Батьківщині. У нинішній час в Україні значно зріс рівень патріотизму. Так, згідно з опитуванням соціологічної групи «Рейтинг» 86% опитаних українців вважають себе патріотами своєї країни. Протягом останнього року кількість таких людей збільшилася з 81 до 86%, а порівняно з 2010 роком — з 76 до 86%, повідомляє прес-служба «Рейтингу». Більш ніж удвічі зменшилася кількість тих, хто не вважає себе патріотом (з 15% у 2010 році проти 6% у 2014-му). При цьому однозначно характеризують себе як патріота — 50%, 36% — швидше «так», аніж «ні». Тільки 6% не вважають себе патріотами, а 8% не змогли визначитися.

Разом із тим, в Україні існує необхідність прийняття на державному рівні програми патріотичного виховання з метою підтримання у підростаючого покоління мотивації до відданого служіння українському народові, реалізації сучасної політики та стратегії розвитку держави. Програма дасть змогу забезпечити ефективне впровадження заходів патріотичного виховання дітей та підлітків через використання потужного потенціалу системи освіти, культури України у взаємодії з центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, із залученням до цієї роботи засобів масової інформації та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Однією із найактуальніших проблем сьогодення є проблема захисту дітей від негативного впливу інформаційної продукції. У країнах розвинутої демократії загальноновизнано: дітей і підлітків слід захищати від інформаційної продукції, яка може негативно вплинути на процес їх соціально-етичного становлення. Інтернет породжує безвідповідальність недобросовісних провайдерів, які допускають розміщення сайтів, зміст яких може мати негативний вплив на несформовану особистість молодого покоління. І цим

вони фактично бомбардують, створюють атмосферу війни в окремих регіонах, вносять ворожнечу, сіють ненависть між людьми як різних країн, так і між родинами.

Враховуючи низку наявних проблем в інформаційній сфері в умовах інформаційної глобалізації та євроінтеграції України, а також інформаційної «війни», Постановою Верховної Ради України 3 липня 2014 року (№ 1565-VII) Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні» передбачено підготовку загальнодержавної програми розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2016-2020 роки. Постановою визначено сприяння розвитку та впровадженню в освітні процеси новітніх комп'ютерних технологій, у т.ч. використанню мультимедійних засобів за усіма навчальними дисциплінами в середніх загальноосвітніх школах, та забезпечення викладення у середніх загальноосвітніх школах правил роботи в соціальних мережах, участі у форумах, захисту персональних даних та мережевої етики з урахуванням сучасного стану розвитку ІКТ.

Шановні колеги, ми переживаємо складні часи. Один китайський мудрець сказав: «Не дай Боже вам жити в епоху змін!». Сказано більш як тисячу років тому... Але актуально й досі. Ми ставимо собі одне й те саме питання: «За що нам усе це?». На жаль, ще нікому не вдалося одержати на нього вичерпну відповідь. Можливо тому, що це питання неправильно сформульоване. Не «за що нам усе це», а «для чого нам усе це»? Адже це випробування вимагає від кожного з нас глибокого аналізу ситуації й чесного пошуку рішень. Тільки у разі досягнення успіху ми маємо право розраховувати на перехід на новий якісний рівень. І якщо кожен на своєму місці буде робити усе, що від нього залежить, на благо країни — Україна буде процвітаючою європейською державою. Дякую за увагу!

Слава Україні!

Т.М. Турбаніст
заступник генерального директора
з науково-методичної роботи
НБУ для дітей

ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ ДИТИНИ

В останні роки бібліотечне обслуговування дітей здійснюється в складних умовах: точаться суперечки про «кризу» бібліотеки для дітей, більше того, їх об'єднують з іншими бібліотеками. Чому це відбувається? Крім причини фінансової (а невже на закритті дитячої бібліотеки збагатяться місцевий та державний бюджети?) на допомогу «кличуть» демографічну. Та це наша внутрішня бібліотечна політика, а найголовніше — зовнішня: виявляється там, за кордонами нашої держави, а якщо точніше — у країнах Європейського Союзу, США, Азії, Австралії, на Африканському континенті не функціонують самостійні бібліотеки для дітей. Тобто, серед бібліотечної спільноти та чиновників різних рівнів багато прихильників євроінтеграції, оскільки у європейських країнах нема мережі бібліотек для дітей, на відміну від України. І ми реформуємо бібліотеки для дітей (станом на 01.01.2010 р. – 1200 бібліотек для дітей, на 01.01.2012 р. — 1168), що у важкі післявоєнні роки разом з відбудовою народного господарства відкривалися у населених пунктах, земля яких ще здригалася від страшних спогадів війни. Зокрема, «четвертим 5-річним планом відбудови і розвитку народного господарства Української РСР на 1946-1950 рр. у галузі розвитку народної освіти і культури в республіці... збільшити кількість спеціальних дитячих бібліотек порівняно з 1946-м роком на 75%». Мабуть, демографічна ситуація з дитячим населенням на той час була дещо кращою.

Так, світ, в якому ми живемо і в якому ростуть наші діти, складний і неоднозначний, тому піклуємося про виховання особистості, яка зможе вирішувати завдання, що забезпечить не просто виживання, а прогрес нації. Мова йде про здоровий (як з фізичного, так і духовного боку) генофонд нації, здатної творити повноцінне економічне і культурне життя, а також про виховання творчої, естетично збагаченої особистості. Законом України «Про

культуру» (від 14.12.2010 №2778-VI) естетичне виховання дітей та юнацтва визначено пріоритетом розвитку культури (Ст.3 п.9), а держава у першочерговому порядку створює умови для естетичного виховання громадян, передусім дітей та юнацтва (Ст. 4 п. 3). Приділено увагу поліпшенню естетичного виховання дітей та юнацтва, впровадженню ефективного механізму розвитку позашкільної освіти і в Указі президента «Про додаткові заходи щодо державної підтримки культури і мистецтва в Україні» (від 30.12.2013р. №717/2013). Але про який естетичний розвиток йде мова, коли бібліотеку для дітей реформують заради перепрофілювання її приміщення (як правило, наданого свого часу радянською владою в центрі міста або ще й збудованого за спеціальним проектом) і збільшення кількості читачів іншої бібліотеки.

Головною умовою якості бібліотечного обслуговування дітей були, є і будуть люди, які працюють у бібліотеках. Саме від бібліотекарів залежить, наскільки дитині цікаво і комфортно у бібліотеці, що і як швидко вона може знайти для навчання, дозвілля, власного розвитку. Відповідно до Закону України «Про позашкільну освіту» (Розділ II. Ст. 12) бібліотеки для дітей віднесені до категорії позашкільних закладів освіти, що і визначає педагогічний характер роботи дитячого бібліотекаря. Спілкування з дітьми, постановка та рішення завдань розвитку особистості дитини засобами читання вимагають від бібліотекаря знань з педагогіки, психології, бібліотечної справи, літератури та багатьох інших дисциплін. Уже не один рік плідно співпрацюють зі шкільними бібліотеками Рівненська, Сумська, Черкаська, Харківська, Одеська, Тернопільська, Житомирська, Миколаївська, Волинська обласні бібліотеки для дітей. Зокрема, у 2011 році Херсонська обласна бібліотека для дітей разом з Південноукраїнським регіональним інститутом післядипломної освіти педагогічних кадрів провела спільний обласний семінар заступників директорів ЦБС з питань обслуговування дітей та методистів з фондів шкільних бібліотек на тему «Дитячі та шкільні бібліотеки в інформаційно-освітньому просторі: мотивація до технологічних

змін та співпраці». Національна бібліотека України для дітей у журналі «Шкільна бібліотека» три роки вела тематичну вкладку «Книга творить людину», де подавалися методичні поради, консультації, статті, бібліографічні та біобібліографічні посібники про дитячих письменників, книжкові новинки, розповідалося про золоту колекцію української та світової дитячої літератури. На сьогодні бібліотека подає матеріали у рубриці «Історія дитячої книги». Численні публікації фахівців бібліотеки надруковано у журналі «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр».

Минуле двадцятиліття в історії бібліотечної справи нашої держави стало не лише і не стільки часом виживання, скільки періодом розвитку бібліотечного обслуговування дітей. Саме у 1990-ті роки минулого століття почалися пошуки нових форм організації комфортного середовища для розвитку особистості в умовах дитячої бібліотеки. Традиційні форми організації фонду документів, довідково-бібліографічного апарату, рекреаційних місць у багатьох бібліотеках зазнали значних змін і тепер більше відповідають особливостям різних груп дітей. З'явилися окремі структурні підрозділи для найбільш повного розкриття особистісних і творчих здібностей дітей, Інтернет-класи (сьогодні Інтернет-центри), різні клуби, гуртки за інтересами та ін. Значно посилилася робота з маленькими читачами та їхніми батьками. Так, школи раннього розвитку, різні програми із залучення малят до бібліотеки, читання, роботи з сім'єю, з майбутніми молодими батьками діють практично в усіх дитячих бібліотеках. Саме на ці форми роботи свого часу зацентрували увагу наші колеги із ЦМДБ ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва. Добре знана у місті та в Україні бібліотечній така творча діяльність колективу ЦБС для дітей набула ще більшого розголосу. За цей період на базі ЦМДБ та бібліотек-філій двічі проходили проблемно-цільові навчання директорів, заступників директорів самостійних ЦБС для дітей — у 1996 та 2003 роках. Неодноразово директори Миколаївської ЦБС для дітей та Львівської ЦБС для дітей брали участь у всеукраїнських науково-практичних конференціях директорів обласних

бібліотек для дітей як керівники бібліотек-лідерів серед самостійних ЦБС для дітей, де ділилися досвідом роботи. А щодо виходу бібліотекарів за стіни бібліотек, у т. ч. і так звані «вуличні акції», то це результат вивчення і впровадження кращого міжнародного бібліотечного досвіду роботи. Нашими статутами (положеннями) передбачено такий напрям діяльності, а самостійно «визначити зміст, напрями та форми діяльності» бібліотекам дає право ст. 20 Закону України «Про бібліотечну справу». Це стосується і роботи з вагітними жінками та молодими мамами — такий досвід запозичено у колег із Швеції.

Якщо ж говорити про бібліотечне обслуговування дітей, що виходить за тісні стіни бібліотек, то така ідея мала місце ще у минулому столітті. 20 червня 1919 р. секретар-інструктор секції дитячих бібліотек бібліотечного підвідділу відділу позашкільної освіти Народного Комісаріату Освіти Г. Марголіна підготувала доповідь «Доклад секции по детским библиотекам», точніше організаційну записку про роботу секції за час її існування. Зокрема, працівники секції здійснили ряд заходів: «1) розроблені примірні списки книг для літніх майданчиків; 2) проведена робота в дитячій бібліотеці при Троїцькому Народному Домі; 3) розробляється план організації районних спеціальних дитячих бібліотек» та ін. У цьому переліку нас цікавлять примірні списки книг для літніх майданчиків. Працівники секції дитячих бібліотек розуміли, що з метою якнайскорішого задоволення книгами дітей необхідно крім стаціонарних бібліотек організувати і бібліотеки за типом пересувних. Такі пересувні бібліотеки на той час найдоцільніше було організовувати на дитячих літніх майданчиках. З цією метою і була підготовлена Д. Доброю «Инструкция о детских библиотеках при площадках», де детально викладено поради, як краще організувати цю роботу. Треба зауважити, що період 1917-1920 рр. у житті молодії республіки був не простим, відповідно і бібліотечне будівництво проходило в дуже складних умовах і неодноразово переривалося.

І якщо бібліотекарі дитячих бібліотек, які виїжджали за кордон, впроваджують нові форми роботи, то представники інших типів вітчизняних бібліотек активізують думку про доцільність бібліотеки для дітей у нашій державі, а саме у бібліотеках для дорослих організуються зони, куточки, кімнати та інші простори для дітей, а в проекті Примірної структури центральної районної бібліотеки з'являється сектор обслуговування дітей, пам'ятаючи при цьому, що потрібно тримати показник середньорічної кількості користувачів – понад 35 і понад 75 тис. чол. До речі, ці показники перейшли у Додаток № 7 наказу Міністерства культури України № 745 від 18.10.2005р. із Додатку № 21 Постанови Державного комітету СРСР з праці і соціальних питань та Секретаріату Всесоюзної Центральної Ради Професійних Спілок № 5/1-2 від 05.01.1990р. «О введении новых условий оплаты труда работников культурно-просветительных учреждений, театрально-зрелищных предприятий и государственных архивов», щоправда із пункту «в) специализированные библиотеки для детей и юношества» вищезгаданого всесоюзного Додатку загубився термін «спеціалізовані» в українському Додатку № 745 щодо бібліотек для дітей і для юнацтва. При цьому у пункті «б) централізовані бібліотечні системи та публічні бібліотеки» Додатку № 7 термін «публічні» осучаснено у порівнянні із всесоюзним Додатком № 21 (там були «масові бібліотеки»). Не було у всесоюзному Додатку № 21 визначення і наукові щодо статусу сучасних ОУНБ (у Д. № 21 «а) республиканские (АССР), краевые, областные универсальные библиотеки»).

Відповідне визначення закріплено Наказом МКУ № 900 від 22.08.2012р. «Про затвердження Примірної структури та примірних штатних розписів комунальних бібліотек», — оскільки у штатному розписі ОУНБ «у разі потреби можна вводити посади старшого, провідного, молодшого наукового співробітника».

Отаке бібліотечне партнерство заради дитини по-українськи...: — ніколи не будемо ми партнерами! Чому дитячим бібліотекам необхідна

самостійність? В умовах недофінансування культури в цілому і бібліотек зокрема лише самостійні юридичні особи могли і можуть розпоряджатися своїм малим бюджетом, цілком направляючи його на забезпечення послуг основної категорії своїх користувачів.

В умовах оптимізації бюджетної сфери, яка проводиться органами управління у регіонах, ефективнішим було б зміцнення дитячих бібліотек з розширенням вікових рамок читачів до 18 років. Це, по-перше, відповідало б міжнародним та вітчизняним законодавчим актам, за якими дитиною вважається людина до 18 років (Конвенція ООН Про права дитини 1989р., ратифікована Верховною Радою України у 1991р.; Сімейний кодекс України; Закони України «Про охорону дитинства», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»), а по-друге, дозволило б, не порушуючи загальне середовище розвитку у дитячій бібліотеці, більш уважно підходити до забезпечення освітніх та культурних запитів читачів, спостерігати розвиток особистості як читача та користувача інформаційними технологіями.

В останнє десятиліття одним із важливих напрямків діяльності бібліотек для дітей є їхня участь як у вітчизняних, так і у міжнародних фахових та грантових конкурсах. Починаючи з перемоги у першому грантовому конкурсі у 2001 році, Херсонська обласна бібліотека для дітей отримала перемогу у 24 конкурсах, сумарні кошти від яких становлять 72 тис. доларів США, які використано на розбудову інфраструктури бібліотеки, розвиток її технічних можливостей. У 2012 році чотири бібліотеки для дітей Кіровоградської області: Бобринецька, Гайворонська, Голованіська районні та Побузька міська стали переможцями конкурсу програми «Бібліоміст» і отримали нову комп'ютерну техніку; протягом 2011-2012 років дванадцять бібліотек для дітей Сумської області перемогли у конкурсі проектів «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету», також отримавши комп'ютери, принтери, сканери, веб-камери. Таких прикладів можна навести багато, це може бути

темою окремої статті. Напередодні Всеукраїнського дня бібліотек (2012 рік) Українська бібліотечна асоціація оголосила переможців та нагороджених відзнаками УБА: у конкурсі «Бібліотека року 2012» третє місце отримала Арбузинська РДБ, почесну відзнаку УБА отримала заввідділу КРУ «Дитяча бібліотека ім. В.Н. Орлова» О.В. Чернецька, переможцем Всеукраїнського конкурсу літературних творів бібліотечних працівників стала заввідділом Херсонської ОДБ Н.Д. Звягінцева, у конкурсі бібліотечних Інтернет-сайтів також є два переможці від дитячих бібліотек, друге і третє місця та приз глядацьких симпатій отримано у конкурсі «Бібліотечний фен-шуй». Бібліотеки для дітей упродовж останніх двох років беруть участь і перемагають у Ярмарку інноваційних бібліотечних послуг та електронного врядування, Ярмарку бібліотечних інновацій, організованого Програмою «Бібліоміст», Міністерством культури України та Українською бібліотечною асоціацією. Так, у 2011 році переможцями Конкурсу на кращу інноваційну бібліотечну послугу стали Львівська обласна бібліотека для дітей (проект «Навчально-бібліотерапевтичний центр «Ковчег») та Миколаївська обласна бібліотека для дітей (проект «Туристична Миколаївщина запрошує»), за напрямом «Інноваційні проекти бібліотек у сфері впровадження та використання електронних ресурсів» переміг корпоративний проект НБУ для дітей «Віртуальна бібліографічна довідка: об'єднана довідкова служба бібліотек України». У 2012 році у номінації «Послуги для молоді та сім'ї» друге місце посіла Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна, третє — Тернопільська обласна бібліотека для дітей; у конкурсі «БібліоКіноФест: кадри вирішують все» було представлено 103 відеоролики, але і така кількість не завадила представникам дитячих бібліотек бути серед переможців: Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей зайняла третє місце, а номінантами визначено фільми Центральної міської бібліотеки для дітей м. Луцька і Херсонської обласної бібліотеки для дітей.

Регіональні, всеукраїнські літературно-мистецькі заходи (конкурси, вікторини, фестивалі, огляди) проводяться з метою залучення дітей до

читання, розкриття творчих здібностей, виявлення талантів; бібліотеки для дітей продовжують створювати і розвивати власні сайти, колективні і персональні блоги, і це — задля реклами бібліотеки, інтерактивного спілкування з користувачами, покращення системи обслуговування читачів. Варто також зазначити, що переможцем у конкурсі «Супербібліотекар», що проходив у рамках Ярмарки бібліотечних інновацій 2013р., стала завідувач відділу соціокультурної діяльності НБУ для дітей О.Шемота. Комусь із наших опонентів не подобається взагалі бібліотека для дітей, у когось викликають роздратування яскраво оформлені книжкові виставки, багатьох засмучує те, що бібліотеки для дітей стають переможцями конкурсів на отримання гранта та ін.

Що об'єднує наших опонентів? Любов до основної категорії читачів бібліотеки для дітей – до дітей.

Адже за будь-яких обставин, погодних умов та ін. діти йтимуть до бібліотеки, вони читатимуть, гратимуться, спілкуватимуться (а при цьому — це ще й плюс до кількості користувачів бібліотеки). То про яку кризу бібліотеки для дітей можна говорити? В останні роки досить популярними стали громадські обговорення щодо діяльності та розвитку бібліотек регіонів «Якою бути бібліотеці?». Тобто, наголос робиться на тому, якою взагалі бібліотеці бути, а не чи бути як соціальної інституції. Тому у своїй щоденній роботі з користувачами бібліотеки для дітей поруч з добрими класичними, використовують і нові форми роботи, що ніяким чином не зменшує їхньої просвітницької, інформаційної, науково-методичної, краєзнавчої діяльності.

Т.М. Кузілова
завідувач відділу
науково-методичної роботи та
бібліотечного маркетингу
НБУ для дітей

МЕТОДИСТ У БІБЛІОТЕЦІ: І ОДИН У ПОЛІ ВОЇН

Всі ми добре розуміємо, що за своє місце під сонцем треба боротися. А в умовах відвертої боротьби за читача — й поготів. «Діти наше майбутнє!»... Здавалося, саме ці слова мають бути сьогодні визначальними для подальшого розвитку незалежної держави на шляху до євроінтеграції. А на практиці бачимо зовсім іншу картинку: так звана оптимізація бібліотечної галузі призвела до системи безконтрольного скорочення мережі спеціалізованих бібліотек для дітей, які замість виконання своїх прямих обов'язків з виховання молодшої генерації спрямовують усі свої зусилля на збереження себе як важливого соціального інституту. І головну роль у цьому процесі відіграють методисти. Як же захистити себе у складний час, коли нема допомоги з боку держави? Насамперед треба чітко визначити основні напрямки методичної діяльності для досягнення кращого результату.

Сьогодні вже нікого не дивують руйнівні процеси децентралізації, закриття, об'єднання чи злиття бібліотек для дітей з юнацькими (у кращому випадку) чи взагалі з «дорослими» бібліотеками. Мало кого з чиновників цікавить те, що завдання та функції бібліотек для дітей та бібліотек для юнацтва, а тим паче «дорослих» бібліотек дуже відрізняються, оскільки у бібліотеках для дітей завжди головним завданням було і є залучення дітей до читання, формування культури читання, духовних потреб дитини, а специфікою бібліотек для більш дорослих користувачів є прерогатива інформаційної та освітньої функції.

Сьогодні ми не лише потроху починаємо звикати до своєї беззахисності, ми навіть перестаємо докладати зусилля для перешкоджання цьому процесу. Поступово ми втрачаємо підтримку громадськості, адже розуміння втрати як завжди приходиться значно пізніше. Працюючи спільно з

методичними службами обласних бібліотек для дітей на виконання запиту Всеукраїнської громадської організації «Українська бібліотечна асоціація» «Про стан мережі спеціалізованих бібліотек України для дітей», співставляючи показники діяльності бібліотек для дітей, якими оперує ОБД, з тими, які надані структурними підрозділами у сфері культури обласних державних адміністрацій до «Основних показників роботи бібліотек України», на жаль, довелося зробити висновок, що статистика по мережі спеціалізованих бібліотек для дітей вкрай недосконала. Невідповідність у одних і тих самих показниках виявилась чималою. Причиною тому, перш за все, є досі не затверджена базова мережа закладів культури, зокрема бібліотек, що фактично унеможлиблює контроль змін мережі у межах області.

У серпні цього року НБУ для дітей виконувала запит Генеральної прокуратури про скорочення мережі спеціалізованих бібліотек для дітей із зазначенням кількості та документального підтвердження причин закриття бібліотек для дітей. З 2009 року наша з вами мережа втратила 40 бібліотек. Цифри про скорочення було взято з офіційної статистики, що була надана структурними підрозділами у сфері культури обласних державних адміністрацій до Парламентської бібліотеки. Документальні підтвердження статистики, які мали б розшифрувати цифри або хоча б назви бібліотек, що припинили своє існування за останні 5 років, деякі ОБД, у мережі яких відбулося зменшення, надати так і не змогли. Виходить чиновники з структурних підроздів у сфері культури обласних державних адміністрацій у матеріалі, а методисти — ні? Так якщо не ми самі, то хто? Хто нас захистить?

Що ми можемо зробити у даному випадку? Насамперед вивчити свою рідну мережу, налагоджувати тісні зв'язки з методистами бібліотек області, мати напоготові оперативну інформацію про діяльність бібліотек для дітей області, як то кількість шкіл, дитячих садочків, будинків творчості, що знаходяться поряд з бібліотеками; наявність бібліотек-філій для дорослих поряд з бібліотеками для дітей; кількість читачів-дітей, що обслуговуються

бібліотеками для дітей області та інші важливі обставини діяльності бібліотек для дітей мережі. Це якраз той випадок, коли «проінформований — отже озброєний». Якщо у деяких бібліотеках показники не відповідають нормам і, з'являється не дуже приваблива картинка «необхідності» функціонування даної бібліотеки — ви маєте знати про це першими. І першими відреагувати — проконтролювати посилення заходів для приваблення читачів у разі «недотягування» до норми цього показника, шукати спонсорів для ремонту чи закупівлі техніки у разі значного погіршення матеріально-технічної бази. Адже першими бібліотеками, над якими нависає загроза скорочення, є саме аварійні бібліотеки та бібліотеки, які обслуговують незначну кількість дитячого користувача. Якщо ж певні тенденції до закриття тієї чи іншої бібліотеки мережі все ж мають місце — піднімайте громадськість, залучайте до вирішення цього питання небайдужих чиновників. Світ... не без розумних людей. Адже ми маємо приклади відновлення діяльності бібліотек для дітей після припинення їх функціонування! Так у 2010 році у зв'язку з великою кількістю користувачів дитячого віку відновила свою роботу *Бібліотека-філія №3 для дітей міста Ковель* Волинської області; а минулого року на базі відділу дитячого обслуговування *Драбівської районної бібліотеки* після припинення функціонування терміном на 2 роки відновила свою діяльність і *Драбівська районна дитяча бібліотека* Черкаської області.

Методист ОБД — це не просто методист великої книгозбірні. Це методист мережі спеціалізованих бібліотек для дітей області. За ним не лише виконання плану роботи науково-методичного відділу ОБД, за ним — чимала кількість бібліотек, яким часом доводиться розраховувати тільки на вашу допомогу. Так, відповідальність велика, але... «Хто ж як не ми?»...

Хто сьогодні найкращий друг бібліотеки? Депутат. «Чому?», — запитає хтось. Тому що, рекламуючи себе, він допомагає бібліотеці: коштами на покращення матеріально-технічних умов, придбанням нових книжок чи комп'ютерів, наданням подарунків для переможців численних бібліотечних

конкурсів, залученням уваги громадськості нарешті. Ми не хочемо «піарити» якусь політичну силу? Але ж, якщо політична сила, хай з яким би то не було розрахунком, прокладає собі дорогу до влади, допомагаючи бібліотеці — чому б не скористатися цією допомогою? А хіба дитині важливо, яким чином до бібліотеки потрапляє все необхідне для задоволення її потреб? Їй важливо отримати бажаний результат.

Але не кожний розумний, на перший погляд, політик — друг бібліотеки. Не секрет, що 3 вересня на засіданні уряду було підтримано законопроект щодо скорочення переліку одержувачів обов'язкового примірника видань до трьох установ. Цей законопроект в одну секунду позбавляє нашу бібліотеку та ще 16 установ обов'язкового примірника. До чого це призведе у найближчому майбутньому? До безмежного збагачення видавництв за рахунок економії 17 примірників книжок, враховуючи, що книговидавці і так далеко не всі виконували Закон України «Про обов'язків примірник»? Мало того, що держава вже майже десятиліття кинула на призволяще бібліотеки і основний примірник був чи не єдиним офіційним засобом поповнення фонду принаймні нашої Національної бібліотеки України для дітей, таке рішення негативно позначиться і на отриманні літературознавцями, науковцями, фахівцями дитячих бібліотек і читачами-дітьми повної та всебічної інформації про появу нових авторів і випуск творів дитячої літератури у видавництвах України. І у цьому складному процесі, направленому на свідоме знищення дитячих бібліотек, ми самі маємо активізувати свою діяльність і за порадою віце-прем'єра України О.М. Сича напрацьовувати інші механізми поповнення книжкових фондів, оскільки державі зараз не до нас. І знову перша скрипка у методиста, адже саме він має дзвонити в усі дзвони і піднімати на допомогу громадськість.

Ще один «сюрприз» з боку посадовців, який підкреслює безмежну «любов» та «турботу» до дитячих бібліотек — це створення у Міністерстві освіти і науки тимчасової робочої групи з питань розроблення методик популяризації читання серед дітей та молоді, до складу якої увійшли

науковці, шкільний методист і... жодного бібліотекаря. Як люди, які не мають взагалі ніякого відношення до дитячої книги, можуть розробляти методику популяризації читання? А тим більше серед такого вибагливого контингенту читачів, як діти та юнацтво?

Аналогічна робоча група за напрямком «Підтримка та розвиток читання, популяризація вітчизняної книги» під головуванням Першого заступника Міністра культури України, О.Б. Островської-Лютої створена і у Міністерстві культури України. Але знову парадокс: у складі робочої групи президент громадської організації «Форум видавців», директор ІПО НАКККіМ і ... жодного бібліотекаря. Чому нас так бояться? Чому так звані «добрі справи» робляться за нашими спинами? Чи не тому, що ми з вами володіємо безцінним скарбом — дитячим читачем, який сьогодні як далекий вогник в степу не дає спокою на перший погляд колегам-однодумцям, а у реальності — акулам-конкурентам.

Тож давайте, шановні колеги, розраховувати тільки на себе, бути будь-якої миті готовими захистити свої бібліотеки, і не лише словом, а ділом доводити свою необхідність. І пам'ятаймо, що за словами досвідченого бібліотекаря і редактора журналу «Библиотечное дело» Слави Матліної «...методист — це бібліотекар-професіонал найвищого гатунку: інтелектуал, аналітик, менеджер, психолог, журналіст та редактор в одній особі...».

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сьогодні наявність Інтернет у бібліотеці — це фактор її успіху, необхідна умова плідної роботи, новий формат взаємодії з суспільством. Адже саме через інформаційне представництво бібліотеки в Інтернет-середовищі можна утримувати увагу користувачів, залучати потенційних відвідувачів, пропонувати й реалізовувати все нові й нові віртуальні сервіси.

Бібліотечні сайти, блоги, групи у соціальних мережах виконують ряд дуже важливих для бібліотек функцій, які коротко можна окреслити наступним чином:

- PR- та рекламний майданчик, власний медіа-канал та інформаційний носій;
- механізм позиціонування бібліотеки в суспільстві;
- віртуальний канал просування електронних ресурсів та послуг;
- платформа для апробації нових ідей та можливостей;
- інструмент розвитку персоналу та корпоративної взаємодії;
- знаряддя для збору маркетингової інформації (статистика, опитування, коментарі, відгуки);
- фактор розвитку зовнішніх зв'язків, залучення партнерів та спонсорів, вибору вірної стратегії розвитку.

Коли бібліотеки робили перші кроки освоєння Мережі, головними стимулами для фахівців були потреба освоєння нового, можливість самореалізації через творчість і розширення кругозору. Зараз ми маємо професійну конкуренцію, нам необхідно розвивати корпоративну співпрацю, аналізувати ефективність взаємодії з користувачами.

Слід зазначити, що Інтернет — непростий об'єкт для статистичного аналізу. Віртуальний світ динамічно змінюється, і лише спільно можна збирати інформацію, представляти та аналізувати її.

Створити імідж бібліотеки в інформаційному просторі допомагають бібліотечні сайти. Найбільш повний перелік сайтів бібліотек України для дітей представлено на сайті Національної бібліотеки України для дітей. До списку ввійшло 115 самостійних сайтів та окремих сторінок обласних, районних і міських бібліотек для дітей. Власні сайти мають 21 обласна бібліотека для дітей. Закономірною тенденцією є представлення сторінок бібліотек, що обслуговують дітей, на сайтах районних та міських ЦБС. Найбільш «інтернетизованими» є дитячі бібліотеки Хмельницької області – 15 сайтів, м. Києва — 14, Рівненської області — 12, Херсонської області — 9.

Найбільш доступним методом статистичного дослідження сайтів бібліотек є рейтинги. Популярність сайтів визначається кількістю відвідувачів, що переглянули принаймні одну Інтернет-сторінку. На жаль, у нас відсутній єдиний підхід до статистики відвідувань сайтів. Показники визначаються різними лічильниками відвідуваності, що можуть виступати в ролі рейтингу. Найбільш популярними лічильними є Google Analytics від компанії Google, Яндекс. Метрика від компанії Яндекс, система Інтернет-статистики HotLog, Bigmir)net, яка вважається авторитетною і популярною рейтинговою системою в УАнеті, LiveInternet.ru, і надає різноманітні види звітів. Та найбільш об'єктивним на сьогодні вважаються сервіс веб-аналітики Alexa Internet. Це дочірня компанія Amazon.com відома своїм сайтом, де збирається статистика про відвідуваність інших сайтів та показується світовий ранг трафіку. Перша п'ятірка найпопулярніших сайтів українських бібліотек станом на 5 вересня 2014 р.:

	Назва бібліотеки	Світовий рейтинг	Рейтинг УАНЕТ
1	Донецька обласна універсальна наукова бібліотека	376,879	3,732
2	Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського	574,709	11,616
3	Національна парламентська бібліотека України	1,008,651	14,865
4	Кіровоградська універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського	1,103,787	51,810
5	Національна бібліотека України для дітей	1,698,042	

Рейтинг відвідуваності сайтів бібліотек України для дітей на початок вересня виглядав наступним чином:

	Назва	Світовий рейтинг
1	НБУ для дітей	1,698,042
2	Житомирська обласна бібліотека для дітей	2,624,916
3	Кримська республіканська дитяча бібліотека ім. В. Н. Орлова	6,708,371
4	Івано-Франківська центральна міська дитяча бібліотека	8,520,538
5	Тернопільська обласна бібліотека для дітей	8,942,322
6	Краматорська центральна міська бібліотека для дітей ім. О.С. Пушкіна	11,287,358
7	Херсонська обласна бібліотека для дітей	12,487,224
8	Львівська обласна бібліотека для дітей	12,640,294
9	Рівненська обласна бібліотека для дітей	16,061,860
10	Центральна міська бібліотека ім. Т. Г. Шевченка для дітей м. Києва	16,164,113
11	Запорізька міська центральна бібліотека для дітей	16,255,960
12	Волинська обласна бібліотека для дітей	17,006,975
13	Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка	17,154,575

На жаль, не включені до статистики Alexa Internet ряд сайтів дитячих бібліотек. Це означає, що в їхніх Інтернет-браузерах не встановлено Alexa Toolbar. Ця панель вбудовується в браузер як додаток, скачати її можна за адресою: <http://www.alexa.com/toolbar>.

Щоб підвищити рейтинг сайту необхідна його оптимізація – комплекс методів, який зробить сайт не тільки цікавим для користувача, але й зрозумілим та близьким для пошукових систем. Ця робота включає представлення якісних ресурсів, чітке структурування, правильне оформлення головної сторінки та карти сайту, навігаційного меню, формування ключових слів. Для дитячих бібліотек структуру та зміст сайтів необхідно вибудовувати на основі принципу диференційованого задоволення читацьких запитів і максимального полегшення доступу до інформації.

Зробити життя користувачів бібліотек для дітей цікавішим та змістовнішим допомагають бібліотечні блоги. Щоб стати справжнім успішним блогером достатньо бажання творити і мати свою думку з кожного питання. Важливим фактором для популярності блогу є регулярність подання інформації. На сайті НБУ для дітей представлено 128 блогів бібліотек для дітей.

Основними критеріями для оцінки блогів є:

- змістовність контенту блогу (актуальність, затребуваність постів);
- авторський стиль контенту;
- інтерактивність і рівень залучення аудиторії користувачів блогу (кількість форм зворотного зв'язку з користувачами);
- відповідність контенту блогу адресній аудиторії блогу;
- використання мультимедійного контенту;
- дотримання законодавства щодо захисту авторських прав;
- оригінальність дизайну;
- обсяг аудиторії (кількість передплатників, кількість переглядів публікацій).

Коментарі щодо статистики відвідування блогів бібліотек або її окремих підрозділів можна знайти на сайті Національної парламентської бібліотеки України у розділі «Бібліотечному фахівцю — Консультації». Спеціалісти пишуть: «...якщо робота з підтримки блогу ведеться співробітниками певного підрозділу бібліотеки в робочий час, відображена в посадових інструкціях та планах роботи відділу, тоді можна вести мову про включення показників відвідування блогу до загальних звітних показників цього підрозділу бібліотеки. Далі пропонуємо діяти згідно з ГОСТом 7.20-2000 "Бібліотечна статистика" п. 8.2. ...Ви можете включати показники відвідуваності веб-сайту, блогу бібліотеки до звітності N 6-НК (річної)» (режим доступу: <http://profy.nplu.org/search.php>, питання 1970, 4065).

Важливою складовою інформаційної політики стала стратегія просування бібліотек в соціальних мережах. Інформування цільової аудиторії, демонстрування відкритості, зворотній зв'язок – саме ці фактори стали стимулом для стрімкого відкриття груп, окремих сторінок бібліотек. Важливими чинниками також стали доступність та легкість подання інформації бібліотекарями, єдина доступна можливість представлення діяльності своїх закладів в мережі, розширення меж бібліотеки. Бібліотекарі вважають, що потрібно йти туди, де наші читачі, реалізувати можливість самовиразитися і співробітникам, і користувачам.

Статистика груп та сторінок дитячих бібліотек в соціальних мережах на сьогоднішній день не ведеться, не включаються статистичні показники і до форм звітності. Перелік посилань на групи бібліотек для дітей в соціальних мережах можливо створити лише спільними зусиллями, коли бібліотеки будуть самі повідомляти про відкриття нових акаунтів.

Інформація про діяльність бібліотек значно змінилася під впливом інформаційно-комунікативних технологій. Створення блогів та сторінок у соціальних мережах «відтягнуло» на себе значний потік змістовної та цікавої інформації, що не публікується на офіційних сайтах бібліотек і тим самим не включається до об'єднуючих тематичних добірок, звітних аналітичних матеріалів. Це значно впливає на інформаційну єдність мережі бібліотек для дітей. Тож необхідність вироблення методичних і регламентуючих документів щодо акумулювання інформації в електронному середовищі стала нагальною потребою часу.

Сучасний бібліотекар і сучасна бібліотека постійно змінюються. Ми в постійному пошуку відповідей на питання: «Ким ми бачимо себе в безмежному інформаційному світі?», «Що від нас чекають наші користувачі?», «Чи готові до змін і впровадження інновацій?», «Чи налаштовані обговорювати наші проблеми та святкувати перемоги?» «Чи підготовлені не лише надавати цікаву змістовну інформацію з метою вироблення інтересу до бібліотеки та читання, але й оцінити її ефективність та затребуваність?». Об'єднати нас, якраз, може Інтернет, віртуальне творче спілкування, позитивне ефективне партнерство.

В.М. Красножон
завідувач відділу
довідково-інформаційного обслуговування
НБУ для дітей

ВІРТУАЛЬНІ СЕРВІСИ БІБЛОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

У час активного інформаційного розвитку в суспільстві формуються комунікативні системи, які покликані забезпечити кожному доступ до інтелектуальних ресурсів людства. Щоб відповідати вимогам часу, бібліотечні заклади як сучасні інформаційні центри та соціальні інститути намагаються адаптувати свою традиційну модель розвитку до життя в новій інформаційній реальності. Дитячі бібліотеки України своєчасно включилися в процес модернізації форм та методів представлення інформації, розширення номенклатури інформаційних послуг в умовах впровадження електронних технологій в бібліотечне обслуговування юних читачів. Практика сервісної діяльності бібліотек для дітей у веб-просторі останнім часом наповнюється змістовними ресурсами, набуває ефективності та має позитивний досвід. У першу чергу поява комп'ютерів та Інтернету кардинально позначилася на бібліографічній функції бібліотек, яка більше, ніж будь-який інший напрям роботи, зазнає сьогодні потужного впливу новітніх технологій та інтенсивно змінюється під їх дією. Поліпшенню інформаційного сервісу сприяв перехід практично усіх обласних бібліотек для дітей (крім Запорізької, Івано-Франківської та Тернопільської ОДБ) на автоматизований режим обробки інформації. У бібліотеках формуються електронні каталоги, електронні тематичні, фактографічні, краєзнавчі бази даних, у т. ч. повнотекстові, які оперативно поповнюються актуальними навчально-пізнавальними, науково-методичними, професійними ресурсами, у т. ч. із збірників та періодичних видань. Наприклад: БД «Ріднокрай: історія і сьогодення», «Бібліотеки: теорія, практика, досвід», «Сценарії», «Аудіовізуальні та електронні документи» (Хмельницька ОДБ), «Екологія Криму і Севастополя», «Краєзнавство», «Профорієнтація», «Енциклопедія

етикету», «Роль особистості в історії, культурі, науці» (Центральна міська бібліотека для дітей м. Севастополя), «Володимир Натанович Орлов» (Кримська республіканська дитяча бібліотека), «Буковиніана», «Чернівці і чернівчани» (Чернівецька ОДБ), «Діти України», «Література Миколаївщини» (Миколаївська ОДБ), «Наш край» (Чернігівська ОДБ), «Найкращі люди Луганщини», «Гордість землі Луганської», «Луганщина на сторінках преси» (Луганська ОДБ).

Інформатизація бібліотечної галузі забезпечує організаційну та технологічну базу для формування та взаємного використання фондів бібліотек. Задоволення потреб сучасного користувача, забезпечення оптимального оперативного доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів вимагає координації зусиль для найбільш ефективного функціонування електронних каталогів бібліотек. З метою сумісного створення якісного інформаційного продукту для потенційних і віртуальних користувачів за адмініструванням та участю НБУ для дітей з 2010 року діє Корпоративний проект з аналітичного розпису періодичних видань («КОРДБА») (<http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5501>). Свій вагомий вклад у діяльність проекту вносять 14 дитячих бібліотек України, що працюють у програмному забезпеченні «Марк-SQL», це Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Львівська, Рівненська, Сумська, Херсонська, Полтавська, Черкаська, Чернігівська, Чернівецька обласні бібліотеки для дітей та центральні міські бібліотеки для дітей м. Києва і м. Дніпропетровська. Зокрема, за 5 років партнерами Корпорації у зведену базу даних введено близько 55 тис. документів. Кожний учасник проекту згідно розподілу розпису періодичних видань протягом року експортує у спільну БД в середньому від 650 до 1200 записів, а вивантажує до власних електронних каталогів та тематичних БД у залежності від передплати періодики від 4000 до 17000 тис. документів. Останнє триріччя роботи у проекті було для бібліотек періодом активного освоєння вимог до створення електронних записів, позитивних змін у якості представлення матеріалів з урахуванням

уніфікованих підходів розкриття їх змісту, зростання відповідальності всіх учасників до правил функціонування об'єднання. Дієвим засобом підвищення кваліфікації учасників проекту стала «Віртуальна школа каталогізатора», яка допомагає вирішувати проблеми кооперативної каталогізації, дозволяє виробити головні принципи систематизації та індексування документів, опанувати єдину методику створення аналітичних бібліографічних описів у програмному забезпеченні «Марк-SQL», надає практичні поради щодо пошуку матеріалів та використання спільного інформаційного ресурсу. На досить високому рівні вже працюють у Корпорації Житомирська, Чернігівська, Рівненська обласні бібліотеки для дітей, які були відзначені у 2013 році Подяками НБУ для дітей на Всеукраїнській науково-практичній конференції директорів обласних бібліотек для дітей у м. Севастополі.

Нині людство живе в епоху еволюції засобів комунікації, яка змінює спосіб життя, характер спілкування, мислення та спрямована на розширення можливостей самореалізації людини в умовах модернізації соціокультурного простору. Місія бібліотеки сьогодні — гармонізувати сучасне суспільство та на основі широкомасштабного використання інформації як стратегічного ресурсу, створити всі умови для самоосвіти, креативної діяльності різних категорій читачів, стимулювати їх до постійного оновлення знань і розвитку творчої індустрії. Виходячи з цього, трансформується та вдосконалюється формат інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотек України для дітей. Цей вид сервісу бібліотек поступово інтегрується в електронну систему інформаційних комунікацій та на основі нових технологій передачі інформації розширює світогляд, розвиває читацькі смаки, дозволяє за допомогою навігації в ресурсах Інтернет навчити дитину легко та просто адаптуватися у віртуальному світі. Так, широкий резонанс в он-лайнному інформаційному сервісі сучасних бібліотек для дітей здобули сайти та блоги, кількість яких постійно зростає. Нині в сегменті Інтернету представлено 114 сайтів та 123 блоги дитячих бібліотек (у 2008-2010 роках їх було відповідно

лише 38 і 15). Зокрема, в останнє триріччя відкрили свої сайти Волинська, Івано-Франківська, Полтавська, Сумська обласні бібліотеки для дітей, інформаційно-бібліографічний відділ Рівненської ОДБ, особливо інтенсивно почали створювати власні веб-сторінки та блоги районні та міські бібліотеки для дітей Вінницької, Дніпропетровської, Волинської, Житомирської, Київської, Закарпатської, Херсонської, Івано-Франківської, Рівненської областей, м. Севастополя. Крім того, з 2011 року почав працювати спільний регіональний сайт дитячих бібліотек Харківської області «БібліоМістечко». Різноманітним тематичним призначенням виділяється блогосфера дитячих бібліотек. Серед них для дітей: «Редкая книга: Музей детской книги», «Клуб дитячих письменників» (ЦМДБ імені А. Гайдара м. Севастополя), «Бібліотечний клуб «АРТ-світ» (блог відділу організації дозвілля Кіровоградської ОДБ), «Бібліотечна міні-школа «Вулик» (блог інформаційної підтримки та організації спільного дозвілля дітей з особливими потребами та їх однолітків Кіровоградської ОДБ), «Бібліосвітлиця» (бібліотека для дітей імені В. Чапаєва ЦБС Солом'янського району м. Києва), «Бібліотека. Сторінками України» (бібліотека-філія № 4 для дітей Хмельницької міської ЦБС), «Бібліотека-музей «Літературне Тернопілля» (бібліотека № 2 для дітей Тернопільської міської ЦБС), «Багатобарвний світ мистецтва» (блог відділу мистецтв Тернопільської ОДБ), «Психолог. ua» (ЦМДБ м. Ізмаїл Одеської області), «Проба пера» (ЦБС для дітей м. Одеси), «Книголюбія» (Дубенська районна дитяча бібліотека Рівненської області), «Библиотечная гавань» (Миколаївська ОДБ), «Нінтешк@» (Клуб сімейного дозвілля Рівненської ОДБ), «Інтернет-мишенята» (бібліотека для дітей імені Ю. Гагаріна м. Кіровоград), «Творча стежинка», «ЧИТАЙБУМчик», «МІСТО-онлайн» (Місто Ідеальних Стосунків Творчих Особистостей) (Житомирська ОДБ), «Чомусики & Читайлики» (Бердичівська міська бібліотека для дітей Житомирської області), «WebРукавичка» (Попільнянська районна бібліотека для дітей Житомирської області), «Берег дитинства» (Барська районна бібліотека для Вінницької області), «Сонячна літературна країна» (Луцька

ЦМДБ Волинської області), фотоблог «Бібліородзинки», «БібліоЛіто» (Львівська ОДБ), «ВООКитека» (бібліотека-філія № 5 ЦБС для дітей м. Миколаєва), «Бібліоперлинки» (блог бібліотек для дітей Дніпропетровщини) та багато інших. З'явилися і нові професійні блоги для бібліотечних спеціалістів: «БлоГнот методиста» (Львівська ОДБ), «Увімкни бібліотеку!», «Бібліокре@тив» (блог проекту бібліотек-засновниць Південноукраїнського міжрегіонального ярмарку бібліотечних інновацій), «Бібліотечні медіауроки» (Херсонська ОДБ), «Бібліомаячок» (Миколаївська ОДБ).

Комп'ютерні технології дозволили бібліотекам комплексно та оперативно подавати на сайтах та блогах різнобічну інформацію про край, розміщувати та оновлювати матеріали про літературні новинки, регіональні та державні знаменні та пам'ятні дати, представляти анонси, відеорепортажі проведення масових заходів, мультимедійні презентації актуальної тематики, віртуальні виставки, виставляти електронні версії бібліографічної продукції, власні електронні продукти, інформацію про реалізацію бібліотечних проектів, інноватику бібліотечної галузі та ін. Позиціонувати діяльність бібліотек у глобальній мережі допомагає також відкриття власних сторінок у соціальних мережах. Так, інформаційно насичений сайт Херсонської обласної бібліотеки для дітей імені Дніпрової Чайки, яка змістовно розкриває свою діяльність за проектами для дітей: «17 сторінка нон-стоп», «Мільйон – це просто», «Профістарт», «Казочка надобраніч», «5 сходинок до успіху: увімкни бібліотеку!», «Вікно в Америку для майбутніх лідерів», «Міжшкільний портал «Клас». Значну допомогу школярам у вивченні літератури рідного краю надає електронний біобібліографічний довідник «Літературна Херсонщина» (2009-2013). Крім того, бібліотека є лідером в організації створення та ведення блогів, які яскраво демонструють творчий потенціал бібліотеки у просуванні книги, знань та читання у сферу життєдіяльності дитини. Це такі блоги, як «Святковий веб-квест 30.09», «Бібліотечні волонтери Херсонщини», «ХОБД Інтернет-центр», «Профістарт: юні обирають майбутнє», «Права дітей», «Літературна студія «Контур»,

«Польський клуб «Пшиязнь», «Електронний журнал ЛітТерра», «ХОБД-
news» (новини про заходи, проекти, клуби, зустрічі, конкурси, свята,
літературні вечори бібліотеки). Новий розділ «Для дітей» як окремий міні-
сайт відділу обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів відкрився на
сайті Тернопільської ОДБ, де представляються матеріали за темами «Для тих,
хто іде в школу», «Казочки», «Мультфільми», «Смачні сторінки»,
«Цікавинки», «Для умілих рук», «Ігри для дітей», «Флеш-розмальовки»,
«Онлайн-кросворди»; збагатилася новою інформацією сторінка «Мій рідний
край», на якій відкрито нові підрубрики «Замки та палаци Тернопільщини»,
«Славетні земляки», «Карта міста Тернополя», «Походження назв вулиць»,
«Пам'ятники». Приваблюють користувачів Інтернет-ресурси Кримської
республіканської дитячої бібліотеки імені В. Орлова: віртуальна міні-
енциклопедія «Азбука Крим», що включає понад 100 інформацій (короткі
статті, що доповнюються посиланнями на повнотекстові документи,
фотографії, відеоматеріалами), інтерактивні ігрові сторінки сайту «Игротека:
наш не скучный книжный мир», «Библиотеки: от папируса до iPada»,
рекомендаційний веб-ресурс з краєзнавства «Крым.net», а також відеофільми
розділу «Орловка — фільм» про заходи та діяльність бібліотеки. Цікаві та
корисні матеріали створила та розмістила на сайті Хмельницька ОДБ, а
саме — «Міні-довідник юного краєзнавця» (2011), що містить різнопланову
інформацію про історію, географію, літературу, мистецтво, обласні премії,
знаменитих земляків регіону, анотований електронний каталог періодичних
видань для дітей (2013), інформаційний електронний покажчик «За
знаннями — в електронний світ», література в якому з 2005 року постійно
оновлюється та згрупована за розділами «Сходинки до знань» (на допомогу
вивчення шкільних предметів), «Золоті джерела рідного краю» (історія,
природа, література Хмельниччини), «Це цікаво» (науково-популярні
видання про видатних особистостей та незвичайне у світі). Заслуговує на
увагу інформаційно-віртуальний проект «Великі українці» (2012) Центральної
міської бібліотеки для дітей м. Севастополя, що знайомить з видатними

діячами історії, науки, культури, чії дати відзначаються на державному рівні. Інтенсивно розвивається регіональний веб-портал дитячих бібліотек Харківської області «БібліоМістечко», матеріали якого групуються за такими розділами: «Бібліотечна карта Харківського регіону» (портфоліо бібліотек регіону), «Бібліотечна слобода» (офіційні документи з бібліотечної справи, новини, досвід, інновації, видавнича продукція дитячих бібліотек області), «Дитячий простір» (дитячі конкурси, книжкові новинки та періодика для дітей, поради психолога, правова культура, дозвілля), «Моє місто» (історія, культура, література, видатні особистості Харкова та області), «Таємничий батьківський куточок» (виховання, здоров'я та розвиток дітей, консультації психолога), «Вчительська вежа» (книги, статті, інтернет-ресурси для класних керівників та вчителів-предметників), «Майстерня фантазії» (літературна та художньо-мистецька творчість дітей), «Заирни в бібліотеку» (фото- та відео звіти про проведення різноманітних заходів дитячих бібліотек регіону). Ефективним засобом популяризації бібліотечних ресурсів у Миколаївській, Харківській, Житомирській обласних бібліотеках для дітей стали віртуальні виставки, що представляються на сайтах за наступною тематикою: «Міфи народів світу», «Издательство «Самовар» приглашает к чтению», «Чарівна сила води», «Подружці на вушко» та «Поміж нами, хлопцями» (мода, етикет, кулінарія, здоров'я, захоплення, спорт), «Миколаївщина — давня і славетна», «Вухо-лапо-хвіст», «З історії українського костюма» (Миколаївська ОДБ), «Шляхи Шевченкової долі», «Бути на Землі Людиною» (виставка-вікторина з прав людини), «Екологія. Людина. Природа» (Харківська ОДБ), «Книга з автографом» (подарункові видання письменників читачам бібліотеки), «Тече річка невеличка...» (походження річок та струмків Житомирщини) (Житомирська ОДБ). Щоб привернути увагу до бібліотеки, її історії, розвитку, послуг, власної веб-сторінки Львівська обласна бібліотека для дітей розробила та виставила в електронному середовищі два квести по сайту.

Для підвищення інтересу до книги та читання через візуальну культуру ряд обласних бібліотек для дітей готують різні форми бібліографічного

інформування у вигляді комп'ютерних мультимедійних та відеопрезентацій, які частково розміщуються на веб-сторінках та використовуються під час проведення масових заходів. Підтвердженням цього можуть слугувати наступні приклади: «Сини української землі», «Зимова магія пейзажу», «Видатні майстри української драматургії», «Архітектурні пам'ятки Сумщини: храми», «Почесні громадяни м. Суми» (Сумська ОДБ), «Золотой венец Харькова» (віртуальна подорож визначними пам'ятками Харкова), «Сердце золотое и волшебный голос не забудет город юности твоей...» (К. Шульженко), «Птицы: к Международному дню птиц», «Удивительный доктор» Николай Пирогов», «Аплодисменти, Аплодисменти...» (про актрису та співачку Л. Гурченко) (Харківська ОДБ), «Яскравий Hand-made для умілих дітей» (електронний хобі-путівник), «Сучасне книговидання і коло дитячого читання» (бібліографічне досє), «Річки навколо нас в легендах, переказах, віршах нашого краю» (бібліографічний краснзнавчий путівник), «Вдала книга на різні теми» (електронний огляд сучасної зарубіжної літератури з використанням буктрейлерів, взятих у вільному доступі в мережі Інтернет), «Паралелі духовних культур» (етнокалейдоскоп сімейних традицій) (Дніпропетровська ОДБ), «Андерсен наших дней (за творчістю А. Ліндгрена)», «Любимые стихи детства» (за творчістю С. Маршака) (ЦМДБ м. Севастополя), «Портрет сучасника» (про полтавську поетесу Т. Землякову) (Полтавська ОДБ), «Я думками й серцем з вами...» (про життєвий та творчий шлях закарпатської письменниці С. Коваль), «Ангіна у жирафа» Людмили Кудрявської» (прем'єра нової книги) (Закарпатська ОДЮБ), відеопрезентації з краснзнавства «Літературна прогулянка Південним Бугом», «В'ячеслав Тимофійович Качурін», «Чудеса поряд» (туристичні маршрути Миколаївщини) (Миколаївська ОДБ). Не можна не відзначити тематичну різноплановість циклу мультимедійних презентацій, які з 2009 року готує для своїх користувачів Кіровоградська обласна бібліотека для дітей. Зокрема, на сайті представлено анотований огляд змісту 13 серій, до яких входить близько 80 презентацій.

Починає переходити в електронний формат система групового та індивідуального інформування. З метою оперативної доставки інформаційних бюлетенів своїм абонентам Хмельницька, Херсонська, Миколаївська, Луганська, Київська, Закарпатська обласні бібліотеки для дітей та юнацтва та Кримська республіканська дитяча бібліотека ім. В. Орлова активно використовують електронну пошту.

Вагоме місце в сучасній електронній інфосфері бібліотек для дітей займають інтерактивні інформаційні ресурси, які у доступній та ігровій формі навчають дитину працювати з інформацією в електронному форматі. Першими почали створювати такі ресурси на початку XXI століття дитячі бібліотеки Миколаївщини. Швидко поширюючись, вони отримали схвальну оцінку бібліотечних фахівців не тільки в Україні, а й за її межами. Ці електронні продукти і понині користуються надзвичайною популярністю серед дитячої аудиторії — це веб-мандрівки для молодшого шкільного віку «Чудесные приключения в волшебном чулане», «Как Ивашка книгу про слонов искал», «Волшебница, которая живет везде: виртуальные прогулки с А. Линдгрэн и ее героями», літературний вояж у просторі і часі для дітей 12-15 років «Вечные легенды о любви» (Миколаївська ЦМДБ), «Моя Вообразилія: мастерская для всех желающих научиться вообразать...» (Миколаївська ОДБ). Підхопивши досвід бібліотек Миколаївської області, запроваджують підготовку таких оригінальних електронних видань інші бібліотеки для дітей. Наприклад, Житомирська обласна бібліотека для дітей створила електронну пізнавально-розважальну гру «Казкова мандрівка країнами Європи» та бібліографічну подорож для школярів «Дивосвіт Миколи Яненка», Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки — електронний посібник-гру «Олімпійська слава Херсонщини», Хмельницька обласна бібліотека для дітей — літературно-пізнавальну мандрівку «Жниво Григорія Храпача» (до 90-річчя від дня народження подільського письменника), Рівненська обласна бібліотека для дітей — віртуальні мультимедійні бібліографічні мандрівки: «Казкова подорож

Україною» (за творчістю І. Франка, Лесі Українки, В. Сухомлинського, В. Нестайка, Л. Пшеничної), «Чарівна країна дитинства» (за творчістю Наталі Забіли), а також веб-квести «Письменники Рівненщини», «Стежками його дивосвіту (за творчістю Євгена Шморгуна)», «Секрет успіху Олександра Ірванця», Харківська обласна бібліотека для дітей — он-лайн-вікторини «Казкова вікторина», «У світі казки». Вдалий новий інтерактивний ресурс — краєзнавчу медіа-гру «Зоологічна мозаїка Миколаївського зоопарку» підготувала та розмістила на власній сторінці в Інтернет Миколаївська ОДБ.

З'явився перший досвід проведення «віртуальних мостів» між читачами дитячих бібліотек різних регіонів країни. Мається на увазі організація у 2014 році Всеукраїнської скайп-естафети «Навіки пам'ять збережем...» у рамках Всеукраїнської естафети пам'яті «Слава визволителям України», під час якої учасники та гості ділилися цікавими розповідями про героїв Великої Вітчизняної війни, декламували вірші, співали патріотичні пісні, представляли літературно-музичні композиції, обмінювалися враженнями, спільно переглядали уривки з документальних фільмів про визволення певних територій України. На сьогодні вже пройшло 5 віртуальних зустрічей, де київські школярі — користувачі НБУ для дітей в режимі on-line спілкувалися зі своїми ровесниками — читачами Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В.О. Лягіна, Хмельницької обласної бібліотеки ім. Т.Г. Шевченка, Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрові Чайки, Тернопільської обласної бібліотеки для дітей, Одеської обласної бібліотеки для дітей ім. Н.К. Крупської.

Усе більшого розповсюдження у веб-просторі дитячих бібліотек отримують рекомендаційно-бібліографічні сервіси, що створюються у співтворчості та виступають важливим компонентом розширення літературного кругозору, підтримки читання користувачів-дітей. Суттєво «оживити» процес розвитку рекомендаційної бібліографії за участю дитячих письменників, літературних критиків, видавців, викладачів та бібліотекарів дозволив рекомендаційно-критичний дискусійний портал «Ключ» (Краща

Література Юним Читачам) (<http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=5516>), електронна аудіоантологія улюблених творів дитячої літератури «Почитайко» <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6090>, яка постійно поповнюється та озвучується дитячими бібліотекарями різних регіонів України. Крім того, щоб забезпечити доступ користувача-дитини до об'єктивної та всебічної достовірної інформації про світ у доступній і безпечній формі, 18 бібліотек для дітей (Донецька, Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська ОДБ, Кримська республіканська бібліотека для дітей ім. В. Орлова, центральні міські бібліотеки для дітей м. Дніпропетровська та Миколаєва) беруть участь у проекті «Кращі Інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей», який з ініціативи НБУ для дітей стартував у 2010 році. Проект представлено у глобальній мережі двома інформаційними блоками: Кращі Інтернет-ресурси для дітей (17 розділів) та Кращі Інтернет-ресурси для дорослих (7 розділів). Щоквартально учасники Корпорації здійснюють відбір змістовних ресурсів українського та російського сегменту Інтернет-мережі та групують анотовані списки для доповнення закріплених за ними тематичних розділів. У цілому ресурс на сьогодні містить понад 700 посилань і доступний як через сайт НБУ для дітей, так і веб-сторінки бібліотек-учасниць.

Слід відзначити, що дитячі бібліотеки України активно реагують на сучасні зміни бібліотечної практики, пропонують нові моделі розвитку, беручи участь у всеукраїнських професійних конкурсах УБА та програми «Бібліоміст». Зразками ефективною бібліотечно-інформаційної діяльності можуть слугувати певні відзнаки та нагороди, які отримали бібліотеки для дітей останнім часом. Наприклад, серед кращих визнано блог «Библиотека города N» Центральної бібліотеки для дітей імені Ш. Кобера і В. Хоменко м. Миколаєва (Національний конкурс бібліотечних блогів «Зірки бібліотечної блогосфери» (2011), номінація «Найкращий блог бібліотеки»); проект

«Туристична Миколаївщина запрошує» Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В. Лягіна (Ярмарок інноваційних бібліотечних послуг (2011), II місце у конкурсі на кращу інноваційну бібліотечну послугу); проект «Навчально-бібліотерапевтичний центр «Ковчег» Львівської обласної бібліотеки для дітей (Ярмарок інноваційних бібліотечних послуг (2011), I місце у номінації «Інновації бібліотек щодо надання соціальної допомоги вразливим верствам населення»); проект створення Регіонального веб-порталу дитячих бібліотек Харківської області «Бібліомістечко» Харківської обласної бібліотеки для дітей (переможець 5 раунду Конкурсу проектів співпраці бібліотек з місцевими громадами (2011), проект «Бібліотечна інноваційна майстерня спілкування у форматі 3D» Житомирської обласної бібліотеки для дітей (Всеукраїнський конкурс «Бібліотека року — 2013», III місце), проект «У світ краєзнавства — через Інтернет» Сумської обласної бібліотеки для дітей (переможець конкурсу «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернет» (2013). У Всеукраїнському конкурсі бібліотечних інтернет-сайтів у номінації «Кращий сайт бібліотеки для дітей/юнацтва» переможцями у 2011 році визначено Херсонську, Львівську та Миколаївську ОДБ, у 2012 році – Івано-Франківську центральну міську бібліотеку для дітей. За підсумками Національного ярмарку бібліотечних інновацій «Сучасна бібліотека: рухаємось вперед» (2013) призові місця отримали Львівська обласна бібліотека для дітей (конкурс постерів, III місце), Центральна міська бібліотека для дітей імені Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва за відеоролик «Приключення Вадика в бібліотеке» (конкурс «БібліоКіноФест 2.0», I місце) та Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна за відеоролик «Дети цветы жизни! НО...» (конкурс «БібліоКіноФест 2.0» у спеціальній номінації «Найкумедніше відео»).

Усвідомлюючи важливість проблеми інформаційної компетентності людини в електронну еру, значне місце в своїй діяльності бібліотеки України для дітей приділяють вихованню інформаційної культури юних громадян,

яка зосереджується на формуванні читача нового типу, який володіє сучасними алгоритмами пошуку, питаннями Інтернет-безпеки, навичками роботи з Інтернет-ресурсами, електронними виданнями. З метою вироблення системного підходу до роботи з інформацією у дитячих бібліотеках Луганської, Львівської, Івано-Франківської, Донецької, Київської, Херсонської, Хмельницької, Житомирської областей, Кримській республіканській дитячій бібліотеці ім. В. Орлова та багатьох інших плідно діють Інтернет-центри, де дітей різних вікових груп навчають основам комп'ютерної грамотності, мережевого спілкування, комунікаційної медіа-компетентності. У рамках центрів відбуваються практикуми, тренінги, веб-уроки, он-лайн-заняття, віртуальні екскурсії, години медіаграмотності: «Відкриваємо світ Інтернету», «Особливості пошуку інформації в час цифрових технологій», «Культура читання електронних видань», «Твоя електронна пошта», «Безпечна веб-країна», «Особливості Інтернет-спілкування», «Віртуальні всезнайки», «Твоя сторінка «ВКонтакте», «Комп'ютерна доріжка до читання», «Книжка і мишка-програмишка», «Створюємо мультимедійну презентацію», «Електронні бібліотеки» та ін.

Позитивний вплив на підвищення інформаційної освіти школярів надає організація диференційованого навчання культурі споживання інформації у віртуальній площині. Так, на формування навичок інформаційної культури інтернет-користувачів 7-15 років спрямований електронний проект – своєрідний міні-сайт «Библиознайка» (<http://orlovka.crimea.ua/biblioznajka/>) Кримської республіканської дитячої бібліотеки ім. В. Орлова, де можна ознайомитися з веб-уроками на наступні теми: «Путешествие в Библиоград» (знайомство з бібліотекою), «Из глубины веков» (історія книги та книгознавства), «Библиотеки древние и современные», «Учусь быть читателем», «Книга. Как ее беречь (советы доктора Нервистраничкина)», «Корисне знайомство з Інтернетом», «Основні правила безпечного Інтернету, або Як поводити себе в Мережі». Діалогова форма представлення матеріалу віртуальних занять дозволяє юним користувачам стати їх безпосередніми

учасниками: відповідати на запитання вікторин, тестів «Перевір свої знання!», відгадувати загадки. Розширити представлення з теми допомагає додаткова інформація (бібліографія/вебліографія за темою уроків, посилання на повнотекстові видання та ресурси, цікаві факти, корисні поради), яка «схована» за значками-символами, що привертають дитячу увагу: «Знай, що...», «Словарик», «Заглянь», «Рекомендую», «Це цікаво», «До відома», «Цікаво дізнатись», «Подумай!». Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна започаткувала на сайті у розділі «Інформаційний сервіс» сторінку «Інформаційна культура читачам (Web-уроки)» (<http://laginlib.org.ua/ynfo/veb.html>), що вміщує слайд-інформ мандрівки, презентації уроків для школярів 2-6 класів: «Незвичайні книги та бібліотеки світу», «Автори та ілюстратори дитячих книг», «Твої друзі та помічники - книги», «Подорож у країну довідників та енциклопедій», «Періодичні видання для учнів молодшого шкільного віку. Як з ними працювати», «Структура книги» та інші. «Уроки інформаційної грамотності» (<http://www.child-lib.lg.ua/uk/content/uroki-informaciyanoi-gramotnosti>) – таку назву має веб-сторінка сайту Луганської обласної бібліотеки для дітей. Тут представлено «Орієнтовну програму уроків інформаційної грамотності для учнів 1-9 класів» та 6 відео-уроків на теми: «18 «зачем» нужны детские книжки», «Путешествие по лучшим сайтам для малышей и подростков», «Увлекательное знакомство с электронными энциклопедиями», «История создания книги», «Структура книги», «Как создается книга». Цікаві уроки у вигляді презентацій розробили та виставили на сайтах Волинська обласна бібліотека для дітей («Подорож до країни Бібліографії», «На гостину до книжок-чомучок» (довідкова література), Тернопільська обласна бібліотека для дітей («Шлях книги від давнини до сучасності»). Багато корисної інформації для бібліотечних спеціалістів, які працюють над розробкою занять з інформаційного орієнтування з врахуванням сучасних технологій, можна знайти на новоствореному блозі «Бібліотечні медіауроки» <http://gorodmedia.blogspot.com/> Херсонської ОДБ.

Розширення обсягу інформаційних ресурсів, широке застосування різноманітних засобів для їх збереження значно посилює сьогодні роль довідково-бібліографічних служб у передачі знань. Оптимізація інформаційно-пошукового простору на основі поєднання традиційних і сучасних комп'ютерних технологій дозволила підняти на якісно новий рівень довідково-бібліографічний сервіс бібліотек України для дітей. Слід відзначити, що Інтернет впевнено стає частиною ДБА дитячих бібліотек, адже щороку для максимального задоволення запитів користувачів збільшується кількість довідок, виконаних за допомогою можливостей глобальної мережі. Зокрема, згідно читацьких потреб відбір змістовних он-лайн-ресурсів на інформацію, що недостатньо відображена у фондах бібліотек, зріс з 2011 по 2013 рік приблизно з 15 до 35 процентів від загальної кількості довідок. Подальшого розвитку набувають на сучасному етапі довідкові сервери в електронному середовищі як зручний та оперативний спосіб одержання інформації без відвідування бібліотеки. На сьогодні 10 бібліотек для дітей виконують запити віддалених користувачів у рамках корпоративного проекту НБУ для дітей «Віртуальна бібліографічна довідка: об'єднана довідкова служба бібліотек України» (<http://chl.kiev.ua/cgi-bin/sp/about.php>), що функціонує з 2005 року, та послугами якої за 9 років вже скористалося понад 33 тис. віртуальних відвідувачів. Інформаційне забезпечення читацьких вимог в режимі он-лайн активно здійснюють бібліографи-оператори, що вже багато років плідно працюють у проекті (Херсонська, Львівська ОДБ, ЦМДБ м. Дніпропетровська, Миколаєва, Севастополя, Кримська республіканська дитяча бібліотека ім. В. Орлова), так і нові учасники, які долучилися до проекту у 2011-2013 роках (Черкаська, Донецька, Хмельницька, Луганська ОДБ). Кожна з цих бібліотек протягом року в середньому виконує тематичні довідки від 150 до 450 віртуальних користувачів.

Крім того, обласні бібліотеки для дітей створюють власні служби «віртуальної довідки», які є своєрідним довідково-інформаційним

путівником до знань і ефективним інструментом заохочення читання, виховання читацької культури. Зокрема, продовжують виконувати довідки в он-лайн режимі Хмельницька, Харківська ОДБ та Центральна міська бібліотека для дітей імені Ш. Кобера та В. Хоменка м. Миколаєва. Довідковий віртуальний сервіс для організаторів дитячого читання та бібліотекарів почали впроваджувати Тернопільська обласна бібліотека для дітей (сторінка «Запитай у бібліотекаря» у розділі «Приймальня бібліотекаря») та Харківська обласна бібліотека для дітей (сторінка «Парад порад» у розділі «Фахівцям»). Дієвою формою стимулювання пізнавальної активності та оперативного задоволення і розвитку читацьких інтересів дітей та підлітків став блог «БиблиоСправочка» <http://spravochka.blogspot.com/p/pravila.html>, який діє з січня 2012 року на веб-порталі Кримської республіканської дитячої бібліотеки ім. В. Орлова. Застосування такої мережевої інтерактивної технології дозволило бібліотеці неординарно здійснювати віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування юних громадян, цікаво просувати корисну інформацію, формувати інформаційну грамотність, вивчати потреби користувачів через зворотній зв'язок. Можливість якісно і швидко отримати відповідь на запитання, простота викладу, різноманітність тематики, посилання на повнотекстові документи (з врахуванням віку авторів запитань), ілюстративний матеріал, відеоматеріали (мультфільми, фрагменти з документальних, художніх фільмів та ін.) — все це підкреслює, що даний ресурс є унікальним, захоплюючим, цікавим і корисним саме для дитячої аудиторії. За два роки існування на блозі було розміщено 570 публікацій на різні дитячі запити, його популярність постійно зростає, кількість відвідувань складає понад 90000 тисяч.

Таким чином, віртуальні комунікації та веб-можливості українських бібліотек для дітей переконливо засвідчують їх значну роль у розкритті та популяризації фондів, відновленні інтересу до читання, створенні позитивного іміджу, залученні користувачів до бібліотеки. Багатовекторність

сервісних послуг з використанням електронних технологій викликали концептуальні зміни в системі бібліографічного обслуговування, відкрили нові креативні форми інформування, стали вагомою складовою самоосвіти, духовного й естетичного вдосконалення юного покоління та фахового зростання бібліотечних спеціалістів. Поступово відбувається перехід користувачів-дітей зі споживачів інформації в активних учасників інформаційного процесу. Електронне середовище бібліотек для дітей є сьогодні ефективною сходиною для дискусій, обговорень, інформаційно-пошукової та ігрової діяльності школярів. Розширюється його контент за рахунок включення в нього аудіо- та відеоконтентів. Але, навіть маючи популярність, віртуальні послуги бібліотек постійно потребують подальшого розвитку. Наступним кроком може стати окремий он-лайн-проект типу «Дитячі книжкові голоси», «Дитячий книжковий вернісаж», «Читацькі скарби твоїх ровесників», створений у форматі відеофайлів із записами розповідей дітей про сучасні книги, які їм найбільше сподобалися, і які вони радять прочитати своїм ровесникам. Така Інтернет-сервісна рекомендаційна бібліографія дитячої літератури, створена самими дітьми, може мати широкий резонанс у просуванні читання як звичайного, щоденного, приємного і улюбленого заняття. Вимагається в сучасних умовах ширше застосувати в інтернет-реальності форми роботи, що розвивають допитливість дітей, читацьку активність, дають новий імпульс до збагачення знань, вмінь, навичок, стимулюють прояви творчих здібностей та здібностей вдумливого читання. Цьому допоможе організація та проведення на сайтах і блогах інтелектуальних дитячих конкурсів: медіа-шарад, ребусів, юних кросвордистів, любителів наукових головоломок, творчих робіт на літературно-дослідницькі теми, краєзнавчих «архівних розкопок». Корисними також будуть щорічні конкурси на кращий авторський веббіографічний список з улюбленої теми (шкільний предмет, музика, фільми, мода, спорт та ін.), складений юними користувачами самостійно або з дорослими. За підсумками таких конкурсів можна готувати зведені

тематичні покажчики і включати кращі роботи, відібрані найбільшою кількістю спеціалістів і самих дітей. Нині багато бібліотек для дітей приділяє велику увагу художньо-творчим доробкам дітей. У відповідних розділах сайтів розміщуються фотознімки саморобок, творів декоративно-прикладного мистецтва, вишивок, малюнків, а також добірки літературних дитячих художніх творів з фотографіями авторів. Такий підхід, безумовно, додає сайту користувачів та приваблює дітей, але цього вже недостатньо. Необхідно активніше запрошувати відомих в регіоні діячів сфери науки, літератури і мистецтва та проводити в рамках сайтів майстер-класи, створювати віртуальні школи юних техніків, художників, музикантів, поетів, майстрів народного мистецтва. Наряду з цим, подальшого удосконалення вимагає і фаховий віртуальних сервіс. Сучасні технології дозволяють організовувати електронні методичні бібліотеки для професійної самоосвіти, своєрідні кабінети бібліотекознавства в Інтернеті, де можна різнобічно розглядати різні аспекти бібліотечної діяльності, виявляти важливу тенденцію в методології її розвитку та практичному застосуванні. Для цього у бібліотечному інтернет-середовищі методистам обласних бібліотечних центрів з метою підвищення кваліфікації доцільно частіше організовувати для бібліотечної спільноти відкриті фахові інтернет-майстерні та скайп-лабораторії з можливістю професійного спілкування та навчання, живого реального діалогу у віртуальному просторі, де кожен може висловити власну думку в обговоренні певної проблеми, має право представити свою методичну розробку, доповідь, статтю, презентацію для аналізу, оцінки та використання іншими учасниками інтернет-аудиторії.

Отже, курс на інтеграцію у світовий інформаційний простір на електронних засадах носить комплексний характер і затребуваність його залежить від дотримання ряду умов і вимог бібліотечного супроводу: системності, актуальності, унікальності, чіткого читацького і цільового призначення послуг та продуктів, високої якості, обов'язковості оновлення, зручністю розташування та навігації. Сподіваємося, що віртуалізація

бібліотечного середовища буде стимулом для переосмислення підходів до культури інформаційного сервісу, інструментом осучаснення практики роботи та стане стандартним елементом гармонійного розвитку особистості у все більшому числі бібліотек для дітей.

А.І. Бардашевська
директор КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей
ім. Дніпрової Чайки»
Херсонської обласної ради

РАЗОМ ДО СПІЛЬНОЇ МЕТИ. З ДОСВІДУ КОРПОРАТИВНОЇ СПІВПРАЦІ БІБЛІОТЕК ХЕРСОНЩИНИ

Світовий досвід демонструє активну позицію бібліотек у розбудові системи медіаосвіти. До цього процесу долучаються і бібліотеки України. Їм допомагає досвід, набутий у процесі багаторічної практики організації й проведення *бібліотечних уроків* — занять з бібліотечного та інформаційного орієнтування, популяризації бібліотечно-бібліографічних знань.

Струнка система організації інформаційного і бібліотечного орієнтування, вибудована ще в 80-х роках минулого століття, спиралася на державну підтримку, тобто єдину програму.¹ З відміною цієї програми та обов'язковості таких занять у рамках навчального процесу для бібліотекарів настали «смутні» часи. Уроки з основ бібліотечно-бібліографічних знань (ББЗ) «відійшли в історію». Але завдання «виховання інформаційної культури школярів, ...формування у них умінь та навичок бібліотечного користувача...» і та ін. залишилися незмінними та обов'язковими для бібліотек як шкільних, так і публічних. Бібліотеки продовжували проводити заняття за традиційною методикою, відчуваючи при цьому гостру потребу в модернізації застарілої практики, яка вже не відповідала запитам та потребам нового покоління ери цифрових технологій.

¹ Учбово-тематичний план занять з основ ББЗ для учнів 1-10 кл. : на допомогу педагогам шкіл і бібліотекарям. – К, 1986. ; Орієнтовна програма навчання бібліотечно-бібліографічної культури: лист МОН України від 09.09.1994 № 9/1-143-7 ; Основи бібліотечної справи та бібліографії: програма спецкурсу для учнів 10-11-х класів, - Київ, 1998.

Новий етап фахових пошуків на шляху узгодження уроків інформаційної, медійної культури школярів з вимогами освітнього процесу був викликаний кардинальними змінами у галузі вітчизняної загальної освіти.

Впровадження Державних стандартів початкової освіти, базової і повної загальної середньої освіти і запровадження нових навчальних програм спонукали нас, фахівців Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки², об'єднати зусилля колег у розробці і нових програм інформаційно-бібліотечного орієнтування школярів. З цією метою було створено робочу групу у складі провідних фахівців нашого колективу, КВНЗ «Академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, методичного кабінету при управлінні освіти Херсонської міської ради, вчителів-практиків провідних загальноосвітніх закладів міста.

Результатом роботи групи стали «Орієнтовні програми бібліотечних уроків / медіа уроків» для учнів 1, 2 та 3-х класів. Програми, спираючись на вимоги державного стандарту освіти, навчальної програми, інструктивно-методичних рекомендацій із базових дисциплін, визначають певну кількість занять, теми, форми та короткий зміст кожного уроку.³

Проекти програм були винесені на обговорення шкільним бібліотекарям міста під час проблемно-цільового навчання «Медіаосвіта і завдання шкільних бібліотек»⁴ (17 жовтня 2013 року). В результаті було сформовано остаточні моделі програм уроків для учнів 1-3 класів⁵, які були розглянуті управлінням освіти Херсонської міської ради і рекомендовані для впровадження у відповідних класах у всіх ЗНЗ м. Херсон.

У зв'язку з необхідністю запровадження курсу «Основи медіа грамотності» в загальноосвітніх навчальних закладах вже у 2013/2014

² З 2008 р. Херсонська ОБД виконує функції методичного центру для бібліотек ЗНЗ м.Херсон, згідно з укладеним «Договором про співпрацю між управлінням освіти Херсонської міської ради та Херсонською ОБД щодо методичного забезпечення діяльності бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів м. Херсон».

³ <http://www.library.kherson.ua/lw/?p=1058> – програми уроків

⁴ http://vbpi.blogspot.com/2013/10/blog-post_17.html - інформація про роботу та програма заходу

⁵ <http://www.library.kherson.ua/lw/?p=1058> – публікація програм уроків на веб-сайті Херсонської ОБД (розділ «Бібліотечна медіаосвіта»)

навчальному році⁶ виникла проблема нагального забезпечення бібліотекарів-практиків навчальними матеріалами, методичними розробками занять за новими програмами.

Шлях до її вирішення ми побачили в організації *єдиного корпоративного проекту*, який би став платформою для об'єднання бібліотечних ресурсів, призначених для практичної реалізації задач бібліотечної медіаосвіти. Проект було вирішено заявити як відкритий і запросити до участі в ньому крім колективу Херсонської ОБД ім. Дніпрової Чайки і бібліотек ЗНЗ міста також фахівців із методичного кабінету при управлінні освіти Херсонської міської ради, КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» та міської центральної бібліотеки для дітей.

Презентація майбутнього корпоративного проекту відбулася на міському семінарі працівників шкільних бібліотек міста 14 листопада 2013 року^{7 8}. Саме цю дату можна вважати «днем народження» проекту. З цього часу він почав інтенсивно розвиватися та набувати організаційного оформлення.

Календар ключових подій проекту
«Основи медіаосвіти: бібліотечний модуль»:
від ідеї до реалізації

14.11.2013 - Методична нарада бібліотек-організаторів:

- організаційне оформлення співпраці;
- розподіл завдань та обов'язків серед бібліотек-учасниць;
- створення динамічних творчих груп з працівників бібліотек ЗНЗ міста;
- складання орієнтовного плану-графіку⁹ створення модельних розробок бібліотечних медіауроків за прийнятими програмами для 1-3 кл.

⁶ Лист МОНмолодьспорт від 29.03.13 року № 1/9-226.

⁷ http://vbpi.blogspot.com/2013/11/blog-post_14.html

⁸ http://www.library.kherson.ua/pdf/2013/programme_seminar_sch_library_Kherson_sity_14-11-2013.pdf – програма семінару.

⁹ <http://www.library.kherson.ua/lw/?p=1063> – інформація та план-графік роботи в проекті.

15.11.2013 – презентація проекту на секції «Фахові комунікації та інноваційний розвиток» Української асоціації працівників бібліотек для дітей.

19.11.2013 – створення спеціального розділу на веб-сайті Херсонської обласної бібліотеки для дітей «Бібліотечні медіауроки»¹⁰.

12.12.2013 – відкритий урок «Книга незвичайна — книга віртуальна» за новою програмою для 3-х класів загальноосвітніх навчальних закладів.¹¹

19.12.2013 – оперативно-методична нарада¹² завідувачів бібліотек ЗНЗ м. Херсон¹³;

- формування динамічних творчих груп;
- ознайомлення шкільних бібліотекарів із стратегією та основними завданнями роботи у динамічних групах;
- узгодження планів-графіків роботи творчих груп на 2013-2014 р.;
- ознайомлення з вимогами, алгоритмом роботи над ресурсом¹⁴.

05.01.2014 – перша публікація комплексу матеріалів уроку за новою моделлю в корпоративному ресурсі «Бібліотечні медіауроки»¹⁵.

24.04.2014 – захист-презентація розробок бібліотечних медіауроків, створених працівниками шкільних бібліотек Херсона у складі порайонних творчих груп.

15 травня 2014 року у Херсонській обласній бібліотеці для дітей ім. Дніпрової Чайки відбулося підсумкове засідання експертної комісії проекту «Основи медіаосвіти: бібліотечний модуль», на якому працівники шкільних бібліотек міста (ЗОШ № 12, 20, 27, 32, 36, 44, 45, 46, 52, 53, 55, 56, ШГП) презентували розроблені протягом року за новими програмами медіауроки.

У червні вже були опубліковані перші комплекси матеріалів до уроків. Таким чином, на початок навчального року маємо повний комплект

¹⁰ <http://www.library.kherson.ua/lw/?cat=102> – розділ веб-сайту «Бібліотечні медіауроки».

¹¹ http://vbpi.blogspot.com/2013/12/blog-post_12.html – інформаційне повідомлення про захід та відкритий урок у блозі «Увімкни бібліотеку!»

¹² http://www.library.kherson.ua/pdf/dynamichna_grupa_19-12-2013_programme.pdf – програма заходу.

¹³ http://vbpi.blogspot.com/2013/12/blog-post_7972.html – інформація про захід.

¹⁴ <http://www.slideshare.net/NataliyaPopova/metod-vymohy-popova> – слайд-презентація до виступу.

¹⁵ <http://gorodmedia.blogspot.com/> - корпоративний ресурс проекту.

бібліотечних медіауроків для 1-3 класів, які зможуть бути використані в роботі усіма шкільними бібліотеками міста. Оскільки ж розміщено ці матеріали на умовах вільного доступу, то скористатися ними можуть усі бажаючі. Досвід спільної роботи над цим корпоративним ресурсом висвітлено у всеукраїнському фаховому журналі «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» (2014, № 1).

Н.С. Новіцька
директор Тернопільської ОБД

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ РЕКЛАМИ ПОСЛУГ БІБЛІОТЕКИ

Соціальні мережі швидко набирають популярності в Україні та світі завдяки стрімкій інтернетизації суспільства. В цілому ними користується близько 80 % людей, які відвідують Інтернет. Близько 7 млн українців (26 % населення України віком від 15 років) є активними користувачами соцмереж. Приблизно 1 млн жителів країни щоденно заходять в мережі.

Швидке розповсюдження Інтернету сприяє географічному розширенню мережі особистих контактів. Люди стають більш мобільними – легко змінюють роботу, помешкання, але прагнуть зберегти стосунки з друзями, колегами та однодумцями. Тож в світі, де на спілкування у людей залишається все менше часу, соціальні мережі видаються одним з найзручніших інструментів для знаходження колишніх колег, однокласників та людей зі спільними інтересами.

Бібліотечна діяльність в останні роки зазнає значних змін, що зумовлено новими вимогами суспільства, а враховуючи рівень розвитку інтернет-технологій в сучасних бібліотеках, це дає книгозбірням нові можливості для організації інформаційної взаємодії з користувачами.

Тому Тернопільська ОБД поставила перед собою завдання – зробити бібліотеку значущою для користувачів, такою, яка б відповідала їх вимогам і бажанням, була б тим середовищем, в яке хотілося б приходити і повертатися знову і знову. Вирішення цих завдань — соціальні мережі.

Отож, застосування ОДБ соцмереж в своїй роботі дозволяє забезпечити:

- просування бібліотеки, її послуг та ресурсів;
- привернення уваги до книгозбірні, книги та читання, у т. ч. не користувачів бібліотечних послуг.

Сьогодні вже не дивно, що бібліотека активно стала використовувати можливості соціальних мереж, блогів та сайтів для свого позиціонування. Адже, соціальна мережа може і повинна служити майданчиком для обговорення, просування послуг бібліотеки.

Основна мета діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для дітей у соціальних мережах – задоволення інформаційних потреб користувачів засобами Інтернет. Для цього бібліотека використовує різні форми і методи залучення дітей, юнацтва, а також дорослих до книги, виховання інтересу до читання, пропаганді наявного книжкового фонду, спілкування, проведення різних соціологічних опитувань, надання різноманітної інформації.

За допомогою соціальних мереж бібліотека привернула до себе увагу та залучила значно більшу кількість користувачів до віртуального обслуговування. Через таке обслуговування надаються відповіді на такі питання користувачів:

- допомога в написанні контрольних та курсових робіт;
- наявність тієї чи іншої книги в бібліотеці;
- допомога у налагодженні зв'язків з друзями;
- збільшення користувачів бібліотеки;
- донесення інформації до користувачів у дуже зручний спосіб (реклама діяльності бібліотеки).

Для бібліотеки сьогодні соціальні мережі є центром діалогу з користувачами.

Очевидно, що в сучасних умовах бібліотеці для реклами своєї діяльності недостатньо тільки сайту, потрібні додаткові засоби

інформування, зокрема і менш офіційні та формальні, серед яких важливу роль відіграють соціальні мережі.

Користувачі соціальних мереж на сторінках нашої бібліотеки мають можливість:

- отримати інформацію про нові надходження;
- ознайомитися з матеріалами з історії краю, творчістю літераторів Тернопілля;
- переглянути огляди літератури;
- взяти участь у віртуальних екскурсіях бібліотеками України і зарубіжних країн;
- дізнатися про проведення заходів у бібліотеках і отримати на них запрошення;
- отримати інформацію про наявні книги в бібліотеці;
- познайомитися з періодичними виданнями;
- отримати рекомендації щодо читання;
- запропонувати свою інформацію.

Деякі соціальні мережі ґрунтуються на підтриманні зв'язків між учасниками, що вже знайомі в сучасному житті, наприклад, сервіси з пошуку однокласників, колег по роботі тощо.

facebook — веб-сайт популярної соціальної мережі, що почав працювати 4 лютого 2004 року. На даний час сайтом активно користуються понад 1 млрд. користувачів, більше половини – через мобільні пристрої. За даними сайту Alexa.com Facebook є сьомим за відвідуваністю сайтом в Україні та другим за відвідуваністю сайтом в США. Кількість українських користувачів Facebook сягає майже 3 млн осіб.

Реєструватися в ній може будь-яка людина віком від 13 років.

Користувачі Facebook мають можливість створювати профілі з фотографіями, списками інтересів, контактними даними та іншою особистою інформацією. Вони можуть спілкуватися з друзями та іншими користувачами за допомогою приватних або загальнодоступних повідомлень і чату. Також

користувачі можуть створювати і приєднуватися до груп за інтересами та «сторінок уподобань». Тернопільська ОДБ активно користується послугою і популяризує свою діяльність.

<https://www.facebook.com/odbteua?fref=ts>

Інформує бібліотека про свою діяльність і у *Instagram* – безкоштовному додатку для обміну фотографіями, що дозволяє користувачам робити фотографії, а також поширювати їх через свій сервіс і ряд інших соціальних мереж.

<http://instagram.com/odbteua>

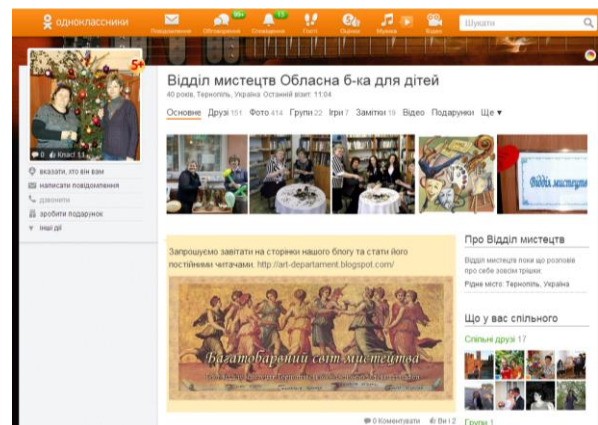
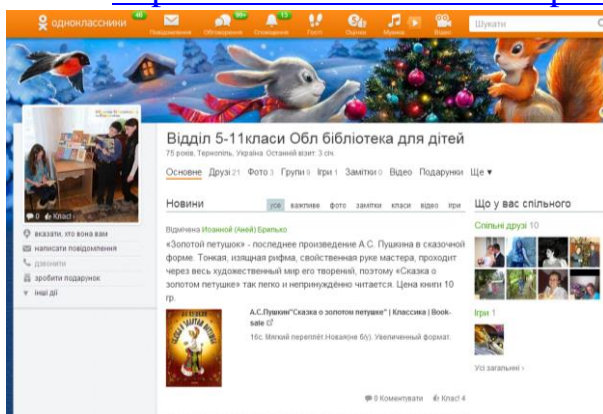
— це один з найбільш відвідуваних сайтів російськомовного сектору Інтернету.

У перші роки свого існування була найпопулярнішою соціальною мережею в Росії.

Проект був запущений у березні 2006 року.

Мережа дозволяє знайти своїх однокласників чи однокурсників, відновити втрачений зв'язок та познайомитися з новими людьми. Користувачі нашої бібліотеки можуть надсилати повідомлення, завантажувати і оцінювати фотографії, залишати коментарі у форумах і відвідувати сторінки інших користувачів.

<http://www.odnoklassniki.ru/profile/557255072853>

<http://www.odnoklassniki.ru/profile/571588599842>

На сайті є можливість приєднуватися до різноманітних «груп» та створювати власні, а також очистити свою сторінку від непроханих гостей, видаляючи їх зі списку переглядів.

Також вже кілька років існує україномовний інтерфейс цього сайту, який знаходиться за адресою <http://odnoklassniki.ua>.

— соціальна мережа, російський аналог сервісу «Facebook». Це четвертий за відвідуваністю сайт в Росії, другий в Білорусі, третій в Україні (його обігнали пошуковик Google та сайт Mail.Ru) та тридцять пятий у світі.

На сайті зареєстровано більше 200 мільйонів користувачів, зокрема в Україні – 16 254 991 користувачів.

Тут зареєстрована переважна більшість української молоді, яка використовує цей сайт як універсальний засіб для спілкування і обміну даними. Соціальна мережа «ВКонтакте» стала зручним ресурсом для пошуку аудіо та відеозаписів, де зараз зберігаються мільйони пісень, кліпів, фільмів.

При прогляданні повного списку аудіозаписів, користувач бібліотеки зможе додати будь-який до себе на сторінку, якщо наведе курсор на плюс справа, це стосується і відео. Є можливість завантаження фотографій з мобільного телефону в будь-який з існуючих альбомів користувача за допомогою MMS, а також, можливість швидкого зворотнього зв'язку (навести курсор на повідомлення і натиснути на посилання «Мені подобається»). За допомогою миттєвого пошуку, який є в мережі, ми можемо не лише підтримувати зв'язок з друзями, а й знаходити нових цікавих людей для спілкування..

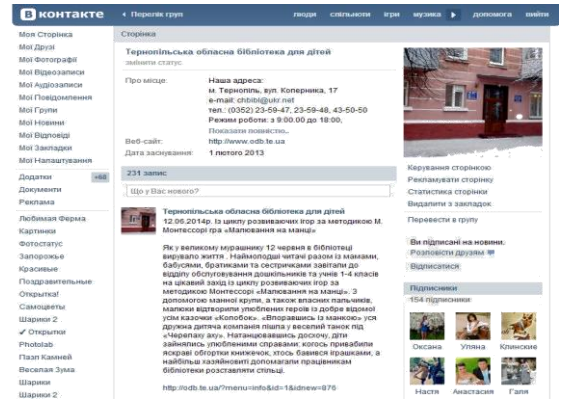
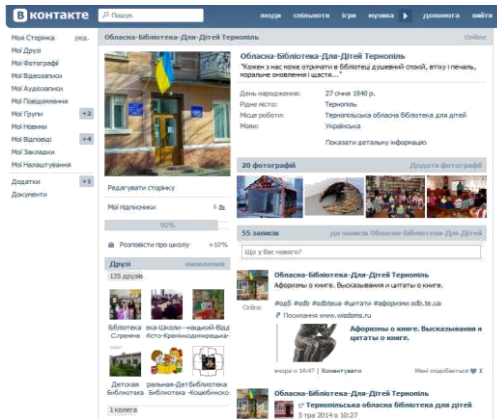
На нашій сторінці ми розміщуємо:

- контактну та особисту інформацію (години роботи);
- інформацію про контакти бібліотеки (наші друзі, з якими ми можемо спілкуватися);
- анонси важливих подій, бібліотечних акцій та заходів;
- нові послуги та надходження до бібліотеки;
- рекомендації книг та ресурсів;
- on-line-опитування користувачів щодо послуг бібліотеки або для визначення найрейтинговішої книги місяця або року (мої групи);
- фото та відео про бібліотеку;
- посилання на популярні бази даних та інші електронні ресурси.

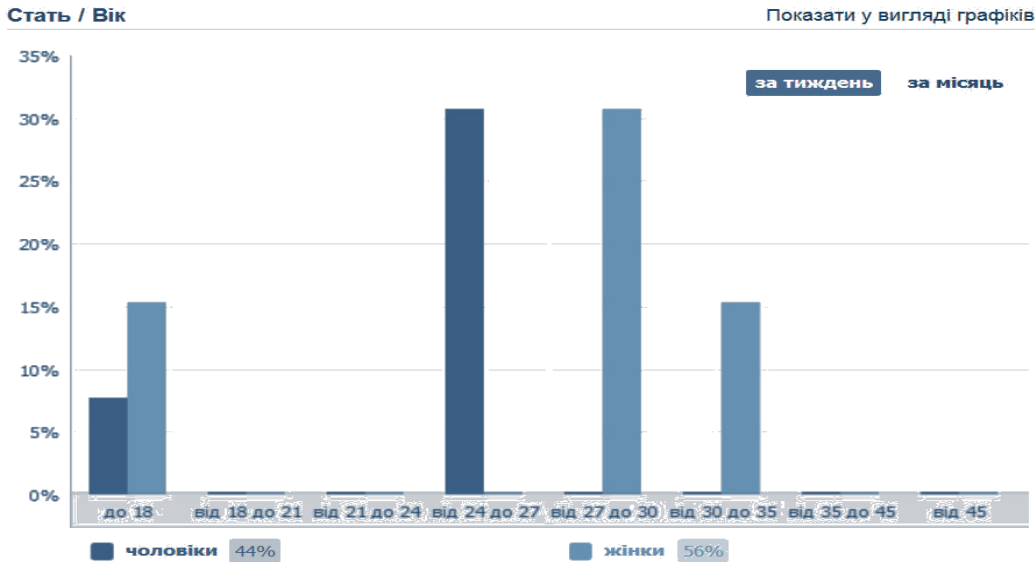
<https://vk.com/odbte> (Сторінка бібліотеки)

<https://vk.com/odbteua>

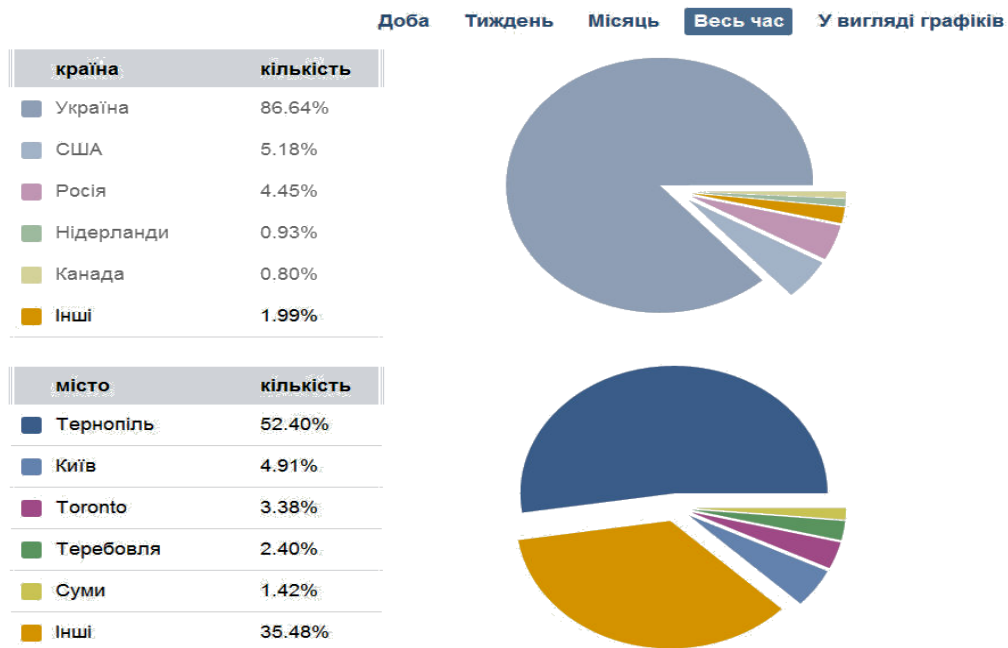
(Спільнота бібліотеки)

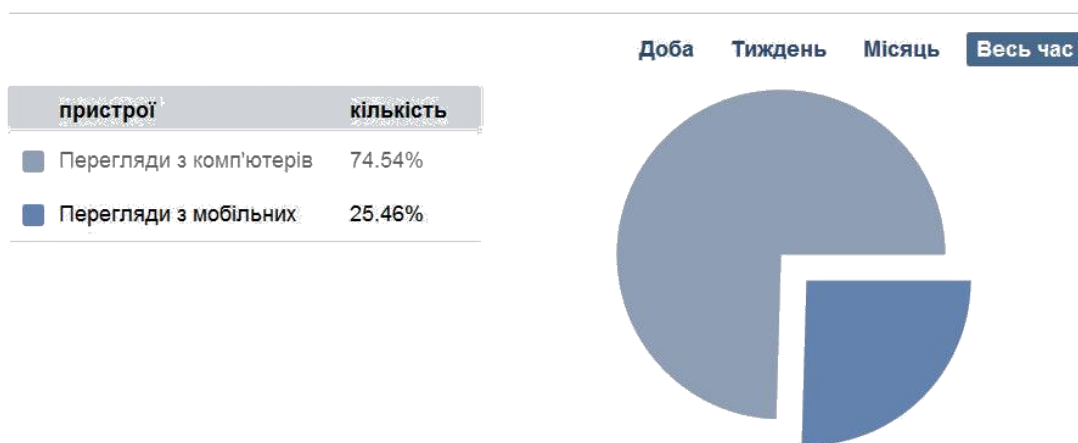
Діаграма щодо вікової категорії відвідувачів нашої сторінки

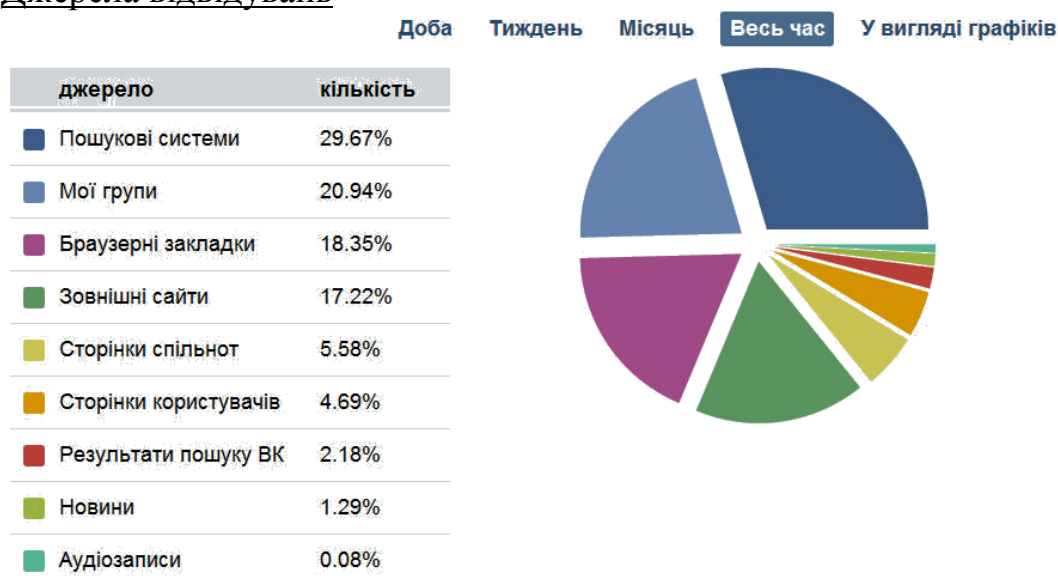
Географія наших відвідувачів

Відвідування спільноти за допомогою технічних пристроїв

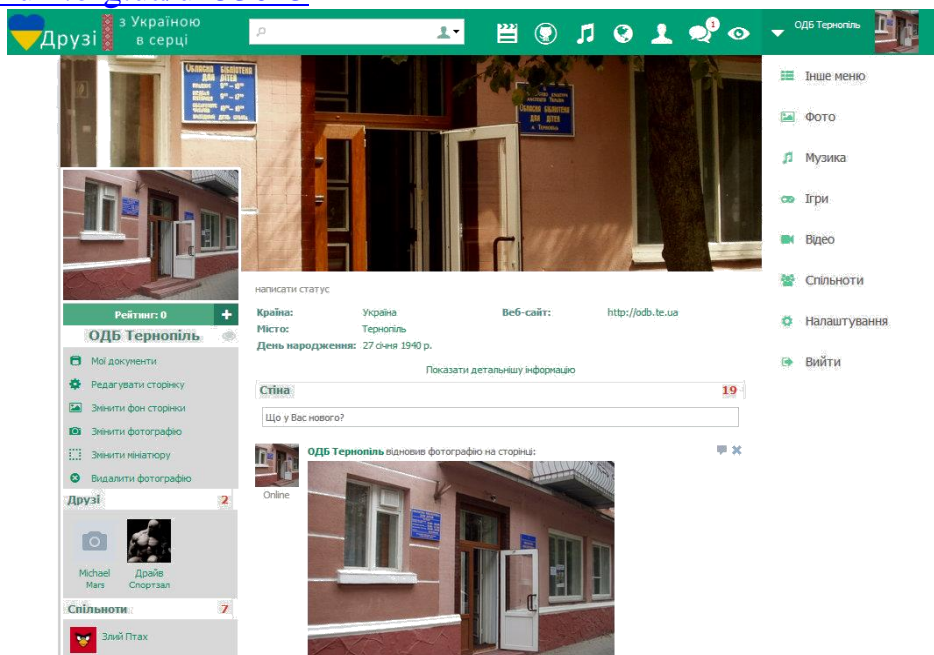

Джерела відвідувань

Друзі – українська соціальна мережа. Інтерфейс сайту ззовні нагадує "Фейсбук" і "ВКонтакте". Однією з відмінностей є те, що основною мовою сторінки можна вибрати тільки українську. Найближчим часом адміністратори ресурсу планують обмежити доступ до соціальної мережі користувачам з інших країн. У Тернопільській ОДБ завдяки цій мережі з'явилося багато друзів.

<http://druzi.org.ua/u153015>

У новій соцмережі вже зареєстровано понад 2000 користувачів, і ця цифра постійно зростає.

Представник техпідтримки соцмережі розповів, що ресурс розробляє група фрілансерів-патріотів, яким не байдужа доля України. За його словами активісти роблять його за свій рахунок. Користувачі можуть завантажувати фото, відео та аудіозаписи, так само, як і "ВКонтакте". Крім цього, працює пошук за всіма завантаженими файлами.

 [соціальна мережа](#),

яка є мережею [мікроблогів](#), що дає змогу користувачам надсилати короткі текстові повідомлення (до 140 символів), використовуючи [SMS](#), служби миттєвих повідомлень і сторонні програми-клієнти.

Твітер з'явився в 2006 році і дуже скоро завоював величезну

популярність. On-line-сервіс, дозволяє друзям швидко обмінюватися короткими повідомленнями. <https://twitter.com/odbteua>

На даний час в цьому сервісі зареєстровано більше 200 млн користувачів, серед них є і Тернопільська ОДБ. З них активних користувачів 100 млн, а користувачів, які використовують Твітер щоденно, — 50 мільйонів.

— Інтернет-служба, що надає послуги розміщення відеоматеріалів. Користувачі можуть додавати, продивлятися і коментувати відеозаписи. Завдяки простоті та зручності використання YouTube став одним із найпопулярніших місць для розміщення відеофайлів. Ця служба містить професійні кліпи і любительські відеозаписи, включаючи відеоблоги. Це вдало оформлений, зручний, майже еталонний сервіс зі зберігання, форматування та розповсюдження відео про роботу бібліотеки. Кожен новий відеоматеріал ми намагаємося розмістити у цій мережі.

<https://www.youtube.com/user/shlapakoksana/videos?view=0>

Тернопільська обласна бібліотека для дітей

Главная страница Видео Плейлисты Каналы Обсуждение Сведения

Добавленные По дате добавления (сначала новые)

Назва відео	Час	Кількість переглядів	Час публікації
Весняні сходи - Вітер	1:55	40	2 місяці назад
Різдвяно-новорічний концерт «Бажаєм цей ха...	10:49	40	4 місяці назад
Пришла до нас зима, веселая пора!	7:58	19	5 місяців назад
Привітання з Новим роком 2014	1:05	219	5 місяців назад
Привітання з Днем вчителя для Марі...	4:55	23	6 місяців назад
Розслідування бібліотечних журналістів	22:02	45	6 місяців назад
Найкрасивіші бібліотеки світу	3:41	109	6 місяців назад
Монтессорі - ключ до пізнання світу	3:55	27	7 місяців назад
Свято Дитинства «Хай сонцю і квітам...	6:37	292	11 місяців назад
Свято Дитинства в Тернопільській бібліоте...	1:24	97	Год назад
"Я повернувся у дитинство..." (Олег...	2:33	321	Год назад
Привітання з Великоднем-2013	1:54	3 030	Год назад
Театралізоване свято «До казки на гостину»	5:20	301	Год назад
Скульптурна магія книги	3:32	173	Год назад
"Бібліомістечку" - 1 рочок.avi	5:44	88	Год назад
День святого Валентина у "Бібліомістечку".avi	6:17	99	Год назад
День святого Валентина	3:20	91	Год назад
Буктрейлер на книжечку М. Чопик "Сто...	2:54	222	Год назад
«Сім природних чудес Тернопільщини».avi	6:35	389	Год назад
Чортківська центральна бібліотека для дітей.avi	4:55	50	Год назад
Новорічний карнавал	18:03	5 010	Год назад
Презентація "Ліна Костенко - життя у...	2:41	2 640	Год назад
Презентація Л. да Вінчі за книгою "Вони змінили..."	1:47	29	Год назад
Один день у "Бібліомістечку" (Терно...	7:52	188	Год назад
«Настроєний життям, як скрипка».avi	3:13	72	Год назад
My Edited Video	3:45	21	Год назад
Чуш, брате мій Анатолій Солов'яненко	4:37	57	Год назад
Українські видавництва дитячої літератури.avi	16:16	105	Год назад
«Бабусю моя дорога, це свято дарую тобі!»	13:58	838	Год назад
Презентація по творчості Богдана Лепкого.avi	1:56	1 004	Год назад

Отже, якщо ви зареєстровані в соціальних медіа — ви йдете в ногу з часом. Успіх Вам гарантований!

О.Г. Лепілкіна
директор ОБД Житомирської обласної ради
Н. А. Журавська
головний бібліограф, сектору бібліографії
ОБД Житомирської обласної ради

СУЧАСНА ДИТИНА ТА МЕДІАОСВІТА

Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. На взаємодію з різноманітними медіа (преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет) припадає вагома частка в бюджеті вільного часу громадян України, чим зумовлюється їх значний вплив на усі верстви населення, передусім дітей і молодь. Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання. До цього додаються вседозволеність інформаційного ринку, засилля низькопробної медіапродукції, низькоморальних ідеологем та цінностей, що спричиняє зниження в суспільстві імунітету до соціально шкідливих інформаційних впливів. Відтак постає гостра потреба в розвитку медіаосвіти, одне з головних завдань якої полягає в запобіганні вразливості людини до медіанасильства і медіаманіпуляцій, втечі від реальності в лабіринти віртуального світу, поширенню медіазалежностей. У багатьох країнах медіаосвіта функціонує як система, що стала невід'ємною частиною, з одного боку — загальноосвітньої підготовки молоді, з другого — масових інформаційних процесів. Вона є атрибутом глобалізаційних перетворень, чинником конкурентоспроможності економіки, нерозривно пов'язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства.

Бібліотечна діяльність – процес постійної творчості, але на відміну від творчості в інших сферах (наука, техніка, мистецтво) творчість бібліотекаря має на меті створення соціально цінного нового, оригінального, оскільки його продуктом завжди залишається розвиток користувача як особистості.

Без творчості неможливий процес людської діяльності як у виробництві, науці, мистецтві, так і в побуті та міжособистісному спілкуванні. До того ж без творчого ставлення до життя як «філософії на кожен день» неможливе повноцінне існування людини як особистості. Більшість розвинутих країн мають численні національні програми пошуку, навчання, підтримки обдарованих і талановитих дітей. Є також багато міжнародних фондів такого типу, наприклад «Відродження», що діє на території України, а також суто українських, наприклад Президентський фонд Леоніда Кучми «Україна». Звичайно, чим раніше виявляються і розвиваються обдарованість, талант, тим більший ефект.

У бібліотеці також сьогодні дедалі більшого значення набуває потенціал особистості, її здібності, обдарування та майстерність. На перший план виходить творчий потенціал бібліотекаря – його професіоналізм, ерудиція, вміння творити, креативність мислення. Саме він є запорукою успіху бібліотеки. У цьому контексті засоби медіаосвіти відіграють важливу роль. Адже медіаосвіта сприяє збагаченню культурного досвіду бібліотекаря за допомогою споживання медіа-повідомлень усіх типів (друкованого слова, зображень, аудіо та рухомих зображень). Медіаосвіта створює додаткові можливості для самоосвіти та самовдосконалення. Вважається, що бібліотекар – це спеціаліст з гуманітарною освітою, а значить далекий від технологій і усього, що з ними пов'язано. Але в наш час бібліотечна професія модернізувалася, у бібліотекаря з'явилися нові можливості, які переросли в функціональні обов'язки. Таким чином, можна ще раз впевнитись, що читаюча людина завжди на висоті.

Як відомо, результатом медіаосвіти має бути підвищення рівня медіакомпетентності, або її ще називають медіаграмотністю, яка полягає в сукупності мотивів, знань, умінь і можливостей, що сприяють добиранню, використанню, критичному аналізуванню, оцінюванню, створюванню та передаванню медіатекстів різних форм та жанрів. Сучасний бібліотекар повинен все знати, все вміти, йти в ногу з часом та вести за собою

користувачів бібліотеки, які безпосередньо пов'язані з інформацією, диктують нові форми і засоби, підходи і розуміння інформаційної роботи. Сьогодні неможливо працювати без широкого застосування комунікаційних технологій, Інтернету.

Медіаграмотність сучасного бібліотекаря в значній мірі проявляється завдяки використанню Інтернету, який надає додаткові можливості модернізувати свою роботу та розвиватися.

Бібліотечні зміни, що сьогодні набирають силу, засновані на застосуванні медіаграмотності новітніх інтернет-технологій і мають чітко виражену специфіку. Розвиток бібліотек сьогодні все більше пов'язують з концепцією «Бібліотеки 2.0 та 3.0», яка має на увазі комплексні зміни і модернізацію бібліотечного обслуговування, нові методи і принципи взаємодії з сучасним користувачем. Блоги набувають все більшого значення у сфері бібліотечної діяльності: це активний обмін думками, новими ідеями, це можливість прийняти участь у конкурсі, показати діяльність своєї бібліотеки іншим. Сьогодні блоги – це новий спосіб медіаосвіти.

Медіаграмотність як результат медіаосвіти бібліотекаря проявляється також у бібліотечній блогосфері. На часі бібліотеки використовують блоги як додаткову платформу до офіційного сайту для популяризації своїх послуг, ознайомлення з новинами, новими надходженнями до бібліотеки й активного спілкування зі своїми реальними та віртуальними користувачами та колегами. Медіа конструюють реальність. Саме вони формують більше уявлень про навколишнє середовище та особисте ставлення до того, що відбувається. Кожен медіапродукт має бути представлений аудиторії в естетичній формі, що дозволяє певною мірою діставати задоволення від форми та змісту, таким чином медіаграмотність творчого бібліотекаря переходить до медіатворчості, яка виявляється у постійній роботі із творчими користувачами бібліотеки.

Застосовуючи в роботі бібліотеки технології WEB 2.0, ми створили для наших читачів допоміжні інформаційні інтернет-ресурси — блоги

[ЧИТАЙБУМчик](#), [Творча стежинка](#) та МІСТО - On-line. Вони дають змогу популяризувати творчість наших читачів та партнерів і дізнаватись про все, що відбувається у бібліотеці цікавого; презентувати бібліотеку як сучасну установу, яка відкрита до спілкування, критики, змін та інновацій; представити читачів дитячої бібліотеки як унікальних особистостей, здійснити рекламу їх творчих здібностей, умінь та навичок, розкрити талант; поширювати інформацію про заходи та послуги книгозбірні; проводити спільні заходи з користувачами, бібліотеками (конкурси, акції, вікторини та ін.); завоювати інтернет-аудиторію, що складається з читачів покоління Next, дітей з особливими потребами та інших груп потенційних користувачів; самовираження співробітників та користувачів бібліотеки.

Контент (зміст) блогу в основному пов'язаний із творчістю користувачів бібліотеки. Спілкування з дитиною – це не тільки урок, бесіда чи гра з ним, це обов'язково – книга, читання. У цьому контексті бібліотека відіграє важливу роль. За допомогою блогу ТВОРЧА СТЕЖИНКА ми хочемо показати, що користувачі нашої бібліотеки вміють не тільки читати, вони ще надзвичайно талановиті — пишуть вірші, танцюють, співають, вміють гарно малювати тощо.

Медіаграмотність користувачів Житомирської обласної бібліотеки для дітей виявляється у вмінні користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів. Яскравим прикладом розвитку творчого потенціалу особистості у бібліотеці засобами медіаосвіти є декілька постів на блозі ТВОРЧА СТЕЖИНКА про читачку нашої бібліотеки, ученицю 5 класу Житомирського екологічного ліцею № 24, вихованку гуртка «Оригамі та паперопластика» Житомирського міського центру науково-технічної творчості учнівської молоді Семенову Богдану. Дитячий телепроект «А ось і я» студії «С-TV» випуск № 31 про Семенову Богдану — це результат втілення засобів медіаосвіти у бібліотеці.

Також блог ТВОРЧА СТЕЖИНКА продемонстрував серію відеоуроків для шанувальників техніки оригамі від читача нашої бібліотеки, учня 7 класу

ЗОШ № 21 м. Житомира Василя Юрчука, які також виставлено для загального перегляду на сайті YouTube. Варто відмітити відеопрезентацію авторської поезії читачки нашої бібліотеки, учениці 6 класу ліцею № 25 імені М.О. Щорса м. Житомира Юлії Шаранюк. Засобами медіаосвіти було створено відеокліп, який не лише прорекламував творчі здібності Юлії, а й дав поштовх розвитку її творчого потенціалу. Це перемога у Житомирському міському літературному конкурсі на кращий поетичний твір українською мовою «Скарб дитячої душі», який проводився в рамках проекту «Крилата веселка» громадської організації «Скарби Полісся».

Блог ТВОРЧА СТЕЖИНКА — це складова частина іміджу обласної бібліотеки для дітей Житомирської обласної ради і робота над ним потребує постійної творчості. Вести блог ТВОРЧА СТЕЖИНКА — це цікавий новий вид бібліотечної діяльності, він постійно стимулює до освоєння нових сервісів мережі Інтернет, наприклад, веб-альбоми Picasa, особистої on-line служби SlideShow.com.ua (програми для роботи з цифровими фотографіями, створення фотогалереї), публікації відеофайлів на сайті YouTube та їх імпорт на блог тощо. Для створення рекламного ролика останніх новин блогу використовується text-to-video платформа Wibbitz. До речі, при появі нового посту на блозі він автоматично додається в готовий ролик. На мою думку, платформа Wibbitz допомагає залучати нових читачів-відвідувачів на блог.

Завдячуючи цій роботі, Житомирська обласна бібліотека для дітей стала однією з переможниць проекту програми [Бібліоміст](#) та громадської організації [Центр Медіареформ «Регіональні піар-офіси сучасних бібліотек»](#), який діяв з лютого по квітень 2014 року включно, створивши регіональний PR-офіс сучасних бібліотек Житомирщини. Метою проекту було налагодження регулярних зв'язків бібліотек з громадськістю, співпраця з засобами масової інформації. Його реалізація надала нам можливість інформувати величезну аудиторію читачів періодичних та інтернет-видань, слухачів радіо і глядачів телебачення про свої сучасні послуги.

Робота із засобами масової інформації — один з найважливіших інструментів PR. Від того, що і яким чином ви повідомите журналістам про діяльність та досягнення вашої бібліотеки, безпосередньо залежить ваша репутація. Грамотна робота зі ЗМІ є невід'ємною частиною ефективної комунікаційної стратегії нашої бібліотеки.

Ми розуміємо, що PR-офіс є невід'ємним структурним підрозділом сучасної бібліотеки, адже медіа сприяють збагаченню культурного досвіду бібліотекаря за допомогою споживання повідомлень усіх типів (друкованого слова, зображень, аудіо та рухомих зображень). Таким чином медіа створюють додаткові можливості для нашої роботи.

Кожна дитина – окремий нерозгаданий світ. Ми впевнені, що, підтримавши наших користувачів, навчимо їх любити творчість і займатися нею. Нам дуже приємно, що у місті Житомирі є такі талановиті діти, які є окрасою нашого суспільства, нашого краю, тому пропагувати і презентувати їх творчість, підтримувати їх — це наша місія. Саме разом із нашими користувачами бібліотекарі стають не тільки медіаграмотними, а й медіаторчими.

В.Ю. Черноус
директор Хмельницької ОБД ім. Т.Г. Шевченка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ У БІБЛІОТЕЦІ. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Обслуговування дітей в сучасних бібліотеках вимагає створення комфортного середовища, яке включає обізнаних, професійних бібліотекарів, що володіють ІТ-технологіями; вільний доступ до всіх ресурсів бібліотеки, наявність у фондах бібліотеки інформації на різноманітних носіях.

У Хмельницькій обласній бібліотеці для дітей імені Т.Г.Шевченка забезпечуються всі умови для комфортного обслуговування читачів. І сприяє цьому, насамперед, постійна інформатизація бібліотеки, автоматизація

бібліотечних процесів, що забезпечує якісне та оперативне задоволення інформаційних потреб користувачів.

Кардинальні зміни в обслуговуванні читачів відбулися у 2011 році, коли бібліотека придбала програмне забезпечення «ІРБІС».

Запровадження його передбачало: штрихкодування фонду; введення до електронного каталогу ретроспективної частини відкритого доступу; редагування електронного каталогу; створення окремих баз даних «Періодичні видання», «Електронні видання» (база даних «Книги та статті з періодичних видань» діє ще з 2003 року); опрацювання модулів «Читач» та «Книговидача».

Усі ці процеси надзвичайно кропіткі. Не закриваючи бібліотеку та здійснюючи всі плани та заходи, протягом 2011-2012 років було введено фонд відкритого доступу.

Чітко контролювалося введення літератури, яка знаходилась у користувачів, опрацьовувалися формуляри. Потім при поверненні книги працівники наклеювали штрих-коди.

Певні складнощі були і з електронним обліком читачів та створення бази даних, а також підрахунку показників «єдиний» та «обслужений» читач.

Інженером бібліотеки, який самостійно опрацював програмне забезпечення, розроблено методику налаштувань, необхідних для статистичного обліку показників саме дитячої бібліотеки. Доводилося самостійно вивчати та опановувати програмне забезпечення, вивчати досвід колег, спілкуватися та отримувати консультації від офіційного дистриб'ютора, в якого було придбано програмне забезпечення.

Наприкінці 2013 року ситуація покращилася — було придбано оновлену версію програми ІРБІС-64 і бібліотека повністю перейшла на обслуговування читачів в електронному режимі. Оновлена версія має свої переваги:

- одночасне використання декількох БД;

- можливість одночасного обслуговування читачів у різних відділах бібліотеки;
- використання можливостей ВРІ (вибіркове розповсюдження інформації), що забезпечує інформування вчителів, дітей, батьків, використовуючи електронну пошту та створивши різні категорії абонентів інформації;

Автоматизована книговидача дає можливість здійснювати електронне замовлення та резервування книг, зменшує витрати часу користувачів на пошук літератури, дає можливість постійного відслідковування і виявлення боржників.

Обслуговування читачів у електронному режимі є якісним, сучасним та оперативним.

На сучасному етапі у бібліотеці проходить ретроспективне опрацювання фонду центрального книгосховища, а також проводиться ретроспективна каталогізація документів, які були відсутні в електронному каталозі.

Інформатизація бібліотеки відкриває нові можливості та перспективи для використання різноманітних ресурсів. У першу чергу це довідково-бібліографічний апарат обласної бібліотеки, який переведено в електронний формат. Обсяг баз даних становить 73783, у т.ч. ЕК 71737.

Надання бібліографічної, краєзнавчої та фактографічної інформації у друкованому та електронному форматі. Надзвичайно цінними є краєзнавчі видання для дітей, підготовлені відділом забезпечення інформаційно-бібліографічних потреб користувачів, як у друкованому, так і в електронному варіантах. Це тематичні, рекомендаційні та інформаційні видання:

- «Увічнені у бронзі та граніті» (набір інформаційних листівок до 70-річчя звільнення України від німецько-фашистських загарбників – пам'ятники м. Хмельницького);
- «Їх родовід починається на Хмельниччині» (вчені – наші земляки) — біобібліографічний покажчик;

- «Талановита подолянка» — біобібліографічний покажчик (до 35-річчя від дня народження подільської письменниці О.Радущинської).

Інтерактивні ресурси:

- «Жниво Григорія Храпача» — літературно-пізнавальна мандрівка (до 90-річчя від дня народження подільського письменника);
- флеш-довідка «І оживають сторінки історії: хроніка, події, імена» (до 70-річчя звільнення області від німецько-фашистських загарбників);
- буктрейлер за книгою подільського письменника П.Карася «Буремний Буг».

Ці видання та інформаційні ресурси представлені на сайті бібліотеки.

Бібліотека розпочала роботу над створенням серії веб-уроків з формування інформаційної культури читачів, розвитку інформаційної грамотності та формування навичок самостійного пошуку інформації. Цей матеріал теж розміщений на сайті бібліотеки.

Використання інформаційних технологій в роботі з читачами урізноманітнює форми, розширює коло спілкування, додає новизни. Свідченням цього є:

- обласний поетичний скап-марафон «Хмельниччина читає Шевченка» (до 200-річчя від дня народження поета), в якому згідно графіка взяли участь всі дитячі бібліотеки області;
- цикл on-line-зустрічей «Письменник зблизька», де читачі поспілкувалися з подільськими письменниками та отримали від них ази віршування;
- літературні скап-читання «І знову відкриваю Кобзаря» з читачами Тернопільської ОДБ.

Ці та багато інших заходів з використанням ІТ-технологій доводять, що бібліотеки є сучасними центрами, сучасними закладами, які приймають виклики часу.

Сучасними бібліотеки роблять їх працівники. Тому вміння швидко реагувати на зміни, відгукуватись на події новими підходами, змінювати свій світогляд – таких бібліотекарів чекають бібліотеки. Бібліотекарі обласної бібліотеки для дітей взяли участь у конкурсі «Сучасний бібліотекар-2» та

пройшли навчання у тренінговому центрі. Одна бібліотекар стала фіналісткою проекту «Сучасний бібліотекар-2» і ввійшла до списку 30 кращих бібліотекарів України та взяла участь у конференції в Києві. Внаслідок цього створено програму: цикл тренінгів для працівників обласної бібліотеки та бібліотек області з набуття навичок лідерства, технічних навичок; програму «ІТ-тінейджер» для читачів бібліотеки, які навчаються працювати з найсучаснішими програмами: Gimp, Inscapе, Jіng, Blogger. Запроваджено також цикл уроків на замовлення на допомогу шкільному курсу інформатики. Вчителі шкіл міста включили окремі теми до навчальних планів.

Молоді працівники бібліотеки стали членами молодіжної секції УБА та взяли участь у Літній школі молодих бібліотекарів, де презентували нові послуги бібліотеки, зокрема запровадження програми «Аудісіті».

Сучасні інформаційні підходи вимагають постійного навчання працівників, їх самоосвіти. Оскільки бібліотеки області користуються міні- та демо-версіями ІРБІС, обласна бібліотека для дітей створила школу «ІРБІС» для працівників дитячих бібліотек. На заняттях школи надаються методичні зокрема функціональні можливості автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи ІРБІС, формування пошукового образу каталогу, аналітична обробка періодичних видань.

Подальше впровадження інформаційних та телекомунікаційних технологій є найважливішою умовою динамічного розвитку бібліотеки, в якій поєднуються традиційні та електронні ресурси, впроваджується інноваційна діяльність з метою формування грамотного інформаційного суспільства.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З ПИТАНЬ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ СЬОГОДЕННЯ

В теперішній час в Україні активно здійснюється реформування держави та переформатизація українського суспільства. У нинішніх законодавчих, нормативних, організаційних документах вирішуються питання щодо конструктивних змін у системі як державотворення, так і гуманітарного розвитку суспільства. І у цих реформах змін людина є найвищою цінністю суспільства. Морально-духовне становлення дітей та учнівської молоді, їх підготовка до активної, творчої, соціально значущої, сповненої особистісного смислу життєдіяльності, є невід'ємно складовою турботи держави про особистість і розвитку суспільства в цілому. Напрями державної політики в галузі виховання сформульовані у Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, міжнародній Конвенції про права дитини. Закладена в них методологія виховання надає пріоритет розвиненій особистості, її життєвому і професійному самовизначенню, самореалізації, життєтворчості у відповідності з національними цінностями та в контексті ідеї інтеграції нашої держави у європейський простір. Зокрема в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року визначено, що пріоритетом державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності. Виконання завдань зазначеної стратегії передбачає:

- переорієнтацію пріоритетів освіти з держави на особистість, на послідовну демократизацію і гуманізацію навчально-виховного процесу,

педагогічної ідеології в цілому, тобто на європейські гуманістичні цінності та виміри;

- забезпечення відповідності змісту і якості виховання актуальним проблемам та перспективам розвитку особистості, суспільства, держави;
- взаємодію сім'ї, навчальних закладів та установ освіти, органів управління освітою, дитячих і молодіжних громадських організацій, представників бізнесу, широких верств суспільства у вихованні і соціалізації дітей та молоді;
- розроблення цілісної системи виявлення та психолого-педагогічного супроводження обдарованої молоді, забезпечення створення умов для її розвитку, соціалізації та подальшого професійного зростання;
- розроблення програми превентивного виховання дітей та молоді в системі освіти, формування ефективної і дієвої системи профілактики правопорушень, дитячої бездоглядності та безпритульності;
- розроблення інваріантних моделей змісту виховання в навчальних закладах з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання;
- посилення впливу літератури та мистецтва на виховання і розвиток дітей та молоді;
- створення для молоді телевізійних навчально-пізнавальних передач з науково-технічного, еколого-натуралістичного, естетичного, туристично-краєзнавчого та інших напрямів позашкільної освіти;
- впровадження програм підготовки молоді до подружнього життя та формування відповідального батьківства;
- формування здорового способу життя як складової виховання, збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді, забезпечення їх збалансованого харчування, диспансеризації;
- збільшення рухового режиму учнів шкільного віку за рахунок уроків фізичної культури, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в позаурочний час;

- удосконалення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в навчальних закладах (розширення кількості спортивних гуртків, секцій і клубів з обов'язковим кадровим, фінансовим, матеріально-технічним забезпеченням їх діяльності);
- оновлення методології фізичного виховання дітей та молоді з безпосереднім валеологічним супроводженням усього процесу навчання і виховання дітей з різними фізичними та освітніми можливостями;
- посилення взаємодії органів управління освітою і навчальних закладів із засобами масової інформації у справі виховання та розвитку молодого покоління, недопущення шкідливого інформаційно-психологічного впливу на дітей;
- створення системи психолого-педагогічної і медико-соціальної підтримки та реабілітації сім'ї;
- розроблення критеріїв оцінювання якості та результативності виховної діяльності навчальних закладів.

Отже, формування нової інноваційної людини ґрунтується на єдності освіти і виховання. А всі суспільні відносини у галузі навчання, виховання, професійної, наукової, загальнокультурної підготовки громадян України регулюються в основному законодавством України про освіту. Зокрема в ст.39 п.1 Закону України «Про освіту» із змінами, внесеними згідно із Законами 1575-VII (1575-18) від 03.07.2014 року, зазначено, що бібліотеки належать до позашкільних навчальних закладів. Крім того, згідно зі ст.50 даного Закону України, бібліотеки можуть бути учасниками навчально-виховного процесу того чи іншого навчального закладу. Дитячі бібліотеки є важливим соціальним інститутом здатним ефективно і успішно здійснювати виховання юних громадян України. Взаємодія із навчальними закладами і установами освіти є одним із пріоритетів у роботі бібліотек з проблем виховання дітей. Така взаємодія обумовлена спільністю основних цілей, прагненням розвивати особистісні здібності дітей. У ст.8 Закону України «Про позашкільну освіту» чітко визначена мета та завдання:

- виховання громадянина України;
- вільний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду;
- виховання у вихованців, учнів і слухачів поваги до Конституції України, прав і свобод людини та громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії;
- виховання у вихованців, учнів і слухачів патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу, а також інших націй і народів;
- виховання у вихованців, учнів і слухачів шанобливого ставлення до родини та людей похилого віку;
- створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів;
- формування у вихованців, учнів і слухачів свідомого й відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки;
- задоволення освітньо-культурних потреб вихованців, учнів і слухачів, які не забезпечуються іншими складовими структури освіти;
- задоволення потреб вихованців, учнів і слухачів у професійному самовизначенні і творчій самореалізації;
- пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів і слухачів;
- вдосконалення фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів, підготовка спортивного резерву для збірних команд України з різних видів спорту;
- організація дозвілля вихованців, учнів і слухачів, пошук його нових форм, профілактика бездоглядності, правопорушень;
- виховання в учасників навчально-виховного процесу свідомого ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих;
- формування здорового способу життя вихованців, учнів і слухачів;

- здійснення інформаційно-методичної та організаційно-масової роботи.

Отже, згідно з законодавчими актами метою сучасного виховання є становлення громадянина України, патріота своєї країни, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову і соціальну державу, здатного виявляти національну гідність, орієнтуватися у своїх обов'язках і правах, цивілізовано відстоювати їх, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, поводитися компетентно, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій культури. А мета виховання конкретизується у системі таких виховних завдань перед бібліотеками:

- забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості відповідно до її інтересів та суспільних вимог;
- реалізація індивідуального підходу до особистості, відмова від уніфікації в процесі виховання, від орієнтації на «усередненого» вихованця;
- сприяння набуттю дітьми та учнівської молоддю соціального досвіду, успадкуванню ними духовних надбань українського народу;
- виховання національної свідомості, любові до рідної землі, родини, свого народу, держави;
- формування мовної культури, оволодіння і вживання української мови як духовного коду нації;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших за себе, турбота про молодших і хворих;
- виховання правової культури, поваги до Конституції України, законодавства України, державної символіки;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, зв'язку з природою, поваги до жінки, толерантності;

- формування почуття господаря: господарської відповідальності, підприємливості, ініціативності, свідомого ставлення до життя в умовах ринкових відносин;
- охорона й зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я;
- забезпечення базової культури, розвиток естетичних потреб і почуттів;
- формування екологічної культури, гармонізація відносин особистості з природою;
- спонукання зростаючої особистості до протидії проявам аморальності, правопорушенням, бездуховності, антигромадянській діяльності.

Більш конкретний зміст сучасних напрямків виховання підростаючого покоління розроблений науковцями Інституту проблем виховання НАПНУ і закладений в проекті Національної Програми виховання дітей та учнівської молоді в Україні, прийняття якої на сьогодні стало б важливою і дієвою науковою основою реалізації державної політики щодо виховання підростаючого покоління в нинішніх умовах переформатизації українського суспільства. В основу змістовного наповнення названих завдань покладено диференційований підхід з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей.

З огляду на виклики, які постали нині перед країною: окупація Російською Федерацією Криму, збройні акції російських терористів у східних регіонах України, всім бібліотечним працівникам необхідно внести корективи у повсякденну практику виховної роботи.

При розстановці акцентів основних напрямів виховання в цих умовах слід прислухатись до «Методичних рекомендацій з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році» підготовлених Міністерством освіти і науки України. В першу чергу вся виховна робота повинна бути спрямована на консолідацію суспільства. При цьому з одного боку — враховувати полікультурність українського

суспільства, а з іншого — посилити патріотичний характер виховання. Патріотичне виховання повинно проходити червоною ниткою через усі заходи, що проводяться бібліотекою. Бібліотекар має акцентувати увагу на тому, що патріотизм – це звичайний стан повсякденного життя людини, який виявляється не тільки під час надзвичайних ситуацій. Важливо, щоб діти ідентифікували себе з українським народом, прагнули жити в Україні, розуміли необхідність дотримання конституційних та правових норм, володіння державною мовою, шанобливого ставлення до історії, культури та традицій українського народу.

Логічним було б бібліотекам на наступний рік спланувати цикл Уроків мужності, лейтмотивом яких має стати любов до України, самовідданість і патріотизм її захисників, активна громадянська позиція українців, особиста відповідальність за долю держави. **В означеному контексті в країні дуже необхідна Державна програма патріотичного виховання.**

Особливої уваги потребують питання превентивного виховання, які передбачають профілактичних заходів бібліотек, спрямованих на запобігання формуванню у дітей негативних звичок, рис характеру, проявів асоціальної поведінки.

В умовах нестабільності українського суспільства в країні збільшується кількість кримінальних правопорушень з боку неповнолітніх. Проведений моніторинг стану кримінальних правопорушень свідчить, що упродовж першого півріччя 2014 року у країні майже 3,3 тис. неповнолітніх вчинили кримінальні правопорушення (досудове розслідування за якими закінчено). Характерною ознакою криміногенної ситуації в підлітковому середовищі є зміна її структури в бік зростання корисливих, тяжких та особливо тяжких злочинів. Враховуючи це, превентивне виховання потребує удосконалення і застосування більш ефективних форм роботи.

Одним із ключових пунктів превентивного виховання є виховання емоційної культури та конструктивної поведінки особистості, актуальність яких обумовлена підвищеним рівнем тривожності дітей. Проявляється це у

стресі, тривозі, агресії, особистісних розладах. Тому бібліотекам існує необхідність вчити дітей толерантному ставленню одне до одного, проводити роботу з розвитку комунікативних навичок спілкування.

При плануванні превентивної роботи слід взяти до уваги інформацію, оприлюднену Центром науково-освітніх інновацій та моніторингу м. Києва, яка характеризує соціологічний портрет сучасної дитини. Характерологічний портрет чотирнадцяти-п'ятнадцятирічних підлітків визначився такою шкалою цінностей: чесність, правдивість (82%); почуття гумору (65%); повага до інших (58%) та доброта (57%). На жаль, найменш цінними рисами особистості сучасні підлітки вважають гордість (5,3%), практичність (9,6%), самокритичність (10,4%) і толерантність (16,2%). Тривожним показником є те, що кожний п'ятий 14-15-річний респондент цінує в людях уміння досягти бажаного будь-якою ціною та виплутатися з будь-якої ситуації; 17 % опитаних вважають, що поводитися треба так, щоб насамперед було зручно їм.

Державного значення набуває сімейне виховання. В цьому році вперше на веб-сайті Держстатистики України виставлено статистичний збірник «Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства», в якому оприлюднено загальну кількість дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування. На 1.01. 2014 року таких дітей в Україні нараховується 90 772 дитини. Чисельність позашлюбних народжень також збільшується і в 2013 році становила 22,1% від загальної кількості народжених. В суспільстві втрачаються сімейні цінності, і як результат збільшується кількість дітей-сиріт.

З огляду на такі дані сімейне виховання входить в пріоритет діяльності бібліотек. Завдання якого – відродження сімейних цінностей, підвищення ваги виховної функції сім'ї та підняття її авторитету, підготовка молодого покоління до дорослого, сімейного життя. Зауважу, що Міністерством освіти і науки України комплекс заходів з підготовки молодого покоління до дорослого сімейного життя рекомендовано

розпочинати з 8 класу. Для цього вже розроблено і рекомендовано для використання навчальну програму «Сімейні цінності».

Особливого значення в нинішніх умовах набуває виховання у дітей ціннісного ставлення до свого життя і особисту турботу про безпеку власної життєдіяльності, виховання елементарних форм відповідальної поведінки особистості у надзвичайних ситуаціях. Однією з серйозних загроз сучасного суспільства є тероризм. Майже щоденно здійснюються терористичні акти, внаслідок яких гинуть люди. Більшість цих злочинів здійснюються з використанням вибухових пристроїв. Міни і вибухонебезпечні предмети забрали і скалічили безліч людських життів. Цей жах нині загрожує і українському суспільству.

8 грудня 2005-го року, на рівні Генеральної Асамблеї ООН прийнята резолюція № A/RES/60/97, в якій висловлюється глибока стурбованість і занепокоєність масштабними гуманітарними проблемами, викликаними наявністю цієї грізної зброї — мін і вибухонебезпечних пережитків війн і військових конфліктів. У даній резолюції підкреслюється необхідність посилення уваги з боку держав, які зіштовхуються з мінною загрозою, а також проводиться відвертий заклик до країн, громадських і неурядових організацій з метою запобігання подальшого використання мін та інших аналогічних небезпечних вибухових пристроїв.

4 квітня офіційно проголошено Міжнародним днем просвіти з питань мінної безпеки і допомоги в діяльності, пов'язаної з розмінуванням. Небезпека, яку несе в собі використання цього виду озброєння, має більш серйозні і більш тривалі соціально-економічні наслідки як для мирного населення держав, де є проблема мін і замінованих об'єктів, минулих наслідків військових конфліктів, так і для тих, хто використовує цю зброю у своєму арсеналі. Це ті виклики сьогодення які необхідно освоїти бібліотекарям.

Наразі Міністерство освіти і науки України розповсюдило «Методичні рекомендації щодо проведення бесід з учнями загальноосвітніх навчальних

закладів з питань уникнення враження мінами і вибухонебезпечними предметами» та «Методичні рекомендації щодо проведення бесід з учнями загальноосвітніх навчальних закладів з питань поведінки у надзвичайній ситуації», які слід широко використовувати і бібліотечним працівникам у своїй повсякденній роботі з дітьми.

Отже, нинішні умови в Україні — зміна умов життя людей, соціальних ідеалів і критеріїв, за якими суспільство оцінює людей, безпосередньо впливає на вибір пріоритетів виховання та методологію виховання. Бібліотекарям, як ніколи, необхідно бути готовими до довірливого щоденного діалогу зі своїми юними користувачами та непростих запитань з їх боку; дітям потрібно давати правдиві пояснення витоків та перебігу ситуації в країні. Під час проведення виховних заходів бібліотекар має сприяти усвідомленню дітьми спільності інтересів усіх громадян держави в розбудові України, необхідності інтелектуального, творчого та фізичного розвитку кожної особистості задля розквіту держави в цілому, формуванню міжнаціональної толерантності. Сьогодні всім миром потрібно підтримувати дітей, допомагати їм долати стрес та страхи, «перемикати» на конструктивну діяльність.

О.С. Шемота
т.в.о. завідувача відділу соціокультурної діяльності
НБУ для дітей

РОЛЬ ДИТЯЧОЇ БІБЛІОТЕКИ У СТВОРЕННІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ДОВКІЛЛЯ

В нашому відділі немає стелажів і книжок. У нашому відділі немає читачів. І бібліотекар лише один. Але у нас працюють 2 актори, 2 режисери, 1 психолог, 1 дизайнер. Є 4 костюмерні з майже півтисячею театральних костюмів для 3-х театральних гуртків. Є безліч підсобних приміщень зі стосами декорацій для вистав та всякої-всячини для нашої «Веселої майстерні». Є сцена. І є відвідувачі свят, глядачі вистав, юні актори —

гуртківці... Ми — це відділ соціокультурної діяльності — вже два роки носимо таку назву, але і читачі, і самі бібліотекарі все ще звично називають нас відділом дозвілля.

Зміст нашої роботи періодично стає предметом професійних дискусій: в своїй конкуренції з розважальними закладами за потенційного відвідувача/користувача чи не перетворюються бібліотеки в щось схоже на будинок культури? Чи не формується таким чином у думці громади і підростаючого покоління образ бібліотеки як ще одного розважального центру? На нашу думку, ці побоювання марні. Бібліотека все одно буде змінюватися — це головна умова виживання її як соціального інституту. Ми переконані, якщо будь-яка бібліотека, особливо дитяча, надає можливості для самореалізації, творчого розвитку, розкриття та відкриття себе, влаштовує культурні заходи, є місцем неформальних зустрічей людей і дружнього спілкування, місцем соціалізації, релаксу, доступом до інформації у різних форматах, а також місцем, де, не купуючи, **МОЖНА ВЗЯТИ ПОПУЛЯРНУ КНИГУ**, — у такої бібліотеки є майбутнє. За цих умов бібліотека набуває статусу «третього дому» або «третього місця» (після дому і роботи/школи), куди можна і хочеться просто приходити і бути тут — без усіляких зобов'язань. Однією з ознак такого «третього місця» є емоційність, яскравість, коли знання та культурні події роблять життя насиченим і цікавим, «форматують», змінюють погляд на навколишній світ.

Іміджеві заходи бібліотеки останнім часом і стали такими яскравими культурним подіями для маленьких та дорослих мешканців нашого віддаленого від центру міста мікрорайону. Переформатування масштабних бібліотечних акцій значною мірою дійсно змінило погляд громади в першу чергу на бібліотеку, і сподіваємося, що на світ теж. Кожне свято стає подією, а кількість відвідувачів (інколи до 500) свідчить про потребу у заходах такого сімейного формату.

Тому за останні три роки кількість сімейних свят збільшилася майже вдвічі, всі вони проходять у вихідні дні — субота, неділя, і майже половина з

них поза стінами бібліотеки у місцях масового відпочинку городян: у скверах, парках, ботанічному саду, набережних Дніпра, на книжкових виставках-ярмарках.

В арсеналі відділу з'явилися ростові ляльки, одна з яких виготовлена на спеціальне замовлення — символ бібліотеки лялькова дівчинка НБУшка. При виході бібліотеки «в люди» обов'язковим є фірмовий дрес-код: футболки, жовті хусточки та бібліотечні прапори, банер. А для посилення емоційного впливу завжди можна запросити не лише дитячі творчі колективи, а й «важку артилерію» — байкерів, які під прапорами бібліотеки поагітують за книгу і читання на шкільних лінійках, ярмаркових майданчиках, та й просто проїдуть святковою кавалькадою вулицями мікрорайону. Це, так скажімо, створення «картинки» — формування яскравого, неповторного, привабливого і конкурентоспроможного образу бібліотеки.

Американські бібліотечні маркетологи стверджують, що, рекламуючи бібліотеку, не потрібно розповідати про те, що тут можна взяти книгу — це відомо навіть дітям. Краще розповідати про інші сервіси і послуги, про наявність яких можливо громада не знає. Можливо. Але у випадку з масштабними акціями за бібліотечним порогом нагадування про книги не буде зайвим, лише відповідний формат треба задати. Практикою доведено, що локації з КНИГАМИ можуть скласти гідну конкуренцію локації з творчими майстер-класами, танцями, спортивними змаганнями, малюнками на асфальті, караоке та ін. Рейтинги ТОП-10 книг для вашої дитини (або — для тебе), автограф-сесії з письменником знаходять своїх вдячних споживачів. Коли не дозволяють погодні умови, віддаленість майданчика від бібліотеки або кількість бібліотекарів-консультантів — можна зробити роздруковані імідж-обкладинки книжок з анотаціями. Такий «Книжковий кіоск» з картинками замість книг працював на свято Покрови у сквері на Нивках й до нього вишикувалася черга. Продавець-бібліотекар «продавала» міні-рекламки на кожную книгу — розпродала всі!

Завдяки цій діяльності бібліотека має потужну підтримку у соціальних мережах — група в контакті вже сягнула за 900 учасників, у фейсбуці кількість прихильників групи наближається до 400. Вхідний маркетинг працює, анонси соціокультурних заходів збирають відвідувачів і на лялькові вистави двічі на тиждень – у вівторок та четвер, і на майстер-класи «Веселої майстерні», різноманітні читацькі та фотоконкурси та інші імпрези. Формат, обраний нами, виявився успішним і дійсно формує соціокультурне довкілля дітей у нашому мікрорайоні. Можна згадати ще концерти, які влаштовуються для жителів–пенсіонерів, ветеранів, вчителів, як за участю читачів-студійців так і силами запрошених гостей: виконавець авторської пісні Вячеслав Купрієнко, переможець «Голосу країни» Ігор Грохоцький — колишній наш читач, актор театру-студії «Мандри» (2010-2011 рр.).

Розумію, що переформатування не означає новацію в чистому вигляді, але соціокультурна діяльність – сфера, в якій все нове дуже часто добре забуте старе в новому форматі. Наприклад, цього літа однією з найпопулярніших була програма «Читай малюкам у літературному дворіку», але читали не бібліотекарі, а читачі-волонтери старшого віку.

Дитячі бібліотеки України дають нам яскраві приклади такої діяльності. Я особисто відвідала Херсонську обласну дитячу бібліотеку і можу сказати що вона дійсно є потужним фактором впливу на соціокультурний ландшафт цілої області, і навіть міжрегіональний, завдяки цільовим програмам та професійній ярмарці інновацій «Бібліокре@тив». Знайомство зі звітами ваших бібліотек демонструє, що в кожній області є цікаві знахідки, програми, і саме місцеві особливості певною мірою диктують формат соціокультурної роботи.

Не варто забувати про козир в конкуренції з розважально-видовищними закладами — відвідування усіх наших культурних подій безкоштовне, як і решта послуг і сервісів.

Валентина Пашкова розповідала, що при відвідуванні Нью-Йоркської публічної бібліотеки американські колеги сказали їй, що найпопулярнішою

послугою є організація занять для зовсім маленьких діточок з батьками. Вгадайте, якою є найпопулярніша послуга нашої бібліотеки, яка за останні три роки вже виростила невеличку армію бібліотечних фанатів і читачів? Так, це робота психолога з малюками. Групи казкотерапії для розвитку і соціалізації дітей дошкільного віку працюють вже чотири роки. На початку до них записували малюків від 2-х років, сьогодні віковий ценз опустився до 1,5 років. Навесні таких різновікових груп вже було 11 по 10 діточок в кожній. Заняття двічі на тиждень. Попит перевищував пропозицію, інколи бували і черги для запису. Причини такої популярності дуже прості: діти такого віку ще не ходять в садочок, далеко не в кожній родині можуть/вміють/хочуть займатися всебічним розвитком дитини. А на заняттях психолога в бібліотеці з дітками розвивають дрібну моторику, слухають музику, займаються ритмікою, художньою творчістю, читають книжечки — за 30-40 хвилин кілька разів змінюється вид діяльності. Є найголовніше — відбувається соціалізація дітей. Вони вчаться співіснувати в колективі. Батьки цих малюків — наша найвдячніша аудиторія, вони наші навіки. А для цих дітей бібліотека — це вже справжнє «третє місце» — звичне, домашнє, комфортне, цікаве, з величезним вибором дозвілля, з сімейними святами, конкурсами і подарунками, а ще – з новенькими книжечками!

Ось таким є внесок відділу соціокультурної діяльності в досягнення світлої мети бібліотечної частини людства – щоб усі діти читали книжки або хоча б ходили в бібліотеку.

П.М. Рудая
заступник директора з наукової роботи Чернівецької ОБД

ІННОВАЦІЙНА ТВОРЧІСТЬ БІБЛІОТЕКАРІВ У КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бібліотечна інновація — це нестандартна ідея, методика, проект, які виходять за межі існуючих канонів і традиційних форм і відображають новий підхід до змісту та організації бібліотечного обслуговування, до технології

управління бібліотекою. Інновації стали невід'ємною частиною бібліотечного життя. Вони допомагають бібліотекарю стати конкурентоздатним, запроваджувати нові бібліотечні послуги, формувати позитивний імідж в суспільстві і конкретній громаді. Особливого імпульсу інноваційному розвитку бібліотеки надала поява комп'ютерів. Гасло «найбільш читаюча держава у світі» втратило свою популярність. Сучасну дитину частіше можна побачити з планшетом, смартфоном або ноутбуком ніж з книгою у руках. Для сучасної дитини комп'ютер — це цілий світ. У її величності книги з'явилися серйозні конкуренти. Тож зрозуміло, що бібліотекарю треба постійно креативно працювати і знаходити нові шляхи, щоб зацікавити і полюбити книгу, залучити до систематичного читання. З часом помінялися форми заходів і методи їх проведення — це квести, флешмоби, лото, тренінги. Але поруч із тим залишається головним в усі часи живе спілкування бібліотекаря і читача, і книга займає головне місце у проведенні різноманітних заходів, особливо в дитячих бібліотеках. Адже, щоб дитина сформувалася як справжній читач, її необхідно зацікавити книгою. Тому бібліотека запрошує читача до участі у різноманітних заходах. Спираючись на досвід поколінь, враховуючи інновації, бібліотека готує для читачів різноманітні екскурсії, літературно-мистецькі композиції, вечори-портрети, години-спілкування, фольклорні свята, турніри знавців, флешмоби, квести з використанням мультимедійних засобів, що досить позитивно впливає на сприйняття інформації отриманої на даних заходах. Так у Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей накопичився банк мультимедійних матеріалів, які умовно згруповано за темами:- Чернівці і Буковина; пам'ятні і знаменні дати; календарні свята і обряди; регіональний проект «Буковина читає дітям»; клуб «Цікаві зустрічі»; Всеукраїнський конкурс «Найкращий читач України»; презентації книг буковинських письменників; гурток «Мистецтво орігамі»; Чернівецька ОБД.

Буковина — мальовничий край, розташований на заході України, багатий своєю історією, знаменитими і відомими людьми, величною

архітектурою міста Чернівці. Тому з метою популяризації нашого краю було вирішено виокремити розділ «Чернівці і Буковина», що включає такі матеріали: «Ці вулиці, якими я ходила...» до 150-річчя від дня народження О. Кобилянської, «Музеї Чернівців: історичне надбання буковинців», «Містом його любові: Селезінка Василь Михайлович». Дані матеріали використовуються як до пам'ятних дат, так і до Міжнародного дня музеїв, до Дня міста Чернівці.

Бібліотека постійно працює за Календарем знаменних і пам'ятних дат. Отож розділ «Пам'ятні і знаменні дати» висвітлює дати, які характерні як для держави, так і для Буковини: «Шевченко Тарас Григорович: подорож живописним світом поета», «Дитина має право», «21 лютого – Міжнародний день рідної мови», «Валентинів день», «Велесова книга», «9 листопада – День української писемності та мови», «10 грудня – День прав людини» та інші.

Буковина — багатонаціональний край, де поруч з українцями проживають білоруси, росіяни, молдовани, румуни, поляки, євреї, вірмени, казахи, німці та інші, багаті своїми традиціями, звичаями і обрядами народи. Розділ «Календарні свята і обряди» об'єднує інформативний масив матеріалів про пори року та обрядові свята — «Осінь тихо листочки скидає та дарує красу і дива...», «Зустрічаємо весну!», «Зимовий цикл свят», «Літні календарні свята і обряди», «Андріївські вечорниці», «Буковинська Маланка».

Розділ «Регіональний проект «Буковина читає дітям» зібрав найбільше матеріалів. Ось деякі з них — «Диктор Чернівецького радіо «Буковина» Марія Андроник», «Депутат обласної ради Михайло Павлюк», «Сім'я талантів: Віра Китайгородська, Вікторія Китайгородська, Леся Воронюк», «Поетичний шлях Віталія Демченка», «Знайомство з мистецькою родиною Денисових» (батько - художник Володимир Денисов, дочка заввідділом декоративно-ужиткового мистецтва Чернівецького художнього музею),

«Стрільба з лука: лучники Буковини (Лідія Січенікова, Михайло Косташ)» та ін.

З відкриттям регіонального проекту «Буковина читає дітям» клуб «Цікаві зустрічі» змінив свій формат. На заняттях клубу тепер відбуваються не тільки очні зустрічі, а й заочні, які популяризують відомих людей міста, краю, новинки літератури письменників-земляків, які проживають за межами Буковини, молодих письменників нашої держави, видавництва міст Харкова, Львова, Чернівців, які надсилають свої книги як рекламу. В цьому розділі зібрано такі мультимедійні матеріали: «Кобилянська Ольга Юліанівна» (до 150-річчя від дня народження), «Михайло Ткач», «Мандрівка країною чарівних ілюстрацій» (художниця Раїса Рязанова), Обласний конкурс юних читців, присвячений Володимиру Івасюку (історія конкурсу), «Коршунова Анна: казковий світ очима письменниці» (дитяча письменниця з м. Суми), «Почитай, не пожалкуеш!» — літературна подорож книжковими стежками Миколи Кривого (уродженець с. Коболчин Сокирянського району, який тепер проживає і працює у м. Рівне), «Книжковий розмай «Майстер-класу» пізнай!» (Харківське видавництво з 2014 року видавництво «Час майстрів»). Бібліотека таким чином поповнює свій бібліотечний ресурс новинками літератури. Так, «Майстер-клас» надіслав 80 книг новинок, а Микола Васильович Кривий — 24 книги. Робота в цьому напрямку продовжується.

Всеукраїнський конкурс «Найкращий читач року» набув великої популярності серед читачів-дітей Буковини. Тому при підготовці чергового III обласного етапу постійно вишукуємо нові форми проведення конкурсу (вікторини, шаради, конкурси та ін.), використовуючи при цьому мультимедіа. Тому розділ «Найкращий читач України» включає мультимедійні матеріали для проведення конкурсу та історію Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач України» (III етап обласний).

Наш край, а особливо місто Чернівці, багатий письменниками, які пишуть для дітей. А отже з появою у бібліотеці ноутбука, проектора, великого екрану до кожної презентації нових книг письменників нашого

краю готуються мультимедійні презентації, які дуже подобаються презентантам. З цього напряму підготовлено наступні матеріали: «Мандрі сторінками книг Василя Мельника», «Подорож сторінками книги Василя Кукульняка «Скік, Зік і мавпочки», «Книжковий дивограй від Станіслави Солонар», «Юним читачам від Володимира Ільчука», «Смішні байки для веселої дітлашні від Оксани Гнатчук», «У книжковому царстві Ольги Савченко-Гнатюк», «Фантастично-казковий світ Олени Логінової», «Світ творчості Георгія Шевченка». Проводячи презентацію в найбільшій книгозбірні краю для дітей, письменники, даруючи книги, таким чином безкоштовно поповнюють краєзнавчий фонд бібліотеки, а також популяризують свою творчість у місцевих виданнях «Освіта Буковини», «Буковинське віче», «Буковина» (бібліотека висвітлює заходи на сторінках місцевої періодики).

Організація дозвілля читачів-дітей є одним із напрямків роботи обласної бібліотеки для дітей. Гурток «Мистецтво орігамі», який щоп'ятниці збирає у читальній залі, хлопчиків і дівчаток, бабусь і мам, є досить популярний серед наших читачів. Їх творчі здобутки — це багато паперових шедеврів, які демонструються на стелажах у відділах бібліотеки. Відомий також спільний проект Чернівецької обласної бібліотеки для дітей і Обласного краєзнавчого музею, за яким цілий місяць в музеї демонструвалась виставка «Мистецтво орігамі» для чернівчан і гостей міста, на відкритті якої проводився майстер-клас учасниками гуртка. Було вирішено виокремити розділ «Мистецтво орігамі» і першим було підготовлено медіаматеріал «Мистецтво орігамі: мандрівка паперовим королівством».

Мультимедійні матеріали – це історія роботи Чернівецької обласної бібліотеки для дітей, відображена на технічних засобах. Тому всі звіти про роботу, участь у конференціях, проектах, конкурсах, семінарах, до яких готуються презентації, збираються у розділі «Чернівецька ОБД». Це «Мандрівка творчим світом — 2012: Чернівецька обласна бібліотека для дітей», «Робота дитячої книгозбірні — 2013: звіт Чернівецької ОБД»,

«Дитяча бібліотека як соціокультурний інститут та організаційно-методичний центр регіону», «Буковинчики читають: проекти, конкурси» (2013), «Ретро-подорож Чернівецькою обласною бібліотекою для дітей» (до 70-річчя бібліотеки)

У літній період на зміну виїздам в дитячі табори відпочинку прийшла нова форма роботи «Читання на лавочці». Це заходи за програмою Літніх читань в центральному парку культури і відпочинку імені Т. Шевченка, найбільшою оазою міста для відпочинку, де залюбки відпочивають дорослі і діти, особливо молоді мами, татусі із дітками, а також дідусі і бабусі з онуками. Поруч із майданчиком атракціонів тричі на тиждень «висаджувався» книжковий десант працівників обласної бібліотеки для дітей. До уваги відвідувачів парку було представлено як різножанрову літературу для дітей із фондів обласної бібліотеки для дітей, так і журнали для батьків: «Зростаємо разом», «Мамине сонечко», «Ангелятко», «Ангеляткова наука», «Мама і я» та ін. Для старших діток проводилися майстер-класи з модульного орігамі. Відвідувачі парку з нетерпінням чекали книжковий «десант» із бібліотеки з новинками. За Програмою літніх читань у затишному бібліотечному дворіку працював Салон літніх читань «Під парасолькою», де дітям із дитячих садочків проводилися коментовані читання. А після читань проводилися екскурсії «Знайомство з бібліотекою». Також за цією Програмою проводилися волонтерські читання «Читає читає читачу», де діти-волонтери читають «книгу-сюрприз», «книгу для тебе», «книгу-інтригу», «читає-читачеві».

За досить маленької площі бібліотеки (всього 430 м²) бібліотекарям приходится творчо підходити до використання кожного сантиметра. З метою залучення малюків до бібліотеки на молодшому абонементі облаштовано Куточок малюка «Пограй. Почитай», де маленькі «чомучки» можуть погратися з іграшками, поскладати пазли, які створені бібліотекарями, подивитися книжки-малютки, погратися в пальчиковий театр.

У підготовці наочності бібліотеки (книжкових виставок, тематичних полиць, бібліотечних дайджестів) та проведенні масових заходів бібліотека використовує вироби ужиткового мистецтва – рушники, серветки, скатертини, килимки, налавники та вироби народного побуту – глечики, тарелі та ін. А на Буковині є такий елемент народного одягу, як тайстра. Використовуючи його на молодшому відділі з метою залучення до бібліотеки та систематичного читання, а також виховання любові до книги. Підготовлено добірку книжок-малюток «Казки із чарівної тайстри» для найменших читачів.

Нових ідей попереду багато. І колектив бібліотеки постійно знаходиться в їх пошуку, не забуваючи при цьому, що у книги в наш час постійно появляється багато суперників — планшети, смартфони, iPhone, iPad, iPod, левову частку зачарування ці винаходи позичили у книги. Але одного вони не в змозі відняти у неї — її тиші та безмовності. Безмовність книги – це те, що діє на нас сильніше за все. Безмовність – це чаша, яку ми можемо наповнити власними емоціями, уявою. Кіно, телебачення нав'язують нам свій спосіб життя, не дозволяючи уявити все по-іншому. Книга оберігає нашу особистість від навали всього того грубого, крикливого, агресивного, що є в сучасному світі.

Г.І. Гудзима
завідувач відділу мистецтв НБУ для дітей

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ

Сьогодні загальна культура та професійний рівень сучасного спеціаліста визначається не стільки сумою отриманих знань, скільки вмінням в майбутньому розширювати і поповнювати їх шляхом самоосвіти. Адже саме від того, як школяр читає, як працює з таким важливим джерелом знань, як книга, залежить, чи стане він пасивним користувачем плодів чужої розумової праці і таланту, чи людиною, яка постійно розвиває свої здібності

до інтелектуальної праці, до самостійного мислення. Адже не можливо в школі створити запас знань на все життя, тим більше при прискореному оновленні технологій. Створення умов для застосування отриманих знань на практиці можливе при взаємодії, перш за все, школи і бібліотеки. Як дві руки, ці дві установи не можуть діяти порізно, адже і школа, і бібліотека покликані дати можливість дитині розвиватися творчо і духовно.

Адже сьогодні про це свідчать матеріали Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій і установ (ІФЛА). В них говориться про те, що у світі йде процес зміни уявлень про роль бібліотечно-інформаційного обслуговування дітей в суспільстві. За останні роки експертами ІФЛА створено ряд документів – міжнародних рекомендацій. Значної ваги для нас і в усьому світі набули міжнародні дослідження з оцінки знань учнів — PISA: в першу чергу вивчається стан читання (читацька грамотність школярів) в розвинутих країнах, і тих, що розвиваються. За їх результатами можна прослідкувати розвиток тенденції в освіті школярів тієї чи іншої країни у порівнянні з іншими. Якщо вони виявляються невисокими, держава вживає ряд заходів, щоб виправити ситуацію. Якщо результати дослідження PISA невтішні, та чи інша держава вибудовує нову політику щодо підтримки читання. Саме так це відбулося в останнє десятиліття в Норвегії, Японії, Кореї та інших країнах. Особливого значення в координації роботи школи та дитячих бібліотек надають національні програми розвитку читання серед дітей та юнацтва в США, Італії, Норвегії, Швеції, Австралії та інших країнах. Невидимою червоною стрічкою крізь них проходить думка про об'єднання зусиль вчителя і бібліотекаря в залученні дітей до читання.

В Україні діяльність школи базується на вивченні програмних матеріалів, бібліотека доповнює і урізноманітнює цей процес насамперед естетичним вихованням, щоб в результаті формувалася грамотна, творча, соціально цінна особистість. З таких дітей у майбутньому сформується еліта нації, яка згодом підніме Україну на гідний науковий і соціальний рівень.

Бібліотека по праву вважається головною базою самоосвіти та провідною ланкою у вихованні людини засобами книги, читання, так як вона має в своєму розпорядженні найбільш обширні і універсальні фонди, кваліфіковані кадри; поєднує масову, групову роботу з індивідуальним підходом до кожного читача.

Але на сьогоднішній день взаємодія між школами та дитячими бібліотеками не є стовідсотковою. На жаль, бібліотекарі не завжди мають чітке уявлення про шкільні програми, позакласну роботу учнів. Як наслідок, у популяризації книги інколи відсутня конкретика, оперативність. Потребує удосконалення та розвитку робота між вчителями та бібліотекарями. Ще наявні далеко не вичерпні резерви взаємозбагачення: бібліотекар — педагогу, педагог — бібліотекарю.

Тому сьогодні необхідно шукати і втілювати нові форми взаємодопомоги, взаємозбагачення: ширше практикувати проведення спільних семінарів, практикумів, взаємовідвідувань, зустрічей на трибунах передового досвіду, направлених на підвищення рівня професійної підготовки керівників дитячого читання, узагальнювати і розповсюджувати передовий досвід спільної діяльності бібліотекаря, вчителя з метою вироблення у школярів навиків і уміння навчальної праці.

В Україні вже склалася певна система у спільній діяльності бібліотек та органів освіти з питань залучення школярів до систематичного різностороннього читання. За останні два роки нашу бібліотеку уже відвідалита провели засідання методоб'єднання вчителів географії, вихователів дошкільних закладів, шкільних бібліотекарів та завучів з виховної роботи Святошинського району, відбулася науково-практична конференція освітян, присвячена дню народження Василя Сухомлинського. На ім'я начальника відділу освіти Шевченківського району міста працівниками нашого відділу підготовлений лист-запрошення для проведення семінару на базі нашої бібліотеки вчителів-викладачів предметів з мистецтва.

Я ж сьогодні хочу зупинитися на популяризації літератури з мистецтва. Мистецтво вважають найсприятливішим засобом прилучення дитини до культури і духовних цінностей. Воно несе в собі невичерпне багатство досвіду, накопиченого людством. Усі його види – архітектура, театр, живопис, музика, народна творчість — впливають на моральну і духовну свідомість дитини, на її естетичний розвиток. Завдяки мистецтву ми можемо знайти шлях до серця дитини навіть у тому випадку, коли питання доброти, совісті, чистоти до цих пір були їй байдужі.

Це актуально особливо сьогодні, коли спостерігається посилення культурно-комунікативної апатії, зростання у побуті елементів антикультури, духовне зубожіння. Тим виразніше завдання бібліотек: виховувати почуття, розвивати дану людині природою дорогоцінну здатність сприймати прекрасне.

На початку літа наша бібліотека приймала працівників відділів мистецтв на курсах підвищення кваліфікації. Вони привезли і продемонстрували багато цікавого матеріалу з даного питання. Ми мали змогу ознайомитися з роботою на місцях. Не в усіх бібліотеках, звичайно, є відділи мистецтв, але робота з популяризації мистецтва ведеться колосальна.

Десь працюють мистецькі гурточки, проводяться майстер-класи, організовуються всілякі художні виставки та ін. У деяких бібліотеках спостерігається навіть нестача літератури з мистецтва, щоб забезпечити потреби читачів. Про це, наприклад, свідчить проведене обласною бібліотекою для дітей ім. А.П. Гайдара у 2008 року обласне соціологічне дослідження «Мистецтво. Користувач. Бібліотека», метою якого було вивчення потреб користувачів та можливостей бібліотек у задоволенні попиту на документи з мистецтва.

У нашій же бібліотеці є велика кількість літератури та кіно-фото-фоно документів з мистецтва (близько 40 тис. прим.) і це наш «козир». Хоча, мусимо констатувати той факт, що у більшості своїй він складається з російськомовної літератури, виданої до 90-х років, який має не дуже при

вабливий вигляд: чорно-білі світлини, поліграфія, а найголовніше — зміст. Але на сьогодні фонд з мистецтва, який має бібліотека, задовольняє запити наших користувачів.

А ще ми маємо прекрасні приміщення, де можна проводити різноманітні заходи.

Відділ мистецтв у бібліотеці користується чи не найбільшою популярністю. Адже ви знаєте — у нас є дискотека, де користувачі можуть потанцювати, релаксуючи після школи; є караоке, яке любляють дітлахи; працює у нас кіноклуб «Кіноман», де можна переглянути і обговорити улюблені фільми. Але, як ви розумієте — це використання кіно-фото-фоно документів. А як же з книгою? І ми вирішили відштовхуватися від шкільної програми, як кажуть «нове – це добре забуте старе». Ми створили програму естетичного виховання на допомогу вивченню шкільного курсу «Художня культура» — «Мистецьке перехрестя». Почавши працювати, ми побачили, що учень-читач за книжку для підготовки до уроку не йде до бібліотеки. А для чого? Якщо вчитель бажає бачити реферат на тему уроку віддрукованим на комп'ютері та ще й з малюночками, то зрозуміло, що учень «здер» його з Інтернету. Час, коли вирізали малюнки з книжок, вже давно пройшов.

А чи використовує вчитель бібліотечну книгу в підготовці до уроку, чи радить він її своєму учню? На це питання дало відповідь анкетування, яке ми провели серед викладачів предметів з мистецтва в школі. Я розумію, що більшість з вас знають, що можуть відповісти вчителі, але я все ж таки оголошу деякі результати анкетування. Було опитано біля 20 респондентів учителів шкіл мікрорайону обслуговування–викладачів музики, образотворчого мистецтва та курсу «Художня культура». шість з них записані у відділі, але жоден не користується бібліотечним фондом з фахового предмету, кажуть, що беруть інформацію про нього з електронного каталогу, зі сторінок веб-сайту НБУ для дітей тощо.; решта опитаних зовсім не відвідують бібліотеку. І тільки четверо вчителів хотіли б отримувати щоквартальні індивідуальні списки або ж повідомлення по телефону про нові

надходження з предмету, який викладають. Більшість респондентів пояснюють такий стан справ відсутністю часу на відвідування бібліотеки.

Значить потрібно щось кардинально міняти, адже ми бачимо, що . все більше зростає роль бібліотеки як провідника в світі інформації як установи яка не тільки видасть книги на руки, але й зможе створити умови для неформального спілкування юних читачів, особливо підлітків, адже вони найбільш вимогливі користувачі бібліотек. Вони продвинуті, самодостатні і чекають від соціальних інститутів, у т. ч. і від бібліотек, нового бачення, нових видів комунікацій. Які форми можуть бути затребувані ними, на які заходи вони підуть так, як ідуть на улюблену рок-групу, улюблений блок-бастер або спортивне змагання? Звичайно на ті, які їм близькі по духу, за формою проведення та інтерактивній напрузі. Ось і вишукують бібліотекарі для користувачів оригінальні форми роботи, тільки б вони йшли до бібліотеки, а там, дивись, хтось і книгу до рук візьме. Зараз у дитячих бібліотеках організуються вечори-коктейлі, літературні рatti, книжкові та прес-бари, бібліокафе, Тижні тінейджера в бібліотеці та Тижні журнальних і книжкових відкриттів. Новинкою у бібліотеках стало проведення «Літературних сутінок у бібліотеці». Думається, якраз на часі створення у нашому відділ народознавчого куточку «Хай наша хата буде багата», експонати якого популяризують вжиткове мистецтво, та виставка «В сім'ї музичних інструментів». Вони викликають великий інтерес як у наймолодших читачів, так і у дорослих відвідувачів. Експонати можна взяти в руки, спробувати, як звучить бандура, гітара, баян; дізнатися як наші пращури прасували білизну, як користувалися прядками та ін. Експозиції на цих виставках періодично міняються. Крім того, бібліотека має змогу організувати та презентувати яскраві мистецькі виставки дитячих художників та ілюстраторів, роботи талановитих дітей не лише міста, а й всієї України. Великою популярністю користувався гурток декоративно-прикладного мистецтва «Бісерні фантазії».

Наш відділ не має недостатчі відвідувань, а ось книговидача йде в основному за рахунок кіно-фото-фоно документів. Тому вирішили переводити більшість заходів у формат живої книги, тобто запрошувати до бібліотеки цікавих і знаних людей мистецтва: артистів цирку, балету, естрадного мистецтва, архітекторів та ін. Можливо живе спілкування надихне користувачів до читання книги. Хоча, ніде правди діти – на масові креативні заходи читачі йдуть з охотою, а ось книговидача залишається низькою.

Попереду багато планів. Хочемо створити власний блог, де будемо популяризувати кращу мистецьку книгу та заходи, вийдемо з пропозиціями до мистецьких шкіл, врешті проведемо дослідження «Книги з мистецтва у фонді НБУ для дітей: їх склад та використання».

І.Я. Тацакович
директор Івано-Франківської ОБД

БІБЛІОТЕКА ЯК ОСЕРЕДОК ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Загальноприйнятою метою у світовій теорії і практиці гуманістичного виховання був і залишається ідеал всебічно і гармонійно розвинутої особистості як рівновеликої цінності, який формувався ще у глибині століть. Проблема розвитку особистості дітей є завжди однією з основних і актуальних для суспільства. Вона не має однозначного й остаточного вирішення. Розуміння і розв'язання цієї проблеми значною мірою залежить від соціально-економічного і культурного стану суспільства.

У наш час, коли юне покоління спрямовує свої зусилля на накопичення матеріальних цінностей і благ, актуальним залишається питання – якими стануть майбутні їхні діти без морально-естетичного виховання, без духовних потреб? Без виховання гуманізму(чуйності, людяності) у підростаючому поколінні немає світлого майбуття для української спільноти.

Сьогодні, коли mass-media, радіо, теле- та комп'ютерні засоби радикально змінюють життя дитини, розвиток її потреб, мотивацій емоційно-інтелектуального стану, гостро постала проблема змістовного наповнення процесу розвитку особистості, яка передбачає культуру у найширшому сенсі цього слова, релігію і мораль, підліткову культуру і субкультуру, освіту, виховання тощо.

Ще в епоху Відродження склався гуманістичний ідеал - творчо активної і душевно спокійної, мудрої і величної особистості. Але, завдання моральної і творчої реалізації особистості обмежувалися, здебільшого, перетворенням зовнішнього середовища. Тепер, через кілька століть, можна говорити про реальне втілення гуманістичних ідей методами гуманістичної педагогіки і психології.

Відповідно до гуманістичного підходу сучасне виховання спрямоване на формування базової культури особистості, яка є основою для визначення і опису змісту виховання і включає в себе сукупність «культур» — культуру життєвого, навчального та професійного самовизначення, політичну і правову економічну і трудову культури, інтелектуальну, моральну, художню, фізичну, а також культуру сімейних відносин і спілкування.

Бібліотекарі, вчителі шкіл, вихователі дитячих будинків та інтернатів, шкільні психологи, лікарі, соціальні педагоги — усі працівники, що працюють з дітьми, ведуть дуже важку щоденну роботу з виховання дітей і підлітків у різних освітніх та культурних закладах та потребують допомоги методичної, моральної, соціальної з боку багатьох інститутів. Сучасне дитяче середовище, як і усе суспільство, характеризується такими тривожними явищами, як зниження моральних вимог до людини, духовна порожнеча, орієнтація на матеріальне благополуччя за будь-яку ціну, задоволення, агресія, жорстокість, правопорушення, песимізм, а у підлітковому віці — наркоманія, алкоголізм. Це стосується не тільки України, в усьому світі гостро стоять питання виховання і соціалізації дітей та підлітків, особливо у розвинутих країнах. Гострота проблем виховання дітей та підлітків

визначається і підвищується наявністю комплексу проблем розвитку західної та усїєї світової цивілізації, у тому числі і проблем України. Отже, з одного боку — проблеми виховання, що стоять перед практиками, з іншого боку — педагоги-теоретики пропонують, як їм слід діяти, вказують шляхи вирішення проблем виховання дітей та молоді. Відповідь, яку дає сучасна вітчизняна педагогічна наука, коротко можна позначити так — гуманістична педагогіка, тобто, виховання свободою, любов'ю, підтримкою. Виховання на основі ненасильства, підтримки, допомога самореалізації особистості, пошуку та стимулювання творчого, активного розвитку «самостійності» кожного школяра, дитини — ось кредо, виховна ідеологія, концепція сучасної ліберальної, демократичної, гуманістичної педагогіки.

На сучасному етапі співпраця трактується як ідея спільної розвиваючої діяльності дорослих і дітей, зміцнена взаєморозумінням проникнення у духовний світ один одного, спільним аналізом ходу і результатів цієї діяльності.

Розвиток особистості базується на ідеї цілісності сучасного світу, єдності природного, соціального і духовного середовища проживання людини, історико-культурних традицій та осягненні сучасних наукових відкриттів. Розвиток особистості – це довгий і складний шлях, що триває усе життя. Важливо, щоб поруч була людина (хтось із батьків, вчитель, наставник, бібліотекар тощо), яка б успішно вивела на шлях гармонійного становлення. Зростаючи у сім'ї, дитина долучається до того виду виховання і розвитку, який культивується у родині і притаманний її батькам. Згодом дитячий світогляд формується в цілому через зміст освіти і виховання та загальнолюдські цінності виховного процесу. У дозвілєвому просторі, позашкільній діяльності (відвідуванні бібліотек) особистість перебуває у системі різноманітних впливів, що передбачає формування різноспрямованих уподобань, цінностей, які домінують у цих середовищах. Необхідними і нагальними стають спеціальні заходи, оскільки самого навчально-виховного процесу недостатньо, щоб виховати людину. Якщо раніше діти мали ідеали,

соціальні орієнтири, то сьогодні література, кіно і mass-media пропагують сумнівних героїв, що негативно впливають на формування свідомості юних громадян України. Крім того, кризові явища у суспільно-економічному житті країни є однією з причин погіршення морального і духовного стану дітей, що спричиняє поширення негативних суспільних явищ (жорстокість, насильство, злочинність, шкідливі звички). Чимало дітей залишаються наодинці зі своїми проблемами. Тільки близько 40% з них мають сьогодні доступ до справжніх духовних цінностей. Згідно з даними закордонних дослідників, сьогодні діти дуже рано обирають свій «стиль життя», у формуванні якого велику роль відіграють ЗМІ, що не лише охоплюють усе життя дітей, їх побут, спосіб життя, але вже почали змінювати і саме їхнє моральне обличчя.

Тому для реалізації мети стосовно розвитку особистості дитини приходять на допомогу бібліотеки для дітей. Відомий бібліотекознавець Рубакін казав, що: «хороша бібліотека є книжковим відображенням Всесвіту», тому, відкриваючи дітям двері бібліотеки, ми ніби даруємо їм Всесвіт. Але лише відкрити двері – замало. Треба наполегливо працювати, щоб за допомогою книги сприяти розвитку особистості дитини, готувати дітей до дорослого життя у сучасному світі, сприяти розвитку розумових здібностей дітей.

Повноцінну, багатогранну, культурну, інтелектуально та духовно розвинуту особистість не можна виховати без бібліотек та бібліотекарів – людей, які вводять дітей у дивовижний світ літератури, знань, духовності і краси. Усе це залежить від особистості і психолого-педагогічних здібностей самого бібліотекаря та його здатності вкладати у свою роботу вміння навчати дітей почуттю прекрасного. Усі без винятку бібліотекарі, що працюють з дітьми, повинні бути причетні до благородної справи виховання юного покоління — до постійної творчості, невтомної роботи думки, щиросердечності, любові до дітей, вірності обраній професії. Тільки за таких умов можна виховати гармонійно розвинуту особистість.

Таким чином, виконуючи високу соціокультурну місію бібліотек, працівники бібліотек для дітей повинні спрямовувати свою діяльність на виховання у дітей любові до краси, формування моральних ідеалів і національної свідомості, захист юного покоління від негативного впливу «масової культури». Сучасне покоління юних читачів суттєво відрізняється від попередніх і висуває свої нові вимоги, а бібліотека була і залишається центром розвитку особистості, духовної культури. Саме вона, задовольняючи різноманітні інформаційні потреби дитини, сприяє всебічному розвитку її особистості, формуванню гуманістичних поглядів і потреби у читанні. У бібліотеці для дітей юні користувачі можуть отримати необхідну інформацію, рекомендації, як правильно і ефективно здійснити пошук інформації.

Особистість дитини-читача, її запити, уподобання завжди були і будуть головним орієнтиром у роботі бібліотекарів, адже саме в дитинстві формується світогляд людини, основи її інтелекту і культури. Психологи стверджують, що ті книги, які читає дитина у перші 7 років свого життя, формують її подальшу долю. Саме у цьому віці здійснюються перші свідомі кроки у світ пізнання, від яких залежить успіх наступних етапів навчання і виховання, формування у майбутньому гуманістичного світогляду вже дорослих людей. На жаль, переважна більшість сучасних батьків з певних причин неспроможна дбати про духовний розвиток своїх дітей. Тому бібліотеки для дітей і покликані за допомогою читання пріоритетно виховувати сучасну, духовно збагачену дитину. Від змісту і стану читання дітей – користувачів бібліотек залежить духовне здоров'я майбутньої нації. Читання традиційних книг сьогодні необхідно поєднувати із новітніми технологіями поширення знань та інформації.

Бібліотека для дітей є безпосереднім учасником навчально-виховного процесу, становлення особистості на засадах гуманізму і сьогодні повинна пройти непростий шлях реформ. Тому такі поняття, як модернізація, інноваційний підхід є тими реаліями, навколо яких повинна будуватися

повсякденна робота сучасного бібліотекаря. Модернізація бібліотеки передбачає активне застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Традиційно бібліотеки сприяють вихованню і загальному розвитку дітей через залучення до читання, розробку і проведення масових заходів. Інформаційно-комунікативні технології дають можливість не тільки поглибити і розширити ці напрямки діяльності, але й запровадити принципово нові форми. Сучасні технології мають значний потенціал для просування книги та літератури, для залучення до читання. Їх можна використовувати в індивідуальній та масовій роботі з читачами і по-новому підійти до організації бібліотечних процесів проведення мультимедійних презентацій під час масових заходів — літературно-музичних ранків, оглядів, усних журналів; використання презентацій у роботі над різними проектами, наприклад, «Книга і сучасність»; для проведення бібліотечних уроків, екскурсій до бібліотеки, віртуальних екскурсій, віртуальних виставок з використанням можливостей інтернету на сайті бібліотеки, створення електронної бібліотеки, ведення блогів, наприклад, «Інформаційна культура і активність читачів-користувачів»; участі користувачів бібліотеки у всесвітній грі «Буккросинг» (кругообігу книг) з реєстрацією на офіційному сайті bookcrossing.in.ua, використання новітніх носіїв інформації – відеоматеріалів дисків, медіатек, електронних картотек тощо).

Згідно Закону України «Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007-2015 роки.» від 9 січня 2007 одним із головних пріоритетів визначено «прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, у якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя». Очевидно, що особистий розвиток дитини (майбутньої дорослої людини), про який йде мова у цьому документі, передбачає не тільки зростання рівня її

інформаційної грамотності (вміння здійснювати пошук і користуватися різними видами інформації), але й інтелектуальне і духовне зростання особистості у руслі гуманістичних традицій. Без духовного коріння сучасне інформаційне суспільство приречене. І вирішальна роль у процесі розвитку особистості і виховання гуманістичних ідеалів належить саме дитячим бібліотекам як унікальним інститутам дитинства, що володіють чималим арсеналом засобів та форм роботи – літературними клубами, вітальнями, творчими зустрічами юних читачів з видатними людьми, конкурсами та виставками творчих робіт тощо.

Шляхом читання дитячої літератури відбувається формування первинного уявлення про прекрасне, про жанри та напрямки, відчуття краси поетичного та прозового твору, на поглиблене вивчення мистецтва, художньої літератури, фольклору, на стимулювання власної творчості дитини тощо.

Організуючи і проводячи різні заходи, бібліотекарі сприяють всебічному розвитку особистості дітей-користувачів бібліотек для дітей. Саме завдяки книзі і бібліотекам в інформаційному суспільстві стане більше духовно зрілих, освічених і соціально цінних особистостей. Незважаючи на усі об'єктивні зміни у суспільстві, бібліотека повинна завжди залишатися осередком духовного розвитку і становлення дитини, виховання ідеалів гуманізму.

Головними напрямками діяльності бібліотек Івано-Франківської області є формування у дітей потреби у читанні, усвідомлення ними цінності книги як у навчальному процесі, так і в суспільстві, а також їхнє духовне збагачення, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, виховання патріотизму і високих моральних цінностей, любові до рідного краю, виховання екологічної культури, зміцнення правових знань, гуманістичне виховання.

Бібліотека не тільки акумулює у собі книжкове багатство, але й породжує своєрідне «читацьке відлуння» у вигляді суджень, сповідей,

вражень. Тому соціологічні дослідження та анкетування, що проводяться у бібліотеках, дозволяють виявити і вирішити проблеми обслуговування дітей, прогнозувати зміни читацького попиту та мотивації читання. В Івано-Франківській обласній бібліотеці для дітей та бібліотеках області, що обслуговують користувачів-дітей, неодноразово проводилися різнопланові соціологічні дослідження. У результаті таких досліджень фахівці намагались отримати відповіді на актуальні питання, які постали останнім часом: «Чи потрібна бібліотека для дітей у тому вигляді, в якому вона існує сьогодні?»; «Якими бачать нас наші читачі-діти і керівники дитячого читання?»; «Чого чекають від нас читачі різних вікових груп?». Аналіз відповідей показав, що бібліотека для читачів-дітей залишається основним і першим джерелом отримання інформації, необхідної їм для навчання. Вона подобається більшості читачам-користувачам, більш за все в дитячій бібліотеці дітей приваблює велика кількість різних за змістом книг і журналів.

Бібліотека для дітей для юного користувача — це не тільки інформаційний центр, у якому, в першу чергу, можна знайти необхідну книгу і вибрати додатковий матеріал на допомогу шкільній програмі, а ще й цікаво і раціонально провести дозвілля, підвищити настрій, стабілізувати емоційно-психологічний стан; вона допомагає дітям розвиватися, успішно опановувати нові знання та інформацію.

У ході проведення соціологічного дослідження на питання «Який бібліотекар потрібний вашій дитині?» більшість респондентів відповіли: «уважний і добрий», «який добре знає свою справу», «ерудований, освічений, який вміє підібрати необхідну літературу з будь-якого питання» — так відповіли трохи менше половини опитаних. Діти молодшого шкільного віку дали відповідь, що бібліотекар «завжди готовий прийти на допомогу». Діти середнього і старшого шкільного віку мають своє власне і оригінальне бачення — бібліотекаря вони порівнюють із різними квітами. Жодна опитана дитина не порівняла бібліотекаря наприклад, з колючкою чи кропивою. Навпаки, багато хто з них відповів, що бібліотекарі схожі на непримітні з

першого погляду польові квіти, але неможливо байдуже пройти повз них. «Бібліотекарі теж непримітні з першого погляду, але вони є дуже мудрими людьми». А це означає, що спілкування читача і бібліотекаря викликає взаємні позитивні емоції. Ось такі приємні аналогії... Переважна більшість керівників дитячого читання на запитання анкети «Що для вас головне у роботі дитячого бібліотекаря?» відповіли: «спілкування з дітьми», «...спілкуючись з дітьми різного віку, бібліотекар повинен не загасити вогник прагнення до пізнання світу, а перетворити його у чисте багаття любові до навколишнього світу, любові до книг і знань...». Результати соціологічних досліджень показують, чого чекають читачі від дитячих бібліотек та бібліотекарів, а також не дозволяють зупинятись на досягнутому і вимагають у майбутньому постійно вдосконалювати бібліотечно-інформаційне обслуговування такої особливої категорії читачів, як діти з метою всебічного розвитку особистості у руслі гуманістичного виховання.

Пробудити і зберегти у юного покоління інтерес до читання і сформувати гуманістичні ідеали допомагають також ігрові форми бібліотечної роботи з дітьми. Ігри допомагають знаходити контакт з дитиною а також суттєво полегшують процес пізнання світу та розвитку за допомогою різноманітних ігрових елементів. Дітям «електронної ери» зовсім не є чужими, а навпаки, просто необхідними ігри, що сприяють налагодженню духовно-моральних контактів дітей з дорослими. Важливим стає не пропустити той момент, коли дитина тільки починає пізнавати світ. І багато в чому від працівників дитячих бібліотек залежить, яким буде сприйматися цей світ маленькою людиною. Гра для дітей – це просто життєва необхідність, вона допомагає починаючому читачу-користувачу бібліотеки осягнути усі переваги і здобутки книжкового світу». Грою, наприклад, можна розпочати перше знайомство з бібліотекою. Під час першої екскурсії дітей до бібліотеки їх можуть зустріти казкові персонажі і разом з ними провести усіма залами. Під час запису до бібліотеки кожен маленький читач може отримати також лист від казкового героя. Таким чином, проявивши ініціативу, бібліотекарі

можуть зробити привабливим процес знайомства дитини з казковим книжковим світом.

У бібліотеці можна також створити ігротеку, у якій необхідно зібрати книжки-іграшки, настільні розвиваючі ігри, літературні настільні і звичайно електронні ігри. Навчальні та розвиваючі ігри — це своєрідне джерело одержання різнопланової інформації. Таким чином, гра органічно супроводжує дитину у процесі дорослішання. У бібліотеках можна активно використовувати різні види ігр: навчальні і розвиваючі, рольові і моделюючі, тренінгові, інтелектуальні та організаційно-діяльнісні та інші, формуючи таким чином гуманістичний світогляд та гуманістичні ідеали.

Бібліотеки для дітей Івано-Франківської області проводять роботу з популяризації літератури для дітей, залучення дошкільників та молодших школярів до систематичного читання. Робота спрямована на сприяння духовному розвитку юних читачів, збагачення їхніх знань, розширення світогляду, виховання у них різнобічних читацьких інтересів. Працівники бібліотек у вигляді різних форм бібліотечної та довідково-інформаційної роботи беруть участь у відзначенні державних свят, календарних і пам'ятних дат. Бібліотекарі постійно звертають увагу на виховання у користувачів почуття любові до Батьківщини, краю, де народилися і зросли, рідної мови, поваги до національних символів, народних звичаїв і обрядів.

Сучасна українська література для дітей є одним з найбільш могутніх засобів виховання та формування особистості, вона відображає ті проблеми і явища, якими живе суспільство сьогодні, формує свідомість, мислення, почуття юного читача як члена цього суспільства, як свідомого громадянина України. Тому активно ведеться популяризація літератури серед дітей різного віку та вподобань з метою розширення діапазону знань та набуття навичок самоосвіти, розвитку інтересу до читання та наполегливої праці з книгою. Особливу увагу приділяють книгам з питань моралі, релігії, духовності, екології та профорієнтації дітей.

Глибоко та всебічно вивчаються інтереси юних читачів,

запроваджуються нові цікаві форми роботи з різновіковими групами. Постійно підтримується зв'язок зі школою та шкільною бібліотекою, вчителями-організаторами, класними керівниками та учнями школи.

У бібліотеках для дітей Івано-Франківської області відроджуються традиції української родини і моральних сімейних цінностей на родинних святах: «Читаємо усією родиною», «Тато, мама і я — читаюча сім'я».

Вся робота бібліотек області з юними користувачами спрямована на їх усебічний розвиток, духовне, інтелектуальне становлення особистості, виховання любові до своєї землі, її мови, звичаїв, традицій та обрядів, бережливе ставлення до її природи, виховання здорового способу життя, організацію дозвілля, профорієнтаційну роботу серед дітей. Краєзнавча робота бібліотек займає одне з провідних місць.

Діти — найбільша цінність нашої держави і орієнтир формування виховних стратегій гуманізму. До їх виховання так чи інакше причетні усі соціальні інститути, і значною мірою бібліотеки. Сприяння гармонійному, інтелектуальному розвитку особистості, формування освіченого, грамотного, духовно багатого громадянина України — одне з головних завдань бібліотечних працівників області. За допомогою книги вони вчать дітей бачити світ і своє місце в ньому, пізнавати навколишнє середовище, прищеплювати любов до рідної землі, пробуджують та розвивають патріотичні почуття, сприяють духовному збагаченню, навчально-виховному процесу. Робота бібліотек для дітей направлена на виконання їхніх основних функцій — інформаційної, культурно-освітньої, дозвілдової, виховної. Використовуючи різні форми і методи організації дитячого читання, працівники бібліотек спрямовують свої зусилля на формування у дітей стійкої потреби у книзі, задоволення їхніх інформаційних потреб, впровадження інноваційних форм проведення масових заходів з популяризації книги та бібліотечно-бібліографічних знань. Ведеться робота з визначення та розширення читацьких інтересів. Для цього використовуються різні форми і методи.

До усіх знаменних і пам'ятних дат, ювілеїв письменників організуються книжкові виставки, тематичні полицки, оновлюються матеріали постійно діючої виставки «Ювілейна палітра письменників», а також Календарі знаменних і пам'ятних дат. За допомогою масових заходів висвітлюються питання національного відродження, духовності, милосердя, традицій і обрядів рідного краю.

Основна мета бібліотек полягає у задоволенні потенційних і очевидних потреб дітей у духовному та інтелектуальному зростанні, самопізнанні і самоосвіті та проведенні цікавого, змістовного дозвілля. Пріоритетними напрямками роботи бібліотек для дітей області залишаються відродження національної культури, краєзнавча діяльність, морально-правове, екологічне, естетичне виховання юного покоління. Саме у цих напрямках проводили свою роботу з юними читачами на протязі останніх років бібліотеки області, тісно пов'язуючи її з визначними подіями та датами.

У бібліотеках для дітей ведеться активна робота з вчителями з метою залучення найменших читачів до систематичного читання, проводилися екскурсії для дітей дитячих садків та учнів перших класів. У багатьох бібліотеках плідно працюють клуби за інтересами, які згуртовують читачів, розвивають їх активність та ініціативу, серед них «Через віки з книгою» (Рогатин), любительське об'єднання «В гостях у Саморобкіна» (Тисмениця), літературне об'єднання «Дорога нам книга кожна» (Тлумач), «Господарочка» (Городенка), сімейне об'єднання «Вишиванка» (Богородчани).

Сьогодні один із головних пріоритетів діяльності дитячих бібліотек — це розвиток інтелектуального, культурного, соціального і творчого потенціалу дітей, надання їм вичерпної різноманітної інформації, створення сприятливого простору для отримання знань та проведення змістовного дозвілля. Основою цієї роботи є залучення дітей до книги і читання, формування у них духовності, сучасного світогляду, виховання толерантності, морально-етичних норм, почуття патріотизму і національної свідомості. З огляду на це основними завданнями таких бібліотек є

ефективне використання повного зібрання вітчизняних і зарубіжних документів для дітей та керівників дитячого читання, оперативне інформаційно-бібліотечне обслуговування користувачів. Одним із важливих завдань, що стоять перед бібліотеками, є вивчення історії рідного краю, популяризація його традицій і звичаїв.

Бібліотеки для дітей сьогодні — це інформаційні центри, які усіма засобами індивідуальної та масової роботи сприяють процесу національно-культурного розвитку, забезпечують умови для освіти та навчання, цікавляться тенденціями літератури, а також відіграють важливу роль у формуванні світогляду юного покоління. Проводяться різноманітні заходи, що інформують юних читачів і педагогів про нові надходження, періодичні видання; ведеться робота з метою запобігання протиправної поведінки, алкоголізму, наркоманії; значна увага приділяється роботі з читачами і читацькими формулярами.

Працівники бібліотек формують у дітей високі морально-етичні, естетичні здібності, любов до України, рідного краю, рідної мови. З метою популяризації української та зарубіжної літератури у бібліотеках влаштовуються книжкові виставки, перегляди літератури, бібліографічні огляди, бесіди, літературні вечори, імпрези. Для дітей проводять роботу з організації дозвілля підростаючого покоління, з культури читання, виховну роботу з метою сприяння національному та духовному відродженню, краєзнавство, сприяння підвищенню естетичної культури, розвитку художніх здібностей, популяризації художньої літератури; правового та морально-етичного, екологічного виховання.

Це історичні подорожі «Сторінками історії для дітей разом з М.Пригарою», «9 травня — День Перемоги», «Ярослав Мудрий — великий князь Київської Русі», «Хто такі кобзарі?», «О.Вересай — історична постать», уроки пам'яті, уроки патріотизму «Хай ніколи не буде війни», «Немає кращої землі, ніж та, що зветься краєм рідним».

Учні 1-9 класів беруть активну участь у Всеукраїнському конкурсі

«Найкращий читач року», Всеукраїнському Тижні дитячої книги, у відзначенні 1025 річчя Хрещення Київської Русі, національному проєкті «Україна читає дітям», відзначенні 200-річчя від дня народження Т.Г.Шевченка.

Багато уваги приділяється малим бібліотечним формам. Саме такі заходи захоплюють увагу дітей, стимулюють приймати власні рішення, спонукають до логічного мислення, вільного висловлювання власних думок, вони добре сприймаються читачами різного віку. Різноманітні форми роботи дозволяють дітям активно брати участь як у підготовці, так і у проведенні таких заходів.

Бібліотеки повинні бути відкритими інституціями, які оперативно відгукуються на потреби місцевої громади, тісно співпрацюючи зі шкільними осередками «Просвіти», перебувати у вирі історичних, літературних, політичних подій, намагаючись виховати високоморальні людські цінності — милосердя, доброту; стверджувати християнську мораль. Про це свідчать масові заходи: літературні вечори, історичні години, дитячі ранки: «Крути, Крути, нам вас не забути», «Відома і невідома Україна», «Меншина — то велика родина», «Ми діти твої, Україно», «Будуймо храм у душі своїй», «Періодизація трагедії Крут», «Найвища наука — життя».

Діяльність бібліотек області було спрямовано на гармонійний розвиток дітей у кращих традиціях гуманізму, формування у них сучасного світогляду, інформаційної культури, навичок самостійного пізнання світу, самоосвіти і самореалізації.

Бібліотечні працівники області організують змістовне дозвілля читачів під час зимових та літніх канікул. Було організовано колективні відвідування та екскурсії першокласників і вихованців дошкільних закладів до бібліотеки під назвою «Від сьогодні я — читач». Залучалися до відвідувань бібліотеки керівники дитячого читання (вчителі, вихователі, батьки). Для них у бібліотеці були оформлені книжкові виставки «Книга для освіти і кар'єри», «Читаємо усією сім'єю».

Одним із основних факторів діяльності бібліотек є забезпеченість їх необхідною літературою, періодичними виданнями. Так, наприклад, за спонсорські кошти одержано від благодійного фонду депутата Верховної ради Ю.Дерев'янка 214 прим. «Біблії для дітей». Для бібліотек м. Долини з благодійного фонду Ю.Дерев'янка також одержано 479 прим. «Футбольної абетки» Н.Дички на суму 7185 грн.

Працівники бібліотек щороку беруть активну участь у програмі «Літо з книгою». Цього року літо проходило під гаслом «У книги немає канікул». Програма включала різноманітні заходи: бесіди, ознайомлення читачів з новими книгами, фондом бібліотеки та безліччю цікавинок з літератури. Кожного року на літніх канікулах працівники бібліотек організовують змістовне і цікаве дозвілля своїх читачів. Для вихованців пришкольніх таборів відпочинку, дитячих садочків влаштовуються екскурсії до бібліотек, де працівники розповідають про правила користування бібліотекою, новинки дитячої літератури; учасники лялькового театру «Буратіно» радують екскурсантів виставами: «Звірята лікують книгу», «Як лисичка віддячила леву», «Червона шапочка», «Колобок» (Надвірна), влаштовують книжкові лікарні.

У період шкільних канікул перед бібліотечними працівниками стоїть завдання – організувати заходи у пізнавально-ігровій та веселій формі, не схожими на уроки, від яких втомилися діти.

Багато цікавих повідомлень, творчих змагань, сюрпризів отримують читачі під час проведення конкурсно-розважальних заходів. Усе більш помітну роль в організації дозвілля користувачів відіграють клуби за інтересами, які дають читачам прекрасну можливість для об'єднання і спілкування однодумців, сприяють всебічному й гармонійному розвитку особистостей, а бібліотекарям — можливість залучення до систематичного читання дітей області та найбільш повного задоволення читацьких запитів відповідно до їх інтересів та захоплень.

Заходи, що проводяться у бібліотеках області, це творча робота усього колективу, яка спрямована, насамперед, на всебічний розвиток дитини, пробудження у неї інтересу до літератури та до всього прекрасного.

Бібліотеки системи постійно створюють умови для корисного, цікавого та змістовного дозвілля користувачів дітей.

У відділах, що обслуговують користувачів дітей при бібліотеках проводяться заходи, що допомагають виявити здібності юних користувачів.

Колективи бібліотек області постійно прагнуть до створення умов самореалізації юних читачів, організації їхнього наповненого та змістовного дозвілля. Підвищенню рівня цього напряму роботи сприяє пошук бібліотекарями сучасних, найбільш привабливих для читачів форм популяризації різноманітної інформації. З цією метою бібліотекарі виявляють та вивчають запити, нахили, уподобання користувачів-дітей, сприяють об'єднанню їх у центри спілкування користувачів. При складанні плану та тематики заходів, бібліотекарі обов'язково враховують бажання читачів, замовлення загальноосвітніх шкіл та установ, що працюють з дітьми. Перевага, як правило, віддається заходам, що базуються на ігровій та дискусійній основі. Ефективність таких форм заходів доводить, що вони розширюють межі сфери спілкування, сприяють розвитку пізнавальних стимулів і світогляду дитини, формуванню установок на цікаве й розумне проведення дозвілля.

Аналізуючи діяльність бібліотек області з вищезазначеного питання, можна відзначити досить великі масштаби їхньої роботи, виділити особливості та пріоритетні напрями, які відображають інтереси користувачів дітей.

Отже, можна сказати, що бібліотеки Івано-Франківської області повсякденно розширюють сферу своєї діяльності з питань організації дозвілля, сімейного читання, соціальної адаптації юних користувачів.

Мета і завдання виховання, всебічного розвитку особистості визначені суспільством, мають об'єктивний характер, оскільки базуються на

об'єктивній необхідності. Без побудови чіткої стратегії гуманістичного виховання неможлива соціальна перебудова — інакше неминуче виникнуть нечіткі ідеали, фальшиві життєві зразки та еталони поведінки.

У розвинутих країнах світу цілеспрямоване виховання є головним напрямом діяльності закладів, де виховують дітей, і значною мірою бібліотек, а моральне, духовне становлення особистості — найважливіші їхні завдання. Загальна мета гуманістичного виховання — всебічний розвиток людської особистості як рівновеликої цінності конкретизується через систему виховних завдань, які об'єднані у напрями: інтелектуальне (розумове) виховання, громадянське виховання, патріотичне виховання, правове виховання, моральне виховання, художньо-естетичне виховання, трудове виховання, екологічне виховання, фізичне виховання.

У системі виховних і культурних закладів України, що оновлюється, ведеться курс на гуманізацію культурно-виховного процесу відповідно до загального напрямку і українського, і світового суспільного розвитку. Така провідна тенденція і сучасних інноваційних процесів. Гуманістичний світогляд сучасних вітчизняних педагогів та працівників культури, гуманістично орієнтовані теоретичні і технологічні пошуки мають благодатний ґрунт — гуманістичну спадщину попередників.

Перспективи і стратегічні напрями гуманістичного виховання (прогнози) дітей-користувачів бібліотек для дітей у майбутньому повинні бути пов'язані із визнанням державою пріоритетної ролі бібліотек у процесі виховання дітей, головним чином – у процесах духовно-морального виховання як основи культурно-освітнього процесу, використанням інформаційно-комунікативних технологій у діяльності бібліотек. Не менш важливим є становлення правового підґрунтя, правового поля, формування нормативно-правової бази для утвердження моральності і духовності суспільства у руслі гуманізму, формування планетарної свідомості і елементів загальнолюдської культури.

Л.В. Ушакова
директор КЗ «Обласна бібліотека для дітей»
Черкаської обласної ради

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ — НАПРЯМ ТА ШЛЯХИ ФУНКЦІОНУВАННЯ У БІБЛІОТЕКАХ ДЛЯ ДІТЕЙ ЧЕРКАЩИНИ

Робота бібліотеки для дітей з естетичного виховання юних читачів є однією з ланок загальнодержавної системи художньо-естетичної освіти підростаючого покоління. Адже саме бібліотека має широку можливість через залучення школярів до індивідуальних та групових форм діяльності поєднувати компонент позаурочного художньо-естетичного виховання із спонуканням дітей до саморозвитку у визначеному напрямку, забезпечуючи їм доступ до інформаційного ресурсу відповідної тематики.

Великий досвід такої роботи має Черкаська обласна бібліотека для дітей, де понад 40 років працює спеціалізований відділ масової роботи та естетичного виховання (до 2013 р. – відділ мистецтв). Для реалізації своїх планів відділ має достатні ресурси:

- фонд, укомплектований книгами про різні види мистецтва та митців, кіно-, фото- та фоно-документами, відповідними періодичними виданнями;
- технічні засоби для аудіо- та відеосупроводу заходів;
- просторі затишні зали для проведення масових заходів, індивідуальної роботи читачів, експонування книжкових та художніх виставок;
- кваліфікованих працівників.

Орієнтуючись на змістовні лінії, виділені у програмі початкової та основної школи з інтегрованого курсу «Мистецтво», бібліотекарі спрямовують свої зусилля на організацію роботи з естетичного виховання читачів-дітей, переважно, за напрямками «Музика» і «Образотворче мистецтво».

Пріоритетом у роботі з молодшими школярами є використання ігрових форм та казкових елементів. Діти з великим задоволенням слухають музичні історії про пригоди хороброго Лускунчика чи прекрасної Снігуроньки, хитрого Пана Коцького чи зухвалої Кози-Дерези (цикл музичних годин «Сторінками музичної казки») або емоційно співпереживають героям казкових зустрічей із Великими художниками («Казка про казкаря» (В. Васнецов), «Казка про сумного хлопчика» (І Левітан) та ін.)

Старших читачів працівники відділу масової роботи та естетичного виховання знайомлять із кращими зразками класичних творів та творчістю сучасних митців. Це відбувається під час музичних і художніх годин — цикли «Таємниці шедеврів світового мистецтва», «Із сузір'я корифеїв», «Творчі портрети українських та виконавців», оглядів творчості «Співець моря — І. Айвазовський», «Майстер перемагаючого світла — Рембрандт», «Популярні співаки крізь призму їхніх нових альбомів», слайд-екскурсій «Музеями та виставковими залами світу», «Ритми планети».

Велика увага приділяється популяризації творчості митців Черкаського краю — мистецька година «Нарбутівські романи у барвах», огляди творчості «Талантами зоріють Черкаси», «Нев'янухий дар митця М.К. Мухи», цикли художніх виставок у картинній галереї відділу під загальною назвою «Черкаська палітра» — «Квіткові мелодії О.Сокуренко», «Барвіста симфонія Т. Куліш», «Натюрморт у колекції Черкаського художнього музею» та ін. Останні з названих заходів організуються завдяки тісному співробітництву працівників бібліотеки із художнім музеєм, творчими спілками, колективами і митцями міста. Це також дає можливість проводити у бібліотеці зустрічі читачів із діячами мистецтв, майстер-класи за їхньою участю.

Суттєвим є також те, що багато заходів з естетичного виховання дітей саме у бібліотеці, яка не є навчально-освітнім закладом, мають дозвіллене спрямування (музична розвага «Пісні літа», кінокалейдоскоп «Запрошує країна Мультляндія», арт-кав'ярня «В колі друзів», конкурсно-розважальна програма «Мистецькі розваги»).

Спектр заходів для читачів середньої і старшої вікової категорії намагаємося розширювати з метою донесення до них інформації про інші синтезовані види мистецтва, наприклад, кіно, яке завдяки своїй художній багатогранності і доступності впливає на розширення у підлітків меж пізнання світу, історії людських стосунків, на виховання у підростаючого покоління моральних орієнтирів та формування емоційної сфери. Серед заходів, які увійшли в практику бібліотеки, є кіночитання «Зі сторінки — на екран», «А зорі тут тихі», книго-кіноподорож «У світі фентезі», літературно-мистецька година «Земля і небо Леоніда Бикова» та ін. Останній із названих заходів проводився на замовлення учнів однієї із шкіл, бо при виборі жанрового діапазону фільмів, які використовуємо в роботі з юними читачами, намагаємося враховувати як художні якості кінострічок, так і інтереси читачів.

З іншим із синтезованих видів мистецтва — архітектурою, яка неможлива без скульптури та живопису, знайомимо старших читачів під час годин архітектури «Перлини української архітектури», «Архітектурні шедеври світу». Містком до цього є заходи з популяризації спорідненого з архітектурою декоративно-ужиткового мистецтва, які проводяться бібліотекарями з усіма віковими групами читачів, починаючи з наймолодших. При цьому намагаємося донести до дітей, що цей вид художньої творчості органічно пов'язаний з трудовою діяльністю людей, з народними традиціями, обрядами, фольклором, спрямований на естетично-художнє формування побуту. Досягається це проведенням великої низки заходів, таких як цикл годин народознавства «Невмируще джерело», цикли годин декоративно-прикладного мистецтва «Творіння дивосвіту», «Мистецтво народних майстрів» та ін.

Поряд з цим популяризуємо серед дітей українські народні пісні, танці, музичні інструменти, старовинне вбрання, народні звичаї і традиції (години народознавства «І на тім рушникові...», «Поезія народного вбрання», «Магічна сила оберегів», «Диво дивне — свищик із глини» та ін.)

Спонукаємо дітей і до власної художньо-творчої діяльності. Для цього проводимо конкурси «Плекаємо художника в собі», «Мистецькі розваги», «Моя улюблена пісня», «Лялька – найкращий подарунок», «Прекрасне – своїми руками», майстер-класи за участю майстрів народної творчості «Лялька-мотанка — оселі оберіг», «Писанкова поезія», «Вишиванки світ чудовий», організуємо виставки дитячих творчих робіт «У нас в гостях арт-студія «Глорія», «Весняна Котовасія» (роботи юних художників-учнів ДМХШ ім. Д. Нарбути), «Життя прекрасне» (малюнки гуртківців «АртДім» із центру дитячої та юнацької творчості), «Таланти дитини — родзинки родини» (виставка сімейної художньої творчості) та ін.. Це сприяє пробудженню творчого начала у кожній дитині, і у багатьох із них викликає прагнення до художньо-естетичної самореалізації, що ми і допомагаємо їм зробити, залучаючи до участі у роботі читацьких об'єднань за інтересами відповідного напрямку. Такими є гурток художньої творчості «Кольоровий світ», лекторії «Світ музики» і «Джерельце», ляльковий театр «Грайлик» та нещодавно створені дитяча кіностудія «Соняшник» і літературний театр «Задзеркалля». Намагаємося зробити їх заняття цікавими і пізнавальними і обов'язково даємо дітям можливість фантазувати, виявляти творчі здібності, брати участь в інтерпретації художніх творів, імпровізувати, створювати і оцінювати власні неповторні «шедеври».

З досвіду знаємо, чим старшими стають наші читачі, тим більше у них виникає потреба пізнання естетичних закономірностей дійсності та мистецтва, розуміння ролі людських почуттів у сприйманні будь-яких предметів і явищ навколишнього світу.

На наш погляд, ми знайшли ефективний шлях вирішення цього питання, запровадивши таку форму роботи з читачами, яка містить водночас духовно-світоглядну та емоційно-естетичну наповненість. Мова йде про літературно-музичний салон «Єднання муз», зустрічі в якому поєднують у собі інформацію про різні види мистецтва, пов'язують їх з літературою, історією, народознавством тощо.

Мета таких зустрічей – реалізувати потребу підлітків у творчому спілкуванні, закріпити їхні знання, отримані на уроках естетичного циклу в школі, стимулювати їх до пізнання, творчого розвитку.

Кожна зустріч містить елементи свята, презентації, вернісажу, подорожі, міркування тощо.

Готуючи захід, бібліотекарі завжди керуються основними принципами:

- діти добровільно беруть участь у підготовці;
- гості зустрічі також можуть взяти активну участь — заспівати, станцювати тощо.

При підготовці використовуються різні джерела:

- твори образотворчого і музичного мистецтва, які складають основу сюжетної лінії. Саме через них бібліотекарі навчають дітей бачити образи, події, характери. І саме вони активно формують емоційну сферу дітей, їхнє ціннісно-вибіркове ставлення до життя;
- художня література, в якій слово є головним виразником змісту і почуттів;
- елементи театру, кіно, телебачення, ритміки і хореографії, які є багатоаспектними видами мистецтва і мають великий вплив на загальний всебічний розвиток підростаючого покоління.

Особлива увага акцентується на репетиціях. Важливим є те, що діти самі пропонують і готують художні номери, визначають, який саме матеріал із сценарію можна інсценувати, добирають костюми... Але сюжетна лінія зустрічі, її хід завжди контролюються ведучим, бо саме він підводить учасників до висвітлення основної ідеї, слідкує, щоб захід не перетворився на концерт художньої самодіяльності. І найголовніше – зустріч повинна спонукати дітей до роздумів, прагнення поповнити свої знання, а отже і до читання відповідної літератури. Саме тому книги присутні на репетиціях, експонуються на виставці під час заходу, на них доречно звертається увага присутніх.

Обрана форма заходу дає можливість застосування широкого тематичного діапазону. Будь-яка, висвітлена у творах мистецтва тема, може стати предметом зустрічі у літературно-музичному салоні. Іноді діти пропонують їх самі. Наприклад, тема «Осіннє рандеву» розкривалася через розповідь про видатного співця природи І. Левітана і доповнювалася відеопрезентацією його осінніх пейзажів, чарівною музикою у виконанні юних музикантів, хореографічними етюдами дитячого танцювального колективу та авторськими піснями черкаського композитора Наталії Саух.

Думками про людину і світ, сутність людського буття, красу людських взаємин підлітки ділилися з ровесниками під час зустрічей за темами «Біблійні мотиви у мистецтві» та «Кохання варте того, щоб чекати, життя варте того, щоб жити» у літературно-музичному салоні. Вони розмірковували, як зробити правильний життєвий вибір, щоб бездумними вчинками не перекреслити своє майбутнє, як знайти сенс життя, відшукати своє кохання. Звучали поетичні твори дітей, вражали життєві ситуації відомих людей, додавав ліризму пісенно-музичний супровід.

Зовсім нового, вищого рівня набули зустрічі у літературно-музичному салоні з освоєнням бібліотекарями сучасних комп'ютерних технологій. Відеододатки, відеопрезентації додали їм яскравості, зробили зримими події минулих часів, про які йшла мова під час заходу. Наприклад, до теми «Ми йдемо в театр» було підготовлено відеоматеріал, який допоміг показати учасникам грецьке місто Афіни у період зародження там першого в світі театру, познайомити з відомим театральним містом Стратфорд-на Ейвоні, де народився і творив видатний драматург Вільям Шекспір, розповісти про театральні дійства в Україні від часів Київської Русі до наших днів. Гість зустрічі — художник-постановник обласного академічного музично-драматичного театру Надія Нікіфорова свою розповідь про розмаїття театральних професій та важливість декорацій до вистав також супроводжувала відеослайдами. Усе це сприймалося дітьми з великим зацікавленням. Крім того, вони мали можливість насолодитися грою акторів

обласного театру ляльок, які показали уривок із вистави, і самі побували в ролі ляльководів, читали вірші, співали, танцювали.

Дітям взагалі дуже подобається перевтілення. Під час зустрічі за темою «О Гоголь, наш безсмертний Гоголь!» вони настільки захопилися сценічним дійством, читанням поезій, виконанням пісень, що зіграні ними ролі кумедного чорта, веселих кумів Панаса і Чуба, закоханих Оксани і коваля Вакули, пройдисвіта Хлестакова, парубків і дівчат, романтичної Марії Антонівни та ексцентричної «маменьки» Ганни Андріївни своєю яскравістю і колоритністю вразили усіх присутніх і викликали бурю оплесків.

Підготовка таких заходів вимагає від бібліотекарів великих творчих зусиль. Але жоден із них не був би таким вдалим і привабливим для дітей, якби не тісна співпраця бібліотекарів із загальноосвітніми школами, за участю яких формуються ідеї, та спеціалізованими (художніми, музичними, мистецькими) школами, вчителі і учні яких допомагають втілювати найсміливіші задуми в життя. Без такої підтримки неможливо було б провести зустрічі «І линуть звуки чарівні» (присвячену творчості Ф. Шопена), «Життя, як пісня» (про В. Івасюка), «О жінко, втілення краси», «Світлиця Шевченкового заповіту» та ін.

Тільки прагнучи до вдосконалення, відродження кращих національних культурно-мистецьких традицій і впровадження найсучасніших інновацій, можна досягти успіху. Так і будемо працювати!

СВІТ ОДИН НА ВСІХ

Перефразувавши відоме висловлювання, можна сказати: «Стан суспільства можна оцінювати по відношенню до інвалідів», або, як зараз прийнято говорити, людей з обмеженими можливостями, або людей з особливими потребами. І обидві ці назви дійсно вірні — ці люди мають особливі потреби, але обмежені можливості.

У різні часи по-різному відносилися до людей з обмеженими можливостями. І чим більше розвивається суспільство, чим цивілізованішим воно стає, тим більше уваги приділяється таким людям — організовані товариства, відкриті спеціалізовані бібліотеки. Ніби-то оточуючі нарешті побачили і почули людей, у яких природа, життя, інші люди – по-різному буває – забрали можливість бачити світ навколо, чути звуки, рухатися швидко і легко, як це роблять інші.

Але потрібно визнати — в житті окремої людини з обмеженими можливостями мало що змінилося, тому для реальних змін потрібно ще багато що зробити. І звичайно осторонь від проблем людей з особливими потребами не можуть залишатися бібліотеки, а особливо — бібліотеки дитячі. Погіршення екологічних умов, високий рівень захворювань батьків (особливо матерів), низка невирішених соціально-економічних, психолого-педагогічних та медичних проблем сприяють збільшенню кількості дітей з обмеженими можливостями, роблячи цю проблему особливо актуальною.

На жаль, наше суспільство не пристосоване для життя, духовного та творчого розвитку дітей з обмеженими можливостями та дітей-сиріт. Порушується право таких дітей на доступ до інформації та культурних досягнень людства, на творчу самореалізацію. Заклади позашкільної освіти, будинки творчості, театри недоступні для «особливих дітей» як через

фінансову неспроможність даної категорії дітей, так і недостатнє облаштування «безбар'єрного середовища».

На перший план зараз виходить питання так званої інтеграції дітей з обмеженими можливостями в суспільство.

Роль бібліотеки в житті дітей з обмеженими можливостями та дітей-сиріт переоцінити неможливо: бібліотечне середовище певною мірою заповнює дефіцит доброти, допомагає дітям подолати почуття самотності, невпевненості в собі. Бібліотека дає таким дітям можливість спілкування з однолітками і бібліотекарями, повертає до посильної участі в різних заходах. Тому на початку 2014 року в нашому відділі обслуговування дітей середнього і старшого шкільного віку та організаторів дитячого читання була розроблена та почала працювати цільова програма соціокультурної реабілітації дітей з обмеженими можливостями та дітей-сиріт «Світ один для всіх». Не можна сказати, що до цього наша бібліотека не працювала з такими дітьми, зі спеціалізованими школами-інтернатами. Але зараз цю роботу ми намагаємося систематизувати, зробити постійною, розширити, вивести на інший рівень.

Одне з головних завдань, що вирішуються в рамках програми — створення комфортних умов для того, щоб діти з особливими можливостями та діти-сироти не почували себе ізольованими від суспільства, не відчували нестачі в спілкуванні. Завдання бібліотеки – допомогти розкрити та розвинути творчі здібності дітей, сприяти їх соціокультурній реабілітації і інтеграції в суспільство шляхом надання їм інформаційної підтримки і забезпечення доступу до необхідної інформації, забезпечити доступність самореалізації, освіти та самоосвіти.

Завдання програми:

- створення єдиного читацького та інформаційного простору з метою забезпечення рівної можливості доступу до інформації всіх користувачів;

- участь в соціальній адаптації і реабілітації дітей з обмеженими можливостями;
- організація різноманітного і цікавого дозвілля, творчий розвиток, залучення дітей до участі в різних заходах. Інтеграція дітей з обмеженими можливостями в соціум;
- створення спеціалізованих фондів у бібліотеці і надання доступу до цих фондів «особливим дітям» та їх батькам;
- створення спеціальних умов для задоволення і розвитку духовних та пізнавальних потреб дітей з обмеженими можливостями та дітей-сиріт;
- пошук нових форм і методів у роботі з «особливими дітьми» та їх батьками.

Спочатку програму було розраховано на дітей з обмеженими можливостями та дітей-сиріт середнього та старшого шкільного віку. Але коли ми почали працювати, виявилось, що в середовищі таких дітей вік або клас – дуже хистка та непевна точка відліку, адже є дуже мало дітей, у яких існує одна єдина проблема – наприклад, вада зору. Зазвичай, кожен з них має цілий «букет» супроводжуючих проблем – і проблеми із загальним здоров'ям, і дуже часто – затримка розумового розвитку. Тому ми працюємо з дітьми всіх вікових категорій.

Ми окреслили в програмі основні напрямки роботи:

1. Бібліотечно-інформаційне обслуговування:

- бібліотечне обслуговування дітей з особливими можливостями в бібліотеці та вдома;
- огляд-презентація нових книг, журналів. Ми запланували цикл віртуальних книжкових виставок «Ура! Новинка!» Перші такі виставки ми вже представили в спеціалізованих школах-інтернатах, з яким ми працюємо;
- створення бази даних, яка відображає соціальні, психологічні, педагогічні заклади, що займаються проблемами дітей з обмеженими можливостями та дітей-сиріт, служби психологічної і екстремальної допомоги дітям, які потрапили в екстремальні ситуації.

2. Організація дозвілля:

- благодійні акції до свят;
- театралізовані вистави;
- літературні вікторини, бесіди;
- зустрічі з відомими сучасниками (письменниками, спортсменами та іншими цікавими людьми).

3. Творчий розвиток:

Організація виставок творчих робіт дітей з обмеженими можливостями та дітей-сиріт, вернісажів.

4. Психологічна допомога:

- індивідуальна консультація;
- психотерапія за допомогою різних засобів.

5. Допомога родині:

- психологічна допомога батькам, які мають дітей з обмеженими можливостями та дітей-сиріт;
- консультування з проблем дитячого і підліткового читання.

6. Соціокультурна реабілітація:

- благодійні вечори відпочинку;
- запрошення дітей на бібліотечні заходи;
- активне залучення «особливих» дітей у громадське життя;
- інформування дітей та батьків про найбільш цікаві події, що відбуваються в місті, та заходи, які проводяться в бібліотеці.

7. Забезпечення дітей з особливими потребами рівноцінним доступом до послуг бібліотеки. Це наша програма-максимум, виконання якої неможливе без грантів та пошуку спонсорської допомоги:

- створення комфортних умов для роботи усім категоріям користувачів;
- придбання спеціалізованого обладнання;
- переобладнання санвузлів і вхідних груп, організація пандуса та створення «безбар'єрного середовища».

Уся ця робота неможлива без попереднього встановлення координаційних зв'язків і партнерських взаємин з адміністративними, культурними, освітніми установами, громадськими організаціями, підприємствами, реабілітаційними центрами, що працюють з дітьми з обмеженими можливостями та дітьми-сиротами. Це і Київський міський центр соціальних служб сім'ї для дітей, та молоді, і Київський міський центр сім'ї «Родинний дім», і районні центри та соціальні служби.

І ще одне... Важливо, щоб У таких програмах брали участь усі відділи бібліотеки – починаючи від відділів книгозберігання до психологів.

Сьогодні бібліотека повинна дати «особливим дітям» можливість не тільки відпочити, знайти коло спілкування, цікаво провести своє дозвілля, але і допомогти їм і у виборі професії, юридичних питаннях, надати психологічну допомогу. Сучасна бібліотека – це вікно в великий світ, а для дитини з особливими можливостями та дітей-сиріт – це може бути єдине вікно.

Т.С. Манжула
директор Кіровоградської ОБД ім. А.П. Гайдара

**ДИТЯЧА БІБЛІОТЕКА — НЕОБМЕЖЕНИЙ ПРОСТІР ДЛЯ
ІНІЦІАТИВИ І ТВОРЧОСТІ БІБЛІОТЕКАРІВ.**
(з досвіду роботи Кіровоградської обласної бібліотеки
ім. А.П. Гайдара)

Сьогодні відбувається активна трансформація бібліотек відповідно до змін у системі соціальних комунікацій суспільства, змінюються філософія професійної діяльності й концепція кадрової політики.

Як засвідчують результати багатьох досліджень, громада в великій мірі пов'язує перспективи розвитку бібліотек з професіоналізмом бібліотечних фахівців та культурою обслуговування. І в той же час у суспільстві не завжди розуміють сутність професії. Інколи вважають, що у бібліотеці працюють випадкові люди, які здебільшого лише читають книги.

Тому одне з головних завдань бібліотечних фахівців — зламати такий стереотип професії, підняти престиж бібліотечної спеціальності.

У наш час модернізовані бібліотеки, і зокрема дитячі, виступають як провідні соціально-комунікативні структури суспільства. Для здійснення своєї діяльності вони формують сучасну професійну команду, фахівці якої здатні опановувати нову реальність, швидко адаптуватися до змін умов праці, генерувати та успішно втілювати новаторські ідеї, створювати оригінальні моделі творчого розвитку. Саме на це я, як директор, і націлюю колектив нашої бібліотеки і завжди намагаюся підтримати гарну ініціативу бібліотекарів.

Зараз професія бібліотечного фахівця втілює в собі комунікативні та технологічні досягнення соціуму, коли виконання працівниками своїх функціональних обов'язків відбувається в якісно новій змістовній площині. Ініціативність, новаторство, творчість, професіоналізм та любов до дітей — ось п'ять якостей, якими на сьогодні повинен володіти, на нашу думку, сучасний дитячий бібліотекар, щоб йти у ногу з часом і підтримувати не тільки свій імідж, а й імідж закладу в цілому.

Те, що дитяча бібліотека має особливу специфіку, вже ні для кого не секрет. І справжній дитячий бібліотекар крім безпосереднього виконання своїх професійних навантажень виконує ще ряд функцій: є водночас і педагогом, і психологом, і режисером, і актором, і літературознавцем... Наші бібліотечні фахівці часто опановують різні навички та форми роботи зовсім не притаманні бібліотечній професії, тим самим набуваючи не тільки професійного досвіду, а й досвіду творчої інноваційної діяльності.

Наведу декілька прикладів з досвіду роботи нашої бібліотеки.

Минув майже рік, як у бібліотеці за ініціативи фахівців відділу естетичного спрямування та організації змістовного дозвілля користувачів розпочав свою роботу недільний бібліотечний атракціон «Усмішка», який щомісяця збирає у закладі чималу кількість маленьких читачів та їхніх батьків. Бібліотекарі самі виконують ролі аніматорів, опановуючи навички

професії, яка нещодавно з'явилась і користується високим попитом на ринку праці.

Аніматор — людина-свято. Це той, хто запалює і «реанімує» відпочиваючу публіку. Щоб легко відчувати себе в цій справі і отримувати від неї задоволення, треба бути надзвичайно творчою особистістю. До того ж аніматор повинен володіти багатьма якостями — мати певну харизму; вміти володіти мовою, мімікою і жестами; перевтілюватися в різних героїв; накладати грім; бути готовим до рухливих ігор, танців і забав з дітьми. Зрозуміло, що діти, особливо маленькі, не можуть довго сидіти на місці, тому нашим бібліотекарям у ролі аніматорів доводиться багато танцювати, співати, проводити ранкову зарядку, брати участь у спортивних іграх, розігрувати нескладні театральні етюди, бути клоунами, працювати в енергійному ритмі музичного автомата та завжди мати позитивний настрій.

Наші фахівці самі розробляють конкурси, готують розважально-ігрові програми з елементами театралізації. З їх ініціативи було створено костюмерну, яка постійно поповнюється новими костюмами. Оскільки такі заходи потребують додаткових бутафорій, технічного оснащення, то вміння працювати з реквізитом, технічним обладнанням, правильно підібрати звукове та музичне супроводження є дуже важливими для бібліотекарів-аніматорів.

Звичайно, наші аніматори — дуже активні та комунікабельні, але професійнал повинен знати про устрій розваг залежно від вікових особливостей дітей. Так, наприклад, необхідно враховувати, що для дітей 3-5 років розваги мають тривати не більше 30 хвилин, для дітей 7-10 років — 45 хвилин, а для дітей більш старшого віку — не більше години. В цьому випадку діти зможуть повеселитися і не втомитися від розваг. І в цьому, безперечно, наші професії схожі між собою, адже і в бібліотечній практиці роботи з дітьми ми завжди використовуємо диференційований підхід.

Взагалі бібліотечна молодь, як я часто називаю наших молодих бібліотекарів, привносить сьогодні ауру новизни, творчості та

нестандартного підходу до проведення бібліотечних заходів. Уже не існує проблем у використанні комп'ютерних і мультимедійних технологій, у запрошенні на захід усіх бажаючих через соціальні мережі, блоги і сайт бібліотеки. Бібліотекарі самі складають сценарії, проводять репетиції, якщо потрібно, то виконують ролі «хороших» і «поганих» літературних героїв та виступають у ролі ведучих бібліотечних акцій, конкурсів, свят, активно співпрацюючи із засобами масової інформації. Таким чином, вони стають «обличчям бібліотеки», живою рекламою закладу.

Сучасний бізнес використовує людський дар подобатися й захоплювати для просування найрізноманітніших товарів і послуг. Так і бібліотекарі набуваючи власного авторитету та досвіду, використовують свої таланти для просування сучасних послуг і закріплення позитивного іміджу бібліотеки.

Родзинкою і гордістю відділу естетичного спрямування та організації змістовного дозвілля користувачів стало створення **бібліотечної студії «АРТ - СВІТ»**. Членом студії може бути кожен, хто бажає розширити свої знання, цікавиться мистецтвом та будь-яким видом творчості. Девіз студії: «Грай, співай, відпочивай, себе творчо проявляй!!!». Але навряд чи це об'єднання за інтересами користувачів було б створено та набуло б такої широкої популярності не тільки в бібліотеці, а й далеко за її межами, якби не ініціатива і творчий підхід самих працівників відділу. Саме завдяки їх енергійності, креативності, втіленню режисерських та акторських задумів і здібностей, ми маємо сьогодні цей чудовий колектив, де кожна дитина має змогу проявити свої обдарування, знайти нових друзів, провести вільний від навчання час цікаво, весело, змістовно, безпечно та корисно.

Сьогодні бібліотечна студія «АРТ-СВІТ» — це дружна сім'я бібліотекарів і вихованців. Щоб робота студії була успішною, бібліотечні фахівці завжди враховують особисті якості та інтереси кожного з учасників, мотиви, які привели його до клубу – бажання спілкуватися чи проявити себе; намагаються кожному знайти справу до душі. Важливі умови – високий

ступінь згуртованості, взаємоповаги та взаємовиручки членів об'єднання. Також успіху клубу в значній мірі сприяє тісна взаємодія з усією роботою бібліотеки, програма узгоджується з поточними завданнями і включається в її річний план. Так, протягом 2013-2014 рр. працівники відділу естетичного спрямування та організації змістовного дозвілля користувачів спільно з учасниками бібліотечної студії «АРТ-СВІТ» організували та провели ряд цікавих бібліотечних заходів: посвяту в читачі «Ми тепер не просто учні – ми тепер вже читачі!», театралізоване дійство в українських традиціях «Андріївські вечорниці», новорічний ранок для малят «Новорічна чудасія», літературно-музичні свята до Дня Святого Валентина «На крилах любові» та «День Святого Валентина на Бібліохвилі», театралізовані дійства «Книжкові герої проти Містера Спама» та «Бібліотечна країна запрошує у казку» з нагоди урочистого відкриття в області Всеукраїнського тижня дитячого читання, літературно-музичні композиції «Вклонімось славним тим рокам» та «Минулого вогонь не згасне» до Дня Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр., театралізоване свято «День перший літа – свято дітвори» та розважальну програму «Хай сонцю і квітам всміхаються діти» до Міжнародного Дня захисту дітей. Більшість цих заходів широко висвітлювались у засобах масової інформації, електронних ресурсах та отримали багато схвальних відгуків від учасників і глядачів.

Ініціатива в плануванні та проведенні заходів надходить і від самих членів студії «АРТ-СВІТ». Вона завжди знаходить підтримку з боку дирекції та фахівців бібліотеки. Так, позапланово у травні цього року проведено **акцію «Творчість єднає Україну!»**, в рамках якої на майданчику перед бібліотекою пройшов концерт «Моя країна — Україна», підготовлений силами фахівців відділу естетичного спрямування та організації змістовного дозвілля користувачів і учасників бібліотечної студії «АРТ-СВІТ». Мета заходу — привернути увагу суспільства до проблеми збереження суверенітету і територіальної цілісності України. Своєю творчістю діти та молодь Кіровограда намагалися передати власні хвилювання за майбутнє і

бажання жити у мирі та злагоді у єдиній квітучій Україні. Вони презентували кожній області нашої країни натхненні віршовані рядки, свої неповторні пісенні та танцювальні дарунки. Подібні акції є підтвердженням того, що діти України не залишаються осторонь останніх подій у державі і глибоко переживають за подальшу долю своєї Батьківщини.

Також у рамках акції було оформлено виставку кольорової дитячої літератури «Україна — наш рідний дім», а для найменших читачів працівники відділу дитячого та сімейного читання бібліотеки провели цикл голосних читань легенд про голубів та креатив-майстерок у техніці оригамі «Голуб — символ миру».

До речі, **проведення різноманітних майстер-класів, креатив-майстерок** фахівцями бібліотеки — це ще один приклад їхньої творчої діяльності. Якщо раніше на подібні заходи ми обов'язково запрошували майстринь, то сьогодні наші бібліотекарі самі опановують різні види декоративно-прикладного мистецтва і залюбки проводять майстер-класи з виготовлення ляльки-мотанки, виробів у різних техніках: оригамі, квілінг, паперопластика, об'ємна аплікація, витинанки та ін.

Заходи, в яких діти самі беруть активну участь, фантазують, малюють та створюють власноруч різноманітні вироби, стають для них особливо цікавими і улюбленими. Адже зроблена власними руками дітей річ радує своєю простотою, викликає позитивні емоції та надихає на подальшу творчість. Крім цього, під час занять діти розробляють дрібну моторику рук, розвивають уяву та фантазію. А бібліотекарі при проведенні таких заходів не тільки навчаються самі, навчають дітей, а й популяризують аналогічну мистецьку літературу. Така робота спрямована на пробудження у наших юних користувачів інтересу до образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, а разом з цим до бібліотеки і бібліотечного фонду.

Небайдужі до цього виду творчості бібліотекарі працюють у різних відділах закладу, отже, щоб надати можливість кожному працівникові проявити свої фантазію та уміння, творчі майстер-класи також проходять у

різних відділах з урахуванням вікових особливостей дітей. Так, у відділі естетичного спрямування та організації змістовного дозвілля користувачів у 2013 році розпочала роботу творча майстерня «Талановиті пальчики»; цікаві креатив-майстерки для дітей молодшого шкільного віку в рамках проекту «Веселкова галерея запрошує друзів» проходять у відділі дитячого та сімейного читання; серія майстер-класів та творчі заняття з виготовлення сувенірів власними руками були включені до програми підліткового клубу «Уроки Мері Поппінс», який розпочав свою діяльність у 2014 році у відділі підліткового читання та інформаційно-консультативних послуг користувачам.

Юні користувачі бібліотеки залюбки відвідали серію майстер-класів «Мотанка — оберіг наших душ», «Символи Різдва: зірочки і ангели» та «Різдвяна казка», «Валентинка – символ кохання» та «Валентинка своїми руками», «Букет весняний» та «Метелики – літаючі квіти», «Великоднє дерево», «Пасхальні диво-курчата» та «Великодній заєць», «Квілінгові фантазії до весняних свят», «Тримачі для книг», «Літні листівки», «Рельєфні картини», «Рамки сюрпризи» та ін.

Об'єднання і клуби за інтересами, які справедливо вважаються однією з найбільш вдалих форм організованого повноцінного дозвілля, логічним продовженням індивідуальної роботи з користувачами, допомагають якнайкраще вирішувати завдання з організації змістовного активного спілкування читачів і бібліотекарів. Ці формування створюють умови для самореалізації кожного, згуртовуючи дітей і дорослих, різних за віком, освітнім і культурним рівнем, але об'єднаних якоюсь спільною метою.

За результатами останніх соціологічних опитувань, проведених Інститутом соціології НАН України, у сучасних дітей і підлітків є великі можливості вибору того чи іншого способу проведення дозвілля. До їх числа відносяться і засоби масової комунікації та електронні мас-медіа. Саме діти сьогодні найбільш активні соціальні групи, що легко засвоюють нові

інформаційні технології. Це — нове «мультимедійне» покоління, у якого інші цінності, моделі поведінки і орієнтири у світі інформації.

У сучасній дитячій бібліотеці дитина розпочинає своє знайомство з інформаційною культурою, і тому завданням нашої бібліотеки ми вбачаємо не тільки створення та забезпечення можливостей безкоштовного доступу користувачів до ресурсів мережі Інтернет, але й постійне **удосконалення бібліотечно-інформаційного сервісу**; пошук нових підходів до інформаційної підготовки користувачів та форм бібліотечного спілкування. І в цьому напрямку бібліотекарі самі постійно удосконалюють навички володіння комп'ютерними технологіями, шукають шляхи співпраці з користувачами, знову ж проявляючи свою ініціативу та творчий підхід.

Розширенням можливостей інформаційної комунікації з населенням та представлення бібліотеки в Інтернет-просторі стало створення у 2013 році двох професійних блогів: «Бібліотечна студія «АРТ-СВІТ» відділу естетичного спрямування та організації змістовного дозвілля користувачів та «Сімейний агент Бджілка Даринка запрошує на гостини» відділу дитячого та сімейного читання, до яких у 2014 році приєднався ще один блог «Biblioport» відділу підліткового читання та інформаційно-консультативних послуг користувачам. У кожному відділі визначилися бібліотечні фахівці, які відповідають за ведення блогів, самостійно обравши дизайн, структуру та їх змістовне наповнення. І тепер усі матеріали, представлені на блогах, — це плід ініціативи, фантазії та професійного досвіду самих бібліотекарів. Усі ці блоги не схожі між собою, але мета в них одна — дати можливість творчо розкритися бібліотекарям та залучити зацікавлених користувачів до бібліотеки, застосовуючи електронні ресурси та сервіси закладу.

Завдяки ініціативі фахівців бібліотеки, нові сторінки та розділи з'являються і на бібліотечному веб-сайті, за допомогою якого бібліотека підтримує постійний зв'язок з громадою. Так, влітку фахівцями відділу комп'ютерних технологій та забезпечення Інтернет-доступу користувачам було відкрито для читачів бібліотеки новий сервіс «Продовження книг on-

line», який з початком навчального року набуває все більшої популярності серед школярів.

А враховуючи реалії сьогодення та жахливі події, які відбуваються на Сході держави, наша бібліотека виступила волонтером зі збору гуманітарної допомоги кіровоградським військовослужбовцям, які знаходяться в зоні АТО. На бібліотечному сайті було розміщено банер «Допомога армії» з переліком необхідних речей, медикаментів та продуктів, яких не вистачає нашим бійцям, а також фотозвіт про вже зібраний та відправлений гуманітарний вантаж. Хочеться відзначити такий момент, що на заклик бібліотеки допомогти кіровоградським воїнам відгукнулася дуже велика кількість батьків наших користувачів та зовсім незнайомих людей, що говорить про закріплення позитивного іміджу та рівня довіри до нашого закладу в суспільстві. Разом із гуманітарною допомогою кіровоградським бійцям були також відправлені листівки-обереги від юних читачів бібліотеки зі словами підтримки, вдячності та надії на світле майбутнє. До кожної листівки були прикріплені янголи, виготовлені бібліотекарями та дітьми під час майстер-класу та першого уроку в День знань «Україна — єдина країна!». Проведення сьогодні таких зовсім не бібліотечних заходів, дуже піднімає дух патріотизму і зміцнює силу морально-патріотичного виховання серед підростаючого покоління.

Підсумовуючи все вищезгадане, хочу наголосити, що бібліотеки ніколи не втратять своєї актуальності, тому що їхнім призначенням в усі часи було привнесення духовності та моральності у суспільство. І хоча змінюються формат і форми роботи, суть лишається незмінною — ми завжди віддаватимемо знання, надію, своє тепло тим, хто цього потребує. Ми робитимемо все, щоб життя людей, які оточують нас, ставало кращим. Може змінитися усе навколо нас, але поки є бібліотеки і такі творчі, ініціативні та професійні бібліотекарі — ніхто не залишиться самотнім, і це не зміниться ніколи!

Сьогодні я з впевненістю можу ще раз підтвердити, що наша обласна бібліотека для дітей бере активну участь у соціокультурному житті регіону і залишається майже єдиним безкоштовним культурно-інформаційним центром, тим комунікативним майданчиком, який розкриває простір для спілкування, освіти, самоосвіти, морального та духовного зростання дітей і підлітків; установою, яка здатна надати реальні можливості не тільки в отриманні різнопланової інформації, а й в реалізації особистості як читача, так і бібліотекаря.

Т.М. Клюй
директор КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей
ім. М.О. Островського» Чернігівської обласної ради

БІБЛІОТЕКА ЯК ЦЕНТР ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ЮНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У духовному житті суспільства література завжди виконує велику гуманістичну місію, вона зберігає в собі основи культурного фундаменту нації, дає ідеал поведінки, моральний імператив, певну логістику мислення. Саме тому література і, відповідно читання є головними інструментами виховання користувачів-дітей в дитячих бібліотеках і у наше бурхливе сьогодення.

Адже читання – це базовий компонент життя дитини, її виховання, освіти; найактивніше тренування розумової діяльності дитини, зміцнення пам'яті, розвитку уяви. Читання формує позитивне ставлення дітей і підлітків до світу, забезпечує формування особистості в цілому.

Розуміючи, що в гуманізації суспільства значну роль може відіграти читання дітей і підлітків, дитяча бібліотека сьогодні багато робить для гуманістичного виховання користувачів-дітей.

Саме тому обласна бібліотека для дітей у постійному пошуку цікавих проєктів. Одним із найцікавіших і креативніших проєктів бібліотеки, який ми розробили спільно з письменниками Чернігова, є щорічний обласний конкурс дитячої літературної творчості «Хай весь світ дивують нині діти неньки

України», який впроваджується з 2011 року. Чому ми говоримо про нього? Тому що цей конкурс дає можливість літературно обдарованим дітям і підліткам з усієї Чернігівщини спробувати свої сили в конкурсі, а переможцям – надрукувати свої перші твори в спеціальній збірочці, яку видають письменники за підтримки обласної адміністрації, спонсорів, а ілюструють теж юні художники міста і області. Письменники, члени журі детально аналізують твори дітей (це казки, оповідання, есе, сценарії), відзначають слабкі і сильні місця, дають початківцям професійні поради.

На нашу думку саме початок літературної творчості, можливо несміливий, але ширший дає дітям і підліткам торкнутися душею справжньої літератури, адже пишуть вони свої почуття, але часто наслідуючи когось з поетів, письменників, творчість яких близька їм. Іноді народжуються справжні маленькі шедеври. Відчувається вплив творів світової і української літератури у кращих творах юних початківців.

Наші юні літератори в своїх творах згадують і тему героїчних вчинків своїх рідних під час Великої Вітчизняної війни, і тему дружби, першого кохання.

Читання завжди виступає як фактор інтелектуального, морального та естетичного виховання дітей і підлітків. Так було завжди. Проте сьогодні дуже важливим у формуванні особистості дитини і підлітка є екологічне виховання в умовах погіршення ситуації на нашій планеті. Діти – майбутні господарі Землі. А з чим вони йдуть у майбутнє? Що можуть зробити завтра? Саме з цієї причини ми серйозно переймаємося проблемою формування основ екологічних знань дітей і підлітків міста, області. Вже 9 років поспіль діє своєрідний проект «Вчимося жити на Землі», який ми започаткували з управлінням освіти Чернігівської міської ради, з навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності населення Чернігівської області. Мета проекту – пробудити у дітей цікавість до оточуючого світу, допомогти їм засвоїти мінімум знань, необхідних для життя на нашій такій маленькій, поки що зелено-блакитній планеті. Ми

склали робочий план проекту, визначили коло тем, над якими працюємо вже декілька років. Протягом кожного року йде популяризація основ екологічних знань — це виставки-діалоги, екологічні квести, віртуальні подорожі тощо, а завершується рік міським конкурсом з актуального питання екології, яке ми обговорюємо разом із нашими читачами. На конкурс вже виносилися багато тем, з яких нам треба разом з нашими дітьми вчитися жити на Землі — проблеми води, лісів, сміття, пожеж. Діти з усіх шкіл міста готують домашні творчі завдання і подають їх на перший відбірковий тур, журі відбирає кращі роботи фіналу. Фінал міського конкурсу завжди проходить у нашій бібліотеці і перетворюється в справжнє цікаве дійство — з костюмами, виступами творчих колективів, уболівальниками. Готуючись до конкурсу, діти дуже багато читають творів художньої і довідкової літератури, слухають і записують музичні твори, пишуть вірші, ессе, тощо. Цей конкурс не тільки дає основи екологічних знань, навчає дітей корисних знань з екології, а і пробуджує їх творчі здібності, самостійність мислення, здатність перейматися важливими проблемами самого існування людства.

Тема води чергового конкурсу була предметом скайп-спілкування з читачами Курської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва. Цікавим фрагментом цього конкурсу було читання уривків з «Маленького принца» С.-Екзюпері, слухання уривків з музичних творів М. Римського-Корсакова, М. Лисенка та ін., перегляд картин відомих українських та французьких художників. Тема екології багато дає для морального, естетичного виховання дітей і підлітків засобами бібліотеки.

Коло читання молодших і старших підлітків дещо поступово змінюється. Можна сказати, що електронна книга сьогодні не загрожує традиційній книзі, а доповнює її. Завдячуючи Інтернету і новим технологіям, підлітки останнім часом читають більш інтенсивно і краще орієнтуються, де і що почитати. З метою наближення кращої літератури до кожного підлітка ми оформили інтерактивну виставку «Однолітки рекомендують...», де улюблені книги пропонують почитати своїм одноліткам наші користувачі. Серед

інтересів підлітків твори українських і зарубіжних письменників, присвячені одноліткам, школі, взаємовідносинам людей в родині, суспільстві, філософським роздумам про сенс життя. Серед уподобаних авторів наших користувачів — Е. Портер, Ізабель Абеді, Л. Дашвар, П. Коельо, Х. Мураками, Е. Шміт. Що найважливіше, твори цих письменників допомагають дітям знайти поради, замислитися над життєвими орієнтирами, моральними принципами. Тішить той факт, що останнім часом серед улюблених авторів у молодших і старших підлітків все частіше зустрічаються сучасні українські письменники – Дяченки, І. Роздобудько, М. Матіос, О. Дерманський, І. Андрусяк, М. Павленко, та ін. Поза часом на любов у читачів усіх поколінь заслужив В. Нестайко.

Без любові до малої Батьківщини, до рідного краю не може бути справжнього патріота — у нас багато цікавих авторів, які дуже цікаво пишуть, зокрема, про багатющу історію давнього Чернігова. Увагу всіх юних краєзнавців привертає виставка «Ай-стопер», де книги і цікаві публікації користуються підвищеним попитом — це дуже тішить.

Заслуговує на увагу проект «Читаюча родина Чернігова», що проводиться з 2003 року. Започаткували його з управлінням освіти, відділом у справах дітей, сім'ї і молоді Чернігівської міської ради з метою привернути увагу громадськості міста, батьків до читання, заручитися їхньою підтримкою. Спочатку школи і батьки дуже обережно поставилися до нашого проекту і не дуже охоче погоджувалися брати участь у ньому. Поступово він набрав обертів і з кожним роком бажаючих було усе більше. За 12 років близько 400 найбільш небайдужих до читання і книги родин з усіх шкіл міста взяли участь у щорічному конкурсі і понад 100 з них стали фіналістами, а 45 родин — дипломантами і призерами.

Проект дає можливість заохотити і залучити всі родини, всі покоління дітей і батьків до читання. Конкурс проходить за визначеною програмою в два тури: відбірковий (творчі домашні завдання) і фінальний.

Що найбільш цікавого в конкурсі? Насамперед, креатив дітей і батьків у творчих домашніх завданнях — вони розповідають про улюблені твори, готують презентації, щиро діляться заповітними читацькими мріями. Багато цікавого ми дізнаємося про традиції читання в родинях, про улюблені твори різних поколінь. У цьому році багато учасників писали про творчість Т. Г. Шевченка, про своє ставлення до його поезії. Здивувала глибокою громадянською позицією учениця 6 класу ліцею №15 м.Чернігова Валерія Рогоза. Її улюблений твір Шевченка «І мертвим, і живим, і ненародженим...». Вона пише: «Мене цей вірш вразив своєю правдою. Лише справжнім патріотам доступні всі моралі Шевченка, бо історію народу за одну хвилину не вивчиш, за мить українцем не станеш. Я вважаю, що люди, які народилися в Україні та зневажають її, просто не заслуговують на таку горду національність. Можна виглядати як кореець, розмовляти англійською, а у душі бути українцем. Для мене велика честь, що я народилася у цій країні. Не дивлячись на будь-які негаразди у державі, я можу впевнено сказати: «Це моя домівка, бо я – українка!» (конкурс відбувся у лютому 2014 року).

Заслуговують на увагу думки учасниці «Читаюча родина – 2014» Бачинської Жанни Фаритівни: «Діти підростають, час плине, а любов до книги не минає. І ось настав час і любов до читання та дітей нагородила ідею створити дитячий театр. Так з'явився на світ театр юного актора «Овації». Цей театр популяризує твори українських класиків та авторів сучасності». І ще: «Справжня любов до книги знищує межі і грані. І твоя родина – це не тільки родичі, а всі ті, хто так, як і ти, люблять читати, творити і ділитися своїми знаннями з навколишнім світом».

З метою залучення молодших школярів до кращої літератури, започатковано незвичайний проект бібліо-кафе «Книжкова смакота», в якому застосовують творчі, нестандартні форми бібліотечної роботи, нові сучасні технології — книжкові асорті (подорожі книжковими виставками), фірмові страви: бук-фреш (відеоогляди нових надходжень), особливі частунки від

кота Кекса (тематичні відеоогляди), дегустація фірмових страв (екскурсії до бібліо-кафе), відеонаголода «Шоколадна казка», бізнес-ланч для вчителів та вихователів (методичні матеріали, періодика, новинки літератури).

В усіх цих незвичних блюдах представлені кращі твори вітчизняної та світової літератури В. Нестайка, Ю. Чеповецького, Н. Воскресенської, В. Рудківського, Ю. Нікітінського тощо і звичайно казки — народні, літературні. Уся ця розкіш надзвичайно подобається нашим малюкам, вони читають її залюбки, а вона непомітно працює на становлення і формування маленької людини, ліпить з нього справжнього громадянина.

Л.І. Митрофанова
в.о. директора Полтавської ОБД ім. Панаса Мирного

РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ — ВСЕБІЧНУ ПІДТРИМКУ

Розбудова української держави ставить на порядок денний надзвичайно важливе і невідкладне завдання — виховання нового покоління, здатного не тільки осягнути загальнолюдський зміст сутності існування людини, а й творчо вирішувати їх згідно з духом свого часу. Дитячий вік — пора інтенсивного формування особистості, становлення свідомого «Я». Особистістю людина стає не відразу, вона визріває поступово, і в її формуванні бере участь багато чинників, серед яких не останнє місце посідає процес виховання «Від маленького людського «я» — до високодуховної творчої особистості». Така модель ставить у центр особистість дитини, а вивчаючи індивідуальні та соціологічні особливості дитини та її родини, здійснюється комплексний виховний вплив, спрямований на виховні завдання на державному рівні.

Діти — головний ресурс процвітання кожної нації. Активними помічниками дитини в розвитку художніх і творчих здібностей, підтримки інтересу до читання книжок є бібліотеки, що обслуговують дітей. Саме вони сьогодні створюють дітям і підліткам комфортні умови для повноцінного інтелектуального спілкування, сприяють поповненню інформаційного

багажу, надають творчий простір для проведення дозвілля. Формування особистості відбувається також у процесі розвитку її інтересів та потреб.

Залучаючи дитину до читання, сучасна бібліотека сприяє творчій самореалізації особистості — дитині виявити свої здібності, збагатитися новими знаннями, навчитися творчо мислити і розвивати уяву, прилучитися до культурних і літературних цінностей.

Виховати духовність неможливо без батьків, бо саме вони на сучасному етапі мають забезпечити достатні умови для розвитку особистості дитини, зрештою, з сім'ї, від батьків дитина виносить свій перший життєвий досвід. Тому важливим чинником особистісно орієнтованого виховання є родинна педагогіка, і потрібно максимально використовувати її елементи у своїй діяльності. Орієнтування батьків на спілкування з дитиною в процесі сімейного читання, прагнення подружити дітей і батьків з книгою, домогтися взаєморозуміння і отримання загальних інтересів — ось складові сімейного виховання у бібліотеці. Необхідно залучати дітей і батьків до спільного читання, намагатися всебічно сприяти розвитку їх творчих здібностей та задоволенню інформаційних потреб, формувати високодуховну особистість спільно з родиною на кращих родинних традиціях, розвивати творчі обдарування і здібності. Тому значна увага бібліотек Полтавщини зосереджувалася на питаннях сімейного виховання та прилучення дітей до читання у колі сім'ї. Основними напрямками такої діяльності було залучення батьків до участі в бібліотечних святах та розвагах, організація виставок та переглядів літератури, Днів батьків, участь бібліотекарів у батьківських зборах, індивідуальні консультації з питань дитячого читання та виховання.

У вивченні індивідуальних особливостей дітей корисною є спільна робота бібліотекаря та психолога, які посіли чільне місце в штатах бібліотек. Психологічні дослідження, тестування допомагають у виявленні рівня комунікативності, мотивів пізнавальної діяльності, самооцінки, особливостей мислення. Діяльність бібліотечного психолога можна умовно розділити на три блоки: корекційно-розвиваючий, дослідницький, а також робота за

напрямами, які є традиційними для практичної психології: консультування, діагностична робота, бібліотерапія тощо.

Психологом Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного активно проводиться робота в мережі Інтернет. На сайті бібліотеки створено сторінку психолога, на якій регулярно подається інформація за розділами: «Рекомендована література для читання», «Вправи та ігри для розвитку дитини», «Діагностика особистості», «Поради батькам». Для зворотного зв'язку створена електронна пошта «Запитай у фахівця».

Проведено ряд тренінгових занять за різними темами, метою яких є розвиток творчого мислення, уяви, фантазії, виховання почуття відповідальності, вміння підтримувати ближнього і співчувати. Різноманітні заходи мають на меті розвинути у дітей загальнолюдські чесноти, провести паралель між сучасним світом і світом книжковим, проаналізувати вчинки головних героїв літературних творів.

Діагностична робота представлена у вигляді досліджень на теми: «Значення книги для дорослої людини», «Розвиток особистості дитини молодшого шкільного віку», «Розвиток самооцінки дитини молодшого шкільного віку» тощо. Крім спеціальних психологічних досліджень проводяться анкетування, опитування, спостереження.

Велике значення приділяється розвитку індивідуальних творчих здібностей користувачів. Проводяться години тематичного спілкування, на яких намагаємося спонукати дітей до розвитку їх знань і вмінь, а також формуємо потяг до творчості, виховуємо естетичні смаки, прагнення удосконалювати свої здібності. Так, години тематичного спілкування переконують дітей, що талант, обдарування вимагають великої праці над собою, цікавими історичними фактами, прикладами із життя доводять, що, доклавши зусиль, можна досягти справжніх вершин у розвитку особистості.

Необхідно підводити дітей до розуміння важливості формувати в собі такі духовні якості, як чесність, порядність, гідність, скромність, повагу до старших, формувати переконання і потребу в найкращих морально-етичних

засадах — людяності, совісті, честі, повазі до поглядів і переконань інших, прагнення робити добрі вчинки.

Духовність і громадянськість — невід’ємні складові формування особистості — тісно пов’язані між собою, бо виховання любові до своєї землі, історії, мови, культури свого народу, це виховання в душі національних пріоритетів, національної самосвідомості як органічної частини загальнолюдських цінностей. Вивчення історії рідного краю, популяризація культурних цінностей народу в наш час стало одним із пріоритетних завдань дитячих бібліотек як культурно—освітнього центру. Тому необхідно знайомити дітей зі споконвічними традиціями українського народу, які дають безцінний приклад для морального виховання.

Важливою в роботі бібліотеки є тема виховання патріотичної свідомості у дітей, любові до рідної землі. Заходи присвячуються визначним історичним подіям та пам’ятним датам: Дню Соборності України, Дню Незалежності України, Дню міста. Серед заходів — різноманітні книжкові виставки, перегляди літератури на теми: «Україно, твоя доля – злагода та єдність», «Перший крок до Незалежності», «Пізнаємо Україну разом», усний журнал «Українець я маленький», гра-свято «Я і моє славне місто», літературно-пізнавальна програма «Ярмарок українських традицій», презентація книги «Полтава в роки німецько-фашистської окупації. Підпільна молодіжна група Лімова-Баяна». Ці заходи спонукали наших читачів до думки про необхідність збереження і вивчення історії, народних традицій і культури, сприяли формуванню національного характеру мислення, моральності, патріотизму.

На підтримку читання як основи інтелектуального, творчого, особистісного розвитку дитини в бібліотеках області діють бібліотечні проекти, реалізація яких відбувається із залученням органів виконавчої влади, громадських та навчальних закладів міста та області. Серед проектів обласної бібліотеки для дітей — «Бібліотека на зв’язку», «ТІБШ (творчі ініціативи бібліотеки та школи)», «Літературний реп’ях», «Бібліокреатив»,

«Правовий орієнтир», «Поки я хочу — я можу», «Нестандартні літні читання».

Колективи полтавських книгозбірень значну увагу приділяють розвитку творчих здібностей юних користувачів, їхньому всебічному культурно–освітньому, духовному зростанню. Кожна дитина талановита, має природні здібності та творчі задатки, і одним з найефективніших шляхів пошуку талантів є конкурси, участь у яких надає читачам радість особистої самореалізації, почуття власної гідності. Вони сприяють творчому розвитку обдарованих дітей. Діти беруть участь у районних, обласних та всеукраїнських творчих конкурсах. Конкурси мають сприяти залученню дітей до індивідуального творчого процесу, допоможуть неповторно, своєрідно сприймати прочитане. Завдяки пропаганді і виховній роботі бібліотеки у підростаючого покоління повинно відродитися усвідомлення цінності книги і читання. Необхідно відмітити, що конкурси дитячої творчості останнім часом активно проводять майже всі бібліотеки Полтавщини, що обслуговують дітей.

Робота з обдарованими дітьми є одним з головних напрямків роботи обласної бібліотеки для дітей. Організовано персональні виставки вихованок гуртка «Господарочка» ПДЮТ Бурсової Анастасії «Мелодії моєї душі» та Василенко Дарини «Мрії, натхнення, захоплення», виставка робіт учнів 1 – 2 класів відділення образотворчого мистецтва Чутівської дитячої музичної школи Полтавської області «Чарівний світ квілінгу», виставка вихованців дошкільних закладів м. Полтави «Шевченко моїми очима», виставка дитячих поробок «Парад ялинок» (оригамі, поробки з бісеру, з ниток, цукерок вихованців дошкільних закладів Полтавського району), персональна виставка учня Полтавської художньої школи Оленіча Сергія тощо.

Популяризації мистецтва, художнього слова сприяли бесіда-галерея «Діти з ангельськими крильцями» (про ілюстратора дитячих книжок Є. Гапчинську) і віртуальна мандрівка до галереї художниці, творча хвилинка «Намалюй ангела», виставка-знайомство «Від книги до творчості», виставка-

вернісаж «Чарівний світ іграшок», виставка творчих робіт «Ми пізнаємо світ» молодших школярів учнів майстерні Бернацького Ю. Б. артстудії «Художник», творче заняття «Все ми можемо створити – ти і я, а допоможе нам фантазія». Справжнім святом української вишиванки став захід під назвою «По душі, мов по сорочці, доля квіти вишиває».

Залишаються популярними серед користувачів бібліотеки й різноманітні та сучасні форми масової роботи, які сприяють неформальному спілкуванню, цікавому проведенню часу та творчому змаганням.

Певну роботу обласна бібліотека проводить на допомогу засвоєнню шкільної програми та інтелектуальному розвитку особистості дитини. Ось основні заходи: «Математичний базар», турнір ерудитів «Читаю. Мандрую, Знаю», літературний етюд «Квітнуть мрії поетеси», мультимедійна подорож «Дива і таємниці України», цикл «Назустріч вчителю-предметнику (перегляд літератури «Вікові таємниці неба», інтелект-кафе «Я пізнаю світ», книжкова виставка «Як річка з роду і до роду, так мова з'єднує народ», виставка-вікторина «Зоородинка», виставки «Вулик ідей» та «Винахідники винаходів».

Створенню умов для творчої самореалізації дітей та забезпечення їх потреб у сфері відпочинку і дозвілля сприяють різноманітні Програми літніх читань, що реалізується протягом літніх канікул й спрямовані на сприяння активному розвитку особистості, формуванню освіченого, грамотного громадянина.

Під час літніх канікул в обласній бібліотеці ім. Панаса Мирного діє бібліотечний проект «Нестандартні літні читання». Його мета – промоція книги, розвиток літературно-творчих здібностей дітей, організація змістовного дозвілля в пришкільних таборах через залучення дітей до активної участі в тематичних масових заходах, організація роботи на дитячих майданчиках та пунктах позастаціонарного обслуговування користувачів.

Традиційно до Міжнародного дня захисту дітей проведено свято «Промінчики радості» (спільно з ОУНБ ім. І.П. Котляревського та комунальною установою «Обласний молодіжний центр» Полтавської

обласної ради). Такі заходи сприяють залученню до бібліотек соціальних партнерів та співпраці з різноманітними організаціями та установами: управлінням освіти, управлінням сім'ї та молоді, інститутом післядипломної освіти, шкільними бібліотеками, громадськими організаціями тощо.

Протягом червня в стінах Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного за програмою «Райдуга книжкового літа» було організовано обслуговування дітей, що відпочивали у пришкільних таборах м. Полтави, Новосанжарському літньому таборі «Маяк». Для них проведено 45 масових заходів, які відвідали 2239 дітей. Записалося до бібліотеки 179 нових користувачів. Серед проведених заходів: патріотична театралізована казка «Полтавочка», театралізоване літературно-музичне свято «Незвичайні пригоди у бібліотеці», огляд літератури «Літні читання для дружньої компанії, розважальне дозвілля «Весела естафета», театралізоване свято-ювілей «Сніговій королеві – 170» тощо.

У період з липня по серпень у парку відпочинку «Сонячний» з понеділка по четвер працювала «Зелена» читальна зала за програмою «Виходь читати на дитячий майданчик». До уваги допитливих маленьких читайликів та їх дбайливих батьків книжкові виставки, цікаві книжки та періодичні видання, консультації психолога, юриста, ігри, розваги. Всього за літній період до «Зеленої» читальної зали записалось 325 нових користувачів, відвідування склало 626, книговидача — 2433 примірника.

Бібліотекою організовано бібліотечні пункти при ЗОШ №№ 22, 23 та Полтавському обласному санаторії для дітей з вадами опорно-рухового апарату, де до уваги користувачів цікава література та різноманітні масові заходи. Відвідування бібліотечних пунктів лише за літній період склало 1175, книговидача — 564 прим., нових користувачів — 36 чол., проведено 14 масових заходів, які відвідали 910 дітей.

У стаціонарній бібліотеці на дітей також чекає багато цікавинок — конкурс літніх читань «Промінець на книжковій полиці», День гарного

настрою «Веселка сторінок книжкових», книжкові виставки, перегляди літератури, виставки творчих робіт тощо.

Усього за літній період до бібліотеки записалося 1671 чол., відвідування — 13371, книговидача — 38529 прим.

Важливо, щоб читання стало емоційно-творчим процесом, маючи особистий сенс для дитини-читача. Саме тому подією для бібліотек є проведення Всеукраїнського Тижня дитячого читання. Кожного року він проходить під різними гаслами і включає багато різноманітних заходів, спрямованих на всебічну підтримку читання, формування у громадській думці уявлень про цінності і значущість читання та книги, просування кращих зразків літератури у сферу дитячого читання. Серед найбільш значущих заходів Тижня 2014 року, проведених ПОбД ім. Панаса Мирного — книжкова виставка-галерея «Дитячим письменникам України – «Ура!»; прем'єра нових книг «Читач сказав «Браво!»; «Літературний гурман-настрій»; літературний диліжанс «Радість читання»; архітектурна гра «Будуємо книжковий палац»; книжкова виставка – розвага «Читаю та думаю одночасно» (загадки, ребуси); книжкова виставка-рекомендація «Відкрий Всесвіт книг», інтелектуальні та рольові ігри, конкурси «Я люблю Україну», «Літературний кругозір», «Таїнство народження книги», «Велика користь від вчення книжного», розважально-ігрова програма «Подорож до палацу Чарівних казок» тощо.

Особлива увага дитячими бібліотеками області приділяється роботі з обслуговування дітей з обмеженими можливостями з метою сприяння засобами інформаційно-бібліотечної роботи успішному розвитку особистості, подоланню негативних наслідків інвалідності та адаптації їх у суспільстві.

Проект «Поки я хочу — я можу» (бібліотека на допомогу дітям-інвалідам), започаткований в ПОбД ім. Панаса Мирного ще у 2008 році. Його мета — соціальна адаптація дітей із особливими потребами шляхом організації та проведення різноманітних масових заходів, виставок творчих

робіт, щорічного проведення Реабілітаційного тижня (до Міжнародного дня інвалідів), під час якого працівники проводять День бібліотеки у Микільській спеціальній школі-інтернаті та Новосанжарському дитячому будинку-інтернаті.

З появою у 2013 році в штаті обласної бібліотеки посади юрисконсульта започатковано проект «Правовий орієнтир». Він спрямований на забезпечення правової консультативної допомоги дітям та батькам, популяризації літератури з морально-правового виховання в сім'ї, забезпечення дітей і підлітків інформацією щодо орієнтирів у сфері права і закону, підвищення рівня їх правової свідомості та правової культури.

Особливе значення надається громадянсько-патріотичному вихованню, що ґрунтується на правовій базі, яка регулює відносини між державою та дитиною і покликана забезпечувати дітям їх права на практиці. Так темі захисту дитячих прав та інтересів присвячувався юридичний лабіринт «Діти та їх права», правова експрес-гра «Юридичний потяг». Також організовано та проведено літературний калейдоскоп «Казки читаємо – права вивчаємо», гру-світлофор «Ми сьогодні депутати – вчимося закони приймати», зустріч з фахівцем - правознавцем «Діти під захистом закону», брейн-ринг «Що я знаю про закон?», книжкову виставку-пораду «Алеєю прав дитини», юридичний аукціон «Діти та їх права», годину запитань і відповідей «З чого починається Батьківщина?» (за участю спеціалістів Головного управління юстиції у Полтавській області), годину спілкування «Права й обов'язки дитини» тощо. Створено сторінку на сайті бібліотеки «Фахівці інформують. Запитай у юриста». Налагоджено співпрацю з громадською організацією «Полтавська правозахисна група».

У рамках Тижня правових знань, який проходить щорічно на початку грудня, бібліотека проводить низку цікавих пізнавальних заходів, на яких бібліотекарі популяризують літературу для дітей з правознавства, розповідають читачам про закони, які повинен знати кожен громадянин України, навіть самий маленький.

Творчість для дитини є чудовим засобом адаптації у міжособистих відносинах, створення позитивного психоемоційного настрою, сприяє більш комфортному спілкуванню з однолітками. Участь наших юних читачів у виставках-відгуках, рольових іграх, літературних інсценізаціях – це ще одна з форм побудови комунікативної культури дитини. Так, серед заходів, що сприяють розвитку саме цього напрямку роботи, необхідно відмітити творчі зустрічі, свята, акції тощо. Їх мета — допомогти дитині виявити свої здібності, збагатитися новими знаннями, навчитися творчо мислити і розвивати уяву, прилучитися до культурних і літературних цінностей.

Пріоритетною серед дозвіллево-освітніх форм роботи вважається створення творчих читацьких об'єднань за інтересами. Саме вони допомагають дитині виявити свої здібності, збагатитися новими знаннями, навчитися творчо мислити і розвивати уяву, прилучитись до культурних і літературних цінностей тощо.

Широке коло інтересів дітей і підлітків знайшло місце в різнобічному тематичному діапазоні творчих об'єднань, що обслуговують дітей області. Найпоширенішими серед читачів є напрямки: літературний, пізнавальний, екологічний, краєзнавчий, народознавчий.

Обласна бібліотека для дітей ім. Панаса Мирного також стала місцем, де проводяться різноманітні культурно-просвітницькі заходи, спрямовані на розвиток особистості дітей: конкурси, виставки, презентації, творчі виступи юних талантів; працюють читацькі об'єднання за інтересами. Для організації дозвілля дітей постійно працюють: гурток з бісероплетіння «Вишенька», творча майстерня «Бібліоумійки», гурток настільних ігор «Шукачі пригод», Школа раннього розвитку «Академія батьківської мудрості», музичний клуб «Семинотка».

Під знаковим іменем Шевченка проходить 2014 рік у дитячих книгозбірнях Полтавщини.

У рамках обласних Шевченківських читань «Кобзарєва стежина», що започатковані з метою популяризації високохудожнього таланту поета

Полтавська обласна бібліотека для дітей ім. Панаса Мирного проводить різноманітні заходи: презентації, виставки, читання, конкурси, зустрічі, присвячені 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка. Бібліотекою випущено збірник відеороликів на вірші, що входять до книги «Малий Кобзар», упорядником якої є Зірка Мезантюк, а також буктрейлер на цю книгу, з якими ви можете ознайомитися на нашому сайті.

Серед заходів слід відмітити книжкову виставку «Тарас Шевченко – кобзар, поет, художник України»; книжково-ілюстративну виставку «Поет живе в серцях свого народу»; театралізовану виставу «Поговоримо крізь віки»; поетичну вікторину «На голос Шевченка озивається наша душа»; відверту розмову «Кохання Т. Шевченка», годину поезії «Прямуємо до Кобзаря»; мистецький серпантин «Світлини Тараса Шевченка», літературне свято «Величне слово Кобзаря».

Кожного року в обласній бібліотеці для дітей ім. Панаса Мирного проходить обласний етап Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач України», на якому збираються найактивніші читачі області, які люблять книгу і багато читають. Цей конкурс відбувається в тісній взаємодії з дитячими та шкільними бібліотеками Полтавщини. Так, цього року кращими читачами Полтавської області стали Школьна Ніна (м. Полтава), Козловська Ольга (м. Кременчук) та Корпан Олег (с. Гаркушинці Миргородського р-ну), який достойно представив Полтавщину на фестивалі «Книгоманія» у рамках Всеукраїнського «Форуму видавців» у Львові.

Слід зазначити й певні **проблеми та недоліки**, що негативно впливають на організацію роботи бібліотек в напрямку особистісного розвитку користувачів.

Це — недостатня матеріально-технічна база бібліотек області. Багато сільських бібліотек-філій не опалюються, тобто не пристосовані для обслуговування юних читачів та організації змістовного дозвілля взимку.

У фондах бібліотек відсутня література з розвитку творчих здібностей юних читачів (книги, нотні видання, образотворчі видання, аудіокасети,

аудіодиски, DVD, електронні диски з мистецтва, світової культури, ремесел тощо).

Велику допомогу в розвитку творчих здібностей дітей надають періодичні видання, але треба відзначити, що їх в достатній кількості мають навіть не всі РДБ, а на селі взагалі періодики майже немає.

Відсутня проекційна техніка, музична та аудіоапаратура, ігровий матеріал тощо.

Більшої уваги потребує впровадження комп'ютерних технологій, які суттєво впливають на формування нового змісту роботи дитячої бібліотеки. Не вистачає комп'ютерної техніки. Більшість бібліотек не мають Інтернет-зв'язку. В деяких бібліотеках, що обслуговують дітей, комп'ютерна техніка взагалі відсутня.

Але, не зважаючи на проблеми, бібліотекарі постійно досліджують інтереси і уподобання своїх читачів, для того, щоб надати їм можливість реалізувати свою індивідуальність і майстерність. Робота бібліотек з розвитку особистості дитини поступово перетворюється на специфічну сферу бібліотечної діяльності, яка в сучасних умовах потребує оптимального розвитку, всебічної підтримки, відповідного оновлення.

Наші мета та завдання полягають у тому, щоб подарувати нашому майбутньому поколінню світле сонячне майбутнє. Дати дітям та молоді змогу реалізуватися як особистість та стати повноцінними громадяни нашої держави. Навчити їх долати життєві труднощі, досягати мети, поважати старших. Підтримувати молодь на початку їх перших кроків у доросле життя. І не допустити, щоб вони стали на шлях злочинності та розпусти. Сприяти духовному та фізичному розвитку особистості. Надати користувачам потребуючої підтримки для розвитку та всебічної допомоги у житті. А найголовніше — подарувати їм УВАГУ, ТЕПЛО і ЛЮБОВ!

Л.М. Тогобіцька
директор обласного КЗ «Сумська обласна дитяча бібліотека
ім. М.О. Островського»

ДИТЯЧА БІБЛІОТЕКА:ІДЕЇ, МАЙСТЕРНІСТЬ, ПОШУК

(впровадження інноваційних форм і методів роботи
у бібліотеках Сумської області,
що надають інформаційні послуги користувачам-дітям)

Дитячі бібліотеки Сумської області займають гідне місце в культурному, інформаційному та освітньому просторі регіону. Динамічні перетворення, що відбуваються в усіх сферах життя, змінюють і суспільну роль дитячих бібліотек, які сьогодні є творчим простором для спілкування, проведення дозвілля і поповнення інформаційного багажу малюків та юних інтелектуалів, місцем акумуляції бібліотечних інновацій, а також спонукають їх завжди йти вперед, розвиватися і втілювати у життя сміливі ідеї і мрії, залучаючи при цьому до книги і знань користувачів-дітей.

Життя сьогодні не стоїть на місці, воно тече, змінюється, а разом з ним змінюються і форми популяризації книги і читання. Бібліотечні фахівці області, що обслуговують дітей, розуміють, що бібліотечні інновації не виникають із нічого, вони з'являються в результаті творчості, креативності, неординарного підходу до традиційних форм роботи.

Інновацій чимало – кожний рік щось новеньке. Так, наприклад, незвично і нетрадиційно підійшли працівники *Тростянецької районної дитячої бібліотеки-філії* до проведення **опитування «Настрій»** серед своїх користувачів. У коридорі бібліотеки була виставлена лялькова фігура, виготовлена працівниками книгозбірні, яка уособлювала образ дівчинки-користувача з кошиком в руках. Протягом тижня усі відвідувачі закладу, виходячи з бібліотеки, клали в цей кошик спеціально виготовлені жетони – смайлики, за допомогою яких бібліотекарі визначали настрій читача, з яким він виходить з бібліотеки — якщо читач взяв на кафедрі смайлик з веселим личком, то з гарним, якщо з сумним, значить, цього разу читач пішов з

бібліотеки не зовсім задоволений. Проведене опитування показало, що жодного смайлика з сумним личком у кошику не виявилось.

Пішли в минуле виставки звичайні, безликі. Сьогодні є маса можливостей популяризувати книгу оригінально, щоб здивувати і зацікавити читача. Виставка – це завжди творчість і можливість поєднати в єдине ціле бібліотекаря, книгу і читача. Існує стійка думка, що виставка — це погляд на світ людини, який підготував її. Тому, дивлячись на **виставку «Книжковий дощ»**, яку було організовано на абонементі дошкільнят та учнів 1-4 класів **Тростянецької районної дитячої бібліотеки-філії**, можна сміливо стверджувати, що підготували її люди, які вірять у диво і мають неабияку фантазію, адже це так чудово: літають у повітрі книги.

Організатори виставки взяли за основу слово «дощ». Розмістивши на стелі планку, бібліотекарі прикріпили до неї стрічки, до яких за допомогою канцелярських затискачів прикріплені книги, на таких же стрічках розміщено і назву. Виставка прикрашена повітряними кулями, створюючи святковий настрій. Вся конструкція мобільна, дуже легка і рухлива, обертається від найменшого дотику, роблячи книги загадковими і привабливими.

На виставці представлені як книги, що користуються підвищеним попитом, так і книги, з якими бібліотекарі хотіли б обов'язково ознайомити маленьких користувачів.

Звісно, що виставка викликала у читачів шалений інтерес, не залишила нікого байдужим, адже повз неї просто неможливо було пройти. Діти «занурювалися» в книжковий дощ, що створювало ілюзію чарівності — кожна книга цієї виставки літала в повітрі. У багатьох користувачів виникало питання: «Чи можна брати книги з виставки?». Звичайно, можна і потрібно! І малята із задоволенням брали їх для читання додому з незвичної виставки.

Бібліотекарі сміливо стверджують, що жодна виставка в бібліотеці не оновлювалася так часто, як «Книжковий дощ», адже ще жоден читач не встояв перед спокусою зняти книгу зі стрічки.

«**Столик на двох**» — таку романтичну назву отримала ще одна інноваційна виставка, організована в читальній залі *Тростянецької районної дитячої бібліотеки-філії*.

Уже її назва привертає увагу, а накритий скатертиною і сервірований посудом столик із двома підставленими до нього стільцями так і тягне читачів підійти і подивитися, а що це там таке? На столику між приборами розташовані книги з кулінарії, на паперових серветках написані поради з сервіровки столу, правила поведінки за столом, цікаві рецепти, якими можна скористатися і взяти додому. Тут же папір і олівець, щоб записати для інших свій фірмовий рецепт.

Бібліоофіціанти пропонують відвідувачам книги з кулінарного мистецтва на вибір. І постійні читачі бібліотеки, і ті, які тільки розпочали знайомство з нею, зацікавилися українськими народними стравами та охоче записували їх, із задоволенням обмінювалися своїми фірмовими рецептами.

Завдяки такій виставці багато з книг, які довго стояли на книжкових полицях, знайшли свого читача, отже мету була досягнуто .

Весь зміст своєї роботи працівники бібліотек *Роменського району* спрямовують на залучення дітей до читання, пошук інноваційних форм популяризації книги; формування у дітей любові до книги, читання та бібліотеки. Впроваджують у свою роботу інноваційні форми роботи: цікаві, захоплюючі, емоційні, зорієнтовані на особистість, новизну у назві, наявність елементів театралізації, ігрові моменти, своєрідну атрибутику, що передає специфіку запропонованої форми, активну участь самих читачів у проведенні заходів.

Так, для користувачів *Роменської районної бібліотеки*, учнів Овлашівської ЗОШ, відбувся **Інтернет-круїз** «Європа на твоїй долоні». В ігровій формі діти дізналися про Європейський союз та країни, які входять до його складу, здійснили Інтернет-подорож цікавими місцями Європи: «побували» у Французьких Альпах, відвідали Стоунхендж, замок Дракули в

Трансильванії, Собор Паризької Богоматері, замки у Германії, знамениту Пізанську вежу. Підсумком зустрічі стала євровікторина.

Новорічна пора — це веселий і святковий час. Кожен чекає сюрпризів, подарунків, поздоровлень — від рідних, друзів, колег, знайомих, однолітків. Зараз це так просто: взяв мобільний телефон або ж ще швидше — електронною поштою чи через сторінку в соціальній мережі. І мало хто підписує листівку та шле привітання звичайною поштою. А були часи, коли перед Новим роком мільйони листівок розносили листоноші по усій земній кулі. Люди чекали цих поздоровлень — це було приємно і святково. Всі писали слова від душі, намагалися нікого не забути, бо знали — сам чекаєш привітання і від тебе чекають. Якими ж були поштові святкові листівки? Це питання задали собі бібліотекарі *Охтирської міської центральної дитячої бібліотеки* і вирішили зібрати поштові листівки різних років та організувати **виставку-подорож «Новорічна мандрівка з поштовою листівкою»**, на якій були представлені поштові листівки з п'ятдесятих років ХХ ст. і до сьогодні. Була на виставці і листівка, якій більше 100 років. Відвідувачі були у захопленні! Перед ними — жива історія, яку можна взяти і роздивитися. А пізнати більше про історію виникнення поштової листівки, як вона змінювалася протягом століть, допомогли представлені на виставці книги і періодичні видання.

Заслуговує на увагу проведений в *Конотопській міській ЦДБ* загальноміський захід **«Трамвайчик для дітей»**, що рухається через усе місто Конотоп, і бібліотекар проводить у ньому вікторини, конкурси та розваги з нагородженням переможців солодкими призами. Цікаво та змістовно в цій же бібліотеці було проведено **квест «Дитячий експрес»**, який налічував 12 різноманітних станцій, одна з яких була «Станція бібліотечна». У місті діють «Мистецькі вихідні», що проводяться біля Центру розваг. Працівники бібліотеки в рамках «Мистецьких вихідних» проводять з дітьми розважально-ігрові програми, метою яких є залучення до книги і читання.

Працівники *Шосткинської міської ЦДБ* організували для своїх користувачів новий вид послуг **«Чарівний рюкзачок»**. Для втілення цього задуму бібліотекарі задіяли яскраво оформлені м'якими іграшками бібліорюкзачки *«Малюймо разом»*, *«Твоя барвіста вишивка»*, *«Азбука в'язання»*, *«Жива душа природи»*, *«Жива душа природи»*, *«Царство фантастики»*. Бібліорюкзачки укомплектовані не тільки книгами певної тематики, але й доповнені альбомами для малювання, схемами та нитками для вишивання, спицями, пряжею для в'язання, методичними порадами від бібліотеки. Бібліорюкзачки дійсно чарівні. Вони приносять дітям багато радощів у спілкуванні з книгами і швидко повертаються до бібліотечної домівки, щоб продовжити свою подорож уже з іншими читачами.

Для найменших читачів діє **«Книжковий грузовичок»**, у кузові якого можна знайти веселі віршики, цікаві казки, повчальні оповідання. Водій машини — улюблений казковий герой — привозить малюкам, вихованцям дошкільних навчальних закладів міста багато різноманітних цікавих книжок. Дітям мають змогу вибрати книгу, яка їм сподобалася, погортати її, роздивитися цікаві малюнки. Вони дуже радіють, що мають змогу читати книги, і завжди з нетерпінням чекають наступного приїзду чарівного грузовичка.

Однією з останніх інноваційних форм популяризації книги у 2014 році стало впровадження проекту дитячого буккросінгу. Так, в *Шосткинській міській дитячій бібліотеці-філії №1* почав діяти пункт буккросінгу **«Книжчин дім»**, який працює під гаслом: *«Якщо ти любиш свою книгу — відпусти її!»*. Дітям пропонують обмінювати власні книги, що вже прочитані, на книжки інших користувачів. Це дає змогу ближче познайомитися з однодумцями, спілкуватися, обговорювати прочитане.

В *Ямпільській центральній дитячій бібліотеці* проект проходить під гаслом: *«Прочитав сам — віддай іншому»*. У рамках проекту в районному центрі реабілітації діє **«бібліобудиночок»**. Яскрава іграшкова хатинка з книгами приваблює дітей та заохочує їх до читання.

Також задля покращення роботи з творчо обдарованими дітьми та створення сприятливих умов для розвитку творчих здібностей користувачів бібліотека запровадила у практику своєї діяльності одну з ефективних форм роботи – **«Рюкзачки творчості»** для учнів початкових класів. За результатами проведеного опитування були визначені види творчості, які є найбільш привабливими для користувачів даної вікової категорії. Таким чином були сформовані перші «тематичні» рюкзаки з малювання, бісероплетіння, вишивання. Головна мета інноваційної послуги «Рюкзачки творчості» — знайти особистісний підхід до кожного користувача, вивчаючи його творчі нахили, уподобання і розвинути їх шляхом інноваційної подачі матеріалів. Для популяризації читання рюкзачок містить художню книгу, зміст якої залежить від віку дитини, буклети з порадами як для батьків, так і для дітей з обраного виду творчості: «Веселе малювання»; «Вчимося малювати»; «Дивосвіт творчості»; «Перші кроки бісероплетіння». Доповнюють зміст рюкзака рекомендаційні та бібліографічні списки для батьків обдарованих і здібних дітей – «Батьківський всесвіт», «Цікаве дозвілля», «Секрети родинної психології». І нарешті, в залежності від «теми» рюкзака, він містить різні атрибути творчості: фарби та пензлі, альбом для малювання, п'яльця для вишивання та нитки, бісер тощо. Допомагають формувати приладдя для творчості та рюкзаки батьки юних користувачів. На сьогодні створено рюкзачок з квілінгу та другий комплект рюкзачків для дітей-підлітків. Користувачі мають можливість брати додому певну частину вмісту рюкзака, замінити художню книгу або займатися улюбленою справою в бібліотеці.

У *Сумській обласній дитячій бібліотеці ім. М. Островського* започатковано **проект «Врятуємо книгу»**, мета якого — популяризація читання та заклик до збереження друкованих видань. У рамках Проекту в бібліотеці відкрито книжковий фрімаркет (безкоштовний книжковий магазин) або нове життя старих друзів. «Магазин» діє під девізом: «Кожна

книга знайде свого читача». З січня по липень поточного року до книжкового фрімаркету надійшло 2479 книг, видано — 1911 прим.

З метою вивчення архітектурних і мистецьких пам'яток міста Суми, популяризації літератури з краєзнавства та до 75-річчя утворення Сумської області відділ естетичного виховання *Сумської обласної дитячої бібліотеки ім. М. Островського* запровадив нову форму роботи з користувачем — **пішохідний екскурс «Мистецька карта рідного міста»**. Відправною точкою маршруту став пам'ятник рафінаду, наступні зупинки — скульптурна композиція «Партизанський рейд», пам'ятник Івану Герасимовичу Харитоненку, Альтанка, контактна скульптура «Веселий сумчанин», пам'ятник Михайлу Семеновичу Щепкіну та Сумський обласний театр музичної драми та комедії ім. М. Щепкіна. Додаткові зупинки маршруту — пам'ятний знак «Сумка», контактний пам'ятник гусару та скульптурна композиція «Малюки-солодкоїжки». Кінцевою зупинкою стала меморіальна дошка пам'яті отця Антонія (А. Булатовича).

Фахівці дитячих бібліотек області вважають, що впровадження інноваційних технологій в роботу — це вихід за межі відомого в бібліотечній практиці, творча реалізація нових теоретичних концепцій, ідей, технологій, систем, отримання різноманітної інформації.

У травні поточного року в *Сумській обласній дитячій бібліотеці ім. М. Островського* проведено **віртуальний бібліовізит «Банк бібліотечних ідей» (за участю дитячих бібліотек області) у форматі скайп-конференції**, метою якого було ознайомлення з планами дитячих бібліотек Сумщини щодо організації змістовного і корисного дозвілля користувачів-дітей з книгою, читанням і бібліотекою під час літнього відпочинку. Використовуючи можливості комп'ютерної техніки, провідні фахівці обласної дитячої бібліотеки вийшли на скайп-зв'язок з **14** центральними районними і міськими дитячими бібліотеками

Учасники скайп-конференції мали можливість не тільки поділитися своїми планами щодо організації змістовного літнього відпочинку, а й

отримати кваліфіковані методичні рекомендації від провідних фахівців обласної дитячої бібліотеки, обговорити ті питання, які їх цікавлять, зі своїми колегами з області та висловили побажання щодо подальшого професійного спілкування.

Книга в руках дитини під час літніх канікул – це особлива сторінка роботи бібліотек Сумщини. Літо для бібліотечних працівників – це не «мертвий сезон», а сезон творчого пошуку; це плацдарм ефективного застосування професійних і творчих зусиль, коли перед ними постає питання «Як організувати відпочинок, щоб дитина цілими днями не сиділа перед комп'ютером чи телевізором?» та період найкращого позитивного впливу на читача-дитину Книгою. Цьогорічні літні читання для користувачів-дітей Сумщини проходять під гаслом **«Бібліотека іде до дітей»**.

Робота бібліотечних закладів, які надають послуги дітям, під час великих літніх вакацій спрямована на організацію дозвілля дітей, проведення різноманітних заходів у веселій пізнавально-ігровій формі, метою яких є відкриття дітям захоплюючого світу читання, заохочення до вдумливого сприйняття книги та активного читання протягом літніх канікул. До таких заходів відносяться: лялькові вистави, книжкові виставки та виставки дитячої творчості, екологічні лото, літературні експresi, ігрові та краєзнавчі мандрівки, розважально-пізнавальні конкурси, ігри: «Літературний алфавіт», «Казковий світ улюблених героїв», літературні ярмарки, поради, лабіринти, десанти, експрес-подорожі, читання на природі «Дозвілля з користю», шоу книжкових ілюстрацій, бенефіси читача, музичні забавлянки, літнє караоке, години цікавої інформації, мультподорожі та ін.

Веселе літературно-музичне театралізоване дійство **«Хай сонцю і квітам всміхаються діти!»**, учасниками якого стали учні ЗОШ № 13 і НВК № 37, відбулося погожим червневим днем на майданчику біля *Сумської обласної дитячої бібліотеки ім. М. Островського* і зібрало багато глядачів. Діти зустрілися з улюбленими персонажами відомих дитячих літературних творів у виконанні бібліотечних працівників та лялькового театру

«Кукляндія», залюбки брали участь у різноманітних конкурсах, дружно відгадували загадки, відповідали на питання вікторин, співали. Найактивнішим, найкмітливішим, найерудованішим дісталися призи. Виступ акторів лялькового театру дуже сподобався глядачам, і в нагороду вони отримали численні оплески і слова вдячності.

Гамірно та весело влітку на дитячих майданчиках, у парках і скверах, адже там гуляють діти з батьками. Саме тому одного сонячного липневого дня працівники *Сумської обласної дитячої бібліотеки ім. М.Островського* завітали на **дитячий майданчик** по вулиці Прокоф'єва, де в цей час відпочивали з батьками діти різного віку, щоб підтримати чудовий настрій своїм юним читачам та познайомити малечу з новими надходженнями книг і періодичних видань. Бібліотекарі познайомили дітей і дорослих з книжковими скарбами найбільшої в області дитячої бібліотеки. Малеча «мандрувала» сторінками улюблених казок, брала участь у конкурсах, розвагах, слухала повідомлення про видатних казкарів: Г. Андерсена, Ш. Перро, братів Грімм, а також переглянула багато популярних дитячих журналів. Дітлахи ділилися враженнями від прочитаного і почутого з батьками та бібліотечними працівниками. Наприкінці заходу дітям було запропоновано конкурс-гру «Хто читає, той багато знає», де хлопчики та дівчатка показали своє знання дитячої літератури, та виявили творчі здібності і винахідливість під час веселих розваг «Цей чарівний світ казки» та «Портретна галерея».

З нагоди Дня Незалежності України 21 серпня 2014 року в *обласній дитячій бібліотеці* було проведено акцію **«Я люблю Україну»**. Кожен користувач, який завітав у цей день до бібліотеки і взяв для читання книгу про Україну, отримав у подарунок мехенді у вигляді Герба України – чудовий малюнок, витвір справжнього мистецтва розпису хною на тілі.

А ще дітлахи разом із бібліотекарями виконали гімн України та відчули себе справжніми поетами під час гри «Додай слівце» і складання колективного вірша про Україну, залюбки брали участь у конкурсах, іграх,

вікторинах, кросвордах «З Україною в серці», «Знай наших», «Українські свята», «Природа України», «Моя квітуча Україна», під час яких проявили неабияку кмітливість, наполегливість та допитливість; співали пісні про Україну, рідну мову. Особливого колориту надавали заходу вірші Т.Г. Шевченка, які закликали і закликають до відродження і збереження України. Закінчилася акція «Я люблю Україну» творчою хвилиною «Мир в дитячих долоньках», під час якої малеча робила відбитки своїх долоньок за допомогою акрилової фарби жовтого та блакитного кольорів на плакаті «Я люблю Україну!».

На думку працівників відділу обслуговування користувачів–дітей **КЗ СРР-Сумська районна бібліотека** практика роботи з дітьми вимагає достатньо енергійно реагувати на потреби часу, враховуючи інтереси підростаючого покоління, одночасно збільшуючи творчий потенціал та професіоналізм бібліотекарів з метою впровадження в бібліотеках нових, нетрадиційних форм масової роботи. У відділі працює **Банк читацьких ідей**. Це така собі красива і акуратна скринька з відповідним написом, в яку кидаються письмові побажання про те, що хотіли б бачити читачі в бібліотеці — які виставки, з яким оглядом ознайомитися, про які новинки почути, який захід слід провести бібліотекарю, поради щодо оформлення інтер'єру чи розташування фонду бібліотеки та ін. Відобразити думку юних відвідувачів щодо прочитаних книг допомагає «Зошит читацьких відгуків», у якому читачі діляться своїми враженнями від прочитаного, рекомендують цікаві на їх погляд книги, а які радять не брати і пояснюють чому.

Влітку 2014 року працівниками відділу було успішно впроваджено інноваційний бібліотечний проект — **виїзний читальний зал для малят «Бібліовізочок»**. Бібліотекарі разом із «бібліовізочком» виїжджають на літні майданчики, в дитячий садок, проводять різні конкурси, вікторини, ігри, загадують загадки, читають книги... Дітям цікаво, бібліовізочок не залишив байдужим нікого.

Популяризації книги і читання серед юної громади м. Путивль сприяють започатковані працівниками *Путивльської районної бібліотеки для дітей* інноваційні акції «Бібліотека під парасолькою» (вихід на дитячий пляж), «Лавочки-читалочки» (вихід у літній парк), «Виходь читати у двір» (виходи у двори багатоповерхових будинків).

Бібліотекарі *Охтирської міської дитячої бібліотеки-філії* вважають, що цікаво і приємно на свіжому повітрі разом із друзями пограти в літературні ігри, позмагатися в ерудиції, розгадуючи кросворди та вікторини, переглянути «свіженькі» номери дитячих журналів, тому і виходять на дитячі майданчики міста, щоб привернути увагу дітей до книги та залучити нових читачів до бібліотеки. Замість звичних стін і підлоги в бібліотеці під парасолькою – дерева, трава, яскраве сонечко і звичайно ж книги та журнали!

Роменська центральна міська дитяча бібліотека розробила власну програму літніх читань «**Літо на 12 балів**». На юних роменчан та гостей міста чекали неймовірні пригоди разом із героями їх улюблених книг, літературні подорожі, вікторини, конкурси та екскурсії, серед яких коло спілкування «Дружбою вмій дорожити», пізнавально-ігровий диліжанс чемності «Привіт, весь світ», година веселого настрою «Барвистий віночок літа», свято-розвага «Щоб сонце світило дітям, а діти всміхались йому», пізнавальна мандрівка «Загадки для малят про птахів, комах, звірят», гра-загадка «Забавлянка з лісової галявини», година цікавої інформації «30 цікавих фактів про воду», літературна подорож «У казці музика живе», музичний круїз «Казкові герої О.С. Пушкіна в музиці», мультподорожі «Мультляндія кличе в гості» та ін. Гарним доповненням до заходів була підготовлена працівниками бібліотеки електронна презентація «Ура! Канікули!».

«**Літературна галявина**» в дитячому садку, **подорож до «Країни Читалії»** у дитячому закладі «Чайка» — це форми роботи поза стінами бібліотеки, які націлені на залучення дітлахів до читання через проведення літературних вікторин, конкурсів, загадок.

Забезпечити інтелектуально-творчий розвиток дошкільнят, навчити логічному мисленню та вмінню спілкуватися в умовах інформаційного суспільства покликаний **міні-проект «Книжковий Бібліосад»**, який реалізується працівниками бібліотеки протягом літа 2014 року.

Флеш-моб «Кидай мишку – читай книжку», **книго-кіно-мандрівка «Запрошує країна Мультляндія»**, краєзнавча екскурсія «Серпанками легенькими, казками та легендами повитий рідний край» – ці заходи проводяться під час літнього відпочинку дітей працівниками **Роменської міської бібліотеки-філії для дітей №1**.

Інноваційними ідеями в **Тростянецькій районній дитячій бібліотеці** стало відкриття в міському парку **бібліотечної ятки**, запровадження по селах Тростянецького району **«бібліотурне» «Від селища до селища – бібліовеселощі»**, яке проводиться влітку з метою активізації дитячого читання, «Рай в шалаші з книгою» тощо.

У затишному дворіку по вулиці Будівельній м. Тростянець на дитячому майданчику відбулося свято відкриття **«читаючого дворика»**. На чарівному експресі дітлахи разом із батьками відправилися в цікаву літературно-ігрову подорож по імпровізованим залізничним станціям: «Літературна», «Загадкова». «Гумористична» «Пісенній» «Ігрова». Дітлахи із задоволенням брали участь у літературних вікторинах «Книжкові лабіринти», «Бібліотечний ерудит відгадували загадки, відповідали на прикольні запитання, співали пісні з дитячих мультфільмів. Були активними учасниками ігор, конкурсів, спортивних естафети, розваг і забав. Для дітвори було організовано пересувну виставку «Здивуй батьків – прочитай книги» з яскравою цікавою літературою. Будь-який бажаючий мав змогу подивитися книжкові новинки, погортати журнали, почитати вірші, казки, а також отримати інформацію про бібліотечні послуги.

Ще одну незвичайну послугу запропонувала своїм відвідувачам **Тростянецька районна дитяча бібліотека-філія**. Книгозбірня започаткувала влітку 2014 року **акцію «В бібліотеку через Читай-ганок»**,

яка, на думку працівників, стане доброю традицією в недалекому майбутньому. Протягом серпня місяця, щовівторка, допитливі читачі не тільки знайомилися з цікавими фактами з історії появи книги, життя відомих і улюблених авторів... прямо на порозі бібліотеки, а ще й мали змогу зустрічатися з різними літературними героями.

Урочисто прибраний «Читай-ганок» дивував і приваблював не тільки дітей, а й дорослих. Кожному не терпілося дізнатися, що ж там відбувається? Навіть машини на дорозі пригальмовували і їхали тихіше, щоб мати змогу поглядом зафіксувати подію. Першими учасниками акції стали дошкільнята ДНЗ «Калинка» зі своїми вихователями.

Пункти публічного доступу до Інтернету, що діють в дитячих бібліотеках області, ніколи не пустують, а влітку взагалі тут гамірно цілий день. Завдяки таким Пунктам що сьогодні діють у 14 дитячих бібліотеках області, юні користувачі мають доступ до практично необмеженої кількості інформаційних джерел та чудову нагоду стати учасниками інноваційних заходів з використанням новітніх технологій.

Щоб діти не просто грали в ігри або сиділи в Контакте, бібліотечні фахівці Сумщини підготували для них цикл досить цікавих пізнавальних заходів на тему «Канікули в Інтернеті», наприклад, віртуальні мандрівки: «Сім чудес Сумщини», «Заповідники світу» (*Охтирська міська центральна дитяча бібліотека*); тренінг «Читання в новому форматі», арт-проба «Малюнки мишкою», відеогодина цікавих повідомлень «Цікаве про речі, що оточують нас», відеоурок безпеки «Твій друг – дорожній рух» (*Роменська центральна міська дитяча бібліотека*); «Мультакадемія для малюків», «Віртуальна подорож до ...», каскад інформаційних відеоповідомлень «Невідоме про відоме» (*Ямпільська центральна дитяча бібліотека*); ігри-конкурси, віртуальні уроки, віртуальні мандрівки, інтерактивні вікторини, інтернет-екскурсії на теми: «Всезнайко», «Чи добре ти знаєш казкових героїв», «У казки на гостинах», «З якої країни літературний герой», «Загадки про овочі та фрукти», «Весела арифметика», «Птахи-рекордсмени»,

«Українські народні казки», «Не можна без казки на світі прожити», «Сім чудес світу» (*Кролевецька районна дитяча бібліотека*) та багато ін.

У рамках циклу заходів **«Канікули в Інтернеті»** для користувачів *Сумської обласної дитячої бібліотеки* було проведено віртуальне турне «Сім чудес міста Суми», Інтернет-мандрівку «Вулицями рідного міста», бесіду-круїз «Сумщина: факти, імена, пам'ятки», віртуальну подорож «Мій рідний край – окраса України», Інтернет-сторінку «Комп'ютер і здоров'я», інформіну «Правила безпеки в Інтернеті», мультимедійну вікторину «З природою живи у дружбі», тренінги «On-line-безпека», «Комп'ютерний мегаполіс» (основи пошуку в мережі Інтернет), пізнавально-розважальне заняття з використанням комп'ютерних ігор «Професор Крейд запрошує на гостини», практичне заняття «Комп'ютерний мегаполіс» (знайомство з пошуковими системами Інтернету), Інтернет-екскурсію «Самі незвичайні будівлі світу», Інтернет-подорож «У світ історії Сумщини – через Інтернет», on-line вікторину «Майкрософт – комп'ютерне місто», Інтернет-огляд «Краєзнавчими сторінками веб-сайтів Сумщини», інформаційну годину «Пізнай своє коріння», слайд-мандрівку «Наші права – щасливе дитинство», інформіна «Квітне папороть», віртуальну мандрівку «Історія та сучасність Сумського міського парку культури та відпочинку ім. І.Кожедуба».

Проведені заходи доповнюються чудовими електронними презентаціями, створеними бібліотечними працівниками, адже сучасний бібліотекар повинен бути обізнаним з комп'ютерними технологіями.

19 серпня — яблучний Спас, який вважається найбільшим хліборобським святом, і з яким пов'язане закінчення літа. Його ще називали святом врожаю. Кожен із селян вважав за святий обов'язок віднести до церкви на посвяту овочі, фрукти, особливо яблука, гриби, мед у стільниках, хліб — щедрі дарунки природи. У цей день користувачі Пункту вільного доступу до Інтернету *обласної дитячої бібліотеки ім. М. Островського* стали учасниками години спілкування **«Яблучна фантазія»**, під час якої дізналися, як стародавні греки навчилися вирощувати яблуні в садах;

прослухали легенду про Вільгельма Теля — героя шведської легенди, від якої і пішов вислів «влучити в яблучко»; переглянули слайд-презентацію «Сорти яблук», дізналися про Івана Володимировича Мічуріна — одного з засновників науки про селекції плодкових культур.

Дуже цікавими були яблучні ворожіння, де діти дізналися про своє найближче майбутнє. Також користувачі Пункту взяли участь у конкурсі знавців народних прислів'їв та приказок про яблука «Народ скаже, як зав'яже» та вікторині «Сад чудес». Переможці конкурсу та вікторини отримали призи.

Завершився захід оглядом літератури, представленої на тематичній полиці «Свято Спасу святкуємо – радість людям даруємо» та чаюванням з яблучним пирогом, медом і яблуками.

Цікавою і незвичною була для користувачів Пункту вільного доступу до Інтернету **віртуальна мандрівка «Є така країна – Україна»**. Діти самі знаходили інформацію про святкування Дня Незалежності у різних куточках нашої країни, віртуально відвідали Україну за часів Київської Русі та за часів козацтва, де зароджувалася незалежність нашої держави, побачили всі куточки нашої держави, пізнали багато нового і цікавого з її історії і сьогодення. Але найбільше їм сподобалася гра «Відкрий для себе Україну», яка була складовою віртуальної мандрівки. Учасникам заходу необхідно було знайти в Інтернеті відомості про архітектурно-історичні пам'ятки, видатних людей, природу, особливості однієї з областей України, а потім вибрати відповідний малюнок, із запропонованих бібліотекарем, і наклеїти його на мапу України. Таким чином діти створили свою мапу України, на якій кожна область відзначена тільки їй притаманною особливістю, так, Львів — це кава, Київ — каштани, Одеса — Потьомкінські сходи, а Суми — Альтанка тощо.

Не менш цікавою для користувачів Пункту вільного доступу до Інтернету був захід **«Європа очима українців. Італія»**. Саме з цієї країни розпочато цикл заходів про країни Європи очима українців. Завдяки

інформаційним технологіям користувачі Пункту мали змогу віртуально подорожувати однією з найдревніших держав світу.

Наше уявлення про світ формується завдяки книжкам, телебаченню, фільмам, Інтернету, власному досвіду...

Які асоціації та уявлення, пов'язані з Італією, виникли у дітей з'ясувалося безпосередньо під час заходу. Це — країна-чобіток, країна, де дуже люблять пасту і піцу, футбол і автомобілі, шанують звичаї, традиції, пишаються видатними земляками — вченими, поетами, письменниками, акторами, співаками: Леонардо да Вінчі, Данте Аліг'єрі, Юлієм Цезарем, Софі Лорен, Тото Кутуньо...

Дуже цікавою була і вікторина-гра «Що ти знаєш про Італію?», під час якої дві команди учасників заходу «Мілан» і «Фіат» склали пазли героїв з творів Джанні Родарі «Пригоди Цибуліно» і Карло Коллоді «Пінокіо», відповідали на різноманітні питання з історії, культури, традицій цієї чудової і неповторної країни.

Команда-переможець отримала приз – фірмову страву італійців – піцу.

Доповнювали захід огляд літератури, представленої на тематичній полиці «Європа очима українців. Італія» та слайд-презентація «Італія».

Однією з інноваційних форм роботи дитячих бібліотек з використання комп'ютерних технологій стали **скайп-зустрічі з дитячими письменниками**, які користуються серед великою популярністю. Так, в **обласній дитячій бібліотеці ім. М. Островського** з великим успіхом пройшла скайп-зустріч з відомою сучасною дитячою письменницею, книгами якої захоплюються діти та дорослі в різних куточках України, членом Національної спілки письменників України **Мариною Павленко**; в **Тростянецькій районній дитячій бібліотеці-філії** — скайп-зустріч з молодою письменницею, журналісткою, «новою зірочкою» на небосхилі сучасної української дитячої прози **Галиною Ткачук**; в **Ямпільській центральній дитячій бібліотеці** завдяки програмі «Скайп» традиційним є віртуальне спілкування з цікавим, неординарним співрозмовником, дитячим

письменником-земляком Олександром Папченком, який є давнім другом бібліотеки і її читачів.

Підсумовуючи вищезгадане, слід сказати, що використання інноваційних методів у роботі з дітьми – це засіб для створення комфортного середовища такої атмосфери, яка б найкраще сприяла співпраці та порозумінню між маленьким відвідувачем і бібліотекарем. Тільки завдяки постійному пошуку інновацій дитяча бібліотека не загубить свого іміджу, а завжди буде залишатися втіленням нового, незнаного і креативного.

Л.М. Лісова
директор КЗ «Рівненська обласна бібліотека для дітей»
Рівненської обласної ради

БІБЛОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО ДЛЯ КОРИСТУВАЧІВ-ДІТЕЙ ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Важливим завданням позашкільних установ є надання школам допомоги в організації позакласної виховної роботи з учнями.

Загальною метою виховання є всебічний і гармонійний розвиток дитини. Такий ідеал цивілізованого суспільства бере початок ще з афінської системи виховання і діє упродовж століть.

В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася система виховання, яка ґрунтувалася на національних рисах і самобутності українського народу. Попри те, що тривалий час вона нехтувалася і заборонялася, сьогодні відроджується національна система виховання гуманістичного напрямку. Гуманізація передбачає створення умов для формування кращих якостей і здібностей дитини, джерел її життєвих сил.

Людина виховується під впливом найрізноманітніших чинників. Виховує все: і люди, і речі, і явища. Недарма народна педагогіка нагадує нам про принципи гуманістичного виховання: «Діти, як квіти: полий, то ростимуть».

Надзвичайно актуальним нині є питання формування національної свідомості, що передбачає виховання любові до рідної землі, до свого

народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей. І саме в цьому велику допомогу надає краєзнавство як поліфункціональний засіб навчання і виховання національно свідомих громадян.

На відміну від обласної універсальної наукової бібліотеки краєзнавча діяльність обласної бібліотеки для дітей є не настільки широкою. Проте, заклад так само прагне формувати з вичерпною повнотою краєзнавчий фонд, забезпечуючи збереження для нинішніх і майбутніх поколінь; відображає відомості про краєзнавчі та місцеві документи в довідково-бібліографічному апараті; здійснює інформування щодо краєзнавчих і місцевих документів та надає їх у користування, створює краєзнавчі бібліографічні посібники. Найбільш дієвим та ефективним напрямком в умовах дитячої книгозбірні є поширення краєзнавчих знань, популяризація краєзнавчих інформаційних ресурсів, продуктів і послуг за допомогою різноманітних форм та засобів бібліографічної і масової роботи.

Дитяча бібліотека характеризується тим, що в ній розпочинається знайомство юних користувачів з краєзнавчими документами. Учні звертаються до краєзнавчих документів в основному з навчальною метою. Так, протягом 11 років навчання в загальноосвітніх школах краєзнавчі матеріали необхідні при вивченні предметів «історія», «географія», «українська література» тощо. У нещодавно введеному предметі «Природознавство» для 1-го класу 10 годин відведено вивченню теми «Рідний край».

Використовуючи різні джерела постачання краєзнавчих документів (автори, видавничі і книготорговельні установи), на сьогоднішній день накопичено близько 2 тис. документів. Аналітико-синтетичну обробку цих матеріалів здійснюють працівники як відділу комплектування фондів та каталогізування документів, так і інформаційно-бібліографічного відділу. В зведений електронний каталог введено 521 краєзнавчий документ, а краєзнавча картотека для учнів 5-9 класів налічує 6824 записи. Це дозволяє з максимальною повнотою забезпечувати виконання краєзнавчих запитів юних

користувачів. Значна частина виконаних письмових довідок має краєзнавчий характер. Найбільш запитуваними є теми: «Замки Рівненщини», «Пам'ятники Рівного», «Історія Рівненщини (по періодах)», «Сім чудес природи Рівненщини», «Наслідки аварії на ЧАЕС та екологія Рівненщини», «Мова, релігія, побут, населення Рівненщини», «Мінералогія Рівненщини», «Урбанізація населених пунктів Рівненщини», «Життя та творчість місцевих письменників», «Юрій Шумовський та його музей» тощо.

З метою покращення краєзнавчої діяльності бібліотеки було вирішено зосередити весь масив краєзнавчих документів в одному місці, так як до цього він був «розпорошений» по трьох приміщеннях бібліотеки. 23 березня 2012 року в рамках Всеукраїнського тижня дитячого читання у відділі обслуговування дітей середнього та старшого шкільного віку відбулося відкриття сектору краєзнавчої інформації. У фонді сектору знаходяться краєзнавчі дослідження науковців, художні твори місцевих авторів, видання української діаспори про край, туристичні путівники. Це книги, які висвітлюють сторінки історії Рівненщини, окремих населених пунктів області, рекреаційні ресурси регіону, питання суспільно-політичного життя, економіки, освіти, культури та мистецтва. Цінним інформаційним джерелом є велика кількість місцевих періодичних видань. Значна частина фонду — книги, отримані в дарунок від рівненських авторів.

Вікові періоди читацького розвитку істотно впливають на підхід до краєзнавчої діяльності. Читацький контингент з урахуванням вікових особливостей отримує досить широкий набір краєзнавчих заходів дитячої бібліотеки — це книжково-ілюстративні виставки, бібліографічні огляди, літературні ранки, вечори, читацькі конференції, диспути, голосні читки з коментуванням, зустрічі з письменниками краю, презентації книг місцевих авторів, краєзнавчі вікторини тощо.

У секторі краєзнавчої інформації діють книжково-ілюстративні виставки: «В шматочку бурштину — велика сила сонця», «Літературний поліський водограй», «Є в Україні найкраще місце — то рідний край мій, моє

Полісся», «Рівненщина туристична». Увагу користувачів привертають також тематичні полицки «Літературне сьогодення області», «Знані і знатні мої земляки», «Мандри поліським краєм», «Природні перлини Рівненщини».

Підвищеною увагою характеризується книжкова виставка «Рівненські перлини — кожній дитині», на якій представлені видання відомих рівненських письменників, які побували у нашій бібліотеці. Ці книги є скарбами, гордістю та славою книгозбірні. Діти завжди з цікавістю читають побажання авторів та розглядають їх автографи.

Пізнавальну і корисну інформацію отримують учні середнього та старшого шкільного віку під час літературно-краєзнавчої години «Перлина Полісся — Рівненщина».

Під час масових заходів надаються знання про національні, етнічні, природно-географічні, культурно-історичні та мовні традиції краю. Формується культура міжнародного спілкування, виховується толерантність та повага один до одного, до історії, традицій, обрядів, культури мови нації та народностей, що проживають за межами своїх національно-культурних утворень. Саме з цією метою в бібліотеці реалізовується проект «Жива книга». Діти вже мали зустрічі з представниками польської та вірменської нацменшин у м. Рівне. Ще один проект «Відомі рівняни читають дітям» — не лише підтримує інтерес до книги і читання, а й водночас знайомить дітей з відомими людьми краю. В рамках проекту до дітей приходили письменники Анна Лимич, Євген Шморгун, Роман Демчук, Любов Пшенична, акторка Рівненського академічного обласного театру ляльок, заслужена артистка України Франческа Барабаш. Відбулася зустріч із О.Булигою, директором обласного краєзнавчого музею. Постійні читачі бібліотеки — учні 2-х класів ЗОШ № 1 — зацікавлено слухали розповідь гостя про його улюблені книги дитинства «Робінзон Крузо» Д.Дефо та «Острів скарбів» Р.Стівенсона. Олександр Булига повідав присутнім, що читання книг на історичну тематику вплинуло на його життєвий вибір, адже в майбутньому він став істориком. На зустріч з дітьми пан Олександр взяв книжку К.Паустовського,

з якої прочитав оповідання «Борсуковий ліс». Її він отримав в дарунок від нашої бібліотеки ще у 1975 році «за активну участь у грі-мандрівці за книгами». Справжнім сюрпризом стало те, що збережене з дитинства видання через 37 років О.Булига передав нашій книгозбірні в якості раритетного подарунку. Під час спілкування школярі активно відповідали на питання красназавчої вікторини, а за правильні відповіді отримували призи: буклети, листівки та брошури про Рівненщину.

Учні початкових класів зустрілися з поетом та журналістом П.Велесиком, який повів дітей стежками рідного краю в дивосвіт чарівної української природи. Присутні почули цікаві історії про звірів та птахів із особистих спостережень гостя. Петро Веселик познайомив дітей з ще не друкованими віршами із власного доробку, а також розповів, що його першою прочитаною у дитинстві книгою була українська народна казка «Лисичка й Журавель». Письменник відповів на безліч дитячих запитань і подарував бібліотеці свою нову збірку новел «Лови кажанів».

Надзвичайно подобаються дітям знайомства з відомими людьми Рівненщини, які відбуваються під час засідань клубу цікавих зустрічей «Дотик», що діє у відділі обслуговування дітей середнього та старшого шкільного віку.

Під час заходу «Митець від народження» восьмикласники зустрілися з М.М.Йоришем — скульптором, членом Національної спілки художників України. Гість розповів про образотворче та декоративно-прикладне мистецтво й запросив усіх присутніх на свою персональну виставку.

На відзначення Року культури і відродження музеїв пройшло знайомство з Л.Я.Шахматовою — науковим співробітником Рівненського красназавчого музею. Захід відбувся під назвою «Тут дух епох і слава поколінь». Старшокласники почули цікаву розповідь про історичне минуле, культуру та архітектуру свого рідного міста, а також мали чудову нагоду відвідати красназавчий музей і переглянути виставку «Старе Рівне».

Жодна книжка чи кінофільм не можуть до подробиць розповісти про страшні події війни 1941-1945 рр. Саме тому учасникам «Дотику» - учням ЗОШ № 11 та ЗОШ № 18 надзвичайно цікаво було зустрітись із М.Л.Мермер, колишньою працівницею нашої бібліотеки, яка була безпосередньою учасницею тих пам'ятних подій. Захід було приурочено до Дня визволення м. Рівне від німецько-фашистських загарбників. Хвилююче і чуттєво Марія Лук'янівна прочитала присутнім свій улюблений вірш «В окопі вирости ромашки».

Дуже важливо знати і пам'ятати обряди та традиції свого народу, адже вони дають нам справжні уроки духовності, мудрості та моралі. Таку краєзнавчу інформацію активно популяризують фольклорно-етнографічна вітальня «Бабусині обереги» та краєзнавчі студії «Відчуй, що це земля твоя», які діють у відділі естетичного виховання.

Значна краєзнавча робота проводиться також в інших дитячих бібліотеках області. Вона спрямована на комплектування фондів краєзнавчої літератури та творів місцевих авторів, ведення краєзнавчих картотек, збір та оцифрування матеріалів з історії та сьогодення Рівненщини, фотоматеріалів, предметів старовини, оформлення краєзнавчих куточків, світлиць, невеликих музейних експозицій, популяризацію знань про край.

Рівненська РБД провела краєзнавчу годину «Рівненщина — бурштиновий край», під час якої прочитано бібліографічний огляд літератури «Знай, вивчай свій рідний край». Фотовиставки «Наше село в світлинах» та «Стара фотографія розповідає» організовано у ПШБ сіл Грабів та Шпаків. Краєзнавчі години «Що ти знаєш про своє село», «Наша Рівненщина» проведено у ПШБ сіл Корнин та Жобрин. У ПШБ с. Оржів відбулося свято «Ми із того краю, де сопілка грає». Краєзнавчу медіа-мандрівку «Найцікавіші місця мого села», бібліомандри «Про мій край з любов'ю», хвилинку-цікавинку «Свій край — кожній пташині рай» провели у ПШБ с. Клевань Рівненського району.

Краєзнавча година з відеопереглядом «Сім чудес Рівненщини» зацікавила шестикласників у ЦДБ м. Рівне. А читачі Гощанської РБД мандрували краєзнавчим лабіринтом «Вулиці нашого містечка розповідають...».

Працівники Острозької міської бібліотеки для дітей запросили своїх користувачів на краєзнавчу годину «Земля мого дитинства». Присутні ознайомилися з історією, культурою і побутом українців, національними грошима, народною кухнею, видатними постатями українського народу.

Для працівників Костопільської ЦСПШБ був проведений семінар «Краєзнавча діяльність публічно-шкільних бібліотек як фактор духовного відродження національної культури», де висвітлювались проблеми та перспективи краєзнавчої роботи бібліотек району, створення повнотекстових баз даних з краєзнавства, довідково-бібліографічної роботи. Працівники обмінювались досвідом з питань історичного, літературно-мистецького, етнографічного краєзнавства.

Дбаючи про методичне забезпечення краєзнавчої діяльності дитячих бібліотек регіону, обласною бібліотекою для дітей готуються щорічні випуски методично-бібліографічних матеріалів серії «Письменники Рівненщини — дітям», яких вже є дванадцять та «Новини літератури краєзнавчого характеру». На допомогу бібліотекарям та організаторам дитячого читання складаються рекомендаційні бібліографічні списки літератури до ювілейних дат відомих земляків та подій, які виставляються на сайті:

- «І новітні грані непомітні у мистецтві відкриває хтось...» (до 55-річчя від дня народження М.Тимчака);
- «Духовна святиня народу» (до 450-річчя створення Пересопницького Євангелія);
- «З любов'ю до рідної землі» (до 50-річчя від дня народження Є.Цимбалюка);

- «Від рослини — до людини» (до 100-річчя від дня народження І.М.Носаля);

- «Людина з великим і сильним серцем» (до 160-річчя від дня народження В.Г.Короленка).

Добре організований краєзнавчий довідково-бібліографічний апарат бібліотеки дозволив взяти участь у підготовці спільного з обласною універсальною науковою бібліотекою бібліографічного покажчика «В усі віки найважча ноша — Слово» (до 70-річчя від дня народження Є.І. Шморгуна).

Бібліотечне краєзнавство сьогодні доволі успішне, адже оптимально поєднуються традиційні та інноваційні напрями бібліотечної діяльності. З впровадженням у практику роботи Інтернету створилися сприятливі умови для організації практично миттєвого доступу до краєзнавчих ресурсів не лише для користувачів нашої бібліотеки, а й всіх членів суспільства.

Значна частина краєзнавчої інформації, зібраної працівниками бібліотеки, знаходиться на корпоративному сайті 3-х обласних бібліотек «Освітній навігатор» під рубрикою «Малим природолюбам про наш край». Число звернень свідчить про значну запитуваність даної інформації у віддаленому режимі:

- невідоме про відомих тварин (10977);
- польові птахи (6020);
- денні хижі птахи (5990);
- риби наших водойм (923);
- птахи річок, озер, боліт, заплав, берегових заростей (8252);
- нічні птахи (7486);
- міські птахи (14826);
- лісові птахи (760);
- озера Рівненщини (612).

Користується популярністю представлена на сайті нашої бібліотеки краєзнавча сторінка, де розміщено матеріали «Письменники краю — дітям»

(20546 звернень), «Т. Шевченко і Рівненщина» (6072 звернень), «Рівненські поети про Т. Шевченка» (5102 звернень).

Твори місцевих авторів популяризуються і за допомогою електронного ресурсу — рекомендаційного бібліографічного покажчика «Цікаві книги — в сімейному колі», створеного заради активізації прекрасної традиції сімейного читання. Цей продукт включає й дитячі книги рівненських письменників, які заслуговують на увагу і видані в рамках Програми підтримки національного книговидання, популяризації української книги та сприяння книгорозповсюдженню в Рівненській області.

Ще один електронний ресурс — мультимедійна бібліографічна мандрівка «Казкова подорож Україною» створена в доступній для дітей ігровій формі з елементами вікторини — містить інформацію про відомих українських письменників-казкарів, у т.ч. і нашу землячку — Любов Пшеничну. Беручи участь в ініційованому Національною бібліотекою України для дітей проекті «Почитайко» (електронній антології творів дитячої літератури), працівники нашої книгозбірні озвучили казки Авеніра Коломийця «Про хлопчика Антипка, сухенького, як скрипка» та «Про мишку, жабку і кицину лапку». Таким чином хочемо повернути із забуття незаслужено забутого, талановитого уродженця Рівненщини, казки якого належать до кращих зразків дитячої літератури і спроможні розвинути у школярів такі риси, як чесність, повага до людей і до себе, любов до знань і праці. Цікаві і напрочуд актуальні, ці казки розкривають поняття здорового способу життя і справжньої дружби. А вони ж писані у далеких 1945-1946 рр. за межами України і майже невідомі на рідних теренах.

Абсолютна новинка у справі популяризації працівниками нашої бібліотеки літератури рідного краю за допомогою ІКТ — веб-квести. Поняття «квест» означає аматорське спортивно-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями. В ході бібліотечних квестів учасники знайомляться з інтернет-сайтами, на яких є інформація про місцевих письменників та їх

твори. Провідним бібліографом С.Молчановою розроблені і розміщені на сайті веб-квести «Письменники Рівненщини», «Стежками його дивосвіту» (за творчістю Є.Шморгуна) та «Секрет успіху Олександра Ірванця» (відомого «бубабіста», нашого земляка). Вже перший досвід проведення заходу з учнями 10-го класу ЗОШ № 9 показав зацікавленість вчителів у застосуванні новітніх технологій і отримав схвальні відгуки самих учасників. Окрім того, в розділі «Ігротека» сайту інформаційно-бібліографічного відділу діти можуть відповісти на запитання вікторин «Хочу знати Рівне!» та «Райони Рівненської області», поскладати пазли «Герб Рівного», «Рівненський парк» тощо. Технологію створення веб-квестів викладено у статті С.Молчанової на сторінках журналу «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» (№ 3 за 2014 р.).

Підтримуючи думку знаного науковця і фахівця в галузі бібліотекознавства Н.М.Кушнарєнко, що краєзнавство є найпатріотичнішою наукою, працівники нашої книгозбірні прагнуть донести до юних користувачів весь комплекс знань про рідний край. Краєзнавчі ресурси Рівненської обласної бібліотеки для дітей є відкритими, загальнодоступними і, що дуже важливо, безкоштовними.

Н.В. Острікова
завідувач відділу довідково-бібліографічної
та інформаційної роботи Київської ОБД

СУЧАСНИЙ ЧИТАЧ ТА КОЛО ЙОГО ЧИТАННЯ

Коментуючи вислів українського педагога-новатора В. Сухомлинського: «Читання — це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе», я глибоко переконана, що дитяча книга повинна бути перш за все цікавою та сприяти формуванню у дитини власної думки, глибокого внутрішнього світу та розвиненої уяви, а коло дитячого читання повинні формували найкращі зразки літератури.

Тож які тенденції на книжковому ринку дитячої літератури, які новинки представили нам автори та видавці? Це надзвичайно важливо знати особливо бібліотечному працівнику для подальшого визначення своїх професійних та творчих планів, реалізації нових проектів. Уже традиційно котрий рік поспіль відвіую Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал» (рамки проведення фестивалю з 9 по 13 квітня). Особливо приємно, що цього року фестиваль представив спеціальну дитячу програму: **«СВОБОДА. Читати, думати, знати, жити ВІЛЬНО»**. Це відчувалося з перших хвилин перебування. Кількість відвідувачів-дітей вразила. Організовано, класами, з батьками, просто окремими групами діти різного віку заповнили простір «книжкового царства». Зазначу, відвідувачі Книжкового Арсеналу — не тільки діти столичного регіону, а й з різних куточків України. В суспільстві домінує думка, що діти мало читають або не читають взагалі, що їх заповнив Інтернет-простір, та й спілкуються вони переважно в соціальних мережах. З останнім твердженням згодна. А от що не читають, не впевнена. Читають, цікавляться, мають свою власну думку про прочитане, відстоюють її, дискутують. Переконаюсь у цьому кожного разу, коли зустрічаюсь з нашими друзями бібліотеки під час проведення різноманітних заходів.

Що ж цікавого запропонували видавництва, які спеціалізуються на виданні книг для дітей?

Перш за все акцентую увагу наших бібліотекарів на книжці для дітей **«Зірки і макові зернята»** творчої майстерні «Аграфка», яку написали молоді автори-ілюстратори Романа Романишин і Андрій Лесів. Книга вийшла у видавництві Старого Лева (м. Львів), здобула престижну нагороду Opera Prima конкурсу Bologna Ragarri Award 2014 під час 51-го ярмарку дитячої книжки в італійському місті Болонья. Про що розповідає ця книга? Це історія про один день із життя дівчинки Дори, доньки відомих математиків. Вона має розвинену уяву, багатий образами внутрішній світ. Із дитинства її оточували математичні формули та числа, і крізь таку цікаву гуманітарно-математичну призму Дора сприймає своє щоденне оточення, вона любить усе

рахувати — листочки в парку, макові зернята, літери в татовій газеті... Важким випробуванням стало намагання дівчинки порахувати зірки на небі і тут їй на допомогу прийшла мама. Вона дала їй пораду: будь-яке складне завдання в житті слід починати з простого, йдучи до мети маленькими кроками. Міжнародну нагороду книга отримала не випадково. Крім художнього трактування та дидактичної функції (приклад дитині-дошкільнятку, як вчитися рахувати) книга ще спонукає дитину до конкретної дії, вчить змалечку визначати мету та йти до неї поступово, маленькими кроками, але відповідально.

В одному з інтерв'ю Романа Романишин та Андрій Лесів для порталу української дитячої літератури Barabooka <http://www.barabooka.com.ua/agrafka-yisti-molitisya-chitati/> озвучили свої погляди щодо тематики дитячої літератури та проблем, яких вона повинна торкатися. Автори стверджують: «Важливо часом порушувати в дитячих книжках теми неопозитивні, а втім, важливі й потрібні... Потрібно порушувати різні теми, включно з історичними. Немає ще для дітей гарної книжки, гідно оформленої та написаної в хорошій формі про Голодомор, про національно-визвольне змагання, про расизм, про те, як сприймати життєві труднощі... Крім етично правильної естетичної форми все це потребує співпраці з хорошими авторами, які б ці теми подавали без солодковатості, у спосіб, зрозумілий для дитини, і також із часом треба зробити достойну книжку про Майдан... Принци, принцеси, поні — це все, звісно, буде, але важливі й серйозні речі теж необхідні.»

Підтримуючи думку молодих українських письменників-оформлювачів щодо якісно нової дитячої літератури, слід відзначити, що значно змінився підхід бібліотечного працівника до своєї справи та до обслуговування читачів. З'явився новий аспект щодо методології роботи з читачем. Бібліотека значно розширює свої функції. Крім традиційних інформаційної, освітньої, дозвіллевої, культурологічної функцій бібліотека стверджує себе як центр самореалізації особистості, насамперед творчої та громадянської. Як

приклад — робота Київської обласної бібліотеки для дітей. На сайті нашої бібліотеки відкриті нові сторінки: «Історичний лікбез» http://child-library.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=category§ionid=28&id=69&Itemid=1869 та «Юний виборець» http://child-library.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=406&Itemid=1840

Події, які відбувалися і відбуваються в нашій країні не залишили байдужим нікого. І покоління юних читачів також. Це сторінки, які сприяють залученню підростаючого покоління до діалогу та обміну думками стосовно важливих історичних, політичних та соціальних явищ, які визначають власну думку та мислення дитини. Така якісно нова форма роботи в подальшому реалізується в спецпроект, об'єднаний соціальною тематикою, до якого обов'язково залучатимуться читачі Київської області, батьки, вчителі, організатори дитячого читання та зрештою всі бажаючі.

Наступною презентуємо новинку видавництва «Основи» – **«Червону книжечку»** для дошкільнят про звірів, птахів, риб, рослини та гриби, які внесено до Червоної книги України. Автор видання Анна Копилова перетворила перелік рідкісних рослин і тварин України на цікаву й зрозумілу дитячу книжечку. Крім захоплюючих пізнавальних розповідей книга містить практичні й нескладні поради для малюків, як допомогти довкіллю. На мою думку, крім пізнавального книга несе ще й дидактичне та методологічне навантаження. Такі аспекти видання можуть слугувати підґрунтям для бібліотекаря при підготовці та проведенні заходів екологічної тематики, облаштуванні книжково-ілюстративних експозицій, формуванні екологічного календаря.

У своїх виступах я неодноразово акцентую увагу на проблемах дитячого читання, ролі сім'ї та бібліотеки у формуванні кола читання дитини. У цьому контексті хочу зробити акцент на порадах самої авторки щодо залучення дитини до читання. Анна Копилова дала власні поради.

Поради від письменниці, як виховати в дитини любов до читання:

- викинути телевізор;

- читати самим батькам. Бажано, щоб малеча це бачила, і тоді буде повторювати приклад батьків;
- не лінуватися і читати малечі.

Наступна книга — повість **«Як я руйнувала імперію»**. Автор повісті Зірка Мензатюк — лауреат премій імені Лесі Українки та Наталі Забіли, книги якої стали бестселерами в українській дитячій і підлітковий літературі останнього десятиліття та відзначені літературною премією США. «Як я руйнувала імперію» — книга революційна для сучасної дитячої літератури для дітей середнього та старшого шкільного віку не лише за змістом, а й за значенням. Герої повісті — підлітки, що дружать, сваряться, хуліганять, часом навіть вдаються до чарів, а при тому опиняються в вирі суспільних змін. За словами авторки, прочитавши книгу, підліток зрозуміє, чому були неминучими й наступні потрясіння, що їх зазнала Україна. Чому розвалився Радянський Союз? І найголовніше — хто його розвалив? Хоча сама письменниця зазначила, що її нова повість не про політику та мітинги, а насамперед про життя підлітків. Описані в книзі події можуть бути не завжди зрозумілими для юного читача і потребують коментарів, діалогу поколінь. Як зазначила автор, ця книга і для читання всією сім'єю.

І знову, повертаючись до вищезгаданого можна стверджувати, що з'явилася нова сучасна реалістична література для дітей та підлітків. Література, яка допомагає дитині зорієнтуватися в житті, вчить відстоювати власну позицію, як переживати життєві негаразди, цінувати дружні стосунки, поважати один одного. Приємно зазначити, що кожного року з'являються нові імена в літературі, нові твори для сучасного прочитання дитиною. (Минулого року визначили книгу В. Бердта (Бертути) «Мій друг Юрко Циркуль та інші»). А для бібліотечного працівника — це нові креативні ідеї щодо популяризації дитячої літератури.

Звичайно, всі представлені видавництва на Книжковому Арсеналі презентували надзвичайно цікаву літературу: художню, науково-пізнавальну, довідкову... Крім вище представлених книг особливо акцентуємо увагу колег

на низку українських видавництв, які спеціалізуються на виданні дитячої літератури.

Це література для дітей від видавництва «Майстер-клас» та картинна галерея творчих робіт художників-оформлювачів, які співпрацюють з видавництвом. Особливо приємно зазначити, що видавництво співпрацює з дитячою письменницею Н. Гузеєвою — творцем книг про Капітошку та Петрика П'яточкіна та перевидає ці твори для дітей. Хочу звернути увагу колег на реалізації творчих проєктів з читачами та заохочення їх до участі у різноманітних художньо-мистецьких конкурсах (особливо 2013 рік — Рік дитячої творчості в Україні та реалізація творчого проєкту Київської обласної бібліотеки для дітей, конкурсу «Юні таланти Київщини») на подальшу перспективу.

Серію «Світові дитячі бестселери» представило видавництво «Ранок». Вразило креативом видавництво «Умнічка» (серія книг по історії України, пізнавальна література). Для маленьких читайликів та їх батьків цікавий представлений проєкт «Крилаті фрази Kinder Chocolate» та Книга афоризмів. Традиційно на увагу заслуговують книги видавництва А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА та новинка, книга «Казки Барда Бідла» Дж. Ролінг. А ще — територія «Читай-місто», яке експонує рейтингові книги року.

2014 рік — рік 200-річчя від дня народження Генія українського народу, поета, письменника, художника Т.Г. Шевченка, ювілейна дата народження якого внесена до ювілейних дат календаря ЮНЕСКО. Творчість Тараса Григоровича Шевченка широко представлена в Книжковому Арсеналі. Це і спеціальні книжкові експозиції, нові книги, спеціально оформлені стенди, на яких всі бажаючі можуть висловити думку, хто для них Тарас Шевченко.

Крім ознайомлення з книжковими новинками, професійних діалогів з представниками видавництв, інтерв'ю на камеру (інтерв'ю представника Благодійної акції пам'яті Небесної сотні та розповідь про збір книжок для містечок і сіл, звідки походять герої Небесної сотні; розповідь про книжкові

новинки від директора видавництва А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА Івана Малковича) це ще і професійні зустрічі та участь у різноманітних бібліотечних заходах. Один із таких — майстер-клас «Бібліотечний буктрейлер: залучаємо до читання» від УБА за участю представників КОБДД. Участь у майстер-класі дала можливість отримати професійні консультації та практичні рекомендації щодо створення власного промо-ролика, як продумати та написати сюжет так, щоб читачеві неодмінно захотілося взяти книгу та прочитати її до кінця, технології розміщення ролика в You Tube. Такі речі надзвичайно актуальні та важливі сьогодні. Такі проекти слугують професійній рекламі бібліотеки та книги, сприяють розширенню кола читачів та розповсюдженні реклами про бібліотеку. Під час заходу ми ознайомилися з кращими буктрейлерами, створеними колегами-бібліотекарями.

Немає потреби говорити про значення Інтернет-технологій, соціальних мереж, створення бібліотечних веб-сайтів та блогів в роботі бібліотеки, звичайно, якщо використовуємо їх професійно. Заходи, які проходять в нашій бібліотеці, відображені не тільки на фото, а й зняті на відео, їх можна переглянути на сторінці в Facebook та за посиланням на сайті бібліотеки. Київська обласна бібліотека для дітей — бібліотека з особливим статусом (здійснення науково-методичної діяльності для потреб бібліотек Київської області по обслуговуванню всіх категорій користувачів). Сторінки та рубрики сайту висвітлюють роботу бібліотеки з урахуванням читацького інтересу як читачів-дітей, так і дорослого читача. Методичне наповнення сайту дозволяє оперативно представити бібліотечні новинки, висвітлити нормативно-правові аспекти діяльності бібліотеки та зміни в законодавстві (сторінка Асоціації працівників бібліотек для дітей http://childlibrary.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=category§ionid=27&id=67&Itemid=1838), представити нові форми роботи з читачем для бібліотечних працівників області. Сайт Київської обласної бібліотеки для дітей поступово перетворюється в потужний інформаційний простір для бібліотечних працівників Київщини, особливо віддалених

районів, міст та сіл області. Детально — за посиланням: <http://child-library.kiev.ua>.

В одному огляді неможливо описати все побачене і представити бібліотечному працівнику, бо Книжковий Арсенал 2014 — це територія книги, читання, ідей, цікавих зустрічей з письменниками, видавцями, авторське прочитання майбутніх книг, а для дитини — це мистецький, науковий дозвіллевий простір. Кожна додатково прочитана дитиною книжка в багато разів поширює її уяву та світогляд. А прагнення підростаючого покоління до пізнання, творчого мислення та самореалізації є запорукою гідного майбутнього та визначальної ролі бібліотеки для дітей та бібліотечного працівника зокрема.

Крім вже традиційних проєктів Книжкового Арсеналу з'являються нові не менш цікаві та важливі інформаційні сайти та портали, присвячені книзі. Нещодавно з'явився новий портал української дитячої книги Barabooka <http://www.barabooka.com.ua/>, головним редактором якого є українська дитяча письменниця, автор книги про Інтернет «Як не заблукати в павутині» педагог за освітою Тетяна Щербаченко. Основна мета цього інформаційного ресурсу — рецензія на українську дитячу книгу, підтримка українських авторів, а ще багато нової цікавої та корисної інформації про книги, письменників, видавців, актуальні інтер'ю, відгуки про прочитане. На сторінках сайту можна прочитати відгук про прочитану книгу як дитини так і літератора-науковця. Для нас, бібліотекарів, поява такого інформаційного порталу дає можливість заповнити лакуни в інформаційному забезпеченні, оперативно ознайомитися з новинками дитячої літератури, цікавими та актуальними статтями з будь-якої точки доступу, де є мережа Інтернет.

ІННОВАЦІЙНА ТВОРЧІСТЬ БІБЛІОТЕКАРІВ ЗАКАРПАТТЯ У КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бібліотечна інновація – це оригінальна нестандартна ідея, методика або проект, що виходить за межі існуючих канонів і традиційних форм та відображає новий підхід до змісту й організації бібліотечного обслуговування, технології управління закладу.

Головною метою інновацій, які впроваджуються в практику роботи бібліотек для дітей, є покращення обслуговування дітей та підлітків, створення комфортних умов для якісного задоволення їх запитів, а також забезпечення розумного балансу між необхідністю інновацій і збереженням цінних бібліотечних традицій. Поява перспективних інновацій неможлива без розвитку у співробітників бібліотек творчого мислення, цілеспрямованості.

Творчість завжди потребує пошуку нових форм та методів роботи, переосмислення та застосування кращих надбань і традицій у відповідності з вимогами сьогодення. Стратегічним завданням розвитку творчого потенціалу бібліотечних фахівців має бути впровадження в їхню діяльність творчого стилю мислення.

Як приклад інноваційної роботи варто згадати молодіжну бібліоніч «Книгою призначена зустріч», ініційовану Державною бібліотекою України для юнацтва. Основна ідея – підтримка читання, інтелектуальний розвиток юнаків та дівчат. Закарпатська ОДЮБ спільно з Ужгородським коледжем культури і мистецтв долучилася до проведення цієї акції. Була організована цікава програма: віртуальна подорож «Бібліотеки без кордонів», відео-альманах «Восьме чудо світу», арт-тренінг «Кохання знайти і не втратити», конкурси «Виконати читацьке замовлення», «Бібліоман», «Вгадай автора». Студенти бібліотечного відділення із задоволенням приймали участь в арт-тренінгах, де багато дізналися про свою особистість за допомогою

різноманітних тестів, фізичних вправ, які провела професійний психолог обласного центру «Здоров'я» Аніта Соскида.

Суспільні зміни впливають на бібліотеки, змінюючи не лише систему бібліотечної праці та бібліотечних ресурсів, але і ставлять питання про «межі» бібліотечного простору, розширюючи його. Працівники бібліотек для дітей все частіше виходять на вулиці для проведення масштабних акцій, флеш-мобів, які привертають увагу ЗМІ і місцевих жителів. Вони є досить вдалою формою роботи для залучення нових користувачів, реклами діяльності бібліотек, відзначення визначних та пам'ятних подій.

У рамках загальнодержавної програми відзначення 200-річчя від дня народження видатного поета, письменника, художника Т. Г. Шевченка працівники обласної бібліотеки для дітей та юнацтва спільно з учнями Ужгородської ЗОШ-інтернат з поглибленим вивченням окремих предметів та школами міста організували флеш-моб «Читаємо Шевченка разом» на площі Театральній м. Ужгорода. Юні шанувальники шевченківського слова декламували знамениті «Заповіт», «Катерина», «Сон», «Лілея» та багато інших відомих віршів українською, російською, угорською, румунською, польською та англійською мовами, адже наше Закарпаття є однією з самих багатонаціональних областей України.

Під час Skype-конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Шевченка, користувачі-діти Ужгородської ЦРБ та бібліотек сіл Сторожниця, В. Лази, Дубрівка, Середнє, В. Добронь читали вірші поета та одночасно виконали пісню «Рече та стогне Дніпр широкий». Слід зауважити, що юні учасники, значна частина яких – етнічні угорці та словаки, були одягнені в українські національні костюми та продемонстрували досконале знання поезії Кобзаря.

Дитячі бібліотеки краю прийняли активну участь в акції «Голуби миру». Малеча вирізала з паперу білих птахів з посланнями миру та злагоди. Ці листівки були надіслані до Посольства Російської Федерації в м. Київ. До

ініціативи вже долучилися книгозбірні Перечинського, Виноградівського, Іршавського, Ужгородського, Великоберезнянського районів та м. Ужгорода.

До Міжнародного дня захисту дітей працівники Тячівської РДБ організували патріотичну ходу. Діти, одягнені у вишиванки, з різнокольоровими кульками та плакатами в руках «Ми прагнемо жити у мирі й добрі», скандували: «Ми — за мир» і пройшли від бібліотеки до центральної частини міста, де відбувся творчий концерт. Також на центральній площі міста всі учасники зібрання та пересічні перехожі прийняли участь у флеш-мобі, зробивши з вишитих рушників живе гасло «Україна єдина».

Активним ініціатором проведення нетрадиційних акцій виступає Виноградівська районна бібліотека для дітей. Цього року її працівники організували рекламну акцію «Читаючий автобус. Маршрут – КНИГА». Для цього був обраний шкільний автобус «Виноградів – Вілок», під час маршруту якого пасажирам-дітям було вручено проїзний квиток читача «Дорога з нами – шлях до знань» та запропоновано ряд незвичних заходів. Діти залюбки взяли участь в експрес-поштамті, де ознайомилися з новинками дитячої періодики, в літературному навігаторі «Друзі приходять з книжкових сторінок», книжковому радарі «Світ відкриває таємниці» (кращі довідкові видання), літературному світлофорі, вікторинах та загадках. Переможці отримали пам'ятні подарунки.

Працівники цієї ж бібліотеки взяли активну участь в організації роботи «Бібліомістечка» під час ювілейного обласного фестивалю виноградарів-виноробів «Угочанська лоза». На його території працював «Казковий двір», «Творча майстерня», «Квартал розумників», «Ігрова площадка», «Танцювальний майданчик», «Літературне кафе». Юні відвідувачі «Бібліомістечка» з великим азартом змагалися в конкурсі «Хто швидше?», іграх «Саджаємо картоплю», «Квітковий букет», «Пташечки в гніздечках», «Веселка» та «Юний ерудит». Казкові герої запрошували всіх скуштувати «літературні страви». Під час огляду «Бібліомістечка» члени журі фестивалю

із задоволенням взяли участь у запропонованих заходах та відзначили роботу цього закладу на «відмінно».

Організація літнього відпочинку дітей завжди була і залишається важливою справою як у організаційному, так і змістовному планах. Дитячі книгозбірні володіють ресурсами для створення оптимальних умов ефективного відпочинку дітей, забезпечення комплексного культурно-інформаційного обслуговування влітку. Під час літніх канікул на майданчиках дитячі бібліотеки краю організують читальні зали, голосні читання, читання на лавочках та на галявині. Імпровізовані читальні зали на час канікул організували працівники Виноградівської, Перечинської, Міжгірської РДБ. Юні відвідувачі мали можливість ознайомитися з послугами, які надає бібліотека, переглянути цікаві газети та журнали, новинки літератури, відвідати майстер-класи, пограти в інтелектуальні ігри, взяти участь в літературних, пізнавальних, розважальних конкурсах, поспілкуватися з однолітками.

На літній терасі біля Великоберезнянської районної бібліотеки для дітей відбулося урочисте відкриття літніх читань. На свято завітали Королева книг та казкові герої: Дюймовочка, Червона шапочка, Попелюшка, Котигорошко. Найцікавішою виявилася «Книжкова пригода», де «юні пірати» на імпровізованому кораблі за допомогою карти та підказок шукали скарби. Переможці — п'ятеро хлопців, отримали найцінніший скарб — Книгу, а також довели, що гідні називатися найкращими читачами дитячої бібліотеки.

Свалявська РДБ започаткувала таку цікаву форму роботи з дітьми, як бібліокарусель «Від села до села, від бібліотеки до бібліотеки». Суть її полягає в тому, що найкращі читачі-діти з однієї сільської бібліотеки мають можливість відвідати книгозбірню іншого села району. Для цього розроблено маршрути, де вказані визначні місця, пам'ятники, природні пам'ятки, які будуть відвідувати гості, заплановано зустрічі із знайомими людьми даного

населеного пункту. Таким чином дівчата та хлопці мали можливість більш детально ознайомитися зі своєю малою Батьківщиною.

Міжнародний день захисту дітей запам'ятався читачам Ужгородської центральної міської бібліотеки для дітей «Казка» яскравим святом, фестивалем «Малеча – фест». Його було організовано громадською організацією «Європейська школа» за підтримки управління молоді та спорту Закарпатської ОДА. На захід завітало багато батьків та дітей, які брали активну участь у різних захоплюючих конкурсах та отримали призи. Тут був і малюнок на асфальті «Я люблю Україну», і бульбашкова дискотека, і професійний аква-грим. Щоб дорослі не сумували, було проведено сімейну фото-сесію. Прикрасив свято виступ учасників зразкового дитячого ансамблю танцю «Веселка».

Застосування нових форм у бібліотечній роботі допомагає читачам-дітям відчувати необхідний для свого духовного життя простір, дає безцінну можливість виявлення своїх творчих обдарувань. Активна діяльність бібліотекарів сприяє азарту і зацікавленості дитячої аудиторії, створенню особливої атмосфери, бажанню творити та імпровізувати, розвивати дитячу уяву, застосовуючи різноманітні креативні методики. Прикладом може слугувати неординарна подія — читацьке шоу «Бібліотечний Х-фактор», за участю творчих і талановитих читачів, дітей сиріт, дітей з багатодітних сімей та їх батьків, яке організувала Міжгірська РДБ. У рамках цього шоу було оголошено 7 номінацій: «Місіс-фентезі», «Спринтер читання», «Казкові герої», «Бібліо-маля», «Творча зірка бібліотеки», «Читаюча сім'я».

Свої творчі здібності юні таланти Мукачівської МЦДБ презентують під час роботи в новоствореному аматорському ляльковому театрі «Ширма». Маленькі актори часто залучаються до проведення театралізованих бібліотечних заходів, стають співведучими дитячих свят, відвідуючи з гастрольями дошкільні навчальні заходи. Під час навчально-виховної гри «В гості до Правознайка» діти виконували ролі слуг закону — Феміди, Міліціонера, Судді, Адвоката. Вони підготували для присутніх ігрові

завдання: правову вікторину, гру «Юридичний волейбол», правову фант-лотерею «Чарівний світлофор», інтерактивну гру «Мої права на карті рідного міста». Участь у таких заходах допомагає дітям проявляти свою обдарованість, емоції, ерудицію.

Бібліотечні працівники шукають нові моделі бібліотечного розвитку, що забезпечують життєздатність бібліотеки для дітей як необхідної суспільству та місцевій громаді. «Бібліотека нині — більш ніж бібліотека» — саме це доводять численні приклади діяльності бібліотек області для дітей.

Г.В. Трохименко
директор Харківської ОБД

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ДИТЯЧОЇ БІБЛІОТЕКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ СПЕКТРУ ТА ЯКОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ ПОСЛУГ

Проектна діяльність або реалізація інноваційних проектів Харківської обласної бібліотеки для дітей стала одним із пріоритетних напрямків роботи. Ефективність такого підходу вже давно підтверджена багатьма соціологічними дослідженнями, бібліотекознавцями, фахівцями-практиками.

Звичайно, під ефективністю ми розуміємо, перш за все, якісні параметри діяльності бібліотечного закладу: оперативність, точність, повноту, привабливість інформаційного середовища, розширення спектру послуг, залучення нових соціальних партнерів тощо. Безперечно, що саме ці показники і є головними складовими нашого з вами успіху щодо просування бібліотечних послуг у місцевих громадах та формування позитивного іміджу бібліотеки серед читачів.

З метою сприяння вирішенню означених завдань, працівниками Харківської обласної бібліотеки для дітей розроблено і реалізується ряд актуальних напрямків, які знайшли своє логічне відображення у цільових комплексних програмах і проектах.

Вже декілька років успішно реалізується програма нашої бібліотеки «Читаюча дитина», яка складається із декількох взаємопов'язаних блоків:

-реалізація проекту «У книг не існує канікул» (робота бібліотечних пунктів у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, пришкільних таборах, функціонування «Бібліотечного майданчика» у Молодіжному парку, організація конкурсу «Літні читання»);

-підтримка Національного проекту «Україна читає дітям» (реалізується проект бібліотеки «VIP-персона без краватки»);

-організація щорічного обласного змагання Всеукраїнського конкурсу дитячого читання «Найкращий читач України».

Але як же залучити дітей до читання, особливо влітку, не обмежуючи їх інтересів та не нав'язуючи чужих думок і способу життя? Саме тут доречно згадати слова сучасного французького педагога і письменника Данієля Пенакка, який відзначав, що «...дієслово «читати» не терпить наказового способу». І тут на допомогу приходять сучасні мультимедійні засоби для популяризації книги і читання (підтримка власного каналу бібліотеки в мережі YouTube (<https://www.youtube.com/user/Bibliomistechko>), де виставлено понад 90 відеороликів власного виробництва), соціальна реклама у засобах mass media, буктрейлери тощо. Черговий буктрейлер нашої бібліотеки як раз і був створений для залучення дітей до читання як важливої форми творчого та інтелектуального розвитку, спілкування і відпочинку.

В літній період, коли діти відпочивають від школи, бібліотека може використати повний арсенал ресурсів та засобів для залучення нових користувачів, популяризації книги та створення привабливого інформаційного середовища з оновленим спектром інформаційних послуг.

Одним із таких засобів є використання позастаціонарних форм обслуговування. Як і в попередні роки, функціонують бібліотечні пункти у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку: «Сонячний» (ДП «Південна залізниця»), «Лісова казка» (УМВС України в Харківській області), «Факел» та «Ромашка» (КП «Харківводоканал»). Стаціонарні пункти відкрито також у

дитячому відділенні інституту патології хребта і суглобів ім. М.Ситенка та в інших дитячих закладах спеціального профілю. За літній період тут обслуговується понад 2500 дітей.

Дієвою формою популяризації книги та послуг бібліотеки є організація у Молодіжному парку «Бібліотечного майданчика», метою якого є сприяння повноцінному дозвіллю дітей під час літніх канікул, залучення батьків і дітей до розвитку традицій сімейного читання <http://youtu.be/UR9f1ABCDwA>. Адже саме влітку по закінченні навчання у дітей з'являється більше вільного часу для відвідування бібліотеки, дозвіллевого читання, користування сучасними інформаційними послугами.

Відзначимо, що у 2014 р. у Харківській обласній бібліотеці для дітей завдяки здобутій перемозі у конкурсі грантів було відкрито Інтернет-центр «PingWin», одним із пріоритетних завдань якого стало залучення дітей до читання з використанням сучасних інтерактивних і телекомунікаційних технологій. Працівники бібліотеки порадували своїх читачів рекламним відеороліком про послуги Інтернет-центру, інтенсивність відвідування якого збільшилась саме влітку, коли у дітей з'явилося більше вільного часу для дозвілля і саморозвитку. Більш детально ознайомитися з подією можна за посиланням <http://youtu.be/7oesel-P8Ac>

Провести разом вихідний недільний день 18 травня 2014 р. співробітники Харківської обласної бібліотеки для дітей запросили своїх читачів у Центральному парку культури і відпочинку ім. М. Горького. Саме там вирішили продовжити святкування з нагоди Міжнародного дня сім'ї, які розпочалися 15 травня у стінах бібліотеки.

Бібліотекарі як завжди творчо підійшли до реалізації задуманого, тому з собою «прихопили» до парку вірних помічників – літературних персонажів, у яких традиційно перевтілилися артисти бібліотечного «Театру на колесах».

Мальвіна, Буратіно, кіт Базиліо, лисиця Аліса, а також пінгвін – герой, який став символом бібліотечного Інтернет-центру «PingWin», пропонували родинам з дітьми знайомство з бібліотекою і залучали їх до веселого

спілкування. Малюки одержали безліч позитивних емоцій від творчих конкурсів, літературних вікторин, жартівливих загадок, які проводилися на майданчиках у різних ділянках парку.

Приймаючи сонячні, повітряні і навіть водяні ванни, діти встигали простягти свої маленькі ручки до яскравих, оригінальних книжок, представлених на пересувній виставці бібліотеки. Зорієнтуватися у виборі найкращої книжки їм допомагали ті ж самі активні і невтомні літературні герої.

Найбільшу увагу дітей та дорослих завоювала Мальвіна, яка понад усе любить повчати і давати цінні поради. Цього разу вона показала справжній майстер-клас з виготовлення квітів. Кожна квіточка, зроблена власними руками, принесла чимале задоволення її автору.

Цього року у червні Харківська обласна бібліотека для дітей перетворилася на справжній острів літературних персонажів, адже в цей період стартував літературний марафон «Діти. Літо. Книга», присвячений відкриттю «Літніх читань — 2014». Відвідати чудовий острів протягом усього дня виявили бажання учні молодших класів харківських загальноосвітніх шкіл.

Весела і досвідчена у морській справі, але неписьменна Морська Амазонка здійснювала набір до своєї піратської команди освічених і начитаних дітей. Вона перевіряла їх на знання морських законів, навчала, як врятуватися від піраній. Потрапивши на острів літературних героїв діти познайомилися з Робінзоном, який розповів їм свою заповітну мрію. Діти пообіцяли допомогти Робінзону — протягом літа назбирати скриню з пригодницькими книжками. Вдячний Робінзон розповів про свої пригоди на безлюдному острові і навчив дітей виконувати танок дикунів.

Чудовий подарунок для команди юних мандрівників підготував колектив магазину «КнигоЛенд». Діти переглянули електронну презентацію про життя магазину, відповідали на запитання літературної вікторини, відгадували ребуси, у яких зашифровані прізвища відомих дитячих

письменників. Також з великим задоволенням взяли участь у майстер-класі з виготовлення закладок. Приємним сюрпризом для присутніх стали й подарунки – невеличкі бібліотечки книг.

Переможець конкурсу «Літні читання-2014» одержить сертифікат на суму 100 грн від магазину «КнигоЛенд», а усі учасники – заохочувальні призи!

Продовжується реалізація проекту «VIP-персона без краватки», який традиційно проходить у формі автограф-сесії. У жовтні 2013 року в Харківській обласній бібліотеці для дітей у рамках Тижня культури відбулася зустріч учнів Харківського патентно-комп'ютерного коледжу з відомими та успішними харків'янами.

Цього разу до бібліотеки завітали Костянтин Кєворкян – керівник відеоканалу «Перша столиця», триразовий лауреат телефестивалю «Україна Єдина», лауреат регіонального рейтингу «Харків'янин століття», «Харків'янин року», лауреат муніципальної премії.

Другий гість імпровізованої творчої студії – Станіслав Мінаков – член Національної спілки письменників України, член Спілки письменників Росії, номінант Міжнародної премії ім. Арсенія та Андрія Тарковських (2008 р.), Всеросійської літературної премії «Отчий Дом» (2009 р.), член експертної ради літературного конкурсу Міжнародного форуму слов'янського мистецтва «Золотой Витязь» (2013 р.).

«VIP-персони» презентували свої книги та культурні проекти, познайомили дітей з планами на майбутнє, розкрили свій секрет успіху і дали відповідь на головне питання, що особливо актуальне в епоху стрімкого росту комп'ютерних технологій: «Чи можна вважати людину, яка читає, успішною людиною?».

Співробітники бібліотеки підготували цікаві відеоролики та фотоматеріали про творчість поважних гостей, їхні захоплення, громадянську позицію. Незмінним атрибутом заходу стала книжкова виставка.

Усі охочі приєдналися до присутніх у залі й поставили свої цікаві запитання в режимі on-line за допомогою комунікативної програми «Skype». Захід транслювався у прямому ефірі на сайті Департаменту культури і туризму «Культурная столица».

На початку 2014 р. у рамках названого проекту відбулася ще одна цікава зустріч з відомим донецьким письменником Дмитром Білим, автором книги «Козацький оберіг». <https://www.youtube.com/watch?v=j1HU8qgXgOI>

Довгоочікуваною була зустріч з харківською поетесою, членом Національної спілки письменників України Ніною Супруненко. <https://www.youtube.com/watch?v=ld58GMvntVQ>

Завершився обласний етап Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач України – 2014». Переможці отримали головну нагороду – поїздку до Львова на фестиваль дитячого читання «Книгоманія – 2014».

Організаторами Конкурсу на обласному рівні стали Департамент культури і туризму Харківської облдержадміністрації і Харківська обласна бібліотека для дітей.

Цього року для участі у конкурсі організатори місцевих і районних етапів залучили понад 6,5 тис. дітей — учнів 6, 7 та 8-х класів загальноосвітніх навчальних закладів Харківської області та м. Харкова, які змагалися за звання найкращого читача на місцевому і районному етапах з 1 лютого 2014 р. до 21 березня 2014 р.

Переможцями II етапу Конкурсу визнані 84 учасника, які мали змогу взяти участь в обласному етапі. До ХОБД приїхало 49 учасників; 10 дітей, які з різних причин не змогли приїхати до бібліотеки, мали можливість стати учасниками змагання за допомогою Skype-зв'язку — це переможці районних етапів Барвінківського, Богодухівського, Дворічанського, Зачепилівського районів. Четверо конкурсантів з Борівського і Краснокутського районів презентували свої роботи за телефоном.

Діти не лише гідно представили свої улюблені книжки, а й вразили членів журі та своїх ровесників ерудицією, вмінням творчо переосмислювати

прочитане. Більшість учасників підготували цікаві книжкові презентації, а деякі навіть перевтілювалися в улюблених персонажів.

Емоційне читання власних віршів, несподівані паралелі між класичними літературними творами та сучасними подіями в Україні, театральне мистецтво, плакати про книгу та читання, малюнки-ілюстрації — все це не повний перелік досягнень конкурсантів, які відзначили члени журі у цьогорічному конкурсі. <https://www.youtube.com/watch?v=uj-kztfGVjs>

Міжнародний день захисту дітей святкується в Україні з 1998 року. Вперше це свято було проведено у 1950 році за сприяння Міжнародної демократичної організації жінок. Практично відразу ініціативу підтримала ООН, довівши значимість дитячих проблем та їх успішне вирішення для міжнародної спільноти.

Цьогорічне святкування Міжнародного дня захисту дітей співпало зі знаковою для всієї України і світової спільноти подією — 200-річчям від дня народження Тараса Шевченка. Саме тому організатори заходу «Радість дзвінкоголосого дитинства», який відбувся 2 червня у Харківській обласній бібліотеці для дітей, поставили на меті акцентувати увагу його учасників – учнів молодших класів Харківського педагогічного ліцею №4, Харківської ЗОШ №36, Харківського приватного ліцею «Професіонал» – на спадкоємності поколінь і наявності загальнолюдських цінностей, притаманним різним епохам.

Не випадково захід розпочався з декламування віршів Т.Г.Шевченка, адже тема дитинства, тяжкої дитячої долі була йому добре знайома і небайдужа.

За допомогою мультимедійної презентації, яка викликала чималий інтерес серед присутніх, діти мали можливість здійснити екскурс в історію, розглянувши тему захисту прав дітей, зображення важкої долі дітей-кріпаків, дітей-сиріт у художній творчості Т.Г.Шевченка.

На учасників свята очікувало чимало приємних сюрпризів: конкурси, веселі завдання, а головне – зустріч із довгоочікуваними та добре відомими літературними героями.

Приємною несподіванкою стала зустріч дітей з представниками видавництва дитячої літератури «Торсінг», під час якої діти мали чудову нагоду дізнатися про деякі секрети книгодрукування і ознайомитися з сучасними книжковими новинками. На згадку про свято всі учасники заходу отримали в подарунок книги, а головне – безліч незабутніх та приємних емоцій.

Продовжується співпраця Харківської обласної бібліотеки для дітей з Харківським міським управлінням юстиції. Згідно з угодою про соціальне партнерство на базі закладу відкрито безкоштовну громадську приймальню з надання правових і юридичних послуг, у т.ч. віддаленим користувачам в режимі on-line.

Пріоритетним напрямком партнерської співпраці залишається формування гармонійної і всебічно розвиненої особистості юних користувачів. Так, вже стало доброю традицією залучати дітей до участі у різноманітних тематичних конкурсах різних рівнів, які сприяють формуванню необхідних творчих навичок, норм соціальної поведінки, активної життєвої позиції.

Наприкінці червня у бібліотеці відбулося підбиття підсумків VII Всеукраїнського конкурсу малюнків серед школярів «Мої права», організованого координаційною радою молодих юристів при Головному управлінні юстиції у Харківській області та Харківською обласною бібліотекою для дітей і приуроченого до Міжнародного дня захисту дітей.

Без сумніву, саме в дітях ми, дорослі, хочемо бачити здійснення своїх мрій і сподівань. Прагнемо, щоб вони росли здоровими та радісними, прославляли свої родини і рідний край. Та у першу чергу кожна дитина має право на щасливе дитинство. Церемонія нагородження переможців регіонального етапу конкурсу відбулася у травні 2014 року у Харківській

обласній бібліотеці для дітей. Кращі конкурсні роботи, зроблені учнями харківських шкіл віком від 6 до 18 років, були представлені на виставці у читальній залі бібліотеки. Малюнки дітей виконані у різних техніках і вирізняються оригінальністю та креативністю мислення.

Фахівці Головного управління юстиції у Харківській області Олена Ковтуненко та Катерина Дорощенко розказали про перебіг Конкурсу і вручили переможцям грамоти різного ступеня. Також вони зазначили, що роботи, які вибороли перші місця, надіслано у м. Київ до Всеукраїнської експертної комісії для участі у четвертому, фінальному етапі змагань. То ж побажаємо успіху нашим талановитим художникам.

Діти з неабиякими творчими здібностями виявили себе ще й активними книголюбями, які з легкістю відгадували літературні загадки і з великим задоволенням разом із казковими героями здійснили подорож до Країни Права.

У поточному році Харківське міське управління юстиції підбило підсумки ще одного відомого міського конкурсу дитячого малюнку «Ми — за Україну! Ми — за мир!», який проводився серед вихованців дошкільних навчальних закладів міста Харкова. Загалом до журі конкурсу надійшло понад 120 персональних та колективних дитячих робіт з усіх районів міста Харкова, серед яких визначено 6 робіт переможців.

Як зазначив начальник Харківського міського управління юстиції Роман Будецький: «Оцінювати дитячі малюнки було надзвичайно важко, особливо з такого важливого для сьогодення питання, як мир і порядок в Україні. Україна є єдина та неподільна країна, але мирна та відкрита для усього світу. В Україні з надзвичайною гостинністю завжди раді вітати гостей хлібом, сіллю та щирою посмішкою. Мета нашого життя полягає в тому, щоб зробити щасливим життя наших дітей, а наші діти прагнуть миру; єдиної, могутньої, демократичної та незалежної держави, яка завжди гордо носила ім'я — Україна».

Сьогодні стає зрозумілим, що бібліотеки, маючи статус некомерційних установ, орієнтовані, перш за все, на вирішення соціальних цілей і завдань, що передбачає запровадження у практику роботи проектної, або програмно-цільової діяльності. До такої діяльності і відноситься робота, пов'язана з формуванням гармонійної і всебічно розвиненої особистості, виявленням і стимулюванням творчих здібностей дітей.

У квітні поточного року у бібліотеці відбулося нагородження переможців, номінантів та учасників першого туру III Всеукраїнського конкурсу дитячих малюнків на тему: «Національний банк майбутнього», організованого Головним управлінням Національного банку України в Харківській області і Харківською обласною бібліотекою для дітей.

Організатори та учасники цього Конкурсу зібралися у читальній залі бібліотеки. Усі присутні мали змогу ознайомитися з розгорнутою виставкою робіт номінантів та переможців, оцінити творчу майстерність юних художників.

Начальник відділу економічної роботи та грошово-кредитних відносин управління Національного банку України в Харківській області Тимофєєва Н.В. проінформувала про перебіг та результати Конкурсу у Харкові та Харківській області. Присутнім було запропоновано переглянути електронну презентацію про національну валюту України, а також відповісти на запитання вікторини з фінансової та економічної тематики.

Учасники аматорського об'єднання бібліотеки «Театр на колесах» порадували конкурсантів та їх близьких цікавим подарунком — веселою виставою «Money, Money». Діти та дорослі з великим захопленням слідували за пригодами Буратіно, якого намагалися ошукати підступні кіт Базиліо та лисиця Аліса, а також з неабияким задоволенням відгадували загадки Мальвіни.

Завершилося свято церемонією урочистого нагородження, яку провели співробітники управління Національного банку України в Харківській області Н.В.Тимофєєва та Н.В. Гончарова.

Цілком заслужено з непідробним почуттям гордості діти приймали грамоти та подарунки від банку. Дуже приємно, що пам'ятні відзнаки одержали усі без винятку учасники.

Сьогодні ми розуміємо, що бібліотеки змінюються не тільки тому, що на їх діяльність впливають соціальні зміни, вони самі прагнуть до розвитку і змін у житті суспільства. І тут багато в чому допомагає проектна діяльність. У нашому випадку в ролі суспільства часто виступають певні соціальні групи діти з особливими потребами. І ми пишаємося тим, що доволі — цікавими, а головне — перспективними виявилися проекти бібліотеки, пов'язані з реалізацією благодійних і реабілітаційних функцій.

Втілюється в життя пілотний соціальний проект з пенітенціарними закладами «Територія без ґратів», який передбачає проведення для вихованців Курязької виправної колонії ім. А.С.Макаренка тематичних зустрічей, вечорів, бібліотечних уроків тощо. Незабутньою подією в житті колонії стало проведення конкурсу творчих робіт «Подорож у майбутнє», який проводився у рамках Року дитячої творчості в Україні. З 2013 р. реалізується програма профорієнтаційної підтримки вихованців — бібліотечним психологом проводяться комунікативні тренінги, ділові ігри, під час яких моделюється сприйняття світу професій, щоб гідним чином підготувати підлітків до життя на волі.

Безумовно, великий вплив зовнішніх факторів та обставин спонукає бібліотекарів вирішувати цілий комплекс етичних, правових і економічних проблем, пов'язаних з комерційною діяльністю бібліотеки (фандрейзингова діяльність, впровадження платних послуг тощо). На жаль, ця робота майже не впливає на удосконалення якісних показників, про які йшлося вище, тому акцент у роботі бібліотеки ставиться саме на реалізацію пілотних проектів і програм.

На початку травня у Харківській обласній бібліотеці для дітей стартував цікавий інноваційний проект «Промені надії», учасниками якого стали діти зі зниженим рівнем інтелекту (синдром Дауна, ДЦП, аутизм

тощо), а також їхні батьки. У розробці та реалізації проекту беруть участь психолог і працівники бібліотеки.

Проект є складовою частиною грантової заявки бібліотеки, яка здобула перемогу у IV раунді конкурсу проектів співпраці бібліотек з місцевими громадами програми «Бібліоміст» і передбачає циклове поетапне оволодіння дітьми основ комп'ютерної грамотності і спілкування в мережі Інтернет.

Кожне заняття, яке відбувається раз на тиждень, покликане реалізувати такі завдання, як розвиток комунікативних вмінь, взаємодія з соціумом, мовний розвиток, формування прийнятної моделі поведінки.

Метою проекту є допомога дітям з обмеженими можливостями відчутти себе повноцінною людиною, дати можливість навчатися у звичайних школах і навіть отримувати вищу освіту.

Одним з головних аспектів такої роботи є проведення індивідуальних занять з дітьми на комп'ютері, які сприяють соціалізації дитини, а також розвитку дрібної моторики, яка, у свою чергу, впливає на покращення мовлення.

У кінці кожного заняття психолог обов'язково розповідає батькам про перебіг заняття, відповідає на їхні запитання, рекомендує необхідну літературу, консультиє, на що слід звернути увагу вдома, дає домашні завдання.

Хотілося б також поділитися досвідом щодо проведення ще одного цікавого заходу — Марафону дружби «Поспішайте робити добро» (2013 р.), головною метою якого було привернення уваги громадськості до людей з особливими потребами, особливо до дітей як найменш захищеного прошарку суспільства.

Ідея «передачі добра по колу» перетворилася у своєрідну благодійну естафету. Стартував проект напередодні Міжнародного дня білої тростини у Центрі реабілітації молодих інвалідів та членів їх сімей «Право вибору». Підтримали естафету вихованці з Харківської спеціальної загальноосвітньої

школи-інтернату №12 для дітей з вадами зору та Харківської обласної спеціальної гімназії-інтернату для сліпих ім. В.Г.Короленка.

Не випадково своєрідним символом Марафону стала дивовижна поробка «солодкий лайнер», виготовлений із справжніх цукерок вихованцями школи-інтернату №12. Лайнер, який символізує найкращі наміри дітей та їхнє бажання бути повноправними громадянами, «курсав» від закладу до закладу, передаючи естафету наступним учасникам. Яскраві малюнки, поробки, виконані у техніці квілінгу, м'які іграшки, які діти різних закладів передавали один одному, продемонстрували бажання дітей спілкуватися і обмінюватися досвідом. Співробітники бібліотеки відвідали усіх учасників Марафону, подарувавши їм цікаву театральну-розважальну програму.

Завершився Марафон у грудні, коли весь світ відзначав Міжнародний день прав людини, головними постулатами якого є рівність усіх перед законом, право кожного на свободу та особисту недоторканість. Тож хочеться побажати всім учасникам бути повноправними громадянами України, незважаючи на соціальне становище чи проблеми із здоров'ям.

Несподівано цікавим для всіх присутніх виявилася презентація нового благодійного проекту бібліотеки «Відчуй казку». Проект має на меті популяризацію серед дітей та громадськості тактильних книжок для людей з особливими потребами. У травні 2014 року співробітники Харківської обласної бібліотеки для дітей разом із президентом, членами Асоціації багатодітних матерів м. Харкова «АММА» та волонтерами відвідали перший майстер-клас зі створення тактильних книжок у Харківській громадській організації Центру реабілітації молодих інвалідів та членів їх сімей «Право вибору». Спеціалісти Центру мають великий досвід спілкування з слабозорими та сліпими дітьми. Вони завжди відкриті до співпраці, щиро радіють допомозі небайдужих, тому з радістю відгукнулися на пропозицію бібліотеки організувати майстер-клас зі створення книжок, які знадобляться їм для роботи з відвідувачами. Керівник організації Валентина Антонівна

Бутенко познайомила запрошених гостей з Центром, підготувала електронну презентацію про історію створення тактильних книжок, розповіла про апарат, за допомогою якого друкуються тексти шрифтом Брайля тощо. Виготовленням тактильних книжок у Центрі займаються вже близько 10 років, але їхня кількість, на жаль, невелика. Зробити власними руками тактильну книжку – справа не проста, але дуже цікава. Для цього не потрібно купувати спеціальне приладдя чи витратити великі гроші на матеріали. Найважливіше – мати бажання знайти час і включити власну фантазію. Присутні мали можливість переконатися у цьому на власному досвіді, тримаючи в руках незвичайні книжки. Також вони взяли участь у виготовленні матеріалів для майбутніх тактильних книжок. Зараз спеціалісти з громадської організації працюють над створенням книжки — збірника шрифтом Брайля за мотивами творів В. Сухомлинського, матеріали для якої взяті з фонду Харківської обласної бібліотеки для дітей. Запрошуємо усіх небайдужих до участі у добродійній акції зі створення книжок для слабозорих і сліпих дітей. Керувати процесом будуть спеціалісти – співробітники Харківської громадської організації Центру реабілітації молодих інвалідів та членів їх сімей «Право вибору». Кожна тактильна книжка нестиме світло в серця тих, хто може бачити навколишній світ тільки серцем і кінчиками пальців. Відео презентації можна подивитися за посиланням

https://www.youtube.com/watch?v=eC0_KofWm7I&list=UULnyjFdDcTbc32VtR7Yr0Ag

На початку липня поточного року до бібліотеки завітав Базь Олександр Петрович, який сам себе іменує «вільним мандрівником». Він – мандрівник з великим стажем і багатим досвідом, об'їздив мало не півсвіту у пошуках незвіданого. Цього разу Олександр Петрович запросив співробітників бібліотеки та членів Харківської міської громадської організації інвалідів «КРЕАВІТА» на чолі з її віце-президентом Шингарьовою Оленою Валеріївною у подорож по Індонезії. Цікава розповідь перемежовувалася

показом відеофільму, знятим і змонтованим власноруч. Попри те, що на зустріч завітали люди з обмеженими можливостями, більшість з яких слабчуючі, відбулося активне обговорення побаченого і почутого. За допомогою сурдоперекладача інваліди поставили чимало питань, що стосувалися різних аспектів організації подорожі, розробки маршруту тощо.

Звичайно, таких розповідей вистачить не на одну годину. Олександр Петрович уміє тримати в інтригуючій напрузі аудиторію, заряджати її своїм ентузіазмом. Тож усі присутні виявили палке бажання продовжити спілкування, а отже подорожувати далі разом перед пересувним екраном у бібліотеці.

Харківська обласна бібліотека для дітей продовжує свою активну громадську діяльність. Коли почалися воєнні дії на сході України і багато людей, рятуючись від війни, переселилися до нашого міста, співробітники бібліотеки не стояли осторонь, а навпаки активно підключалися до заходів, які допомагають реабілітувати травмовану психіку дітей.

Уже не вперше співробітники Харківської обласної бібліотеки для дітей відвідали літній оздоровчо-розвиваючий табір «International Land», організований Асоціацією багатодітних матерів (сімей) м.Харкова «АММА» для дітей з багатодітних, неповних сімей, а також сімей інвалідів. Цього року ситуація в країні внесла корективи в існуючий устрій життя усіх харків'ян, тож і табір «International Land» прийняв під своє крило дітей, які постраждали від збройного конфлікту на Сході країни, і чії сім'ї стали вимушеними переселенцями та біженцями.

Протягом усього літа діти мають прекрасну можливість отримати у таборі нові знання, вміння та навички, знайти нових друзів, познайомитися з дивовижними куточками нашого міста та області та й просто цікаво провести час.

Харківська обласна бібліотека для дітей активно долучилася до проведення заходів у таборі. У своїй діяльності співробітники обирають такі форми та методи роботи, які допомагають дітям провести час з

максимальною користю, а також сприяють реабілітації травмованої психіки дітей із зони АТО. Кілька разів на тиждень веселі казкові герої від «Театру на колесах» ХОБД запрошують на літню галявину Територіального центру соціального обслуговування Московського району м.Харкова дітей, їхніх батьків та волонтерів з Бразилії, Англії та Туреччини. Разом вони занурюються в чудову захоплюючу атмосферу країни дитинства: веселих рухомих ігор та цікавих, забавних і інтелектуальних вікторин, анімаційно-театралізованих постановок.

Діяльність табору має велике значення для тих сімей, які опинилися в складній життєвій ситуації і не можуть собі дозволити дорогий відпочинок, оскільки несе великий освітній і виховних потенціал. Постійно спілкуючись між собою, діти стають добрішими, вчать розуміти і приймати ситуацію такою, як вона є, допомагати один одному. Поступово забуваються усі негаразди, відходять страхи, діти починають жити нормальним повноцінним життям. Нам дуже приємно, що в цьому є і заслуга бібліотекарів.

На одному з таких заходів відбулась зустріч з клоуном Кльопою та його подругою Капризкою. Дітям настільки сподобалося дійство, що вони не хотіли відпускати наших персонажів. Герої пообіцяли, що прийдуть ще, і хлопці та дівчата заспокоїлись. Ми маємо надію продовжити співпрацю.

На жаль, не оминула війна і дорослих, які у скрутних ситуаціях також потребують підтримки і просто уваги.

У Харківському військовому госпіталі для поранених бійців АТО, які знаходяться на лікуванні, співробітники Харківської обласної бібліотеки для дітей організували й провели концерт за участю давнього друга і сподвижника бібліотеки — поетеси, барда Елеонори Булгакової.

Елеонора — дивовижна людина! Незважаючи на поважний вік, вона енергійна і молода душею. Ще маленькою семирічною дівчинкою вона виступала в госпіталі перед пораненими бійцями Великої Вітчизняної війни і ось сьогодні — рівно 70 років потому — знову госпіталь.

У її виконанні звучали вірші і пісні різних років про любов і вірність, природу і вічність, твори, присвячені батькам, «Афгану», Великій Вітчизняній війні... Добре слово, мудра материнська порада з її вуст знайшли відгуки в серцях поранених. А що відбувалося, коли вона читала свої вірші для дітей... Кожен прочитаний нею коротенький віршик викликав хвилю загального радісного схвалення слухачів. Здавалося, що весь зал – співробітники бібліотеки і госпіталю, а також поранені бійці, пройняті спільним настроєм, перетворилися на одну міцну, дружну і веселу родину. Ліричні, патріотичні, гумористичні вірші та пісні автора теж не залишили байдужими глядачів. «Вони увійшли до зали з похмурими очами, суворими складками на лобі. Їхні обличчя повільно, дуже повільно ставали відкритими, а на вустах з'являлися посмішки, — зовсім такі ж саме, як у дітей ..., — поділилася своїми враженнями Е.Булгакова. — Значить, не даремно ми прийшли сюди».

Зал аплодував, очі наших доблесних хлопців світилися радістю... Це і є вища нагорода для нас, організаторів цього заходу. Тепло і привітність, з яким вони прощалися з нами, залишили глибокий слід у наших серцях і запам'ятаються надовго.

Підбиваючи підсумки, наголошуємо, що розвиток бібліотеки, до якого ми усі так прагнемо, повинен передбачати цілеспрямовану діяльність, метою якої є досягнення якісних змін бібліотечних послуг і ресурсів, формування нових умов і можливостей доступу до інформації читачів. Саме комплексність і багатоаспектність бібліотечної роботи як об'єкта керівництва і змушує нас звертатися до форм управління програмами і проектами.

Акцентуємо увагу на тому, що всі наші проекти мають на меті підвищити статус і привабливість дитячої бібліотеки, привернути увагу зацікавлених соціальних інститутів – органів місцевого самоврядування, сім'ї, благодійних фондів і соціальних партнерів до проблем дитячого читання і подолання функціональної неграмотності. Адже головним завданням кожного заходу, який організовується бібліотекою, у т. ч. з

використанням комп'ютерної і мультимедійної техніки, є популяризація української дитячої книги, залучення до процесу читання як найактивнішої форми соціально-дозвіллевої діяльності, що підвищує якість і розширює спектр бібліотечних послуг.

Впевнені, що використання цього підходу допомогло нашому закладу здобути престижні гранти, розширити спектр бібліотечних послуг, а головне - створити привабливе інформаційне середовище, знайти нових партнерів і друзів, повірити у власні сили. Саме тому проекту або програмно — цільову діяльність ми розглядаємо як альтернативу традиційним напрямкам, «...унікальну командну працю, яка не повторює попередніх робіт і переслідує конкретні цілі за певний проміжок часу шляхом використання обмежених бюджетних і людських ресурсів».

О.Б. Петренко
завідувач науково-дослідного відділу
НБУ для дітей

ЗВІТ ПРО ЗАВЕРШЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ «ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ»

Дослідити, висвітлити багатогранну історію бібліотек України для дітей— таку важливу місію взяла на себе Національна бібліотека України для дітей, розпочавши в 1993 році наукове дослідження «Історія державних бібліотек України для дітей». Проведенню дослідження передували важливі історичні зміни в державі — створення та розбудова в 90-х роках незалежної української держави.

У процесі державотворення відкрилися нові можливості в діяльності закладів культури, серед них і бібліотек для дітей. Тож, щоб науково обґрунтовано створювати концептуальні моделі подальшого розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів-дітей, потрібно володіти правдивими знаннями історії створення та розвитку дитячих бібліотек.

Те, що на той час бібліотечним фахівцям України були, вкрай, важливі знання історичного минулого бібліотек, свідчать проведення таких масштабних заходів з цієї тематики — круглий стіл «Історія розвитку бібліотечної справи в Україні» у рамках I Всеукраїнського бібліотечного конгресу (червень 1992 р.), науково-практична конференція Національної парламентської бібліотеки України «Бібліотеки у розвитку історичної науки в Україні» (2-4 жовтня 1994 р.), а також видання методичних рекомендацій «Вивчення історії обласної бібліотеки», підготовлених С.І. Савіною і С.Л. Зворським (К., 1993.) Тож цілком логічним було те, що у 1993 році Державна бібліотека України для дітей (нині НБУ для дітей) спільно з Київським державним інститутом культури (нині Київський національний університет культури і мистецтв) та обласними бібліотеками для дітей приступила до вивчення наукової проблеми «Історія державних бібліотек України для дітей». До робочої групи ввійшли фахівці НБУ для дітей, обласних бібліотек для дітей та такі провідні науковці КНУКіМ — В.М.Медведева, В.М.Долбенко, Л.П.Каліберда, Н.О.Новікова, Л.П.Одинока, Т.І.Ківшар, Н.С.Дяченко та ін. Науковим керівником затверджено директора бібліотеки А.С. Кобзаренко. Вченою радою було прийнято рішення відтворювати історію розвитку державних бібліотек України для дітей за такими історичними періодами: друга половина XIX – середина XX століття (до 1940 р.), 1941–1945 рр., 1946 -1959 рр., 1960–1974 рр., 1975–1991 рр.

Перед організаторами стояло завдання — здійснити дослідження у поєднанні історичної ретроспективи з проблемно-тематичною побудовою, що давало б можливість вивчити історію українських бібліотек для дітей як цілісний процес і показати багатогранність їх функцій, роль і значимість як в історії української культури, так і в розвитку бібліотекознавства як науки. Згідно з методикою дослідження вивчення історії державних бібліотек для дітей відбувалося за такими основними параметрами:

- становлення і розвиток дитячих бібліотек як соціальних інституцій;
- читач і читання дітей в соціокультурному просторі;

- формування ресурсної бази дитячого читання;
- організація доступу до інформаційно-ресурсної бази дитячих бібліотек;
- наукова та організаційно-методична діяльність бібліотек.

Працівниками бібліотеки опрацьовані документи Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Центрального державного історичного архіву України, Державного архіву Київської області, Державного архіву м. Києва, архівів Міністерства культури України, Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, Київської обласної бібліотеки для дітей та власного архіву Національної бібліотеки України для дітей.

Обласні бібліотеки для дітей вивчали відповідні справи у державних архівах своїх областей. Загалом у ході дослідження опрацьовано тисячі архівних справ, використано декілька тисяч архівних документів, бібліотекознавчих, історичних, літературних творів, періодичних видань.

Упродовж дослідження автори наукових праць постійно висвітлювали хід та оприлюднювали результати наукової роботи на засіданнях Вченої ради, наукових конференціях, семінарах, круглих столах, друкували статті у наукових збірниках, періодичних фахових виданнях. Так, результати тільки останніх років оприлюднювалися завідувачем науково-дослідного відділлу Петренко О.Б на міжнародних, всеукраїнських наукових конференціях Національної історичної бібліотеки України «Державна історична бібліотека України: історія, сучасність, майбутнє» (2009р.), «Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України» (2014р.), обласній науково-практичній конференції «В майбутнє – разом з бібліотекою: роль бібліотек у соціокультурній інфраструктурі регіону» (2011р.) Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.Чижевського. У виступах також було заявлено про підготовку монографії «Історія становлення і розвитку дитячих бібліотек України XIX-XX століть» та проведення наукового дослідження «Бібліотеки України для дітей: 1991-2011рр.».

У ході багаторічної роботи на засіданнях Вченої ради було вирішено матеріали досліджуваної наукової проблеми видавати окремими розділами. Протягом 1998—2011 рр. після наукового редагування Л.П. Одиною, канд. пед. наук, доцентом; В.К. Скар, канд. пед. наук, професором; В.С. Бабичем; Т.О. Долбенко, канд. пед. наук, професором; Н.С. Дяченко, канд. пед. наук, доцентом; Л.П.Калібердою, канд. іст. наук, професором; Н.О. Новіковою, канд. пед. наук, доцентом; М.С. Слободяником, д-р. іст. наук, професором та ін. видано наступні розділи: «Робота з читачами дитячих бібліотек України у повоєнні роки», «Становлення та розвиток дитячих бібліотек України», «Науково-дослідна робота дитячих бібліотек України (1960-1975 рр.)», «Історія розвитку бібліотек України для дітей (1941-1959 рр.)», «Історія розвитку бібліотек України для дітей (1960-1974 рр.)» [9], «Організаційно-методична діяльність бібліотек України для дітей (1946-1976 рр.)», «Науково-дослідна робота дитячих бібліотек України (1976-1991 рр.)», «Історія розвитку бібліотек України для дітей (1975-1991рр.)».

Значне місце в науковому дослідженні посідають видані ретроспективні науково-допоміжні бібліографічні покажчики: «Видавнича діяльність Національної бібліотеки України для дітей (1967-2002 рр.)» (2004 р.), «Методичні видання обласних бібліотек для дітей (1945-2002 рр.)» (2004 р.) та довідники: «Бібліотеки України для дітей» (2008р.). «Дитячі бібліотекарі України. Сто кращих» (2012р.).

Результатом багаторічної копійної наукової роботи стало оприлюднення на засіданні Вченої ради бібліотеки монографії «Історія становлення і розвитку дитячих бібліотек України XIX-XX століть» та рекомендація її до видання. Рецензент Т.П. Павлуша, кандидат педагогічних наук, ст. наук. співробітник, заст. генерального директора Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського високо оцінила цю наукову роботу і рекомендувала до видання.

Основу колективної монографії складають результати дослідження, які раніше вийшли друком окремими виданнями. Джерелознавчу базу

становлять документальні та нарративні (розповідні) матеріали, хроніки, статистичні, архівні джерела, плани та звіти бібліотек, окремі видання, які увійшли в монографію.

Теоретичну основу дослідження становили висновки і положення:

- освітньо-педагогічної системи (Я. Мудрий, В. Мономах, Г. Сковорода, І. Франко, К. Ушинський, Х. Алчевська, С. Русова, О. Шумський, І. Огієнко, А. Макаренко, С. Сірополко);

- філософії бібліотекознавства (Д. Балика, С. Сірополко, Л. Биковський, С. Постернак, А. Зеленко, О. Чубар'ян, А. Соколов, В. Ільганаєва, К. Селіверстова, М. Слободяник);

- історії розвитку бібліотек та бібліотечної науки в Україні (Л. Одинока, Л. Вовк, В. Бабич, Т. Ківшар, Л. Вовченко, З. Гімальдінова, В. Зеленко, М. Зніщенко, М. Васильченко, Л. Дубровіна, О. Онищенко, Н. Новікова);

- бібліотечної дидактики (Д. Добра, Г. Марголіна, А. Зеленко, Д. Балика, Т. Долбенко, В. Медведєва, М. Кушнарєнко);

- удосконалення організації бібліотечної справи на державному та регіональному рівнях (Л. Титова, В. Пашкова, А. Кобзарєнко, І. Шевченко, В. Навроцька,);

- бібліотечної професіоналізації і підготовки бібліотечних кадрів (А. Чачко, В. Ільганаєва, Л. Каліберда, М. Зніщенко, В. Бабич, І. Шевченко).

У дорадянській, радянській і сучасній історіографії нагромаджений великий фактичний матеріал про розвиток бібліотечної справи в Україні і зокрема про діяльність дитячих бібліотек. При цьому в радянській історіографії акцент зміщувався переважно на роботу дитячих бібліотек, спрямовану на комуністичне виховання підростаючого покоління.

Відновлення історичних витоків створення і розвитку системи бібліотечного обслуговування дітей у єдності з історією бібліотечного і просвітницького руху базувалося на працях І. Огієнка, С. Русової, С. Сірополко, Х. Алчевської, Л. Хавкіної, Д. Балики, Г. Погребняк,

М. Зніщенка, В. Зеленка, Л. Одинокі, Т. Ківшар, Н. Новікової та багатьох інших українських авторів. Надзвичайно важливим є те, що дослідники опрацювали великий масив літературних і архівних джерел, фахову періодичну пресу ХХ ст., ввели в науковий обіг багато фактів, імен, літературних і публіцистичних праць, які досі не були в широкому вжитку в бібліотекознавчих дослідженнях українських вчених. Науковий підхід до вивчення процесів бібліотечної роботи і впровадження результатів досліджень у практику, власне сама бібліотечна практика слугувала джерельною базою для аналізу, узагальнення набутого досвіду та написання історії розвитку дитячих бібліотек України за досить тривалий історичний період.

Щоб краще представити результати дослідження, упорядники монографії виділили розділи у яких багатогранна діяльність дитячих бібліотек певних періодів розглядається комплексно: «Бібліотечне обслуговування дітей до 1917 року»; «Бібліотечне обслуговування дітей 1917-1940 рр.»; «Бібліотеки для дітей у період Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр.». Тематичні розділи, що охоплюють період 1945-1991 рр. — «Розвиток мережі бібліотек для дітей», «Книжкові фонди», «Бібліографічна діяльність», «Організація читацької діяльності», «Науково-дослідна робота», «Організаційно-методична діяльність» — розкривають широкий спектр і різноманітність форм роботи дитячих бібліотек, види взаємодії бібліотекаря і читача при обслуговуванні книгою на абонементі і в читальному залі, в процесі довідково-бібліографічної і інформаційної діяльності, масової та індивідуальної роботи з читачами, організації дозвілля тощо.

Отже, поєднання історичної ретроспективи з проблемно-тематичною побудовою дало можливість вивчити історію українських бібліотек для дітей як цілісний процес і показати багатогранність їх функцій, роль і значимість в історії як бібліотекознавства, так і української культури.

Проведене дослідження доводить, що історія дитячих бібліотек невіддільна від історії України. У різні історичні періоди держави бібліотеки

для дітей були центрами духовності, освіти, виховання підростаючого покоління. Так, дослідження періоду середини XIX ст. до 1940 років показало, що на розвиток бібліотек, роль книги впливали ідеї просвітителів, вчених, літераторів: І. Франка, К. Ушинського, М. Корфа, Х. Алчевської, Б. Грінченка, С. Сірополка, С. Русової, Д. Доброї, Г. Марголіної, які нерозривно пов'язували виховання нового покоління із читанням і розбудовою самостійних бібліотек для дітей. Ще на початку XX століття Л. Хавкіна своїм теоретичним доробком доводила тезу, там, де необхідно підвищувати культурний рівень держави, особливого значення набуває широке використання бібліотеки як могутнього засобу освіти та просвітництва. І якщо на початку 20-х років XX ст. існувало 23 самостійні дитячі бібліотеки, то вже наприкінці 30-х років майже в кожній області було організовано дитячі бібліотеки, існували обласні, центральні міські, міські і районні дитячі бібліотеки. Таких бібліотек на початок 1941 року налічувалось 191.

Їх кількість то збільшувалася, то за об'єктивних причин (роки голодомору та Великої Вітчизняної війни) зменшувалася. Шокуючою є постанова колегії НКО України 1932 року «Про бібліотечну роботу з дітьми», коли бібліотеки закривалися: гинули бібліотекарі, вмирили юні читачі, а постанова вимагає «посилити ідеологічну роботу в дитячих бібліотеках серед юних читачів».

Дослідження періоду з 1941 по 1959 роки розкриває руйнацію бібліотек під час війни і відновлення мережі дитячих бібліотек у післявоєнний період та роль бібліотекарів у збереженні бібліотечних фондів і відбудові бібліотек.

Під час війни у бібліотеках, що не були зруйновані, бібліотекарі крадькома проводили бесіди з дітьми, голосні читання патріотичних творів, розповідали про героїчні подвиги дітей на фронті. У повоєнні роки (до початку 50-х рр.) вдалося відновити і довести кількість дитячих бібліотек до довоєнного періоду, адже бібліотеки відкривалися. Вимушена політизація бібліотечної діяльності знижувала значення гуманістичної і просвітницької

ролі бібліотек, оскільки її робота оцінювалася переважно кількістю заходів політичного спрямування.

«Хрущовська відлига» (60-ті — середина 70-х років) позначилася лібералізацією політичного життя, пожвавленням руху за українську культуру, популяризацією української культури, вплинула і на діяльність дитячих бібліотек. На літературних ранках, літературних вечорах, зустрічах письменників, видавців з читачами жваво обговорювалися твори О. Довженка, М. Стельмаха, О. Гончара, Г. Тютюнника, Л. Первомайського та багатьох інших авторів. Проте проблема дитячого читання все більше турбувала громадськість, бібліотекарів, вчителів, батьків. Книга хоча і займала важливе місце у житті дитини, все ж почала поступатися телебаченню та іншим видам дозвілля. Цій проблемі присвячувалися масштабні наукові дослідження на всесоюзному і республіканському рівнях: «Книга и чтение в жизни небольших городов», «Книга і читання в житті сучасного села» та ін. Локальні дослідження проводила кожна обласна бібліотека для дітей.

У цей період активно впроваджується бібліотечно-бібліографічна класифікація, випробовуються експерименти з централізацією бібліотечної мережі, втілюється теорія книжкового ядра бібліотек, основу якого становила найкраща вітчизняна і світова література для дітей. З виходом «Бібліотечної серії», яка в обов'язковому порядку надходила до бібліотек, покращується стан фондів, в широку практику входить відкритий доступ читачів до фондів бібліотек. Дієвою формою роботи стають школи передового бібліотечного досвіду з різних напрямів роботи: з формування фондів, пропаганди літератури, створення каталогів, картотек, бібліографічних покажчиків, індивідуальної і масової роботи з читачами та ін. Поворотною віхою цього періоду є створення головної дитячої бібліотеки країни – Державної республіканської бібліотеки України для дітей. Вона стала науково-дослідним, науково-методичним, координаційним центром для дитячих бібліотек республіки, центральним книгосховищем дитячої літератури,

центром міжбібліотечного абонементу і міжнародних зв'язків дитячих бібліотек.

Проте гальмівним чинником розвитку дитячих бібліотек як культурних та інформаційних закладів залишалася їх надмірна політизація, домінування принципу партійності бібліотек, розгляд теоретиками історії, теорії і практики бібліотечної справи не в єдиному контексті світового розвитку бібліотекознавства, а в протилежних напрямках: «соціалістичному» і «буржуазному», що продовжувало перекосяти в змісті роботи бібліотек, формуванні фондів, масовій та індивідуальній роботі з читачами.

Вивчення бібліотечної практики обслуговування дитячого населення з 1975 по 1991 роки показало, що в країні сформувалася мережа дитячих бібліотек, адже на кінець 1990 року функціонувало 1349 бібліотек для дітей, 254 яких у складі 16 самостійних централізованих бібліотечних систем для дітей. Зусилля бібліотекарів спрямовувалися на подолання розриву між потребами у книзі і формами бібліотечного обслуговування. Читацькі потреби дітей значно зросли, проте вони входили у протиріччя з заідеологізованими фондами бібліотек, з бібліотечними каналами доступу до інформації, формами бібліотечного обслуговування. Попри ідеологічні нашарування, бібліотечна практика з обслуговуванням читачів-дітей набуває комплексності: зосереджується увага на героїко-патріотичному, інтернаціональному, моральному, естетичному вихованні читачів, формуванні через книгу високих моральних якостей у дітей, поваги до людей праці, рідної землі, природи.

Демократизація суспільного життя з 1985 року внесла свої корективи в діяльність дитячих бібліотек. Поступовий відхід від ідеологічних догм звільнили бібліотеки від бюрократично-партійного диктату і сприяли зосередженню уваги на виконанні бібліотеками їх головних функцій – бути інформаційними, культурними, рекреаційними центрами дозвілля. Бібліотекарі від ролі ідеологічних вихователів переходять до консультування, порад, виступають організаторами бібліотечної взаємодії з читачем,

спрямованої на формування знань щодо доступу до інформації, організації самостійної роботи з книгою, культури читання та ін. Освоюють суміжні професії: психолога, соціолога, організаторів дозвілля і виступають віртуозами бібліотечного обслуговування юних читачів бібліотек для дітей.

Отже, це дослідження висвітлило та засвідчило важливу роль дитячих бібліотек у перетвореннях, що відбувалися в освітній і культурній сферах України в досліджувальний період. А вивчення історії дитячих бібліотек України, ініційоване Національною бібліотекою України для дітей, має продовжуватися і доповнюватися новими фактами, подіями і особистостями.

Наразі розроблено Програму наукового дослідження «Бібліотеки України для дітей: 1991-2011 рр.».

Аналіз, узагальнення і висвітлення діяльності дитячих бібліотек у подальший період у контексті, і в продовження вже здійсненого ретроспективного дослідження, і з позиції історичної ретроспективи та об'єктивності має на меті висвітлити зв'язок епох, історичних періодів, порівняти й розкрити як характерні тенденції минулих десятиліть, так і еволюцію функцій за роки незалежності, показати самовіддану працю бібліотекарів на ниві освіти, культури, виховання дитини як громадянина і патріота своєї незалежної держави.

Науковий системний погляд на дитячу бібліотеку в історичному плані дозволяє по-новому підійти до вирішення сучасних проблем діяльності бібліотек та визначити перспективи подальшого розвитку і удосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування дітей в Україні. З огляду на історичне минуле Національна бібліотека України для дітей утворює право на самостійне функціонування саме спеціалізованих бібліотек для дітей та диференційоване інформаційно-бібліотечне обслуговування дитячого населення України.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК РЕСУРС ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЧИТАЧІВ: ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ

Сучасна дитяча бібліотека це синтез книг, комп'ютерів, зустрічей, спілкування, навчання, ігор. Бібліотека — це місце, де читач завжди може звернутися за допомогою до професіонала, де найкращі сучасні видання зберігаються поряд з улюбленими книгами минулих поколінь, де у пошуку інформації прийде на допомогу сучасна техніка.

Використовуючи у своїй діяльності сучасні технології, колектив Миколаївської обласної бібліотеки для дітей намагається зробити традиційні матеріали більш доступними, яскравими, показати їх динаміку розвитку, тому своєю *місією ми визначили:*

- концентрацію документальних джерел на традиційних та електронних носіях;
- залучення дошкільників і учнів 1-9 кл. до читання як основного виду пізнавальної діяльності та засобу проведення дозвілля;
- формування інформаційної культури особистості, участь в адаптації підростаючого покоління до життя в інформаційному суспільстві та суспільстві знань;
- задоволення освітніх, комунікативних та інших потреб читачів-дітей шляхом створення середовища розвитку дитини через читання, книгу та інші види матеріалів, що відповідають його віковим, соціокультурним та індивідуальним особливостям.

Характерною особливістю школи ХХІ століття є оновлення загальної середньої освіти, розширення масштабів і змісту роботи з учнями в освітній галузі культури і в образотворчій базовій галузі «Мистецтво». Одним з найбільш цікавих, глибоких і значущих в цій області є інтегрований курс «Світова художня культура», який має свою специфіку, що полягає в комплексному освоєнні різних видів мистецтв у їх взаємозв'язку.

Цілісний характер світу мистецтва є об'єктом вивчення курсу «Світова художня культура», який включає у свій зміст кілька дисциплін художнього циклу. Це дає можливість виходу на інтеграцію предметів, об'єднання кількох областей знання в єдине ціле на основі загального інтегрованого підходу.

У дитячих бібліотек та шкіл єдині завдання – виховання активної, інтелектуально розвиненої, творчої особистості, здатної адаптуватися у будь-якій соціально-економічній ситуації.

Наша спільна мета — створення умов для якісної інформаційної підтримки вчителів, формування у дітей стійкого інтересу до книги, до читання. В умовах розвитку інформаційного суспільства бібліотека стає центром освітнього процесу.

Вона повинна функціонувати як центр підтримки дослідницької і проектної діяльності в школі; як ресурсний інноваційний майданчик процесу безперервного навчання і консультування школярів і викладачів щодо роботи з інформацією – друкованою, електронною, мультимедійною, електронними базами даних, Інтернетом; як центр розвитку творчості; як медіа середовище ; як центр інтелектуального та ділового партнерства з різними організаціями, суб'єктами з виходом з різними ініціативами за межами навчального закладу.

Дитячі бібліотеки володіють великим накопиченим потенціалом, який може використовуватися школами (шкільними бібліотекарями, педагогами і учнями) у їх роботі при нестачі або відсутності власних ресурсів з питань мистецтва та культури.

З іншого боку, бібліотеки для дітей, запрошуючи до співпраці освітні установи: мають можливість планувати свою роботу з гарантованою затребуваністю, розробляти теми, які реально потрібні освіті; отримують організованих читачів, з якими простіше домовлятися про відвідини бібліотеки, диференційовано застосовувати форми заходів, гнучко змінювати їх залежно від ситуації; при комплектуванні своїх фондів враховувати реальні потреби освітніх установ; поліпшити статистичні показники і та ін.

Взаємовигідна співпраця дитячих бібліотек зі школами, як у стінах школи, так і за її межами, розвивається в наступних напрямках:

- інформаційно-методичне забезпечення освітнього процесу;
- розвиток інформаційної грамотності учнів, у т. ч. при організації їх проектної діяльності;
- інформаційне та методичне забезпечення побудови індивідуальних освітніх траєкторій учнів.

Інформаційно-методичне забезпечення освітнього процесу з питань естетичного виховання учнів передбачає інформаційне забезпечення кожного суб'єкта освітнього процесу широким доступом до інформаційно-методичних ресурсів, серед яких бібліотечні фонди, каталоги, електронні освітні ресурси.

ОДБ ім. В.О.Лягіна в рамках укладених договорів співпрацює з загально освітніми, художніми та музичним школами, музеями міста. Бібліотекарі цих освітніх установ нерідко у своїй роботі використовують фонди, електронний каталог, бази даних, інтернет, медіаресурси, електронні освітні ресурси нашої бібліотеки і потім рекомендують їх педагогічним працівникам своїх установ.

З метою забезпечення повноцінного навчального процесу літературою шкільні бібліотеки звертаються до фондів публічних бібліотек на умовах тимчасового користування за МБА.

Створення інформаційного середовища та розвиток інформаційної грамотності учнів.

Формування інформаційної культури учнів, навчання основам інформаційної грамотності також вимагають взаємодії освітніх закладів і бібліотек. Дитячі бібліотеки сприяють формуванню в учнів разом з вчителями і батьками навичок роботи з інформацією з естетичного виховання, представленою на різних носіях та в різних інформаційних освітніх і пошукових системах.

У рамках співпраці зі школами в галузі бібліотечно-інформаційного обслуговування учнів бібліотека для дітей здійснює: поширення бібліотечно-бібліографічних знань шляхом організації і проведення екскурсій до відділу мистецтв бібліотеки, бібліотечних уроків у школі та в бібліотеці; підготовку і проведення тематичних бібліографічних оглядів за навчальним планом.

Технологічні зміни перетворили сучасного користувача не тільки в споживача, і у виробника інформації. Наша бібліотека має можливість запропонувати в якості «засобів виробництва» необхідне програмне забезпечення для створення індивідуальних інформаційних проектів та консультаційну допомогу у його використанні.

Обласна бібліотека для дітей ім. В.О. Лягіна надає користувачам:

- робочі комп'ютерні місця для використання бібліотечно-інформаційних ресурсів і комп'ютерних комунікацій;
- комфортні умови для здійснення вільного доступу до інформації та документів з фондів Бібліотеки;
- довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування користувачів, використовуючи останні досягнення в галузі інформаційних технологій;
- допомога в доборі необхідних документів шляхом усних консультацій;
- довідково-пошуковий апарат та автоматизовані бази даних Бібліотеки;
- консультаційну допомогу в пошуку та виборі джерел інформації;
- консультаційну допомогу при користуванні технічними засобами та електронними ресурсами Бібліотеки, можливостями Інтернет;
- консультації з використання комп'ютерних технологій, аудіовізуальних матеріалів та іншого обладнання.

З 2007 року діє Ресурсний центр «ДіМ» (Діти і Мистецтво), основна мета якого — надання методичної та консалтингової допомоги бібліотекам області, що обслуговують дітей, з питань організації і роботи з талановитими дітьми та забезпечення інформаційної підтримки пізнавальних потреб цієї категорії читачів. Об'єднує в собі усі матеріали і документи, необхідні для повноцінного втілення програми. Це книжковий фонд з питань мистецтва,

аудіо- та відеокасети, CD та DVD диски, платівки, матеріали для занять художньою творчістю.

Спільна проектно-дослідницька діяльність школярів як обов'язковий вид навчальної діяльності.

Сьогодні перед кожним учителем і бібліотекарем стоїть проблема створення освітнього середовища, спрямованого на інтенсивний розвиток мовно-розумових здібностей учнів, оволодіння засобами діяльності, які формують пізнавальну, інформаційну, комунікативну компетенції дитини. Це передбачає форми організації навчальної діяльності, в яких провідними є пошуково-дослідницька діяльність, розвиток умінь роботи з різними типами інформації і їх джерелами. І основним джерелом є книга.

Працівниками нашої бібліотеки розроблені й активно використовуються найрізноманітніші форми роботи з книгою: бібліотечні уроки, творчі огляди з певної тематики, Тижні інформації та бібліографії, вікторини, зустрічі з художниками та музикантами, виступи запрошених артистів та ін.

Спільне проведення бібліотекою і школами соціально-значущих заходів (літературних вечорів та зустрічей, електронних презентацій та медіауроків тощо), в т. ч. з метою реалізації програми «Обдарована дитина — майбутня еліта нації», яка надає інформаційну підтримку керівникам студій, педагогам, батькам, а також консультації, ігри, тренінги з метою розкриття здібностей дитини.

Формуванню у дітей прагнення до самовдосконалення і потреби в пізнанні навколишнього світу через мистецтво у значній мірі сприяють заняття, пов'язані з задоволенням комунікативних потреб — конкурси, літературні ігри тощо. Діти завжди беруть у них активну участь, тому що ігри розвивають їх уяву, емоційну сферу, вміння спілкуватися один з одним. Тому ми активно використовуємо їх у своїй роботі.

Організовуємо творчу діяльність за матеріалами прочитаних книг. Вона сприяє залученню дітей до індивідуального творчого процесу, допомагає

неповторно, своєрідно сприймати прочитане і відображати це у найрізноманітніших жанрах і видах літератури та мистецтва, у т.ч. і ораторського. Завдяки пропаганді і виховній роботі бібліотеки у підростаючого покоління відроджується усвідомлення цінності книги і читання.

Активно розвиваються комп'ютерні комунікації, які суттєво впливають на формування нового змісту роботи дитячої бібліотеки у напрямку естетичного виховання. Плідно працює розділ «Хобби и ты» на блозі бібліотеки. Розділ сайту дитячої бібліотеки «Книжкова галактика» наповнений віртуальними виставками відповідної тематики, буктрейлерами, відеороликами відповідної тематики. У розділі «Моя Миколаївщина» розміщено web-ліографічні посібники та списки літератури «Поезія у бронзі, камені і граніті», «Театральна Миколаївщина», «Сузір'я митців Миколаївщини», «Історико-архітектурна спадщина Миколаївщини» тощо.

У планах роботи є продовження активної роботи з естетичного виховання серед on-line користувачів, залучення їх до більш активної участі в усіх акціях бібліотеки, проведення серед них як анонімних, так і відкритих on-line опитувань, щоб дізнатися, чим цікавляться сучасні дітлахи. Отримана інформація стане в пригоді при плануванні роботи бібліотеки на наступні роки.

Читання залишається, незважаючи на технічний прогрес, потужним чинником розвитку юної особистості, тому основним завданням бібліотеки залишається заохочення її до читання всіма способами, включаючи сучасні інформаційні технології і формування інформаційної та читацької культури.

У центрі уваги нашої бібліотеки — інтереси і запити користувача, бібліотека існує для читача-дитини, з його психологічними, віковими та іншими особливостями розвитку.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ФУНКЦІЇ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Один романтик заспівав пісню про єднання усього світу, в якій є такі слова: «...уяви світ без кордонів, без вбивств і смерті, і стане в єдності світ. Згодом ці ідеї стали зрозумілими прагматикам, які почали їх втілювати. Єднання та мир можливі через поважливе ставлення до іншого.

Декларація принципів толерантності ООН від 16 листопада 1995 року визначає: «Толерантність означає пошану, сприйняття і розуміння багатого розмаїття культур нашого світу, форм самовираження і самого виявлення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відвертість, спілкування і свобода думки. Толерантність – це єдність в різноманітті». З розвитком цивілізації ми все краще розуміємо, що люди на планеті мають єдину домівку і кожне «Я» формує людство. І все частіше впливає питання: «До чого йде цивілізація і світ?»

Людина завжди цікавилася майбутнім: що кожного з нас очікує завтра, через десять років? У минулому на ці питання відповідали оракули, шамани, гадалки. Судячи з історії, нас цікавить питання і більшого масштабу: на що очікувати людству? Нам відповідають Нострадамус, книжки письменників-фантастів та філософів. Як бачили фантасти майбутнє в 1984 році? На прикладі двох письменників можна дослідити різницю очікувань від майбутнього. Джордж Орвел боявся, що правду будуть втаємничувати. Олдос Хакслі боявся, що правда потоне в величезному морі нікчемної інформації. Орвел боявся, що нас будуть обмежувати в інформації. Хакслі боявся, що інформації буде так багато, що ми деградуємо до повної пасивності та егоїзму. Орвел боявся, що книжки будуть забороняти. В цей же час Хакслі боявся, що книжки не потрібно буде забороняти, мало хто захоче їх читати. Питання інформації та шляхів її отримання є вічним. Але чи був

хтось з цих фантастів правим, і чи бачимо ми тенденційність нашого суспільства до одної з теорій?

Звернімося до сьогодні... Нещодавно широкого поширення набула методика тайм-менеджменту, яка працює за схемою: запитай себе, де ти бачиш себе через рік, п'ять, десять? І в залежності від відповіді склади план свого життя. Виникає нове питання людства: думки про планування та досягнення цілей є оманю чи методикою життя? Чи може людина сама скерувати своє життя і втілити усе задумане. Це питання співголосне й іншому питанню: чи можемо ми приваблювати події в своє життя? Чи можемо керувати своєю долею?

Україна та українці наразі якнайбільше говорять про цінності: європейські, міжкультурні та наші —власні та народні. Як вони співпадають з нашим майбутнім і куди вони можуть нас привести? Дослідивши, вивчивши культуру іншого, зникає страх перед ним, зникає ксенофобія. Яке місце займає бібліотека в такому разі? Бібліотека – це інформаційний центр, відкритий для дослідження різних культур та обговорення. Це осередок, де розвивається толерантність, адже бібліотека відкрита для всіх.

За останній час стрімкого розголосу набула теорія американського професора теоретичної фізики Мітію Каку, якого вважають одним з найрозумніших людей світу. В своїй книжці «Фізика майбутнього» він розповів як бачить освіту через 100 років: вона буде базуватися на інтернет-технологіях і електронних пристроях. Усю необхідну інформацію можна буде завантажити в спеціальні лінзи, які люди носитимуть в очах, і вся інформація буде загальнодоступною. Освіта вже не буде базуватися на запам'ятовуванні і мозок перестане бути «складським приміщенням». Куди ж подінеться людський розум? Наш розумовий резерв переорієнтується на розвиток можливості думати, аналізувати, аргументувати і приймати вірні рішення.

Чому ми говоримо про його теорію саме з позиції розвитку бібліотек?

Чи не пов'язана вона з теорією Хакслі? Для того, щоб не потонути в потоці інформації, її потрібно навчитися аналізувати, аргументувати заради

правильних думок та дій. Що зараз переживає кожен українець? Величезний потік інформації, яка нас більше непокоїть, ніж дає заспокоєння. Загалом, сучасний світ переживає дві протилежні, але взаємопов'язані тенденції: взаємопроникнення та капсулізація національних культур. Взаємодія представників різних культур призводить до протиріччя між бажанням перейняти кращі здобутки інших та намаганням зберегти власну самобутність. Контакт різних культур може відбуватися в формах діалогу або конфлікту. Яким саме буде контакт залежить багато в чому від суб'єктивної налаштованості та готовності до подібних контактів. Нетолерантність по відношенню до інших створює психічне підґрунтя для насильства в різних формах, в своїх крайніх формах є одним з основних чинників більшості збройних конфліктів.

Бібліотека – осередок знань та інформації. Мабуть, саме ми маємо вчити дітей аналізувати інформацію. Але перше завдання – навчитися знаходити її. Для розвитку толерантності не достатньо лише говорити про демократичні цінності та ідеї. Активне залучення дітей до участі в громадському житті можливе лише через безпосередню дію. Для будь-якої особистості краще усвідомити багатоманітність світу. Знати і розуміти відмінну систему цінностей, розвивати вміння домовлятися про спільне з представниками іншої культури. У бібліотеці ми можемо розвивати потребу в самостійному освоєнні навколишнього світу шляхом вивчення культурного спадку різних історичних епох і народів. Занурення в національні культури відбувається різними шляхами: візуальним – ілюстрації, фотографії, плакати і малюнки; слуховим – традиційна і сучасна музика; тактильним – танці, народні ігри; смаковим – національні страви. Мислення та пам'ять — історія та культура народу, а Лінгвістична компетентність — це мова народу.

Історія створюється сьогодні, а розвиток цивілізації відбувається через культуру.

РЕКОМЕНДАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ, ЇЇ ВАЖЛИВІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Книга — невід’ємна складова культури українського народу. Однак самоздійснюється вона лише у сфері читання. А це — найпродуктивніший спосіб саморозвитку людини, найзмістовніше використання вільного часу, терапевтичний чинник. Має бути розуміння, що читати життєво важливо. Не читати — прирікати себе на соціальне аутсайдерство, а читати будь-що — засмічувати внутрішній світ, відгороджувати себе від життєдайних надбань.

Формування школяра як читача полягає у вдумливості читання, його осмисленні, використанні писемних текстів для досягнення персональних цілей, розвитку знань та комунікаційних можливостей. Класичною направляючою читача у потоці інформації є бібліографія. Уміло орієнтуючи юних читачів, вона покликана відгородити їх від інформаційного перевантаження, виступає як своєрідний посередник між ними та інформацією. Сьогодні рекомендаційно-бібліографічна діяльність в Україні, як складова інформаційно-бібліографічної роботи, враховуючи зовнішні виклики та маючи потужні ідеологічні підмурки, має посилити свою роль у формуванні культури інформаційної безпеки, в духовно-моральному розвитку дітей та підлітків, формуванні патріотизму, любові до України та української мови, пропаганді національної ідеї, соціалізації та збереженні природи.

Основним завданням рекомендаційної бібліографії є просвіта, надання можливостей вибору та надійних орієнтацій. Об’єктивним є те, що за роки незалежності у бібліотеках для дітей цей напрям бібліографічної діяльності розвивався активно, творчо, жваво, хоча і нерівнозначно у своїх частинах. Краще — у сфері бібліографування, гірше — у сфері використання бібліографічних посібників у роботі з читачами. У параграфі

3.6. «Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури» відмічено, що обласні бібліотеки для дітей складають краєзнавчі бібліографічні посібники, пропагують краєзнавчу літературу відповідними формами роботи, використовують краєзнавчі матеріали у виховній роботі.

Якщо оглянути тематику видань обласних бібліотек, то видно, що найбільшу частину серед них складають посібники саме краєзнавчої тематики, а також видання на актуальні теми, видання з питань дитинства та для організаторів дитячого читання. Майже усі обласні бібліотеки готували посібники універсального змісту. Вони довгий час зберігають свою пізнавальну, виховну і довідкову цінність. Важливо, що нові посібники такого змісту доповнюються новими виданнями, а не дублюються.

Підготовка краєзнавчих посібників у бібліотеках відбувається за такими напрямками: посібники про край, про письменників краю та їхню творчість. Сьогодні, враховуючи військову та економічну війну Росії проти України, цей напрям роботи є особливо актуальним у виховному та освітньому аспектах, виховуючи патріотизм, відповідаючи на животрепетні питання дітей-читачів, задовольняючи дитячу допитливість, виховуючи їхню самостійність, творчу активність, ініціативність. Серед краєзнавчих видань бібліотек для дітей найбільшою є персонологічна складова, широкий спектр тематичних видань. Хоча практично відсутні галузеві посібники (про сільське господарство, економіку, на християнські теми тощо), очевидно через відсутність джерел для дітей.

Звичайно, усі краєзнавчі видання прямо чи опосередковано несуть у собі інформацію патріотичного спрямування. Але, зважаючи на обставини у державі, у змісті посібників потрібно надалі культивувати цю тему, звертаючи увагу читачів на успіхи України у науці, досягнення вітчизняного народного господарства, епізоди з життя людей чи події з історії, що залишатимуть у душах юних читачів високе почуття любові до рідного краю, народу, України.

Посібники різні за зовнішнім оформленням, шрифтами, форматом, об'ємом, змістовним наповненням. Це і невеликі вузенькі видання з двох, трьох сторінок і об'ємні посібники до п'ятидесяти сторінок. Але і ті, й інші несуть читачам інформацію та знання, хоча у різних об'ємах. Що стосується жанрів, то за останні роки їх спектр дещо звузився, порівнюючи з тим «вибухом», який спостерігався ще п'ять років тому. Серед них найбільше рекомендаційних списків, покажчиків, пам'яток, оглядів. Не забувають укладачі і про такий, так би мовити «камерний» жанр, розрахований на читачів-дітей, як бесіди про книги. Посібники мають різне вікове спрямування, набрані відповідними шрифтами, бібліографічні описи виділено жирним шрифтом. Переважну більшість бібліографічних джерел, рекомендованих у посібниках, заанотовано, хоча у багатьох із них помітно тенденцію до «стискання» анотацій. І ще одне: посібники набирають яскравості. В них укладачі прагнуть помістити більше ілюстративного матеріалу: просканованих обкладинок книжок, ілюстрацій з літературних джерел, фотографій (часом бібліографи-укладачі самі фотографують «об'єкти» краю, про які пишуть, і вміщують кольорові чи чорно-білі світлини на сторінках бібліографічних видань). Зрозуміло, що такі видання візуально привабливі для юних читачів, а значить діти візьмуть їх у руки (ще і при відповідних рекомендаціях бібліотекарів), ознайомляться з їхнім змістом та рекомендованими у них бібліографічними джерелами.

Щодо вікового спрямування, то найбільше бібліографи готують посібників для старшого шкільного віку. Стало більше видань для середнього шкільного віку, трохи менше для дошкільників та молодших школярів. Є і частина видань, що несуть інформацію одночасно для читачів-дітей середнього та старшого шкільного віку, а також ОДЧ і виданих лише для ОДЧ.

Серед посібників універсального змісту найбільше календарів. Це такі видання: «Календар знаменних і пам'ятних дат Буковини на ... рік» Чернівецької ОДБ, «Календар пам'ятних дат Миколаївщини» (2013р.),

історичний календар-путівник «Наш край — історії скарбниці» (2012р.) Миколаївської ОДБ, Запорізької ОДБ «Дата з календарної сторінки» (2012р.) тощо.

Цілісна система знань про край добре відображається у стабільних виданнях бібліотек — фактографічний календар Луганської ОДБ «Обереги пам'яті», «Література про Київщину» (за ... рік) (Київська ОДБ).

Крім календарів видано інформаційно наповнені покажчики: Дніпропетровської ЦМДБ «Дніпропетровськ — рідний, сонячний край» (2011р.), покажчик Чернівецької ОДБ «Маленькому читачеві» (2012р.), Львівської ОДБ «Умілому читачеві» (2013р.), Черкаської ОДБ «Книжковий дивосвіт» (2012р.), Запорізької ОДБ «Читаємо на дозвіллі» (2012р.). Нетиповий для дитячих бібліотек посібник — каталог книжково-ілюстрованої виставки до 80-річчя утворення Київської області підготовлено Київською ОДБ. Матеріал має назву «Київський край, славний історією, увінчаний працею, багатий людьми!» (2012р.). У каталозі описано схему та описи документів виставки, фотографію виставки, світлини. Експрес-інформації Донецької ОДБ «Коло читання», календар-пам'ятка Севастопольської ЦМБД «Знаменательные и памятные ежегодные даты». Бібліографічні огляди для родинного читання подавала в обласну газету «Джерело» Херсонська обласна бібліотека для дітей. У виданнях універсального змісту багато фактів з історії, про діячів краю, події тощо.

Рекомендаційна бібліографія покликана задовольняти бібліографічні потреби читачів у навчанні, самоосвіті, сприяти поглибленню знань, отриманих у школі. Бібліотеки готують такі посібники, чітко дотримуючись дидактичного принципу: інформацію про бібліографічні джерела розміщують так, щоб показати логіку розвитку теми і послідовно підвести юних читачів до ознайомлення з більш складними питаннями. Для прикладу можна назвати анотований покажчик Рівненської ОДБ «Знання — велика сила і найцінніший скарб» (2011р.). Кременецькою ЦДБ підготовлено рекомендаційні списки «По сторінках підручника історії» (2011р.),

Севастопольською ЦДБ укладено списки «Современные интерактивные формы обучения» (2011р.), посібник Братської ЦДБ «Рідна мова — національний скарб» (2012р.), список Хмельницької ОДБ «Зайвих знань не буває» (2013р.). Матеріал про зміни та особливості зовнішнього незалежного оцінювання подано у рекомендаційному списку літератури Закарпатської ОДЮБ «Перезавантаження: ЗНО — 2012».

За останні роки було видано ряд посібників про природу. Вони різні за жанрами, змістом викладу, зовнішнім оформленням. Більшість із них розраховано на учнів середнього та старшого шкільного віку, та знайомитись з ними було б цікаво і дорослим читачам. У деяких з них заанотовано кожен рекомендовану книжку. Є видання, у яких згідно жанру подається суцільний текстовий виклад, а завершуються ці посібники бібліографічними описами використаної літератури. У посібниках багато цікавих, маловідомих фактів, географія яких всеохоплююча: про край, область, Україну і світ. Подаються художні тексти, науково-популярна література, статті з періодики. Для прикладу назви таких посібників про природу: «Рідними стежками: рослини Запорізького краю» (Запорізька ОДБ, 2008 р.). Показчик гарно ілюстрований кольоровими світлинами рослин, описано їхню будову, особливості, практичне використання, подано список літератури. «Правда про кажанів» (Харківська ОДБ, 2012р.), дайджест «Рідна фауна і флора оживає в їхніх творах»: рослинний і тваринний світ в художніх творах» (Миколаївська ОДБ, 2013р. — Вип. II), краєзнавча розвідка «Печери та підземелля Черкащини» (2011р.). Текст останнього посібника розкриє чимало таємниць підземного світу області, додасть знань з історії військових змагань, дасть уяву про колишні підземні фортифікаційні споруди. У бібліографічному огляді «Дивосвіт природи» (2011р.) представлено літературу з відділу рідкісних і цінних видань Київської ОДБ. Пізнавальний матеріал висвітлено у рекомендаційному списку Житомирської ОДБ «Загадковий світ лісу» до Міжнародного року лісів (2011р.). Набір закладок «Сім чудес Тернопільщини» підготувала Тернопільська ОДБ (2012р.), Чернігівська ОДБ

підготувала дайджест-показчик «Червона книга Чернігівщини» із серії «Захищай! Примножуй! Бережи!», список «Нас кличе матінка природа» Донецької ОДБ (2012р.).

У 2011 році минуло 25 років від часу Чорнобильської катастрофи. До цієї трагічної дати ряд бібліотек підготували посібники, в яких рекомендують книги та періодичні видання, Інтернет-ресурси, представляють Чорнобильські організації. Це списки «Чорнобиль не має минулого часу» (Чернігівська ОДБ, 2011р.), «Чорнобиль... Наш біль. Наша пам'ять» (Львівська ОДБ, 2011р.), показчик-дайджест «25-й Чорнобильський квітень» (Закарпатська ОДЮБ, 2011р.), пам'ятка Чернівецької ОДБ «Гірка сльоза в очах природи» (2011р.).

Юним панянкам адресований анотовано-рекомендаційний список «Юна леді на всі 100» (Закарпатська ОДЮБ, 2013р.). У ньому представлено довідкову та художню літературу для дівчаток, які хочуть бути успішними у житті. Для читачів-учнів 5-9 класів Хмельницькою ОДБ було підготовлено рекомендаційний список літератури на тему толерантності «Усміхнись світові і він усміхнеться тобі» (2013р.).

Найбільшу кількість посібників підготовлено бібліотеками з питань гуманітарної сфери. Правдиві джерела з історії, на теми моральності, мистецтва, дозвілля, відповідно згруповані, залишають у дитячих душах зерна добра, справедливості, почуття краси і гармонії, які згодом проростуть паростками любові до Батьківщини, патріотизму, розуміння значення збереження навколишнього середовища. Це та тематика, яка ще і допомагає освіті, самоосвіті, усвідомленні дитиною свого місця в соціумі, у становленні юних читачів як повноправних громадян рідної України. Важлива і вагома частка серед таких видань — посібники з історії, які видають усі бібліотеки. Звичайно, що перераховувати усі назви немає рації, але назвати окремі з них варто. Це такі видання: «Славетні сторінки Слобожанщини» (Харківська ОДБ, 2009 р.), серія нарисів «Міста і містечка Чернігівщини» (2013р.) (Чернігівська ОДБ), «Історія геральдичних символів нашого краю»

(Дніпропетровська ОДБ, 2011р.), покажчик «Битва на Синіх Водах: пошуки, знахідки, відкриття» (Кіровоградська ОДБ, 2012р.), літературно-туристичні маршрути Львівської ОДБ «Іменем короля Данила» (2013р.) та пам'ятка «Українському Пласту — 100» (2012р.), путівник «Путешествие памятными местами Луганщины» (2013р.), список Тернопільської ОДБ «Символіка незалежної України» (2012р.), бібліографічний вісник «Двадцять років незалежності» (Дніпропетровська ОДБ, 2011р.). Анотований список літератури підготувала Полтавська ОДБ «Полтава історична». У списку зібрано та систематизовано літературу (книги та періодичні видання) про історичне обличчя рідного міста, його вулиці, архітектурні споруди, вміщено світлини дореволюційного періоду, першої половини ХХ ст., повоєнні роки, сьогодення.

Чимало видань підготовлено на тему боротьби з німецько-фашистськими загарбниками. Це трагічна сторінка історії нашої держави. Найбільші жертви у цій боротьбі випали на долю України: це і людські втрати — не менше 14 млн осіб: фронтова зона, партизанська та підпільна боротьба, вивезення молоді у Німеччину на примусові роботи, репресії «рідного» радянського уряду; і економічні втрати: руїни 720 міст та містечок, 28 тис. сіл, 16,5 тис. промислових підприємств, 23 тис. колгоспів та радгоспів; і психологічні втрати: окупаційна зона, репресії, депортації. Бібліотеками підготовлено ряд посібників на цю тему: «Молодая гвардия» на срезе веков: сб. работ участников обл. похода юных краеведов «В сердце моём Краснодар». Библиогр. указатель «Прикасаюсь сердцем к подвигу» (Луганська ОДБ, 2013р.). Тут розповіді про підпільників, їхні світлини, малюнки та вірші дітей про героїв, списки літератури про них; видання «Партизанська слава Черкащини» Черкаської ОДБ (2012р.). На сторінках видання розповідається про партизанський рух у кожному районі області з обов'язковим висвітленням участі дітей у русі опору. Рекомендаційний список «Прапор Перемоги Олексія Береста» (Сумська ОДБ, 2011р.). Про

війну в Афганістані видано пам'ятку «Війна без права на забуття» Дніпропетровською ОДБ (2011р.).

Одним із важливих напрямів роботи бібліотеки для дітей є профорієнтаційна діяльність. Для старшокласників майбутня професія чи спеціальність активно впливає на формування інформаційно-бібліографічних потреб, якщо вибір професії усвідомлений і стимулює навчальну та позанавчальну діяльність учнів. Посібники на тему профорієнтації також готуються ОДБ. Це лише окремі видання, але вони є, і якщо з ними працювати, то свою позитивну роль, спрямовану на допомогу у виборі професії, вони відіграють: «В мире 1000 профессий... Какая твоя?», (Севастопольська ЦДБ, 2002 р.), «Професій в світі є чимало, сповна їх вистачить на всіх» (Черкаська ОДБ, 2011р.), «Мандруємо у світ професій» (Донецька ОДБ, 2012р.) «Знайди свій шлях у житті» (Київська ОДБ, 2012р.). Як правило, це індивідуальні рекомендаційні списки, що є важливою ланкою бібліографування. Як свідчить інформація у звітах, значну увагу їх підготовці на різні теми приділяють у Херсонській, Дніпропетровській, Донецькій, Полтавській, Черкаській, Київській ОДБ.

Інформаційний характер діяльності дитячої бібліотеки звернений до особливого явища суспільства — дитинства. Тому одним із важливих завдань бібліотек для дітей є пропаганда цінності дитинства і дитячої субкультури в усіх її проявах. Важливо, що ці питання постійно знаходяться у полі зору бібліотек для дітей. Для прикладу деякі видання цієї тематики: список Миколаївської ОДБ «Живи, зростає, країно веселкова!»: громадські об'єднання дітей та юнацтва (2009 р.) — у списку подається коротка довідка про організацію чи рух, рекомендована література, інформація про джерела, пов'язані з вирішенням соціальних питань; список Львівської ОДБ «Бібліотерапія». Культуру виховання та правову освіту дітей висвітлено у таких посібниках: списках «Гарні вчинки — ознака вихованої дитинки» для дошкільників та учнів 1-4 кл. (Миколаївська ОДБ, 2013р.), бесіди «Наші права — щасливе дитинство» (Черкаська ОДБ, 2012р.).

Останні роки в історії держави були насичені спортивними подіями, заходами, що сприяли здоровому способу життя, профілактиці збереження здоров'я. Звичайно, це знайшло своє відображення у підготовці бібліографічної продукції за цими темами: список «Секрети здоров'я» (Закарпатська ОДЮБ, 2012 р.), список «Гра, що об'єднує» (Харківська ОДБ, 2012р.), посібники серії «Олімпійське золото Сумщини». Привертає увагу ряд посібників Чернівецької ОДБ, виданих у 2012 році. Це такі видання: «Буковина спортивна», «Буковинські спортсмени — учасники XXX Олімпійських ігор у Лондоні», «Футбол на Буковині». До 100-річчя футболу у Дніпропетровську ОДБ підготувала краєзнавчо-бібліографічний вісник «Футбол сквозь годы».

У третій статті «Основні засади державної політики у сфері культури» першого розділу Закону України «Про культуру» визначено пріоритетом естетичне виховання дітей та юнацтва. У зв'язку з цим одним із напрямів і завдань рекомендаційної бібліографії для дітей на сучасному етапі є популяризація української культури, а також культур інших народів України, допомога у розвитку творчих здібностей дітей. Цьому питанню бібліотеки для дітей надають належну увагу. Це висвітлення різних напрямів культури в цілому і діяльності окремих особистостей у цих галузях.

Про Пересопницьке Євангеліє підготували рекомендаційні списки під назвами «Духовна святиня народу» та «Пересопницькому Євангелію — 450 років» Рівненська та Львівська ОДБ. Відомо, що музеї — це установи, в яких зберігається і популяризується культурна та історична спадщина людства, вони займають своє, ні з чим незрівнянне місце в арсеналі засобів патріотичного виховання. Запорізька ОДБ підготувала покажчик «Від музею до музею», у якому розповідається про музеї області, історію їх створення, напрями наукової діяльності. У списку «Історія під склом» (2012р.) Закарпатської ОДЮБ подається інформація про музеї не лише Закарпатської області, а і про найбільші музеї України та світу, а також про роботу, яку

проводять «храми муз» з дітьми різного віку. Цікавий міні-путівник підготувала ЦДБ м. Севастополя «Полуостров музейних сокровищ» (2012р.).

Бібліотеками підготовлено чимало посібників про видатних особистостей різних сфер життя, вони поповнили ресурси «дитячої» біографічної інформації, яка нині створюється як історико-меморіальна, так і присвячена нашим сучасникам. Чималу частку серед них складають посібники про митців. Це такі видання: «І голос Тарковських звучить...» — покажчик Кіровоградської ОДБ (2012р.) — тут є також посилання на Інтернет-ресурси; «Славетні українці — наші земляки»: сценаристи-режисери, кінооператори (2012р.) — краєзнавча розповідь Черкаської ОДБ; біобібліографічний нарис Київської ОДБ «Артемій Ведель і його духовно-музична спадщина», дайджест Чернігівської ОДБ «Повторився в учнях: 100 р. від дня народження скульптора В. П. Швидченка»; бібліографічна довідка про художника «Щедрі барви Костянтина Камишного» Житомирської ОДБ (2013р.); довідка Сумської ОДБ про художника-графіка Г. Нарбута «Корифей української графіки» (2011р.); посібник Запорізької ОДБ «Невмируща пісня Миколи Лисенка» (2012р.).

Світ сучасної художньої літератури для дітей дуже розмаїтий. Орієнтуватися у ньому читачеві-дитині значно складніше, ніж дорослому. На сьогодні рекомендаційна літературна бібліографія має не тільки сприяти отриманню знань у галузі художньої літератури, а і створювати інформаційний простір у сфері мистецтва слова для того, щоб читачі мали можливість задовольнити свій читацький інтерес. Він у кожного індивідуальний. До того ж, ця інформація повинна бути цінною, переконливо поданою різними жанрами бібліографічних посібників. Основними оціночними критеріями художніх творів має бути гуманістична спрямованість їх змісту, художня вартість. У цілому посібники літературної бібліографії відповідають вищевикладеним критеріям, хоча усі вони різні (адже у значній мірі це залежить від вікової категорії читачів, на яку розраховане видання) як за зовнішнім оформленням, об'ємом, поданою

інформацією, так і структурою та жанрами. Щодо жанрів, то найчастіше це персональна літературна бібліографія, є і тематичні видання. Це серія літературних пам'яток Харківської ОДБ «Зустрічі на перехресті казок». «На крилах фантазії» (2011р.) — список для дітей 7-9 років Закарпатської ОДЮБ. «Вічна мудрість казок»: уроки моральності в притчах, легендах народів світу» — рекомендаційний посібник Дніпропетровської ОДБ.

Щодо персональних видань, то найбільші за обсягом — це покажчики та нариси. Вони найбільш інформативні. Як правило, у них описано життєвий та творчий шлях письменника, характеризується творчий індивідуалізм, бібліографічні списки творів автора, література про нього, деінде подаються коротко уривки чи цитати з творів, спогади про автора (якщо він уже помер), списки лауреатів премій його імені (якщо така існує). Вони, як правило, гарно оформлені, є портрет письменника, відскановані обкладинки його видань, у багатьох випадках вони кольорові. Серед них такі видання покажчиків: «Витязь молоді української поезії» (про В. Симоненка, Київська ОДБ, 2011р.), «Доля поета висока і світла» (про Л. Чижову, Миколаївська ОДБ, 2009р.), «Спогад той, що не доснився й досі...» (про Є. Маланюка, Кіровоградська ОДБ, 2012р.), «Така невідповідна «випадкова» письменниця Оксана Думанська (Львівська ОДБ, 2011р.), «Творчество, освященое добром» (про В. Герланця, Донецька ОДБ, 2011р.), «Високих літ високий лет»: до 95-річчя О. Т. Гончара (Волинська ОДБ, 2013р.), «Поет і цілитель ДажБожої сили» (Д. Шупт, Одеська ОДБ, 2002 р.), «Валентина Нижеголенко» (Херсонська ОДБ, 2003 р.), «Добра фея дитячої літератури» (про О. Сенатович, Тернопільська ОДБ, 2011р.), «Галина Миколаївна Малик» (Закарпатська ОДЮБ, 2003 р.), «Сизокрил» (про Т. Храпача, Хмельницька ОДБ, 2008 р.), «Григорій Усач: «Приходьте у вірші крізь серце моє» (Вінницька ОДБ, 2009 р.). Підготовлено також немало рекомендаційних списків про письменників: «Мандрівник з літературною душею» (про В. Супруненка, Запорізька ОДБ, 2012р.), «Я дітям серце віддала» (про І. Блажкевич, Тернопільська ОДБ, 2011р.), список-іграшка «Унікальна

спадщина творів М. В. Гоголя» (Запорізька ОДБ, 2013р.). Три покажчики «Владимир Натанович Орлов», що виходили у різні роки, доповнювалися, виправлялися, підготувала Дитяча бібліотека ім. В. Орлова (АРК). Подібні видання є і в інших бібліотеках. Варто зауважити, що об'ємні біобібліографічні посібники тяжіють до науково-допоміжної бібліографії, яка є добрим підґрунтям для наукових досліджень.

Але найбільше бібліотеки готують пам'яток до ювілейних дат письменників для різних вікових категорій читачів: «Я завжди буду молодим» (про В. Струтинського, Чернігівська ОДБ, 2011 р.), «Станіслав Лем — львів'янин зі світовим ім'ям» (2011р.), «Я в серці маю те, що не вмирає...» (про Л. Храпливу-Щур, Львівська ОДБ). Комплект пам'яток (по 4 щороку) серії «Письменники Черкащини» у 2011 та 2012 роках підготували у Черкаській обласній бібліотеці для дітей. Нетипове видання підготувала Чернівецька ОДБ «Ці вулиці, якими я ходила...» — топонімічна мандрівка пам'ятними місцями Чернівців, що пов'язані з іменем О. Кобилянської. Часто-густо зустрічаються видання типу «Письменники...дітям». Як видно з переліченого, у посібниках представлено інформацію про письменників-краян, про відомих українських письменників, про письменників діаспори і зарубіжних авторів.

Як і завжди бібліографи уважні до відомих людей краю, які зробили якийсь внесок у його історію, тих, хто тут жив чи працював. Це і великий сегмент краєзнавства, і внесок у загальнодержавну біографіку, яка завжди була і є важливим чинником виховання патріотизму. Тим більше, що за радянської доби проводилася державна політика замовчування імен української історії. Це такі посібники, як «Колумб Придніпров'я — Олександр Миколайович Польш» (Дніпропетровська ОДБ, 2010 р.), «Виправданий історією: Іван Мазепа» (Тернопільська ОДБ, 2009 р.), «Легенда космической эры: к 100-летию со дня рождения М. К. Янгеля» (Дніпропетровська ОДБ, 2011р.), «Лауреати Національної премії імені Тараса Шевченка — наші земляки» (Дніпропетровська ОДБ, 2011р.), «У сяєві імені

Тараса Шевченка: лауреати Національної премії України — наші країни» (Івано-Франківська ОДБ, 2011р.), «Багатогранний талант»: В. Кравчук (Хмельницька ОДБ, 2011р.), серія видань Луганської ОДБ «Відомі люди Луганщини» (5 пам'яток), «Грані великого таланту»: І. Кавалерідзе (Сумська ОДБ, 2012р.), «Співачка Донецького краю»: Х. Алчевська (Донецька ОДБ, 2012р.) тощо.

Не можна не згадати про бібліографічні видання для організаторів дитячого читання. Їх можна об'єднати у кілька блоків. Перший — видання для бібліотечних працівників. Тут є посібники з історії бібліотек — «Сторінками літопису обласної бібліотеки для дітей ім. С. М. Кірова» (Донецька ОДБ, 2012р.) — це хронологічний список літератури з короткими поясненнями у описі; випуски покажчиків «Бібліотеки Київщини на сторінках преси» (Київська ОДБ, 2011, 2012рр.), «Бібліотека — добрий чарівник дитячий» (Миколаївська ОДБ, 2011р.). Є блок посібників для батьків юних читачів, частину видань яких ілюстровано — «Читаємо самі. Читаємо з батьками» (Кіровоградська ОДБ, 2011р.), «Трішки реклами для тата і мами» (Миколаївська ОДБ, 2012р.), «Першокласні труднощі» (Львівська ОДБ, 2011р.), «Защита детей в Интернете» (Севастопольська ЦДБ, 2012р.). Третій блок — видання для освітян: бюлетені Закарпатської ОДЮБ «Освітнянські вітрила: методика, теорія, досвід» (2011р., 2012р.), кожний випуск розрахований на допомогу у вивченні якогось із предметів шкільної програми. Четвертий блок — посібники про особистості: «Майстер веселий і мудрий»: М. Палагута (Чернівецька ОДБ, 2011р.), «Леся Українка» (Дніпропетровськ, 2011р.), «Творці казкової країни дитинства» — довідник про дитячих письменників Житомирщини (2013р.), вміщено світлини митців, їхні біографії, списки творів, а також вибірково відскановані обкладинки їхніх книжок. Є посібники на різні теми: «Здоровий підліток — багатство нації» — сценарій по профілактиці девіантної поведінки (Чернівецька ОДБ, 2012р.), «Вчимося творити прекрасне» — список до Року дитячої творчості» (Закарпатська ОДЮБ, 2013р.), «Серце віддаю дітям» (В. Сухомлинський) —

пам'ятка для батьків Донецької ОДБ (2013р.). Як видно з назв, ці посібники призначені для різних читацьких категорій — широкого кола читачів та вузького (бібліотекарів). Крім того, в них є не лише бібліографічна характеристика книг чи статей, а й даються поради щодо роботи з цими виданнями у процесі рекомендації юним читачам. Зрозуміло, що такі видання більш інформативно місткі, ніж посібники для дітей: вони об'єднують інформацію про джерела з теорії виховання, дидактики, психології тощо. Виклад текстів для сприйняття також відповідний.

Сучасні бібліотеки для дітей активно використовують для задоволення інформаційних потреб читачів інформаційні ресурси Інтернету, застосовують у практиці роботи створення посібників на електронних носіях. Також вони практикують укладання вебліографічних посібників, у яких рекомендовано професійно відібрану та систематизовану інформацію з відповідних сайтів, що містить у собі найактуальніші матеріали, релевантні запитам. Використання таких ресурсів сприяє підвищенню інформаційної культури та самообслуговуванню юних читачів. Такі посібники цікаві для дітей своєю яскравістю, розміщенням, структурою, пошуком. Вони економічні у підготовці.

У дитячих бібліотеках багато друкованих посібників мають електронні версії. Але є і самостійні ресурси. І ті, і інші мають широкий тематичний спектр. У цілому варто назвати такі видання: «Світ особливого дитинства» — список художньої літератури для дітей з особливими потребами (Миколаївська ОДБ, 2011р.), «100 років скаутського руху в Україні» — вебліографічний список Херсонської ОДБ (2012р.), комп'ютерна презентація ЦДБ міста Севастополя «130 лет А. Милну». вебліографічні списки Житомирської ОДБ «Розважаємося всією сім'єю», «Читаємо всією сім'єю», «Зупинись! Стережись! Не нашкодь!», у Хмельницькій ОДБ ведеться електронний покажчик «За знаннями — в електронний світ». Змістовними біографіями та інформаціями про творчість письменників наповнено Інтернет-проект «Літературна карта Тернопілля» (Тернопільська ОДБ),

розміщений на сайті бібліотеки. Кримською республіканською установою «Дитяча бібліотека ім. В. Н. Орлова» було відредаговано вебліографічні списки: «Міфологія та релігії світу», «Професія та профорієнтація», здійснено проект «Крым. net: рекомендательные веб-ресурсы по краеведению».

Перелічені електронні ресурси і ті, що не згадані, дуже відмінні. По-іншому розміщені; дається різний об'єм інформації, виклад якої зорієнтовано на читачів відповідних вікових категорій, подається цікавий фактаж, світлини обкладинок книжок чи фото об'єктів, про які йде мова з обов'язковим списком бібліографічних джерел. Тобто, у кожному матеріалі головний об'єкт — книжка і всі вони притягальні для дітей.

Вищеназвані тематичні бібліографічні видання у їх динамічній частині — це лише невелика частка від усього спектру посібників. Але вони дають уяву про коло тем, об'єми робіт, професіоналізм людей, їхню небайдужість до рідної землі, її величної і трагічної історії.

Використання бібліографічних посібників має значний вплив на формування пізнавальних інтересів читачів-дітей, розширює та поглиблює діапазон цих інтересів, допомагає у самоосвіті і є невід'ємною складовою частиною рекомендаційно-бібліографічної діяльності. А рекомендаційні посібники, адресовані організаторам дитячого читання, крім допомоги дорослим одночасно також здійснюють опосередкований вплив на виховання і самоосвіту дітей-читачів.

Велике значення має оперативне забезпечення читачів рекомендаційною бібліографічною інформацією. Бібліографічні посібники використовуються в індивідуальній, груповій та масовій роботі з читачами. Найефективнішою формою є індивідуальна робота, яка враховує вікові особливості, рівень читацького розвитку та коло інтересів читачів. Це рекомендаційні бесіди з читачами, консультації, інтерв'ю.

У багатьох бібліотеках складаються рекомендаційні індивідуальні списки на різні теми. Наприклад, списки Черкаської ОДБ: «Цікаве й дивне

поруч», «Таємниці зоряних світів», «Інтернет — це цікаво» тощо. У Херсонській ОДБ було складено 23 індивідуальних списки, книжкові закладки та посібники-іграшки (2012р). У Донецькій ОДБ було укладено такі списки: «Рідну мову завжди бережи», «Читаємо разом з дитиною».

Бібліотеки працюють зі своїми посібниками та посібниками, підготовленими іншими бібліотеками для дітей: обласними дитячими, обласними універсальними, НБУ для дітей. Систематично використовуються посібники як джерела пошуку при виконанні бібліографічних довідок, бесід про книги, у груповій роботі при проведенні уроків інформаційної грамотності. Так, у Миколаївській ОДБ проводилися Веб-уроки «Подорож до країни Бібліографії». У Житомирській ОДБ бібліографічні презентації книг, вони проходили під назвою «Кожна нова книга — як новий світ». У Луганській ОДБ відбулася промоакція «Улюблені книги дитинства відомих луганчан». За її результатами було складено бесіди про книги «В главной роли — книга», які широко популяризувалися (2012р.). У Рівненській ОДБ регулярно проводились огляди бібліографічних посібників (у т. ч. підготовлених НБУ для дітей): «Українські письменники — герої художніх творів», «Улас Самчук: «Волинь — моє вірую і сповідаю», «Талант, який повторити неможливо» (Л. З. Куліш-Зіньків), «У світ із віршами Тамари Коломієць». У всіх бібліотеках різними формами здійснювалася популяризація посібників про письменників-краян — під час тематичних переглядів літератури, на книжкових виставках, оглядах нових надходжень, презентаціях видань.

Широко популяризувалися бібліографічні видання під час проведення масових заходів та на сайтах бібліотек. Так, У Миколаївській ОДБ у 2013 році було організовано книжкову виставку «Бібліографія для вас». У Дитячій бібліотеці ім. В. Орлова (АРК) успішно пройшов день краєзнавчих посібників «Листая книжне страницы, мы Крым любимый узнаем». У дитячих бібліотеках на Донеччині 2013 року проводилися бібліотечні заняття — турніри знавців бібліографії такого змісту: «Магістр

інформаційного пошуку», «Інтелектуально-бібліографічні ігри», «Нить Ариадны». З метою інформаційної підтримки навчального процесу в школах співробітниками Дніпропетровської ОДБ у 2011 р. серед учителів популяризувався науково-бібліографічний покажчик «Українська дитяча література». У Івано-Франківській ОДБ 2013р. успішно пройшов День інформації «Прикарпатські письменники — дітям». Під час проведення Дня активно використовувалися та популяризувалися бібліографічні посібники.

Найактивнішу роботу бібліотеки проводять з бібліографічними посібниками з питань краєзнавства — індивідуальні форми роботи поєднують з груповими та масовими формами, усною та наочною популяризацією, діловими іграми: проводяться лото, вікторини, подорожі, рольові ігри, подорожі з бібліографічним компасом. Усі перелічені форми часто застосовуються також під час проведення комплексних форм роботи. Ведеться облік виданих книжок, рекомендованих у бібліографічних посібниках.

Не можна не згадати про бібліографічний потенціал НБУ для дітей. Надання бібліотеці статусу національної, а також збільшення прагматичних читацьких інтересів частково змінило напрями у бібліографуванні. Тепер у внутрібібліографічній системі бібліотеки функціонує рекомендаційна та науково-допоміжна (поточна та ретроспективна) бібліографія. Укладання рекомендаційних посібників для читачів-дітей тісно пов'язано з її суспільними функціями та сучасними завданнями: сприяння навчанню, самоосвіті, самовихованню, читацькій культурі, розвитку творчого потенціалу на фоні виховання патріотизму, любові до України, батьківщини, орієнтації на загальнолюдські цінності. Про це свідчить тематика видань останніх років: серія «Українська наука у світовій науці» для учнів старшого шкільного віку. Це покажчики-дайджести «Королева всіх наук: про математику та математиків» (2003 р.), «Усі відкриття ведуть у...фізику» (2004 р.), «Хімія відкриває, створює, досліджує» (2005 р.), «Біологічні науки — науки про живу природу» (2007 р.), «Людина та її здоров'я» (2010

р.). Кожен випуск серії містить розділ, у якому розповідається про вчених-українців, відомих своїми науковими відкриттями чи практичним внеском у галузь. Серед них матеріали про В. Глушкова, М. Остроградського, Ю. Кондратюка, О. Смакулу, В. Вернадського, М. Кащенко та ін. До посібників, що мають на меті надати допомогу учням у засвоєнні шкільних програм, належать два випуски бесід про книги «Українські письменники — герої художніх творів». У цих виданнях увага читачів акцентується на віхах життєвого шляху художників пера, їхньому оточенні, періоду, у який вони жили і творили; покажчик «Вся і давність, і обнова — українська мова» (2013 р.). Серію «Лауреати премії імені Лесі Українки» було започатковано з метою ознайомлення дітей молодшого та середнього шкільного віку з творчістю сучасних українських дитячих письменників, таких як Г. Малик, Ю. Ярмиш, З. Мензатюк, М. Пономаренко, Н. Гуменюк, Д. Чередниченко та ін.. Уже підготовлено 12 випусків серії. Існує думка, що ілюстратори — це співавтори книжок, а єдність словесного і зображального тестів робить книгу більш привабливою і зрозумілою дитині. Для дітей про художників-ілюстраторів підготовлено такі посібники: «На веселковому острові Костянтина Лавра», «Барвисті плеса творчості художника Олексія Міщенка», «Парад майстрів» (про десятиох художників).

На потреби дня, згідно з завданнями освіти, до видатних дат, ювілеїв, пріоритетних напрямів роботи бібліотек (розкриття фондів, висвітлення раніше заборонених тем, життя видатних осіб тощо) було підготовлено ряд покажчиків: «Дорога до зірок» (про С. Корольова 2007 р.), «Професій в світі є чимало, сповна їх вистачить на всіх» (2006 р.), «То був страшний навмисний голод» (2008 р.), «Пласт — це український скаутинг» (2009 р.), «Про спорт загалом і футбол зокрема» (2012 р.), «В роки війни вони були дітьми»: про дітей України в роки Великої Вітчизняної війни (2014 р.) За роки незалежності України змінився книжковий репертуар дитячого читання. Він став розмаїтішим. З'явилися книги раніше заборонених та нових авторів, перекладна література. Щоб дитині не потонути в цьому книжковому «морі»,

виникла потреба у відборі кращих книжок. Бібліографи НБУ для дітей започаткували серію рекомендаційних покажчиків «Справжній читач». Уже підготовлено два випуски: «Маленькому читачеві» (2013 р., для дошкільників та молодших школярів) та «Умілому читачеві» (2014 р., для читачів 9-12 років). Третій випуск матиме назву «Майстрові читання». У відборі брали участь бібліографи обласних дитячих бібліотек, книгознавці, письменники. Бібліографічні описи книжок у розділах згруповано за жанрами та темами. Це цінний путівник для дітей та дорослих, які цікавляться цими питаннями, бо у ньому знайшли відображення нові тенденції, художні уподобання, нові підходи до сучасної моделі читання дітей. У цих посібниках максимально відображено видання, відмічені вітчизняними та зарубіжними преміями, книги лауреатів літературних премій, література, відібрана фахівцями. У НБУ для дітей готуються електронні форми посібників, їх застосування для інтерактивного використання. Щороку доповнюється розділ «Золота колекція дитячої літератури» РЕП «Природа і людина». Наразі розділ нараховує інформацію про тридцятьох вісьмох українських письменників. Дуже популярним є інтерактивний ресурс КЛЮЧ — краща література юним читачам. У розділах КЛЮЧА вміщуються анотації для дітей на книги, рецензії, розраховані на дорослих, огляди регіональних видань, роздуми дитячих письменників, погляди викладачів стосовно дитячої літератури, її викладання тощо. Саме цей ресурс поклав кінець «дитячому літературному вакууму», що існував в Україні за часів незалежності.

Підготовка науково-допоміжних посібників — провідний напрям інформаційної діяльності національної бібліотеки. У 2015 році буде 40 років з часу появи першого випуску видання покажчика «Українська дитяча література». У часи відсутності видавничих планів, невеликих тиражів видань, високих цін цей покажчик був і є (тепер ще і у зв'язку з відсутністю обов'язкового примірника) єдиним кумулятивним джерелом інформації про нові видання дитячих книжок. З наступного року він міняє свій формат —

виходитиме раз на рік та матиме широкий довідковий апарат. У біобібліографічних покажчиках серії «Українські дитячі письменники» зібрано інформацію про життєві і творчі шляхи авторів, вміщено їхні автобіографії, огляди творчості, допоміжні покажчики. Уже підготовлено чотири випуски посібників: «Всеволод Нестайко : «Я все життя писав для дітей — писав з любов'ю, болем і тривогою» (2010 р.), «Володимир Григорович Рутківський: «Яке-то неймовірне щастя — бути просто людиною!» (2009 р.), Анатолій Качан: «Я ще не виписався як поет незабутніх дитячих вражень» (2012 р.), Борис Комар: «Найдорожчий маєте скарб — добру душу» (2013 р.). Іде робота над покажчиком про Н.Л. Забілу, бібліографічна евристика у цій роботі сягає глибини 90 років. У 2008 році було підготовлено покажчик «Українська книга у фондах Державного закладу «Національна бібліотека України для дітей. 1819-1923 рр.». Він нараховує 414 описів на книги різними мовами та має ряд допоміжних покажчиків. Відомості з нього увійшли до «Друкованого зведеного каталогу української книги», який є складовою українського бібліографічного репертуару. Варто зауважити, що продовжується наповнення новою інформацією електронної бази даних «Українська дитяча книга у фондах бібліотек та музеїв України» Поки що це локальна база, але по закінченні роботи з нею — буде виставлена у мережу. Наразі цей ресурс нараховує інформацію про 2912 книжок.

Отже, з викладеного можна зробити такий загальний висновок: для завершення створення системи бібліографічних посібників для дітей в Україні не вистачає кількох компонентів, а саме: не існує механізму координації бібліотек з науковими установами, органами інформації, а також з об'єктивних причин практично відсутні посібники галузевого змісту та відповідна кількість видань універсального наповнення. Але роль бібліографування та використання бібліографічних посібників на сьогоdnішньому етапі зростає і є важливим напрямом бібліографічної діяльності бібліотек України для дітей. Цю роботу вони виконують,

враховуючи вимоги часу, укладаючи посібники актуальної тематики різних жанрів для усіх категорій читачів, відображаючи кращу друковану продукцію, використовуючи сучасні електронні засоби, можливості Інтернет мережі. У змісті посібників збільшилася кількість фактографічної інформації, зросла їх пізнавальна цінність, у них «засвучали голоси» укладачів. Тим самим вони мають допомагати читачам-дітям орієнтуватися у сучасному великому, хаотичному і не завжди коректному потоці інформації, правильно формуючи їхні читацькі уподобання, сприяють вільному розвитку особистості, водночас відгороджуючи їх від шкідливого «чтива», і допомагають формувати в дитячих душах почуття патріотизму до Вітчизни, поваги та любові до нації, толерантного ставлення до інших народів.

О.О. Прокопович-Ткаченко
заступник директора КЗ культури
«Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей»

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСІБНИКИ ЯК ЗАСІБ ОСВОЄННЯ ДІТЬМИ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Дитяча бібліотека — це не тільки простір діалогу для дитини, яка освоює культурні цінності суспільства, а й вайжливіша комунікація між дитиною та інформаційним світом. Бібліотека допомагає дітям відкрити цей світ, навчитись пізнавати його найкращі ресурси.

У цьому аспекті робота довідково-бібліографічної ланки бібліотеки набуває нового актуального значення. Сучасні бібліографи повинні вміти аналізувати та вибирати ефективні стратегії пошуку, вільно орієнтуватись в просторі web-мережі, постійно відслідковувати появу нових інформаційних продуктів, реалізовувати креативні ідеї в довідково- інформаційному та бібліографічному обслуговуванні. Фахівці саме такого рівня працюють в Дніпропетровській обласній бібліотеці для дітей. Завдяки творчому потенціалу наших бібліографів і майстерності бібліографічної інтерпретації інновацій з різних сфер діяльності, збагатилася новими ідеями масова робота

бібліотеки. З року в рік створюється значний потенціал бібліографічних посібників, які заслуговують детального огляду.

Бібліографічна інформація має подвійну сутність, так як з однієї сторони, націлена на документ, а з іншої — на споживача інформації. У зв'язку з цим при створенні бібліографічних посібників фахівцям необхідно орієнтуватися на потреби тих, для кого вони складаються. Цільова спрямованість власних посібників нашої бібліотеки будується на основі вивчення інформаційних запитів читачів. Створюючи той чи інший посібник, ми намагаємося чітко представити собі для кого і для чого ми його пропонуємо. При створенні бібліографічних ресурсів фахівці спираються на традиційну методику та включають нові можливості електронного комп'ютерного середовища. В останні роки серед користувачів нашої бібліотеки набули популярності нові жанри, наприклад, бібліографічна енциклопедія, інформаційний дайджест, арт-подорож, анотований календар, бібліографічне ревію та інше. Особливістю нових жанрів виявилось сполучення вторинної (бібліографічної) і первинної (фактографічної) інформації. Крім цього, широко використовуються малі видавничі форми бібліографічних посібників, такі як пам'ятки, буклети, інформ-досьє, шорт-листи, бібліо-пазли. Саме посібники малих форм допомагають своєчасно донести до користувача необхідну інформацію. Такі посібники відрізняються мобільністю, актуальністю, швидким реагуванням на різні ситуації, що виникають як в професійній діяльності бібліотеки, так і у користувачів.

Тематика посібників доволі широка. Важливо зупинитися на деяких з них. Надзвичайно актуальною залишається тема виховання патріотизму для дітей. У бібліотеці в умовах уже сформованого середовища спілкування ми можемо дозволити дитині зазирнути в товщу часу, зацікавити фактами і описами історії своєї Вітчизни, надати можливість творчо висловити своє ставлення до тих чи інших фактів історії.

Найдієвішим напрямком виховання патріотизму у дітей зазвичай є краєзнавство. З любові і поваги до «малої батьківщини» починається гордість

за державу. Виховання краєзнавством — це співпраця поколінь, спільне вироблення цінностей, духовна творчість старших і молодших, продуктом якого є життєва позиція.

Широкий спектр запитів читачів визначив розвиток бібліографічних краєзнавчих ресурсів. В дитячій бібліотеці такі інформаційні ресурси — це продукти аналітико–синтетичної переробки документів. І це виправдано. Ми прагнемо, щоб наші видання були змістовними, доступними, цікавими і корисними для користувачів.

Сучасне краєзнавство все глибше осмислюється як діяльність, що сприяє формуванню патріотизму. Дитяче читання в данному випадку розглядається як головний компонент. Вирішити це завдання без книг неможливо.

Створюючи бібліографічні посібники краєзнавчої тематики, наші фахівці намагаються охопити всі категорії читачів, починаючи з наймолодших. Відомо, що існують особливості сприйняття тієї або іншої краєзнавчої інформації і літератури. Що доступно розумінню дитини дошкільного віку, що може хвилювати і викликати інтерес? Перш за все — це місце, де вона народилась і живе. Вже чотирирічна дитина повинна знати назву своєї вулиці, селища, міста. Саме для наймолодших користувачів створена краєзнавча енциклопедія «Дніпропетровськ від А до Я». На кожен букву алфавіту підібрано вірш, який так чи інакше пов'язаний з сучасним та минулим нашого міста. Супроводжується ілюстрованим матеріалом та зображенням літер абетки. Особливістю цього видання є те, що багато віршованого матеріалу створено одним з фахівців нашої бібліотеки. Матеріал користується популярністю у педагогів початкових класів при вивченні шкільного курсу «Місто мого дитинства».

Історичне краєзнавство допомагає дітям оволодіти уявленнями про героїчне минуле нашої Батьківщини, її сьогодення і майбутнє, трудові традиції, бойові подвиги, шанування державних символів. У цьому напрямку для користувачів середнього та старшого шкільного віку створені

бібліографічні пам'ятки та інформаційні листи, наприклад: «Історія геральдичих символів нашого краю», «Жовтневий район Дніпропетровська: між минулим і сьогоденням», «Колумб Придніпров'я — Олександр Польш».

Дніпропетровськ — потужний промисловий центр. До 60-річчя заснування унікального конструкторського бюро «Південне» створена пам'ятка з інформацією про «мозок» космічної галузі України — КБ «Південне». Також одна із бібліографічних пам'яток «Легенда космічної ери» (із серії «Гордість нашого краю») присвячена 100-річчю з дня народження М.К. Янгеля — засновника конструкторського бюро «Південне».

Значна кількість бібліографічних посібників малих форм присвячена ювілейним датам міста та області, зокрема закладам культури (музеям, театрам, бібліотекам тощо). Наприклад, цікавою є пам'ятка, випущена до 25-річчя унікального театру одного актора «Крик», який створено у Дніпропетровську Михайлом Мельником. Це єдиний в Україні театр, в якому актор, режисер, сценарист, гример, художник, костюмер — одна і та ж людина. Пам'ятка адресована учням-старшокласникам і містить текстову інформацію та перелік сайтів, які допомагають зрозуміти назву театру «Крик» та його творчість.

Літературне краєзнавство безпосередньо пов'язане з книгою та творчістю авторів рідного краю. Цей напрям традиційно широко представлений для користувачів та завжди є популярним. Виходять наступні серії бібліографічних буклетів: «Письменники нашого краю» (І.Прокопенко, З.Грієва, Г.Бідняк, Е.Заржицька та ін.), «У нас в гостях» (О.Ратнер, І.Волинська, К.Кашаєв, П.Кашаєв, Ю.Лігун та ін.). Випуски цієї серії готуються до презентацій книг та зустрічей з письменниками. Такі інформаційні буклети роздаються дітям-учасникам масових заходів. Кожен може отримати на цьому буклеті пам'ятний автограф письменника, з яким була зустріч. Звичайно, що таке «документальне» підтвердження спілкування з авторами залишається і в спогадах, і у власному архіві дитини.

Завдання дорослих — відібрати з маси вражень, що отримує дитина, найбільш доступні їй: найближче оточення, природа і світ тварин рідного краю. Для дітей та їх батьків було створено краєзнавче ревію «З любов'ю до землі дніпропетровської». Один із складових цього комплексного посібника — цикл інформаційних листів «Zoo-путешествие: выездной выходной в поисках зверят!» Плануючи черговий сімейний вихідний, батьки розмірковують, яка подорож була б цікава для дитини. Пам'ятники, замки та палаци — це предмети уваги дорослих. А діти залюбки оцінять пухнастих та вухастих звіряток. Для цього бібліографами була ретельно підібрана інформація про цікаві екскурсійні маршрути вихідного дня, які можна здійснити по Дніпропетровщині. Обов'язково в кожній екскурсії присутні тварини — зоопарки, страусина ферма, кінологічний центр, кінна база, акваріум, садиби з домашніми тваринами. Одну з таких екскурсій на конезавод відвідали працівники бібліотеки з дітьми.

Тема екологічного краєзнавства обов'язково зумовлює формування екологічної культури, дбайливого ставлення до природи, ресурсів, підтримки чистоти в місцевості, де живе. Однією з ланок, яка складає екологічну культуру — розумне використання вторинної сировини. І саме бібліографічний посібник наших спеціалістів дав поштовх виникненню «Бібліомайстерні» і нових напрямків творчої роботи з дітьми.

Після комплексу заходів з використанням мультимедійного хобі-путівника «Яскравий Hand-made» для умілих дітей, у фахівців бібліотеки виникла ідея ще одного аспекту спільної творчості дітей та дорослих. Так виникли воркшопи з виготовлення витворів з вторинної сировини — оригінальні і незвичайні вироби, квіти із пластикових пляшок, сніговичок із пластикових стаканчиків, їжак та будинок із макулатури, стілець із старих книг, браслети та інше. Традиційно ці вироби експонуються в «Бібліомайстерні», а поруч обов'язково спеціальна література, здатна дати необхідну інформацію, збудити творче мислення і надихнути на створення оригінальних і цікавих творів.

Тематика екотуризму та екокраєзнавства обумовлена зростаючим інтересом до рідного краю, його географії, природних ресурсів, пам'яток природи, які зустрічаються в краї, а також, що не менш важливо, турботою про його екологію. Рідна природа — один із сильніших чинників виховання любові до Батьківщини. Факти, до яких привертають увагу дітей, мають бути яскравими, образними, викликати інтерес, будити уяву. Цьому в повній мірі відповідає бібліографічний краєзнавчий путівник «Річки навколо нас в легендах, переказах, казках, віршах нашого краю». Він дозволяє скласти різнобічне уявлення про річки Дніпропетровської області, їх географічні та топографічні особливості. Даний путівник в електронному вигляді представляє величезну цінність при роботі з молодшими та старшими школярами по вихованню у них любові до природи рідного краю та екологічної культури. Він є корисним при підготовці еко-екскурсій і виїздів на природу, допомагає дізнатися про природні пам'ятки.

Одна із складових патріотичного виховання — накопичення емоційного досвіду переживань героїчних подій нашої Батьківщини. До ювілейних дат і подій, пов'язаних з військовим подвигом народу, обов'язково готується комплекс заходів, в т. ч. випускаються бібліографічні посібники.

Перемога над гітлерівською Німеччиною — подія планетарного значення. Ми не оминули цю тему. До визнаних дат — 70 років визволення Дніпропетровської області та України, 70-річного ювілею Великої Перемоги було підготовлено посібники як для дітей, так і для організаторів дитячого читання. Методико-бібліографічний посібник «Розкажіть дітям про війну» містить 5 розділів, матеріал згруповано за такою тематикою:

- учасники бойових дій — наші земляки;
- визначні бої на Дніпропетровщині;
- тема війни в літературі (із видань, які є в фондах нашої бібліотеки);
- сценарії позакласних заходів;
- вірші авторів-початківців нашого краю про війну (із збірок «Ластів'ята»).

Коли готувався п'ятий розділ, прийшла ідея поєднати творчість дітей з пізнавальною інформацією про особисті листи бійців Великої Вітчизняної війни. Так народилися «трикутники». З їх допомогою ми маємо змогу пояснити дітям словосполучення «фронтові листи», «польова пошта». Безкінечно дорогі поживклі листочки стали вже історичною цінністю. Наші фахівці повністю зімітували такий трикутник зовні, а в середині — вірші, присвячені війні та ветеранам від авторів-початківців із збірок «Ластів'ята». Дітей під час масових заходів завжди цікавить питання, чому листи саме трикутної форми. Крім того, що вони отримують відповідь — мають змогу самі скласти такий лист. Одна зі шкіл таким чином підготувала вітальні листи, і діти вклали їх у подарунки ветеранам.

При ознайомленні з подіями війни ми намагалися використовувати теми, які будуть зрозумілі і дітям молодшого шкільного віку. Наприклад, тема тварин на війні. Історія зберегла десятки прикладів, коли в якості справжніх героїв опинялися і тварини. Було створено більше 20 шорт –листів «Четвероногие солдаты на полях войны», «Животные — участники войны». Це пам'ятки з історіями чотириногих друзів людини, які пройшли разом з учасниками Другої світової. Захоплюючі і героїчні історії собак, котів, голубів, ведмедя і навіть верблюда викликають жвавий інтерес учнів початкової школи.

Арт-подорож «Пам'ять, одягнена в камінь» адресована учням 5-7 класів. Знайомить з пам'ятниками, монументами та обелісками, що стоять в м.Дніпропетровську та зберігають пам'ять про героїв та події Великої Вітчизняної війни.

У серії «Гордість нашого краю» було створено бібліографічний нарис «Вони воювали за Батьківщину» (вулиці нашого міста, що носять імена героїв Великої Вітчизняної війни, відображено 27 імен). Великою популярністю в бібліотеках області користується красназавчий бібліографічний довідник, під такою ж назвою, який містить 55

бібліографічних довідок про Героїв Радянського Союзу — наших земляків, жителів Дніпропетровщини.

Дати, які відзначаються на загальнодержавному рівні, ми намагаємось відобразити в краєзнавчому аспекті. Так, в бібліографічних пам'ятках, присвячених 200-річчю з дня народження Т.Г. Шевченка, була розкрита тема «Т. Шевченко на Катеринославщині». Представлено не лише місця, які відвідав поет, але й використання назв нашої місцевості в творах Шевченка. Цікавим є інформаційний буклет «Вшанування пам'яті Т.Г. Шевченка в Катеринославі на початку ХХ століття». Його мета — розповісти дітям, як вшановували пам'ять видатного поета 100 років назад, а саме відзначали його 100-річний ювілей.

Знайомить підлітків з видатними жителями Дніпропетровщини краєзнавчий бібліографічний вісник для юних книголюбів віком від 12 до 16 років «Лауреати Національної премії України ім. Т.Шевченка — наші земляки».

Хочу звернути увагу на цікаву форму бібліографічного посібника — краєзнавчий інтелектуальний марафон «Цікаве краєзнавство на дозвіллі» для учнів 5-9 класів, який випускається спеціально для учасників читацького об'єднання «Юні дослідники рідного краю». Один з випусків — «Історичні назви на мапі м. Дніпропетровська», був присвячений 160-річчю початку Кримської війни 1853 —1856 рр.

Як приклад малих форм бібліографічних посібників можна привести інформ-дос'є «Дніпропетровськ — місто акацій». Такі здавалось не героїчні теми допомагають звернути увагу дітей на щоденне життя міста, в якому живеш, і навчитись любити його змалечку.

Кожна людина є частинкою людства, а кожне місто або село — частина світу. Формуючи у дитини національну свідомість, ми плекаємо не тільки відчуття мови і культури, а й те, що Україна — одна з багатьох країн світу і пов'язана з ними різними стосунками. Дійсний патріотизм по суті гуманістичний, включає пошану до інших народів як своєї держави, так і

інших країн. Ми намагаємося допомогти дітям дізнатися, як наш край пов'язаний з іншими країнами.

Для широкого кола користувачів корисним і цікавим буде електронний бібліо-глобус «Дніпропетровськ і міста-побратими». Він знайомить з п'ятнадцятьма порідненими містами Дніпропетровська, найцікавішими ознаками цих міст з різних країн, чим вони схожі і чому стали побратимами. Фотоматеріали, геральдичні символи, інформація про дипломатичні представництва та перелік електронних джерел презентують матеріал як непересічний і корисний.

Безпека дитини — найголовніше для батьків та педагогів. В умовах великого міста діти щоденно стають учасниками вуличного руху. У фахівців бібліотеки велика ідея — допомогти учням початкової школи навчитися правилам безпечної поведінки на дорозі. Для цієї категорії обов'язковими є ігрові елементи, яскравість оформлення, оригінальність подачі матеріалу. Саме таким виявився «Обучающий круиз по правилам дорожного движения в сказках, стихах, загадках». Він оформлений у вигляді рухомого світлофора. Також в додатку набір дорожніх знаків, аудіо-файли та анімаційний блок. В комплексному використанні — це готовий матеріал для проведення навчальних занять з правил дорожнього руху. Він активно використовується як фахівцями бібліотеки, так і педагогами.

Діти, які зростають у вік комп'ютерних технологій, не уявляють своє життя без таких безумовних зручностей, як мобільний зв'язок та електронна пошта. І, як не дивно, для них вже стає історією те, що для нас було невід'ємною частиною життя. Наприклад, листування в конвертах, телеграми, телефонні переговори пункти. Один з посібників нашої бібліотеки розповідає дітям про пошту. Інформ-досьє для учнів 5-9 класів «Така необхідна пошта» розповідає про розвиток і значення пошти в історії людства, історію пошти на Україні. Також є розділ, пов'язаний з краєм — історія пошти м. Катеринослава — Дніпропетровська. Крім того, до уваги користувачів вікторина «Поштова», інтернет-ресурси за темою, цікаві факти

про пошту. Наприклад, дітей зацікавить факт про голубину пошту, а саме, що голуб з Дніпродзержинська переміг у змаганнях серед пернатих поштарів у 2014 році.

Певний сегмент бібліографічних посібників видається для організаторів дитячого читання. Тематика їх пов'язана з навчальними процесами, визначними датами, дитячим читанням. До 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка вийшов бібліографічний дайджест «Пізнаємо Шевченка разом», який набув популярності серед фахівців бібліотек для дітей області та шкільних бібліотек.

У зв'язку з появою нових українських літературних імен і творів виникла необхідність у створенні бібліографічного досьє «Сучасне книговидання і коло дитячого читання», яке не перший рік допомагає користувачам зорієнтуватися у репертуарі сучасних книговидавців та знайти інформацію про сучасних письменників.

Одним з останніх бібліографічних продуктів нашої бібліотеки — електронний рекомендаційний аналітичний огляд «Сучасна дитяча література в колі читання дошкільників». Він знайомить з традиційними та нео-книгами для наймолодших читачів, містить відео- та анімаційні фрагменти. Такий посібник допоможе батькам та вихователям бути грамотними читачами, вміти оцінювати твори з точки зору педагогічної вартості, знати критерії їх відбору.

Ми працюємо у тісній співпраці з педагогами, батьками, керівниками дозвіллевих об'єднань. Саме для них на допомогу вивченню народознавства, історії і традицій нашого народу було підготовлено дуже цікаве і змістовне видання — етнокалейдоскоп сімейних традицій «Паралелі духовних культур: витоки духовної культури гри та фольклор». Кожен з розділів знайомить з традиціями сімейного виховання. Усім цікаво дізнатися: як вибирати ім'я дитині, як з'явилися прізвища, як раніше відзначали дні народження. Невід'ємна частина дитинства — іграшки. А якими іграшками користувалися діти 100-200 років назад? Які казки слухали? У який одяг одягалися в

кожному віці? Відповіді на ці та інші питання, перелік необхідних сайтів, бібліографічний список джерел можна знайти в даному посібнику, який створено в електронному варіанті.

Як відомо фахівцям-бібліотекарям, найважче залучити і утримати в бібліотеці підлітка. Без пізнання інтересів і захоплень сучасних тінейджерів зближення з ними неможливе. Орієнтиром для наших фахівців стали слова психолога С. Тетенова: «Щоб встановити контакт з підлітком, бібліотекарю не обов'язково ставати готом або освоювати паркур, але розуміти особливості молодіжних субкультур потрібно. Необхідно знати, які ігри, фільми, книги популярні серед молоді». Саме для тих дорослих, хто бажає розібратися в незрозумілих для них захопленнях підростаючих дітей, створено електронний бібліографічний посібник. Він так і називається: «... И не обязательно становиться готом». Звичайно, всі напрямки підліткових та молодіжних субкультур охопити неможливо. Спочатку відібрали ті, що пов'язані з літературою. І можна, нарешті, з'ясувати, як створюються кращі комікси, що таке манги, чому підлітків цікавить антиутопія, чим займаються стімпанкери? До речі, це не перший посібник нашої бібліотеки про сучасні неформальні об'єднання. Декілька років тому було випущено літературно-бібліографічний дайджест із трьох частин: «Музично-світоглядні субкультури», «Екстремальні субкультури», «Ігрові субкультури». Але саме електронні технології дозволили надати новому посібнику сучасну форму, додати відеоматеріали та неосяжні можливості матеріалів Інтернету. До речі, щоб звернути увагу дорослих, що підліткові неформальні течії існують не десь далеко та абстрактно, а вже поруч і зараз, одна із сторінок посібника називається «Як дніпропетровські стімпанкери змагались». Таким чином ми допомагаємо своїм колегам, батькам та педагогам розібратися, що ж відбувається з дітьми, які дорослішають. А найголовніше — викликати довіру у підлітків, довести, що бібліотека — це місце, де їх розуміють.

Майже всі бібліографічні посібники, представлені в даному матеріалі, розміщені на сайті нашої бібліотеки: biblio-child.dp.ua.

Бібліографічна діяльність бібліотеки — творча і актуальна, тому повинна удосконалюватися за рахунок креативних напрямків та інноваційних форм надання інформації. Важливо розуміти, що інформаційне обслуговування є стратегічним процесом, результат якого бачать користувачі. І по рівню інформаційного обслуговування роблять висновок про корисність бібліотеки в цілому.

Г.М. Сергієнко
заступник директора Одеської ОБД ім. Н.К. Крупської

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ — СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ-ДІТЕЙ ОДЕЩИНИ

Загальноприйнятою метою у світовій теорії і практиці гуманістичного виховання був і залишається ідеал всебічно і гармонійно розвинутої особистості. І роль бібліотеки для дітей у цьому процесі досить значна. В бібліотечній справі загальна мета виховання — всебічний розвиток людської особистості як рівновеликої цінності — конкретизується через систему виховних заходів, які об'єднані в напрями. Отже, інтелектуальне виховання в бібліотечній практиці передбачає:

- сприяння розвитку читацького пізнавального інтересу, творчої активності;
- розвиток критичного мислення, здатності усвідомлювати та відстоювати власну позицію;
- вміння самостійно здобувати знання;
- здатність застосовувати отриману інформацію у практичній діяльності;
- сприяння формуванню особистісного світогляду — узагальнене розуміння оточуючого світу, що ґрунтується на критичному в цілому на ґрунті великої кількості впорядкованих поглядів, переконань, ідеалів.

Бібліотеки для дітей в Одеській області активно працюють за основними напрямками своєї роботи, які сприяють всебічному розвитку дітей та їх творчих здібностей.

Метою громадянського виховання є формування потреб та умінь жити в громадянському суспільстві. А застосування таких форм роботи як диспути, дискусії, круглі столи виховують у користувачів-дітей готовність розвивати демократичне громадянське суспільство в Україні, розуміти свій громадянський обов'язок перед країною, суспільством. Уроки народознавства в бібліотеці не аби як допомагають у вихованні любові до рідного краю, свого народу, сприяють формуванню національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань. Проведення народознавчих марафонів дозволяють дізнатись більше про національні святині України, українську мову, історію та культуру всіх корінних народів і національних меншин, що проживають в Україні.

Правове виховання сприяє прищепленню дітям поваги до прав та свобод людини і громадянина, виховання поваги до Конституції, законів України, державних символів, засвоєння основ державного, трудового, цивільного, сімейного і кримінального права. Проведення годин спілкування дозволяє формувати глибоке усвідомлення взаємозв'язку між Ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю. Обговорення та обмін думками дозволяє користувачам-дітям зрозуміти важливість поваги до прав і свобод інших людей та активної протидії випадкам порушення законів.

Формування морально-етичних норм є дуже важливим напрямом в роботі бібліотек для дітей, дозволяє виховувати у користувачів-дітей основ загальнолюдської і народної моралі: совісності, порядності, тактовності, співчуття, милосердя, доброти, чесності, гуманності, толерантності та інших добродійностей. В бібліотечній практиці, особливо у цьому напрямленні, часто застосовується спільна робота з батьками та використовуються найбільш ефективні та цікаві форми роботи. НАПРИКЛАД: сімейні конкурси: поетичні, мистецькі, сімейні акції, ігри, сімейні інтелектуальні або

віртуальні подорожі, такі заходи допомагають виховувати повагу до батьків та сприяють духовній єдності поколінь. Кожна бібліотека в Одеській області прагне завжди лишатися незамінним простором для сімейного читання.

Не менш цікавою є **популяризація літератури художньо-естетичного циклу**, яке має на меті сприяти покращенню знань по основам народного мистецтва, музики, архітектури, усної народної творчості, національної пісенної і танцювальної культури, побуту, ремесел, гри. Формування інтересу у користувачів-дітей до літератури про світову культуру і мистецтво. У цьому допомагає співробітництво з діячами та робітниками культури і мистецтва. Взагалі партнерство у бібліотечній справі набуло важливого значення, тому що бібліотечні працівники завжди прагнуть запросити до участі у проведенні масових заходів професіоналів певної галузі, якій присвячений той чи інший захід. Таким чином бібліотекарі облаштовують в бібліотеці не тільки простір для отримання інформації, але й простір для спілкування, що є дуже важливим для дітей у сучасних умовах. Сприянню розвитку естетичних потреб і почуттів допомагають заходи у формі театралізованих вистав, творчих ігор, міні-концертів і літературних лабіринтів. Також вони розвивають художні та творчі здібності, виховують готовність будувати власне життя за законами краси.

Ким бути? Який життєвий шлях обрати? Хоч раз у житті такі питання постають перед кожною людиною, особливо, якщо ти старшокласник. Тому робота з напрямку **трудове виховання** є особливою та корисною для дітей старшого віку (13-15 років). Робота спрямована на розвиток свідомого ставлення до праці як вищої цінності людини і суспільства, на формування трудових навичок та умінь, виховання діловитості, підприємливості. В ефективності будь якого заходу цього напрямку важливу роль відіграє співпраця з центрами зайнятості, з кафедрами навчальних закладів від професійних училищ до вишів. Така співпраця дає змогу відслідкувати та проаналізувати стан ринку праці. Майбутні абітурієнти зможуть не тільки обрати навчальний заклад але й остаточно визначитися з вибором майбутньої

професії і переконатися в її перспективності та потребі суспільству. Тому найчастіше обираються форми на кшталт зустрічей, лекційних годин, годин спілкування, «час запитань та відповідей» та ін.

Це дає можливість підліткам мати уявлення про працю в умовах ринкової економіки.

Екологічне виховання допомагає розуміти необхідність гармонії людини з природою, сприяє вихованню у дітей почуття відповідальності за природу як національне багатство, основу життя на землі. До роботи у цьому напрямі бібліотеки для дітей області обов'язково залучають місцеві громадські екологічні організації :ГЕО «Відродження», РОЕЦ «Дельта», ЕТ «Ялпуг», «Регіональний центр розповсюдження екологічних знань» Одеського Державного Екологічного університету та ін. Спільні екологічні екскурси, еко-уроки, еко-конкурси, сприяють поліпшенню засвоєння знань про природу та формуванню екологічного мислення у дітей.

У зв'язку з переходом від індустріального суспільства до інформаційного і пов'язаними з ним цивілізаційними змінами, які ми спостерігаємо на межі другого та третього тисячоліть, людина набуває центрального місця в усіх сферах життєдіяльності суспільства, відроджуються гуманістичні ідеали, спостерігається тенденція гуманістичного розвитку, що свідчить про актуальність основних напрямів роботи бібліотек області. Відповідно підвищуються вимоги до формування особистості. Сьогодні суспільству потрібна морально й духовно розвинена, відповідальна, комунікабельна особистість, здатна до творчої праці й подальшого саморозвитку. Отже призначення бібліотеки не тільки інформувати, а й розширити сферу індивідуальної свободи дитини, можливостей вільного вибору варіантів творчої самореалізації. Нинішні користувачі сформовані в умовах техногенного суспільства в іншому інформаційному середовищі, ніж раніше — на прикладах кіно, відео, телебачення і комп'ютера. Якщо мимоволі порівняти бібліотечні можливості з можливостями інших інформаційних джерел, то перевага не на користь

бібліотек. Перспектива долучитися до будь-якої культури, не виходячи з дому, знижує мотивацію до відвідування бібліотек. Не так просто відвоювати користувача у сучасного телекомунікаційного простору і бути більш привабливими, корисними та соціальнозначущими для сучасних користувачів-дітей. Але ми обрали вірний шлях — не сидимо і не чекаємо, що наш читач прийде до нас сам, ми йдемо до нього і це працює. Приміщення наших бібліотек щодня наповнюються дитячим веселим сміхом та галасом.

Н.В. Зіміна
завідувач сектору абонементу
відділу обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку
НБУ для дітей

ТВОРЧА СПІВПРАЦЯ БІБЛІОТЕКИ ТА ДИТЯЧИХ ВИДАВНИЦТВ — УСПІШНИЙ ТАНДЕМ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ДИТЯЧОГО ЧИТАННЯ

Читання і на сьогоднішній день залишається найважливішою сферою духовного життя. Ніщо не може замінити книгу — ні комп'ютер, ні кіно, ні телебачення. Гарна книга — і вихователь, і вчитель, і товариш. Видатний український педагог В.Сухомлинський говорив: «У молодшому шкільному віці дитину повинні оточувати книги, до того ж хороші книги, які часто вирішують і долю самої дитини».

Функція дитячих бібліотек полягає в активному сприянні виховання у маленького читача кращих людських якостей, художніх смаків і уподобань шляхом підбору цікавої, зрозумілої йому книги, тобто такої, яка відповідає рівневі розвитку дитини того чи іншого віку, правдивої в зображенні явищ життя, естетично оформленої, з високохудожніми ілюстраціями.

Дитяча бібліотека є територією діалогу з її маленьким користувачем. Робота з ним потребує від бібліотекаря постійної творчості, гнучкості і оперативного реагування на останні події та зміни тематичного кола інформаційних запитів для формування інформаційної культури дитини. Тому саме постійний пошук інновацій та впровадження їх в роботу

бібліотеки допомагають бібліотекарям активізувати читання дітей, більш повно задовольняти їхні інформаційні потреби, допомагають маленькому читачеві усвідомити своє місце та роль в оточуючому світі.

Стало вже доброю традицією проводити у відділі обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку зустрічі з книжковими видавництвами. Останнім часом ми планували проведення не просто окремих зустрічей, а почали працювати за такою масштабною формою роботи, як *місячники видавництва*.

Протягом місяця дітей заохочували до читання книжок певного видавництва засобами різних форм масової роботи. Було організовано книжкові виставки (в читальному залі і на абонементі), проводилися огляди літератури, бесіди про окремі книжки, серії книжок, години поезії, літературні години, майстер-класи тощо. Відбулися зустрічі з письменниками, художниками-ілюстраторами книжок, видавцями.

Найбільш вдало та ефективно пройшов місячник видавництва «Грані-Т». Гостями бібліотеки були сімейний письменницький дует Наталії та Валерія Лапікурів, Іван Андрусяк, Галина Ткачук, художниці Юлія Шалімова та Надія Каламеєць, представники видавництва Анастасія Музиченко та Ольга Купріян. На заключній зустрічі з малечою спілкувався енергійний та дотепний Сергій Пантюк, який не тільки читав свої веселі вірші, а й навчав дітей складати власні. Спільними зусиллями письменника і дітей було написано іскрометного вірша про користь бібліотеки і книги.

Готуючись до зустрічей з представниками видавництва, діти розпочали активно розбирати новенькі книжки видавництва «Грані-Т» зі спеціально підготовлених виставок. А почитати є що! Одних тільки серій дитячих книг вже більше двадцяти! Та й книжок за сім років існування видавництва надруковано дуже багато — тільки у нашій бібліотеці їх більше 400 назв.

Завдяки проведеній роботі наші читачі відкрили для себе цілий світ книжок видавництва «Грані-Т», серед яких найбільшою популярністю у дітей користувалася серія книжок «Сучасна українська проза», «Казки

народів світу». «Життя видатних дітей». Протягом місячника завдяки проведеній роботі дітьми було прочитано 508 книг цього видавництва.

Цікаво пройшла зустріч з письменницькою родиною — *Наталією та Валерієм Лапікурами*, які розкрили секрети сімейного книготворення. Можливо, більшості із присутніх на зустрічі вперше довелося зустрітися з таким феноменом, коли книги пишуть удвох. І не просто двоє друзів, а сім'я — чоловік і дружина! А ще діти були дуже задоволені тим, що усі книги Наталі та Валерія Лапікурів — це пригоди. У всякому разі саме так охарактеризували автори свої книги, оскільки переконані в тому, що сучасному читачеві потрібна дія, і усі свої книги вони намагаються писати так, щоб їх було не нудно читати.

Запитань до наших гостей було дуже багато. Більшість з них, цілком зрозуміло, про творчість: «А якою була перша книга?», «Ваші улюблені письменники?», «Хто вас надихає на творчість?» Заступник директора видавництва *Анастасія Музиченко* розповіла дітям про те, як створюються книги, люди яких професій працюють у видавництві, познайомила з серією книг «Життя видатних дітей» і запропонувала письменникам обрати краще дитяче запитання чи репліку. І тут майже синхронно (ось вони 20 років співтворчості) пані Наталя і пан Валерій без обговорення та довгих узгоджень обрали переможцем одну й ту ж дівчинку, яка сказала під час спілкування: «Як же можна вчитися, якщо не думаєш?!». Вона отримала в подарунок книгу із серії «Життя видатних дітей» з автографами від письменників.

Ще одна зустріч відбулася в рамках місячника видавництва «Грані-Т» — з відомим дитячим письменником *Іваном Андрусяком*. Автор чудових книжок для дітей відомий не лише в Україні, а й за її межами. Він лауреат першої премії конкурсу видавництва «Смолоскип», літературних премій «Благовіст», ім. Бориса Нечерди, журналу «Кур'єр Кривбасу», першої премії конкурсу творів для дітей «Золотий Лелека», міжнародної премії «Corona Carpatica».

Маленькі читачі бібліотеки змогли задати письменникові безліч запитань, та отримати на них найповніші, цікаві відповіді. Іван Андрусяк, спілкуючись з маленькими читачами, розповів їм про свої книжки — повість-казку для дошкільнят і молодших школярів «*Стефа і її Чакалка*» та «*Кабан дикий — хвіст великий... : повість : друга історія Стефи і Чакалки*». Автор готується написати продовження цих двох книжок і поцікавився у читачів, щоб вони хотіли бачити в наступних його книжках. Поради були досить несподівані: це і герої казок: водяники, відьми, чорти, летючі змії і герої мультфільмів: попугай Ріо, Джек - Холод, Лоракс, Геркулес, Ральф і навіть Джеймс Бонд. Дітей зацікавив фольклорний образ Чакалки, звідки він з'явився. Автор розповів дітям, що Чакалка це казкова істота, якою на Слобожанщині й Полтавщині в давнину батьки лякали своїх неслухняних дітей: мовляв, та прийде вночі, забере таку дитину в мішок і понесе в темний ліс. Саме так і стається з героями повісті, які втрапляють у казкову «школу чакалок і бабаїв», де їм дозволено робити все, що заманеться. Письменник наголошує на тому, що добро й любов перемагають неодмінно, й завдяки їм дитина може навіть «перевиховати» казкове страшидло.

На цій зустрічі Іван Андрусяк презентував свою нову книжку «Вісім днів із життя Бурундука», яка увійшла до престижного щорічного каталогу найкращих дитячих видань світу «Білі ворони 2013». Цей каталог включає 250 найкращих книжок світу.

Під час місячника видавництва «Грані – Т» відбулася зустріч з авторами книги «Вікно до собаки». Її написала молода письменниця *Галина Ткачук* і отримала за неї першу премію конкурсу «Золотий лелека». Художниця *Юлія Шалімова* проілюструвала цю незвичайну історію, а видавництво «Грані-Т» випустило книгу. Весь авторський колектив видання завітав до бібліотеки, щоб розказати читачам, як створювалася книга, показати ілюстрації та ескізи малюнків до книжки, відповісти на запитання дітей, почитати уривки з повісті.

У бесіді з дітьми Галина Ткачук з'ясувала, що наші читачі теж на дозвіллі пишуть книги – і казки, і вірші, і навіть комікси, і дала декілька порад письменникам-початківцям. А Юлія Шалімова, якій в роботі над книгою про собаку довелося багато спостерігати за собаками, замальовувати їх у різних виглядах, поділилася секретами з юними художниками. Це для того, щоб вони змогли малювати своїх улюбленців, адже майже у всіх читачів вдома живуть різні домашні тварини: ховрашки, котики, папуги, рибки, собаки...

Допитливі третьокласники розглядали величезні ескізи ілюстрацій до книги, які принесла з собою художниця, і поцікавилися, як же такі великі за розміром малюнки потрапили до невеликої книжки? Гостям довелося розказати про технічні тонкощі книговидавничої справи, але саме тут якраз школярам було все зрозуміло, тому що термінами «відсканувати», «комп'ютер», «електронна копія» сьогодні не здивувати жодного третьокласника.

Місячник видавництва «Грані-Т» було вирішено завершити майстер-класом. Тому у читальному залі панувала дуже творча атмосфера, можна навіть сказати – атмосфера співтворчості, яку створили художниця *Надія Каламеєць* — ілюстратор казки Валентини Вздутьської «Вертихвіст» та представник видавництва «Грані-Т» *Ольга Купріян*.

Щоб спонукати дітей до творчості, пані Надія розказала, що вона ніколи не мріяла стати художницею. У дитинстві займалася спортом, потім здобула освіту психолога. Але малювати любила змалечку, у третьому класі навіть рік відвідувала художню студію. Тільки в 16 років, після знайомства з художницею Оксаною Шапкаріною, почала малювати фарбами, а книги почала ілюструвати вже на V-му курсі університету. @Щоб стати художником, не обов'язково навчатися в художній школі...» — завершила своє вступне слово наша гостя. Але для того, щоб намалювати ілюстрації до казки, треба обов'язково прочитати книгу.

Після цього розпочався майстер-клас. Спочатку художниця навчила дітей, як зробити лиса та ведмедя з паперу, а потім усі разом малювали та розфарбовували величезного Чарівника-Вертихвіста за допомогою інтерактивної дошки. Це було дуже цікаво! Особливо це сподобалося нашій гості, оскільки вона на такому пристрої малювала вперше. А читачі-учні 2-го класу вже вміють користуватися подібними технічними новинками, тому розмальовували Лиса доволі впевнено, та ще й давали підказки пані Надії.

Вдало пройшов і місячник дитячого видавництва «Видавництво навчальна книга «Богдан», який включав в себе знайомство з книжками, огляди, бесіди, голосні читання, літературні вікторини, і саме найголовніше — зустрічі з письменниками-авторами книжок, які видавалися в цьому видавництві. І таких зустрічей було безліч. Гостями наших читачів були письменники Лариса Ніцой, Світлана Пруднік, Леся Мовчун. Цікаві, захоплюючі розповіді гостей про себе і свою творчість спонукали дітей до читання їх книжок. Твори цих авторів не залежувалися на книжкових полицях бібліотеки. Завдяки проведеній роботі протягом місячника дітьми було прочитано 501 книгу цього видавництва.

В один із днів місячника в гості до читачів завітала письменниця, педагог, громадська діячка *Лариса Ніцой*. Захоплююча, цікава, весела, наповнена змістовною і цікавою інформацією та відеопереглядом зустріч сподобалася не лише дітям, а й дорослим. Разом з письменницею учні 3-б класу гімназії №172 «Нивки» мандрували в далеке минуле до джерел книготворення, від кам'яної книжки до сучасної — друкованої. Під час рольової гри діти пройшли всіма шляхами творення книжки — від написання автором до самого читача. Кожен з читачів отримав пов'язану з цим процесом професію —видавець, редактор, дизайнер-макетувальник, художник-ілюстратор, коректор, директор друкарні, інженер-ретрограф, оператор брошувальної машини, контролер, пакувальник, вантажник, директор складу, директор магазину, продавець, покупець та ін. Цих професій виявилось так багато, що всі діти були задіяні у грі і побачили,

скільки праці вкладається в створення книжки, і що відноситися до неї треба бережливо.

А ще письменниця розповіла про створення своїх книжок — чарівних, добрих, повчальних і розвиваючих. Її казки — не вигадані історії, а реальні події, які відбуваються з героями в лісі, на озері, в місті, в сім'ї і тому близькі сучасному читачеві. Казкові персонажі приваблюють своєю добротою, щирістю, повагою до всього живого і розмовляють з читачем зрозумілою їм мовою і знають навіть такі слова, як «прикольно», «круто» і «клас!». Учні вже прочитали деякі з них і засипали авторку безліччю цікавих запитань на які і отримали не менш цікаві відповіді. Адже сама письменниця добре знає школу, вікову психологію нинішніх дітей, тому й говорить про важливі речі цілком природно, весело і з гумором.

У рамках місячника «Видавництво навчальна книга «Богдан» до читачів завітала ще одна гостя — київська письменниця *Ніна Воскресенська*, в творчому доробку якої є безліч дитячих прозових і поетичних творів. Серед них і «Першокласні історії» про дивовижні і фантастичні пригоди першокласника Сергійка, який не хотів йти до школи вчитися, бо вважав, що все і так знає... Про створення цієї книжки та свої плани на майбутнє розповіла дітям письменниця, а ще відповіла на запитання дітей, яким цікаво все: коли вона почала писати книжки, як навчалася в школі, звідки приходять до неї книжкові герої, як вона вигадує різні події та пригоди. Родзинкою зустрічі з читачами стало читання нових поетичних творів письменниці, які прийшлися до душі учням 4-х класів школи № 175.

Надзвичайно цікавою була зустріч з чудовою авторкою творів для дітей, неперевершеною мовницею *Лесею Мовчун*. Її віршики для найменших діточок добре знають читачі молодшого віку, адже коли вони були ще дошкільнятами їм читали їхні мами. Пані Леся під час діалогу зуміла створити такі умови, що діти залюбки відповідали на її запитання, слухали в її виконанні скоромовки, безконечники, загадки, вірші. А ще розповіла дітям про свою родину — про батькові байки, про мамині уроки української мови у

школі, на які вона ходила як до театру, про німкеню бабусю, про доньку Мирославу, перший твір якої був надрукований в журналі «Пізнайко», коли їй було лише 4 роки, а нещодавно в цьому видавництві вийшла її книжка для дітей «Пригоди Туп-Топів». Своєю творчістю Леся Мовчун надихнула дітей до читання, любові та поваги до рідної мови, рідного слова. До кінця зустрічі діти розібрали всі книжки авторки, що були в бібліотеці, а це і є найвища оцінка творчості письменниці.

Ще один місячник відбувся в стінах нашої бібліотеки. На цей раз свої книжки представило **видавництво «Зелений пес»**. Чому цей Пес – Зелений? Таке запитання виникає мабуть у кожного, хто вперше чує назву видавництва «Зелений пес». Менеджер проєктів видавництва *Олександра Шаліна* розповіла дітям, про те, що песик спочатку був жовто-блакитним, але у друкарні змішалися фарби і... песик став зеленим. Пані Олександра розповідала про те, як народжується книга, про людей, які її створюють, про видавничі професії. Разом із працівником бібліотеки вони представили видавничі проєкти для дітей, у рамках яких друкуються цікаві художні та пізнавальні дитячі книги: «Для тих, хто не любить читати», «Енциклопедія. Казка. Гра», «Читати круто!», «12 балів». Книги з цих серій діти змогли побачити на книжковій виставці у читальному залі. І тут з'ясувалося, що книги ці дітям добре знайомі, а деякі з них вони навіть читали – просто не запам'ятали назву видавництва.

На зустріч з дітьми прийшла письменниця *Ксенія Ковальська*, автор повісті «Тятіка і Патіка». Ксенія Ковальська із задоволенням поспілкувалася з читачами та розповіла (тим, хто ще не читав книжку) історію Тятіки і Патіки – загадкових дівчаток, що оселилися на шовковичному дереві, й були такого крихітного розміру, що їх ніхто з людей не міг вгледіти. Їх могли бачити тільки Ворона Петрівна, Лисиця-Собачка, Фрей...

Кілька слів про письменницю... Ксенія Ковальська письменницею стала не одразу — з юності, вона отримала технічну освіту і працювала інженером, який конструє та прокладає газопроводи. Така серйозна і

відповідальна професія, яка (виявляється!) вимагає багато подорожувати. Мабуть в цих поїздках і почали народжуватися сюжети майбутніх книг, а згодом народилися і самі книги. Сьогодні у письменниці вже вийшли друком три дитячі книги: «Тятіка і Патіка», «Канікули прибульців із Салатти» та «Хто врятує Терлі-Беатрису-Берту».

Цікаво пройшла зустріч читачів з одним із авторів книг серії «12 балів» – письменницею *Вітою Левицькою*. До видавництва «Зелений пес» прийшла працювати 10 років тому. У 2011 році за її авторством вийшло друком дві дитячі книги із серії «12 балів»: «Тарас Шевченко і я» — оповідання про життя видатного українського художника і поета Тараса Шевченка (у співавторстві з Т. Катіною); «Степан Бандера і я» — оповідання про життя визначної постаті в історії України Степана Бандери.

Під час зустрічі Віта Левицька розповіла дітям про ці книжки і книги інших авторів з цієї незвичайної серії та прочитала кілька уривків з книги «Тарас Шевченко і я». Виявилось, що ця книга зовсім не нудна, а навпаки – весела. Третьюкласникам вона дуже сподобалася ще й тому, що сам читач стає учасником та співтворцем історії!

Віта Левицька та Олександра Шаліна (менеджер проектів видавництва) влаштували для дітей цікаву літературну вікторину, за правильні відповіді в якій видавали по одному квитку з «зеленим песиком». Переможець, що назбирав найбільше «песиків», отримав у подарунок книгу про Тараса Шевченка з автографом автора. Але, на жаль, книг цього видавництва в бібліотеці не так багато, тому і дітьми було прочитано тільки 244 книги за місяць.

Започаткована нова форма роботи — місячники видавництв — пройшла вдало і ефективно і буде і надалі продовжуватися. Діти не тільки познайомилися з дитячими видавництвами, з книжками, які вони випускають, а й з письменниками, які пишуть і видають свої твори в цих видавництвах. Завдяки проведеним заходам, зріс попит на літературу,

поповнився книжковий фонд бібліотеки адже кожний гість дарував свої нові книжки бібліотеці.

Н.М. Загоруйко
завідувач відділу комплектування фондів
НБУ для дітей

ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ З РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

На початку ХХІ століття у державній політиці України стосовно бібліотечної галузі у частині формування фондів намітилися певні позитивні тенденції, зокрема вперше за роки незалежності розробляється та реалізовується низка державних програм, направлених на поліпшення якості бібліотечних фондів, їх оновлення, зростання інформаційного потенціалу бібліотек та задоволення читацького попиту. Вже у 2000 р. запрацювала оновлена програма «Українська бібліотечна серія», в рамках якої для бібліотек системи Міністерства культури закуплено книг майже на 2 млн грн., з них 147 тис. книг для дітей на суму 717,9 тис. грн. Але вже у наступні роки фінансування програми було незначним, книги закуповувалися невеликими тиражами, тому суттєвого впливу на оновлення фондів бібліотек ця програма не мала. На відміну від попередніх років у 2004 р. «Українська бібліотечна серія» формувалася не лише шляхом відбору наявних видань, а й на підставі замовлень видавництвам конкретних видань значними накладками – 6-10 тис. прим., в результаті чого було закуплено 61066 дитячих книг. Слід відмітити, що закупівля книг здійснювалася Національною парламентською бібліотекою України, а відбір дитячих книг – фахівцями Національної бібліотеки України для дітей.

Вагому роль у поповненні фондів дитячих бібліотек відіграла і Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки, затверджена Постановою КМУ № 1546 від 2 жовтня 2003 р. Одним із основних завдань цієї програми, як і Комплексних заходів щодо всебічного розвитку і функціонування української мови, було

комплектування фондів бібліотек україномовною літературою (затвержені Постановою № 998 від 8 вересня 1997 р.)

За програмами «Українська бібліотечна серія» та «Комплексні заходи щодо всебічного розвитку української мови» лише за 2003-2004 рр. для публічних бібліотек України було придбано 332 назви книг, 610 тис. прим. на 5 млн грн, з них дитячих книг — 112 назв, 243 тис. прим., на суму 1,9 млн грн. Найрезультативнішим у реалізації Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки став 2005 рік: для потреб дитячих бібліотек Національною бібліотекою України для дітей закуплено у 25 видавництвах України 77 назв україномовної дитячої літератури загальною кількістю 547669 примірників на суму 6 млн грн. Фонди бібліотек для дітей поповнилися енциклопедичними, довідковими виданнями, кращими творами класичної та сучасної української дитячої літератури. Серед них твори В. Симоненка, Г. Бойка, М. Вінграновського, Л. Воронини, А. Качана, А. Костецького, В. Нестайка, В. Терена, Й. Гете, Р. Кіплінга, Є. Кнутсона, П. Маара, Ш. Перро, А. Сент-Екзюпері, Т. Янсон та ін. Завдяки закупівлі більшості книг великими тиражами (10-16,5 тис. прим.) всі сільські бібліотеки, що обслуговують дітей, отримали по декілька десятків нових дитячих книг. Величезна заслуга в цьому і обласних бібліотек для дітей, які, не маючи спеціальних коштів, персоналу та транспортних засобів, забезпечили приймання, збереження та розподіл цих книг у межах свого регіону. У 2006-2007 рр. закупівля книг за Державною програмою розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки, у т. ч. і дитячої літератури, здійснювалася Національною парламентською бібліотекою. За ці роки закуплено лише 37 назв книг для дітей, 120000 прим. Через невеликі тиражі більшість із цих книг не потрапила до сільських бібліотек. У 2008 році на реалізацію цієї програми урядом України виділено понад 27 млн грн. За рішенням Міністерства культури закупівлю книг здійснювали лише для бібліотек тих областей, де переважало російськомовне населення: Донецької, Луганської, Харківської та Автономної Республіки Крим. Загалом за цією

програмою закуплено 293185 книг для дітей на суму 11 млн грн, що склало 40% від загальної суми. Кожна сільська бібліотека перерахованих вище регіонів отримала біля сотні нових дитячих книг. У наступні роки кошти на реалізацію Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 рр. не виділялися.

Протягом 2012-2013 рр. фонди бібліотек для дітей поповнювалися книгами, закупленими Національною парламентською бібліотекою України на виконання наказів Міністерства культури України від 13.08 2012 р. № 853 та від 06.09 2013 р. № 839 «Щодо здійснення придбання україномовних книг для поповнення фондів публічних бібліотек». Так, у 2012 р. закуплено 24 назви, у 2013 р. — 16 назв видань для дітей видавництв «Грані Т», «Урбіно», «Авіаз», «Наш час», «Теза», «Фоліо», «Світ», «Юніверс», «Видавництво Старого Лева» та інших. До фондів бібліотек для дітей надійшли кращі твори сучасних українських та зарубіжних авторів Г. Вдовиченко, С. Гридїна, Є. Кнутсон, Б. Космовської, З. Мензатюк, М. Морозенко, М. Павленко, М. Савки, Г. Ткачук. Зважаючи на те, що «Порядком відбору україномовних книг для поповнення фондів публічних бібліотек», затвердженого наказом Міністерства культури України від 18.06.2012 р. № 635, порядок відбору книг чітко не прописаний, більшість обласних бібліотек для дітей не брали участі у відборі та розподілі видань для дітей. Замовлення книг для дитячих бібліотек здійснювали працівники обласних універсальних наукових бібліотек, не узгоджуючи його з обласними бібліотеками для дітей. Внаслідок цього у 2012 р. бібліотеки для дітей Закарпаття, Івано-Франківщини, Львівщини не отримали більшості закуплених дитячих видань. В умовах фінансової скрути така неузгодженість дій бібліотек системи Міністерства культури є неприпустимою.

Певну роль у поповненні фондів бібліотек для дітей, насамперед соціально значущими виданнями, відіграє державна програма «Українська книга» (до 2005 р. — Програма випуску соціально значущих видань), яку з 1997 р. реалізовує Державний комітет телебачення і радіомовлення України.

До 2004 р. частка дитячих книг, що видавалися за програмою, була незначною, а їх тиражі – надто обмеженими. Із введенням у 2004 р. до складу Експертної ради представників провідних бібліотек, у т. ч. і Національної бібліотеки України для дітей, формування програми у наступні роки відбувалося з урахуванням їх пропозицій, які базувалися на даних про незадоволений читацький попит на дитячу книгу в бібліотеках України. Щорічні видатки на реалізацію програми склали 20 млн грн, і лише у 2008 р. збільшилися до 40 млн грн, що дозволило дещо розширити коло книг та довести їх тиражі до 3 — 5 тисяч. Це був єдиний рік, щедрий на фінансування, вже у 2009 р. фінансування програми зменшилося вдвічі, а у 2010 р. так і не було розпочате через перепони, створені законодавчими актами у сфері державних закупівель. У 2011 р. реалізація програми відновилася. Так, у 2011 р. за цією програмою побачили світ 19, у 2012 р. – 41, у 2013 – 31 видання для дітей та юнацтва. Серед них і видання для дітей з вадами зору, віддруковані шрифтом Брайля, а саме твори Т.Фролової та С. Процюка. На жаль, як і у попередні роки, книги за програмою «Українська книга» видавалися незначними накладками, в середньому, 2-3 тис. прим. При цьому бібліотеки системи Міністерства культури отримували лише 50% всіх тиражів.

У своїй сукупності вищезгадані програми сприяли поповненню фондів бібліотек для дітей, насамперед україномовною книгою, та збільшенню її частки з 24,2% від загального фонду у 2001 р. до 45,3% на кінець 2013 р. За рахунок книг, що закуповувалися або видавалися за цільовими програмами, бібліотечні фонди поповнилися кращими вітчизняними друкованими виданнями. У першу чергу це стосується районних бібліотек для дітей та сільських, для більшості яких ці програми були основним або ж єдиним джерелом поповнення своїх фондів.

Великі сподівання покладалися на реалізацію «Програми поповнення бібліотечних фондів на період до 2005 року», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України №900 від 1.07.2002 р. на виконання Указу

Президента №490 від 22.04.2000 р. «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України». Основним завданням Програми повинно було стати подолання кризової ситуації в надходженні до бібліотек нових видань: «забезпечення бібліотек мінімумом наукових, соціально значущих періодичних видань, вибірково, ретельно сформованим репертуаром як вітчизняної, так і зарубіжної друкованої продукції відповідно до їх статусу, складу користувачів». Програмою передбачалися заходи, спрямовані на її виконання, та обсяги фінансування бібліотек. Аналогічні програми були прийняті в усіх областях України. Хоча Програма поповнення бібліотечних фондів була виконана в середньому по Україні лише на 25%, вона відіграла позитивну роль, оскільки вперше були запропоновані нормативи поповнення фондів публічних бібліотек різних рівнів – від наукової до сільської та передбачалася координація цих процесів. Програма була законодавчою підставою для виділення бібліотекам коштів на поповнення фондів.

Доцільність прийняття на державному рівні нової програми поповнення фондів бібліотек неодноразово піднімалося на найвищих рівнях влади. Зокрема одним із завдань, внесених до рекомендацій парламентських слухань «Проблеми розвитку українського книговидавництва, книгорозповсюдження та перспективи підтримки книгочитання в Україні» (2013 р.), було розроблення Державної програми поповнення та збереження бібліотечних фондів до 2018 року з передбаченням умов для стабільного комплектування бібліотек вітчизняною книговидавничою продукцією. Проте на сьогоднішній день така програма відсутня. Натомість у багатьох областях функціонують регіональні програми, метою яких є підтримка місцевих видавництв, авторів та поповнення фондів бібліотек. Так, фонди бібліотек Миколаївщини систематично поповнюються книгами краєзнавчої тематики, що виходять у рамках обласної програми «Підтримки вітчизняного книговидання, книгорозповсюдження та популяризації української книги у Миколаївській області на 2011 – 2015 рр.» На Закарпатті реалізовується обласна програма розвитку культури і мистецтва на 2011-2015рр., згідно якої

лише за останні три роки придбано 1420 прим. видань для поповнення фондів бібліотек для дітей. Аналогічні обласні програми діють також у Житомирській, Рівненській, Луганській, Тернопільській, Черкаській, Чернігівській та інших областях. У деяких регіонах прийняті не тільки обласні, а навіть районні та міські програми поповнення фондів бібліотек певного регіону: «Поповнення фондів прилуцьких міських бібліотек на 2012-2016 роки» та «Програма поповнення бібліотечних фондів у Корюковському районі на період до 2015 року» (Чернігівська обл.), «Програма поповнення бібліотечних фондів у Березнегуватському районі на 2011-2016 роки», (Миколаївська обл.), «Поповнення бібліотечних фондів Глибоцької централізованої бібліотечної системи на 2013-2017 рр.» (Чернівецька обл.), «Районна програма поповнення бібліотечних фондів Козівського району на 2011-2015 роки» (Тернопільська обл.) та ін. І хоча реалізація прийнятих програм є далекою від ідеального виконання, все ж таки бібліотеки отримують бодай невеликі кошти на поповнення фондів.

Прикладом успішної реалізації аналогічних програм уже не один рік є Львівська область. Фонди бібліотек Львівщини щорічно поповнюються книгами, що виходять або закупаються у рамках програм «Поліпшення стану книговидавництва, книгорозповсюдження та інформаційного простору» та «Поповнення бібліотечних фондів» За останньою лише у 2012 р. закуплено 10464 книги для бібліотек області на 421,4 тис. грн. Це книги – лауреати книжкових конкурсів, рейтингів, твори сучасних авторів, за шкільною програмою, енциклопедичні та довідкові видання. Слід відмітити, що відбір дитячих видань до переліку закуплених книг здійснювався працівниками обласної бібліотеки для дітей на високому професійному рівні. Завдяки чому дитячі бібліотеки Львівщини отримали найкращі видання для дітей, що вийшли друком в українських видавництвах, зокрема твори І. Андрусика, Ю. Бедрика, В. Бердта, Л. Ворониної, Р. Дал, С. Дерманського, Б. Космовської, В. Нестайка, К. Нестлінгер М. Павленко, Е. Портер, Р. Скиби, Д. Стронга. На 2013 р. була затверджена Програма поповнення бібліотечних фондів із

загальним бюджетом 900 тис. грн, але через соціально-економічні проблеми в Україні вона не виконана.

Отже, здійснювана державна політика у бібліотечній сфері безперечно внесла певні позитивні зміни у формування фондів бібліотек для дітей, проте кардинально проблем поповнення їх новими документами не вирішила. Через багаторічне недофінансування бібліотечної галузі, істотне зменшення обсягів видавничої продукції і накладів дитячих видань до 2-3 тис. прим., звуженість асортименту видань більшість книг, виданих в Україні, стали недоступними для користувачів бібліотек. Ресурсне забезпечення бібліотек для дітей сьогодні не відповідає потребам і запитам користувачів, зменшує можливості громадян для реалізації їхніх конституційних прав на вільний доступ до інформації, до надбань вітчизняної та світової літератури, науки і культури та негативно позначається на моральному, культурному, інтелектуальному розвитку українського народу. Однозначно, без системного бюджетного фінансування видатків на придбання нових документів самостійно бібліотеки не в змозі здійснити оновлення, актуалізацію та осучаснення існуючих фондів, привести їх у відповідність до вимог часу та користувачів